

Militaire operaties vergen een goede planning, voorbereiding, uitvoering en afronding. Voor een succesvolle afloop van militair optreden is naast gezond verstand, vakkennis noodzakelijk. Dit officiële handboek van de Koninklijke Landmacht draagt bij aan de eenheid van opvatting over de wijze van optreden.

Het deel Gevechtsoperaties tegen een irregulier optredende tegenstander beschrijft de doctrine voor het optreden tegen strijdgroepen in gevechtsoperaties op tactisch niveau. Gevechtsoperaties zijn alle militaire operaties, waarbij tenminste één van de strijdende partijen niet instemt met de inzet van de troepen en de doelstelling wordt bereikt door het voeren van gevechten. Zij hebben een afdwingend karakter.

Deze doctrine is deels gebaseerd op ervaringen opgedaan tijdens militaire operaties in voormalig Nederlands-Indië, Afrika, Vietnam, de Balkan, Afghanistan en Irak. Daaraan wordt een aantal voorbeelden ontleend, die illustreren op welke wijze een doctrine in operaties wordt toegepast.

L c

l a n d m a c h t

GEVECHTSOPERATIES

LDP II - DEEL C

GEVECHTSOPERATIES

Koninklijke Landmacht

GEVECHTSOPERATIES

LDP II - DEEL C

GEVECHTSOPERATIES TEGEN EEN IRREGULIER OPTREDENDE TEGENSTANDER

Dit boek is vastgesteld door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten op

Een uitgave van de Doctrinecommissie van de Koninklijke Landmacht. De krijgshistorische voorbeelden die na diverse hoofdstukken zijn opgenomen, zijn geschreven onder verantwoordelijkheid van het Instituut voor Militaire Geschiedenis.

“De meningen en opvattingen die in de krijgshistorische voorbeelden van deze uitgave worden uitgesproken, zijn en blijven voor de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteur. Ze geven niet noodzakelijk de meningen van de Minister van Defensie weer”. Dit betreft de volgende auteurs:

prof. dr. H. Amersfoort (Instituut voor Militaire Geschiedenis)

dr. J.A. de Moor (Instituut voor Militaire Geschiedenis)

Illustraties omslag:

Linksboven: Sectie Communicatie 11 LMB.

Rechtsboven: KCT.

Linksonder: Sectie Communicatie 11 LMB.

Middenonder: IMG/KL.

Rechtsonder: Mediagroep 1(NL)CONTCO SFOR 13

Achtergrondfoto: Sectie Communicatie 11 LMB

Reacties:

Landmachtstaf, Directie Beleid en Planning

Afdeling Doctrine Opleidings- & Trainingsbeleid

Postbus 90711

2509 LS 's-Gravenhage

Druk:

Vormgeving en layout: Sectie Grafische Vormgeving, 's-Gravenhage

Deze publicatie is voor gebruik in de Koninklijke Landmacht als een gecontroleerd artikel opgenomen in het CPUVOS. De publicatie is voor de doelgroep te verkrijgen via het publicatiebureau van de eenheid.

© Koninklijke Landmacht

No parts of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN ...

Inhoud

DEEL A

Grondslagen van gevechtsoperaties

Woord vooraf	II
Hoofdstuk 1	
Inleiding	13
Sectie 1 - Algemeen	13
Sectie 2 - Doctrine	14
Sectie 3 - Gevechtsoperaties	15
Sectie 4 - Indeling	15
Sectie 5 - Gebruikswijze	16
Hoofdstuk 2	
Gebruik van geweld	19
Hoofdstuk 3	
Grondbeginselen van gevechtsoperaties	23
Hoofdstuk 4	
Kerntaken in het gevecht	29
Hoofdstuk 5	
Funcities van militair optreden	37
Sectie 1 - Inleiding	37
Sectie 2 - Commandovoering	37
Sectie 3 - Inlichtingen en militaire informatie	48
Sectie 4 - Manoeuvre	53
Sectie 5 - Vuursteun	54
Sectie 6 - Bescherming	62
Sectie 7 - Verzorging	69
Bijlage A	
Commandovoeringsoperatie	79
Bijlage B	
Misleidingsoperatie	81

INHOUD

Bijlage C	
Civiel-militaire samenwerking	86
Bijlage D	
Psychologische operaties	88
Bijlage E	
Wegverplaatsingen in de gevechtszone	91
Hoofdstuk 6	
Troepenorganisatie en gebiedsindeling	97
Sectie 1 - Algemeen	97
Sectie 2 - Functionele indeling	97
Sectie 3 - Troepenorganisatie	105
Sectie 4 - Groeperen	109
Sectie 5 - Gebiedsindeling	111
Hoofdstuk 7	
Gezamenlijke en multinationale operaties	113
Sectie 1 - Inleiding	113
Sectie 2 - Gezamenlijke operaties	113
Sectie 3 - Multinationale operaties	118
Hoofdstuk 8	
Operationele planning voor post-conflictoperaties	129
Sectie 1 - Inleiding	129
Sectie 2 - Kenmerken	130
Sectie 3 - Planning	133
Sectie 4 - Uitvoering	137
Sectie 5 - Functies van militair optreden	137
Begrippen-, woorden- en afkortingenlijst	W-1
Index	I-1

INHOUD

DEEL B

Gevechtsoperaties tegen een regulier optredende vijand

Hoofdstuk 9

Grondslagen van reguliere gevechtsoperaties	143
Sectie 1 - Algemeen	143
Sectie 2 - Kernmerken van reguliere gevechtsoperaties	143
Sectie 3 - Beweeglijke oorlogvoering	145
Sectie 4 - Gevechten	152
Sectie 5 - Invloed van weer en terrein	158

Hoofdstuk 10

Operationeel raamwerk	165
Sectie 1 - Inleiding	165
Sectie 2 - Diepe operatie	166
Sectie 3 - Achtergebiedsoperatie	173

Bijlage A bij hoofdstuk 10

Schematisch overzicht	181
-----------------------	-----

Bijlage B bij hoofdstuk 10

Voorbeeld	183
-----------	-----

Hoofdstuk 11

Aanvallend gevecht	185
Sectie 1 - Algemeen	185
Sectie 2 - Kenmerken	186
Sectie 3 - Planning	189
Sectie 4 - Uitvoering	198
Sectie 5 - Functies van militair optreden	203
Sectie 6 - Aanval in bossen en oorden en bij verminderd zicht	213
Sectie 7 - Achtervolging	220

Hoofdstuk 12

Verdedigend gevecht	225
Sectie 1 - Algemeen	225
Sectie 2 - Kenmerken	225
Sectie 3 - Planning	227
Sectie 4 - Uitvoering	241
Sectie 5 - Functies van militair optreden	248
Sectie 6 - Verdediging in bossen en oorden en bij verminderd zicht	256
Sectie 7 - Optreden bij omsingeling	264

INHOUD

Hoofdstuk 13	
Vertragend gevecht	271
Sectie 1 - Algemeen	271
Sectie 2 - Kenmerken	271
Sectie 3 - Planning	274
Sectie 4 - Uitvoering	281
Sectie 5 - Functies van militair optreden	289
Sectie 6 - Verdediging in bossen en oorden en bij verminderd zicht	295
Hoofdstuk 14	
Optreden in overgangssituaties	297
Sectie 1 - Inleiding	297
Sectie 2 - Opmars	297
Sectie 3 - Ontmoetingsgevecht	304
Sectie 4 - Aflossing	308
Sectie 5 - Contact maken met eigen troepen	323
Sectie 6 - Afbreken van het gevecht	325
Hoofdstuk 15	
Optreden onder bijzondere omstandigheden	333
Sectie 1 - Algemeen	333
Sectie 2 - Overschrijden en doorbreken van hindernissen	333
Sectie 3 - Optreden bij extreme koude	346
Sectie 4 - Optreden in woestijngebieden	350
Sectie 5 - Optreden in oerwouden	355
Sectie 6 - Optreden in polderland	358
Sectie 7 - Optreden in bergland	
Hoofdstuk 16	
Luchtlandingsoperaties	367
Sectie 1 - Inleiding	367
Sectie 2 - Kenmerken	367
Sectie 3 - Planning	370
Sectie 4 - Uitvoering	372
Sectie 5 - Functies van militair optreden	379
Hoofdstuk 17	
Luchtmobiele operaties	385
Sectie 1 - Inleiding	385
Sectie 2 - Kenmerken	386
Sectie 3 - Planning	389
Sectie 4 - Uitvoering	394
Sectie 5 - Functies van militair optreden	395

INHOUD

Hoofdstuk 18

Luchtgemechaniseerde operaties	401
Sectie 1 - Inleiding	401
Sectie 2 - Kenmerken	402
Sectie 3 - Planning	403
Sectie 4 - Uitvoering	404
Sectie 5 - Functies van militair optreden	406

Hoofdstuk 19

Amfibische operaties	411
Sectie 1 - Inleiding	411
Sectie 2 - Kenmerken	411
Sectie 3 - Planning	412
Sectie 4 - Uitvoering	415
Sectie 5 - Functies van militair optreden	415

Hoofdstuk 20

Speciale operaties	419
Sectie 1 - Inleiding	419
Sectie 2 - Kenmerken	419
Sectie 3 - Planning	423
Sectie 4 - Uitvoering	423
Sectie 5 - Functies van militair optreden	425

Begrippen-, woorden- en afkortingenlijst	W-1
---	-----

Index	I-1
--------------	-----

INHOUD

Deel C

Hoofdstuk 21

Inleiding	429
Sectie 1 - Algemeen	429
Sectie 2 - Afbakening	431
Sectie 3 - Doctrine	432
Sectie 4 - De strijdgroepen	433
Sectie 5 - Het eigen optreden tegen strijdgroepen	437
Sectie 6 - Indeling	440

Hoofdstuk 22

De complexe omgeving	441
Sectie 1 - Inleiding	441
Sectie 2 - Achtergronden van gewapend verzet	443
Sectie 3 - De strategische context van het optreden tegen strijdgroepen	447
Sectie 4 - De juridisch context	457
Sectie 5 - Trends en ontwikkelingen	465
Krijgshistorisch voorbeeld - Irreguliere oorlogvoering en terrorisme. Een beknopt historisch overzicht, 1945 - 2001	470

Hoofdstuk 23

Gewapend verzet van strijdgroepen	477
Sectie 1 - Inleiding	477
Sectie 2 - Kenmerken van strijdgroepen	478
Sectie 3 - Stromingen	486
Sectie 4 - Strategieën	490
Sectie 5 - Tactieken	494
Sectie 6 - Middelen	503
Sectie 7 - Kwetsbare punten	510
Krijgshistorisch voorbeeld - De Liberiaanse burgeroorlog, 1989-1997. Een voorbeeld van gewapend optreden van irreguliere strijdgroepen	514

Hoofdstuk 24

Grondslagen van het optreden tegen strijdgroepen	527
Sectie 1 - Inleiding	527
Sectie 2 - Een conceptuele benadering	528
Sectie 3 - Grondbeginselen	537
Sectie 4 - Kenmerken	545
Sectie 5 - Functies van militair optreden	550
Sectie 6 - Kerntaken	557
Sectie 7 - Operationeel raamwerk	561

INHOUD

Hoofdstuk 25

De inlichtingenoperatie	565
Sectie 1 - Inleiding	565
Sectie 2 - Uitgangspunten	565
Sectie 3 - Kenmerken	566
Sectie 4 - Inlichtingenvoorbereiding	568
Sectie 5 - Uitvoering van de inlichtingenoperatie	574
Krijgshistorisch voorbeeld - Inlichtingen	579

Hoofdstuk 26

Offensieve operaties tegen strijdgroepen	591
Sectie 1 - Inleiding	591
Sectie 2 - Kenmerken	592
Sectie 3 - Planning	595
Sectie 4 - Uitvoering	611

Hoofdstuk 27

Scheiden van bevolking en strijdgroepen	619
Sectie 1 - Inleiding	619
Sectie 2 - Kenmerken	621
Sectie 3 - Planning en uitvoering	624
Sectie 4 - Operationeel raamwerk	628

Hoofdstuk 28

Aangrijpen externe steun strijdgroepen	629
Sectie 1 - Inleiding	629
Sectie 2 - Kenmerken	631
Sectie 3 - Planning en uitvoering	635
Sectie 4 - Operationeel raamwerk	639
Krijgshistorisch voorbeeld - De bestrijding van externe steun	640

Hoofdstuk 29

De Hearts and minds-operatie	645
Sectie 1 - Inleiding	645
Sectie 2 - Kenmerken	646
Sectie 3 - Planning en uitvoering	651
Sectie 4 - Operationeel raamwerk	653
Krijgshistorisch voorbeeld - Maleisië, 1948-1960: de slag om de bevolking	656

INHOUD

Hoofdstuk 30	
Beveiliging eigen troepen	663
Sectie 1 - Inleiding	663
Sectie 2 - Kenmerken	664
Sectie 3 - Planning	667
Sectie 4 - Uitvoering	670
Hoofdstuk 31	
Optreden in overgangssituaties	673
Sectie 1 - Inleiding	673
Sectie 2 - Ontplooiing	674
Sectie 3 - Overgang van een reguliere gevechtsoperatie naar een irreguliere gevechtsoperatie (en andersom)	676
Sectie 4 - Overgang van een irreguliere gevechtsoperatie naar een vredesoperatie (en andersom)	677
Sectie 5 - Aflossing	679
Sectie 6 - Beëindiging van een operatie	681
Afkortingenlijst	685
Begrippenlijst	689
Index Afbeeldingen	695
Index Termen of woorden	697
Literatuuroverzicht	707

21

Inleiding

Sectie 1 - Algemeen

2101. De doctrinepublicaties van de Koninklijke Landmacht zijn een richtsnoer voor de planning, voorbereiding, uitvoering en afronding van militaire operaties in tijd van vrede, gewapend conflict en oorlog. De Landmacht Doctrinepublicatie (LDP) II C beschrijft in het bijzonder de doctrine voor het optreden in gevechtsoperaties tegen strijders die irreguliere strijdmethoden gebruiken, verder in deze publicatie strijdgroepen genoemd. Deze publicatie richt zich daarbij primair op de inzet van de landcomponent.

2102. De LDP I, Militaire Doctrine, onderscheidt drie vormen van operaties: gevechtsoperaties, vredesoperaties en nationale operaties. Deze worden in detail uitgewerkt in respectievelijk de LDP II, III en IV. Gevechtsoperaties tegen strijdgroepen maken daarbij deel uit van de categorie **gevechtsoperaties**. De LDP I omschrijft deze als “militaire operaties, waarbij in ieder geval één van de aan het gewapende conflict deelnemende partijen niet instemt met de activiteiten van onze of bevriende troepen én waarbij de doelstelling in beginsel wordt bereikt door het voeren van gevechten”. Deze operaties hebben daardoor een afdwingend karakter. Zij kunnen plaatsvinden op basis van artikel 5 van het NAVO-verdrag of op basis van Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties. In alle gevallen wordt gezamenlijk (“*joint*”) en in multinationalaal verband opgetreden en in beginsel ook buiten het Nederlandse grondgebied.

2103. Deze publicatie is een **handleiding** voor commandanten en staven op formatie- en eenheidsniveau. De mate van toepassing is echter steeds afhankelijk van de feitelijke situatie. Deze publicatie geeft geen oplossingen. Zij is bedoeld om eenheid van opvatting te bevorderen bij de voorbereiding, planning en uitvoering van gevechtsoperaties tegen strijdgroepen. Net als de LDP I, Militaire Doctrine, heeft deze publicatie het oogmerk het denken van commandanten en stafofficieren te stimuleren. Uiteindelijk gaat het om het met verstand toepassen van deze doctrine in unieke, van te voren niet voorspelbare situaties. Daarnaast is deze publicatie de basis voor de tactische opleidingen en voor de leidraden en handboeken.

2104. Landstrijdkrachten treden vrijwel nooit op zonder bijdragen van **andere krijgsmachtdelen**. Elke formatiecommandant integreert en coördineert deze bijdragen. Legerkorps- of hogere staven voeren doorgaans een gedetailleerde planning van gezamenlijk optreden uit. Legerkorps, divisies en brigades stemmen bij de planning van hun optreden de gezamenlijke aspecten, zoals offensieve luchtsteun en *airspace control*, op elkaar af. Hoewel het optreden tegen strijdgroepen veelal wordt gekenmerkt door relatief kleinschalig optreden, kan in bepaalde fasen van de operatie de bijdrage van andere krijgsmachtdelen onontbeerlijk zijn. In deze publicatie wordt dan ook -indien relevant- het geïntegreerde optreden van de verschillende krijgsmachtdelen en vooral het *joint* land- en luchtop treden nader beschouwd.

2105. Ook speelt het *joint* aspect een grote rol, waar het gaat om de beschikbaarheid van strategische inlichtingen en luchtsteun op het tactische niveau. Daarnaast zullen vertegenwoordigers van **hulporganisaties** (inbegrepen internationale, gouvernementele en non-gouvernementele organisaties [IO's, GO's en NGO's]) dikwijls aanwezig zijn in het operatiegebied. De samenwerking met deze organisaties is van groot belang en wordt in deze publicatie nader belicht. Ten slotte is het mogelijk dat in de operaties tegen strijdgroepen wordt samengewerkt met (lokale) paramilitaire strijdgroepen die worden gesteund door de (lokale) overheid in het operatiegebied.

2106. Gevechtsoperaties tegen strijdgroepen kunnen deel uitmaken van de grotere groep gevechtsoperaties, maar kennen daarnaast ook geheel eigen **kenmerken die uniek zijn voor deze vorm van optreden**. Zo is voor gevechtsoperaties tegen strijdgroepen met name de politieke dimensie (de politieke context en de politieke invloed op het militaire optreden) van groot gewicht, hetgeen later in deze publicatie nader wordt verklaard. Een tweede voorbeeld van deze kenmerken is het beïnvloeden van de lokale bevolking (de *hearts and minds*-operatie). Dit kan juist tijdens gevechtsoperaties tegen strijdgroepen één van de hoofdaandachtsgebieden in het eigen optreden (en dat van de opponent) vormen.

2107. Deze publicatie met als onderwerp gevechtsoperaties tegen een irregulier optredende tegenstander kan **niet los van andere LDP's** worden gelezen. De LDP IIC is voor wat betreft de algemene uitgangspunten gebaseerd op de LDP IIA, Grondslagen van gevechtsoperaties. Waar in deze publicatie wordt afgeweken van de grondslagen uit de LDP IIA, is dit aangegeven. Ook is er een nauwe relatie met de nevenschikte LDP IIB, Reguliere gevechtsoperaties en met de LDP III, Vredesoperaties. Gevechtsoperaties tegen strijdgroepen kunnen voortkomen uit of overgaan in reguliere gevechtsoperaties en vredesoperaties.

2108. Het is ook mogelijk dat **op het Nederlandse grondgebied** een groepering haar doelen met geweld probeert na te streven. In dat geval treedt de Nederlandse politie tegen deze groepering op. De krijgsmacht kan daarbij de politie bijstand of steun verlenen. Als de krijgsmacht wordt verzocht om bijstand of steun, is het mogelijk dat deze bijstand of steun wordt geleverd in de vorm van een *joint* optreden door ten minste twee krijgsmachtdelen. Het optreden van de krijgsmacht in het kader van een dergelijke militaire bijstand- of steunoperatie wordt beschreven in de LDP IV, Nationale Operaties en blijft in deze publicatie buiten beschouwing.

2109. Deze publicatie is -behalve van de LDP I en de LDP IIA- met name afgeleid van de volgende Britse landmachtpublicaties:

- Army Field Manual, Volume V, Operations Other Than War, Section B, Counter Insurgency Operations, Part 1 and Part 2
- Tactical Handbook for Operations Other Than War

Daarnaast is gebruik gemaakt van een groot aantal publicaties uit binnen- en buitenland. In In het literatuuroverzicht van deze publicatie zijn de **gebruikte bronnen** vermeld, zodat de geïnteresseerde lezer zich verder in het onderwerp kan verdiepen.

Sectie 2 - Afbakening

2110. Irregulier optredende strijdgroepen kennen verschillende doelstellingen en achtergronden en gebruiken uiteenlopende strijdwijzen. Om deze publicatie leesbaar te houden is er behoefte aan een term die alle verschillende vormen van irregulier optredende strijdgroepen omvat. In lijn met het gestelde in de LDP I, Militaire Doctrine, wordt derhalve voor termen als guerrilla, bevrijdingsoorlog, revolutie, opstand, terrorisme, woelingen en zogenoemd ondergronds verzet de verzamelnaam **gewapend verzet** gebruikt.

2111. Het begrip gewapend verzet wordt omschreven als “op **politieke, economische of sociale veranderingen** gericht, georganiseerd optreden met gebruik van wapengeweld door een groepering (strijdgroep) tegen het de facto staatsgezag of bij het ontbreken van een functionerende staat of overheid tegen het gros van de -al dan niet georganiseerde-bevolking”. Het gebruik van wapengeweld zal vrijwel altijd plaatsvinden in combinatie met sabotage en niet-gewelddadige -al dan niet subversieve- activiteiten, zoals propaganda-acties en burgerlijke ongehoorzaamheid. Ook kunnen strijdgroepen proberen hun zaak op de internationale politieke agenda te krijgen. Een middel dat hiervoor veelvuldig wordt gebruikt, is het plegen van terroristische aanslagen buiten het eigen grondgebied. Alle activiteiten hebben het uiteindelijke

doel de gevestigde macht te verdrijven of zo'n groot deel van de bevolking als nodig is ertoe over te halen of te dwingen de beoogde politieke veranderingen te aanvaarden.

Bewust spreekt de omschrijving hiervoor over het de facto staatsgezag, omdat mogelijk niet alle partijen het betrokken gezag erkennen. Overigens behoeft het in dit kader geen betoog dat Nederlandse troepen worden ingezet tegen strijdgroepen gericht tegen onze eigen regering of tegen andere legitiem geachte overheden en groeperingen. In sommige gevallen is inzet mogelijk bij het ontbreken of niet functioneren van overheidsorganen. Het maakt voor de legitimiteitsvraag fundamenteel verschil vanuit welke optiek men dit overheidsgezag bekijkt. In een oorlog richten strijdgroepen zich immers tegen het de facto gezag van een in hun ogen vijandelijke bezettingsmacht, nadat de reguliere strijdkrachten hebben gecapituleerd. In een intrastatelijk conflict is de legitimiteit van het bestaande gezag eveneens discutabel omdat het bijvoorbeeld kort tevoren zelf door een revolutionaire coup aan de macht is gekomen. Later in deze publicatie wordt meer in detail ingegaan op de legitimiteitsvraag en de juridische aspecten die verbonden zijn aan deze vorm van gevechtsoperaties.

2112. Deze publicatie richt zich in de eerste plaats op het optreden door formaties (brigade, divisie) en eenheden (bataljon). Zij verschaft daarnaast inzicht in de politieke context van dit soort operaties en geeft ook richting aan het optreden op de lagere tactische niveaus. Op deze wijze wordt een **samenhangend beeld** van deze vorm van gevechtsoperaties bevorderd. Zo'n beeld is nodig, omdat gevechtsoperaties tegen strijdgroepen worden gekenmerkt door een sterke betrokkenheid van de hogere militaire (en politieke) niveaus bij de taakuitvoering door de lagere eenheden. Bovendien treden zowel eigen troepen als de strijdgroepen vaak in kleinere verbanden op.

Sectie 3 - Doctrine

2113. Doctrine is de **formele uitdrukking** van het militaire denken, geldig voor een bepaalde tijd. Zij beschrijft de aard en kenmerken van het huidige en van het toekomstige militair optreden, de wijze van voorbereiding op dat optreden in vreedstijd en de methoden om militaire operaties in crisis- en oorlogstijd met succes af te ronden. Doctrine is algemeen van aard en beschrijft grondslagen, uitgangspunten en randvoorwaarden voor militaire operaties op de verschillende niveaus van optreden. Daarnaast geeft zij richting aan het denken over het toekomstig optreden van de Koninklijke Landmacht op het gebied van organisatie, personeel en materieel.

2114. Doctrine vormt de kern van één van de componenten van **militair vermogen**, de conceptuele component. Daarnaast bestaat militair vermogen uit een mentale en een fysieke component. De mentale component bestaat uit drie elementen: de motivatie om de taak zo goed mogelijk uit te voeren, effectief leiderschap en het verantwoord organiseren van de inzet van alle personele en materiële middelen. De fysieke component -de capaciteit van de middelen of gevechtskracht- omvat personeel en materieel dat kan worden ontplooid in een (gevechts)operatie. De drie componenten worden in vreedstijd ontwikkeld door training, opleiding en instandhouding. Dit leidt tot eenheden die operationeel gereed zijn.

Sectie 4 - De strijdgroepen

2115. De strijdgroepen -veelal paramilitairen of bewapende burgers- opereren tijdens **intrastatelijke conflicten** in de vorm van een opstand tegen de eigen overheid of, bij het ontbreken daarvan, tegen het gros van de bevolking. Daarbij kan het ook om reeds gedemobiliseerde militairen gaan die na de beëindiging van een conflict hun macht (proberen te) blijven uitoefenen in een deel van het land. Varianten zijn het zogenoemde etnische conflict (waartoe ook raciale conflicten behoren) en het religieuze conflict. Hierbij streeft één deel van de bevolking ernaar zich te onderscheiden van de andere etnische of religieuze groep(en) en deze te overheersen. Ten slotte kan sprake zijn van een zogeheten krijgsherenbewind, wanneer in het geval van een falende overheid (criminele) bendes feitelijk de macht overnemen.

2116. Strijdgroepen kunnen ook een partij vormen in een **interstatelijk conflict**. Dit is aan de orde wanneer één van de partijen in (een deel van) haar territorium de strijd tegen een superieure tegenstander voortzet met een zogenoemde partizanenstrijd. Dit gebeurt dan in inmiddels door de tegenstander veroverd, maar door deze (nog) niet geheel beheerst gebied. Het is in dit verband mogelijk dat (ook reguliere) strijdkrachten van het ene land op het grondgebied van een ander land irreguliere gevechtsoperaties uitvoeren. Dit kan overigens gebeuren met of zonder de openlijke steun van de regering van dat land of andere landen.

In 1914 beschikten de Duitsers in hun Oost-Afrikaanse kolonie, het huidige Tanzania, over ongeveer 4000 militairen. Het merendeel hiervan bestond uit inheemse strijders, de Askari. Deze strijdmacht, onder commando van kolonel Paul von Lettow-Vorbeck, versloeg in 1914 een acht maal sterkere Britse strijdmacht. In 1916 werd een 45.000 man sterke Britse strijdmacht onder leiding van generaal Jan

Smuts beslissend verslagen. Toen in 1917 de Britten aanvielen vanuit hun koloniën Kenia en Rhodesië, de Belgen vanuit Kongo en de Portugezen vanuit Mozambique, besloot Von Lettow-Vorbeck, wiens voorraden uitgeput raakten, over te gaan tot het voeren van een guerrilla. De Askari leerden de Duitsers hoe ze van het land konden leven. Om zijn tekorten aan wapens en munitie op te heffen, overviel Von Lettow-Vorbeck een aantal Portugese forten in Mozambique. In 1918 voerden de Duitsers een aantal *raids* uit op Britse Forten in Rhodesië. Hier hoorde Von Lettow-Vorbeck dat de Duitsers op 11 November 1918 een wapenstilstand hadden gesloten. Daarop besloot hij de strijd te beëindigen. Op 17 november 1918 berichtte hij de Britse commandant dat hij zich niet overgaf, maar zijn campagne beëindigde. De Britten lieten daarop de Duitsers met behoud van hun wapens naar Duitsland terugkeren. Von Lettow-Vorbeck heeft nooit meer dan 14.000 man onder zijn commando gehad. Hij bond daarmee meer dan 300.000 Geallieerde troepen.

2117. Ten slotte is het mogelijk dat strijdgroepen zich manifesteren in het kader van een **transnationaal conflict**. Een dergelijk conflict vindt zijn oorsprong in een gemeenschappelijk en grensoverschrijdend probleem voor twee of meer staten, zonder dat dit onmiddellijk leidt tot een interstatelijk conflict. Hierbij kan worden gedacht aan de georganiseerde misdaad en aan etnische of religieuze groepen die verspreid over het grondgebied van verschillende landen wonen en een eigen staat nastreven. Strijdgroepen voelen zich immers in de hiervoor genoemde gevallen niet gebonden door enige landsgrens. Een probleem is dat bij de bestrijding van strijdgroepen bij voorkeur in multinationaal verband wordt opgetreden, maar dat dit niet altijd mogelijk is juist vanwege het grensoverschrijdende optreden (en de dispositie) van het verzet. Anderzijds is het denkbaar dat het gezamenlijk bestrijden van de gemeenschappelijke vijand (de strijdgroep) juist zorgt voor een verbetering van de relaties tussen de betrokken landen.

Strijdgroepen en internationaal terrorisme

Strijdgroepen treden ook op een andere wijze grensoverschrijdend op. Zij trachten de aandacht van de internationale media en politiek te krijgen door het (laten) plegen van terroristische aanslagen op plaatsen tot ver buiten het eigen grondgebied. Dergelijke aanslagen zijn veelal gericht tegen civiele of militaire doelen die voor westerse landen van groot belang zijn of zijn gelegen in de westerse wereld. Bestrijding van (internationaal) terrorisme op het Nederlands grondgebied is in de eerste plaats een taak van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksaangelegenheden (BZK) en het Ministerie van Justitie. Mili-

taire eenheden zijn betrokken bij de bestrijding als zij militaire steun of bijstand verlenen. De onderwerpen militaire bijstand en steunverlening worden behandeld in de LDP IV, Nationale Operaties. Het aangrijpen van verzetsbewegingen die het internationaal terrorisme steunen, op hun 'eigen' grondgebied in de vorm van het uitvoeren van gevechtsoperaties, is wel een militaire taak en het onderwerp van deze LDP.

2118. Voor commandanten en staven is het van groot belang zo spoedig mogelijk inzicht te verkrijgen in de oorsprong en ontwikkeling van de strijdgroep, zodat bij het eigen optreden daarmee rekening wordt gehouden. Daarbij is het noodzakelijk onderzoek te doen naar de **belangen en doelstellingen van strijdgroepen**, omdat daardoor vaak meer duidelijkheid ontstaat over de groepering(en). Deze doelstellingen kunnen zeer verschillend zijn. Allereerst kan het de strijders gaan om een volledige omverwerping en overname van het bestaande overheidsgezag of verdrijving van degenen die dat uitoefenen. Anderzijds kan een regionale afscheiding worden beoogd om een eigen autonome staat te vestigen, soms met religieuze dan wel etnische grondslagen. In veel gevallen is het verzet gericht op het verkrijgen van politieke concessies die zonder gewapend optreden niet haalbaar lijken.

*Tibetaanse verzetsstrijders
in het noorden van Nepal.
Foto: the Lhamo Tsering
Collection/Amnye Machen
Archives*

2119. Bij een **etnische opstand** gaat het er, evenals bij een **religieuze opstand**, de ene bevolkingsgroep om de andere groep(en) in het gebied te onderwerpen (of in sommige gevallen zelfs te doen verdwijnen).

Moordpartijen, etnische zuiveringen en volkerenmoord kunnen, indien het laatste het geval is, het gevolg zijn. Ideologie, onpartijdigheid en legitimiteit spelen dan vrijwel geen rol, dit in tegenstelling tot etnische of religieuze motieven.

2120. In het geval van een **krijgsherenbewind** gaat het alleen om macht en (persoonlijke) verrijking. Etnische of ideologische overwegingen spelen dan veelal een instrumentele rol. De krijgsheren (*warlords*) wensen zich slechts los te maken van het centrale staatsapparaat om een bepaalde vorm van autonomie te vestigen. Binnen de strijdgroep spelen zij een dominante rol. Anarchie, chaos en willekeur zijn veelal het gevolg van hun optreden.

2121. **Zich wijzigende of rivaliserende doelstellingen.** Sommige strijdgroepen veranderen van doelstelling gedurende hun bestaan, bijvoorbeeld omdat er nieuwe leiders aan de macht komen en oude doelstellingen als te ambitieus of juist niet ambitieus genoeg worden beschouwd. Het is denkbaar dat een vorm van verzet ideologisch wordt overgenomen door een andere strijdgroep. Vaak wordt aangenomen dat binnen een strijdgroep eenhoofdige leiding en eenheid van opvatting bestaat. In de praktijk is dit niet altijd het geval. Binnen de strijdgroep bestaan onderling vaak grote verschillen van opvatting, achtergrond en intellectuele capaciteiten. De strijdgroep opereert meestal heimelijk en in een strikt gescheiden celstructuur. Daardoor is er nauwelijks informatie-uitwisseling of discussie. Bepaalde gebeurtenissen zijn dan ook van grote invloed op de rol van individuele leiders en dus mede op de koers van de beweging. Zo kunnen arrestaties het behalen van de doelstelling belemmeren en zelfs zorgen voor aanpassing ervan. Rivaliserende groepen binnen het verzet krijgen dan de kans om hun (afwijkende) doelstellingen uit te dragen en na te streven. Het is dan ook bijzonder lastig de algemene doelstelling van een strijdgroep te identificeren.

2122. Strijdgroepen gebruiken vaak **irreguliere strijdmethoden**. Hieronder moet worden begrepen dat veelal kleinschalig, verrassend en plaatselijk met een hoge geweldsintensiteit wordt opgetreden. Daarbij houden de strijdgroepen zich meestal niet aan de algemeen geaccepteerde beginselen van oorlogvoering, zoals vastgelegd in het humanitair oorlogsrecht. Dit laatste kan soms leiden tot extreem gewelddadig gedrag. De verzetsstrijders zijn bovendien niet altijd in uniform gekleed of niet direct als strijder herkenbaar, maken gebruik van normale én geïmproviseerde wapens en uitrusting, kennen vaak geen openlijke aanvoerlijnen en maken bij hun optreden gebruik van onorthodoxe tactieken en technieken. Dikwijls spelen criminele activiteiten, zoals drugshandel, een rol bij de instandhouding van de

strijdgroepen. Ten slotte is het mogelijk dat het optreden van de strijdgroepen direct is gericht tegen de lokale burgerbevolking om door overtuiging of dwang haar steun te verkrijgen.

De scheiding tussen reguliere eenheden en irregulier optredende strijdgroepen is niet altijd duidelijk te trekken. Zo steunden tijdens de Eerste Wereldoorlog in het Midden-Oosten de door Lawrence of Arabia georganiseerde Arabische opstandelingen de reguliere Britse troepen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zetten de Britten in Birma de Chindits in in irreguliere operaties in de jungle. Aan het oostfront synchroniseerde het Russische opperbevel de operaties van verzetsgroepen met die van het Rode Leger. Tijdens de oorlog in Vietnam ondersteunde reguliere Noord-Vietnamese eenheden de operaties van de Vietcong.

Het meest recente voorbeeld vinden we in de oorlog in Irak in 2003. Hier zette Irak naast reguliere eenheden ook de paramilitaire Fedayeen Saddam (Saddams martelaren) in. Deze Fedayeen, die tussen de 18.000 en 40.000 man sterk waren, ressorteerden rechtstreeks onder de president. Zij bedienden zich van irreguliere strijdmethoden. Britse mariniers onderscheidde drie mogelijke wijzen van optreden van deze strijders.

- Ze wuiven en glimlachen naar een marinier om hem te doen naderen; vervolgens beschieten ze hem van korte afstand
- Ze verschuilen zich achter troepen die zich volgens de regels van het oorlogsrecht overgeven. Vervolgens openen ze het vuur op de Geallieerde troepen, zodanig dat het lijkt alsof de zich overgeevende troepen dit doen, wat tegenvuur van de Geallieerde op de zich overgeevende eenheden uitlokt
- Ze verstoppen hun wapens en wachten tot de Geallieerde zijn opgerukt. Dan passeren ze de Geallieerde eenheden als onschuldige burgers, maar alleen om bij de verborgen wapens te komen, waarmee ze de Geallieerde onverhoeds aanvallen

Sectie 5 - Het eigen optreden tegen strijdgroepen

2123. Het eigen militaire optreden tegen strijdgroepen moet worden gezien als een onmisbare, vaak tijdelijke **aanvulling op het geheel van andere activiteiten**. Deze laatste zijn in beginsel van doorslaggevend belang op het uiteindelijke succes van de operatie. Het gaat daarbij om maatregelen op diplomatiek, civiel-gouvernementeel, juridisch-politiek, sociaal, cultureel, psychologisch en economisch gebied. Juist deze integrale strategische benadering en afstemming van activiteiten zijn essentieel om de strijdgroepen met succes te bestrijden.

2124. De aldus **geïntegreerde politieke operatie** -inbegrepen het militaire optreden- is dikwijls langdurig en erop gericht de strijdgroepen hun geloofwaardigheid en steun uit de bevolking te ontnemen. Daartoe is een zogenaamde *hearts and minds*-operatie nodig. Het aangrijpingspunt van strijdgroepen ligt immers in de steun onder de bevolking die zij hebben of zouden kunnen bemachtigen. Als deze operatie is gelukt, is de basis gelegd om de strijdgroep definitief en beslissend te verslaan. Dan pas kan het overheidsgezag worden hersteld. Militair optreden tegen strijdgroepen is dan ook hooguit te zien als een middel, een ultima ratio, aanvullend op en ondersteunend aan de andere overheidsmaatregelen. Het is onwaarschijnlijk dat een puur of zelfs hoofdzakelijk militair optreden tegen strijdgroepen ooit tot succes leidt.

2125. De **militaire operaties** zijn erop gericht de bevolking duidelijk te maken dat de strijdgroepen geen redelijk alternatief vormen. De troepenmacht beschermt de bevolking daartoe allereerst tegen het direct tegen haar gerichte geweld van de strijdgroepen. Maar ook het vrijwaren van de bevolking van bijkomende schade (*collateral damage*) door eigen troepen of de strijdgroepen veroorzaakt, vergt grote aandacht.

Militairen van 1 Bataljon Regiment Stoottroepen bij een zuiveringsactie in een kampong tijdens actie Rapid, Java, 18 juli 1946.
Foto: IMG/KL

2126. In de praktijk omvat op formatie- en eenheidsniveau de militaire bijdrage aan een gevechtsoperatie tegen strijdgroepen een aantal **operationele taken**, die nauw aan elkaar zijn gerelateerd. Dit betreft in de eerste plaats:

- de inlichtingenoperatie

De overige operationele taken kunnen worden onderverdeeld in vijf “groepen van acties”:

- de offensieve operaties tegen de strijdgroepen zelf, zoals het afsnijden van de bevoorradingsroutes van de strijdgroep en het definitief uitschakelen ervan
- het scheiden van bevolking en strijdgroep en tevens fysiek beveiligen van de bevolking tegen de strijdgroep
- het aangrijpen van de externe steun aan de strijdgroep (inbegrepen de financiële steun)
- het optreden gericht op de mentale gesteldheid van de bevolking en de strijdgroep door een zogenoemde *hearts and minds*-operatie
- de activiteiten gericht op de veiligheid van eigen troepen en eventuele andere actoren

2127. Daarnaast moet rekening worden gehouden met **optreden in overgangssituaties**. Naast de ontplooiing in het operatiegebied, de aflossing en het beëindigen van de operatie omvatten deze:

- de overgang van een reguliere naar een irreguliere gevechtsoperatie (en andersom)
- de overgang van een vredesoperatie naar een irreguliere gevechtsoperatie (en andersom)

2128. De **inlichtingenoperatie** vindt continu plaats en neemt een centrale en prominente plaats in. Zonder juiste, tijdige en accurate inlichtingen is succesvol eigen optreden immers uitgesloten. Omdat de strijdgroepen doorgaans niet in grotere verbanden optreden en mede daardoor moeilijk zijn te identificeren en te lokaliseren, vergt de inlichtingenoperatie een grote inspanning in vergelijking met gevechtsoperaties tegen een regulier optredende tegenstander. Tevens wordt een relatief grote inspanning geleverd om de intenties, doelstellingen en gebruikte tactieken en technieken te doorgronden. Het verzamelen van inlichtingen (de kerntaak ‘vinden’) vormt derhalve een van de hoofdaandachtspunten van de eigen troepen.

2129. Tijdelijk en plaatselijk is het eigen optreden meer defensief of offensief van aard. Overigens is het goed mogelijk dat -afhankelijk van het niveau- op hetzelfde moment zowel offensief als defensief wordt opgetreden. Zo kunnen gelijktijdig de bevoorradingsroutes van de strijdgroepen worden aangevallen, terwijl elders in het operatiegebied actief een *hearts and minds*-operatie wordt gevoerd om de steun van de bevolking voor het eigen optreden te vergroten. Zowel eigen troepen als de strijdgroepen proberen vermoedelijk steeds het initiatief te (her)nemen. Een hoog operationeel tempo en een offensieve instelling -ook tijdens operaties met een meer defensief karakter- dragen ertoe bij dat niet de strijdgroepen maar de eigen troepen het initiatief krijgen en behouden.

Sectie 6 - Indeling

2130. De LDP IIC, Gevechtsoperaties tegen een Irregulier Optredende Tegenstander, is de uitwerking en verdieping van de **uitgangspunten** van het optreden tegen strijdgroepen, zoals beschreven in hoofdstuk 6 van de LDP I, Militaire Doctrine.

2131. De publicatie begint met een **algemene beschrijving** van de context waarin deze vorm van gevechtsoperaties moet worden geplaatst en in het bijzonder van de complexiteit van dit soort operaties. Vervolgens worden de verschillende verschijningsvormen, achtergronden en doelstellingen van strijdgroepen en de grondslagen van het eigen optreden tegen strijdgroepen besproken. In de verschillende hoofdstukken wordt ook ingegaan op de juridische aspecten van deze vorm van gevechtsoperaties.

2132. De publicatie vervolgt met een beschrijving van de meer **praktische aspecten** van gevechtsoperaties tegen strijdgroepen. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de inlichtingenoperatie en op de vijf 'groepen van acties' die het optreden tegen strijdgroepen typeren (zie ook paragraaf 2126). De publicatie wordt afgesloten met een beschouwing over de kenmerken van het optreden in overgangssituaties.

22

De complexe omgeving

Sectie 1 - Inleiding

2201. De **internationale veiligheidssituatie**. Aan het einde van de twintigste eeuw nam de pacificerende invloed van de traditionele grootmachten op de aan hen gelieerde staten sterk af. Processen van democratisering kwamen op gang, maar er bleek ook een voedingsbodem voor latent aanwezige conflicten tussen en binnen staten te bestaan. Nationalisme, religieuze en etnische tegenstellingen, zwakke of ontbrekende staatsstructuren, economische achterstand en ongelijkheid, overbevolking en onderontwikkeling, migratie, aantasting van het milieu, terrorisme en internationaal georganiseerde criminaliteit werden de katalysatoren van spanningen met daaruit voortvloeiende conflicten.

2202. Vaak wordt bij dergelijke conflicten van de **internationale gemeenschap** verwacht dat zij bijdraagt aan een oplossing, soms zelfs door de inzet van strijdkrachten. Daarbij wordt uiteraard een goede volkenrechtelijke grondslag nagestreefd, maar kan onder omstandigheden de soevereiniteit van het land ondergeschikt worden gesteld aan een humanitaire interventie (bijvoorbeeld om een einde aan etnische zuiveringen of genocide te maken). Landen kunnen ook inzien dat hun nationale belangen op het spel staan als een intrastatisch conflict escaleert, zeker als het conflictgebied in de eigen regio ligt. Ten slotte kan de toenemende samenwerking in internationale -en in het bijzonder in regionale- veiligheidsorganisaties resulteren in een militair ingrijpen. Deze organisaties ontlenu immers hun bestaansrecht (mede) aan het bijdragen aan de vrede en veiligheid in de regio.

2203. Tijdens dergelijke interventies kunnen militairen worden geconfronteerd met strijdgroepen die irreguliere strijdmethoden toepassen. De bestrijding van deze strijdgroepen blijkt voor de **geregelde, westerse strijdkrachten** vaak een probleem. De tegenstander is ongrijpbaar en moeilijk te identificeren en houdt zich meestal niet aan de geldende regels van het humanitair oorlogsrecht. Dit kan de betrokken militairen voor een moreel dilemma plaatsen. Omdat de tegenstander

zich niet gebonden acht aan het humanitair oorlogsrecht, ondervindt hij geen hinder van de beperkingen die dit recht oplegt. Het wordt dan verleidelijk deze beperkingen evenmin te respecteren en dezelfde, ongeoorloofde, methoden te gaan gebruiken als de tegenstander om de kans op succes in het gevecht te vergroten. Men mag niet aan een dergelijke verleiding toegeven, uiteraard in de eerste plaats omdat dit veelal leidt tot het plegen van oorlogsmisdaden. Bovendien kan het gebruik van ongeoorloofde strijdmethoden weliswaar leiden tot succes op korte termijn, maar op de langere termijn is het in de meeste gevallen contraproductief. Vaak ondermijnt het de *hearts and minds*-operatie en de operaties om de strijdgroepen af te snijden van externe steun.

Op 16 maart 1968 werden bijna 500 Vietnamese burgers in het dorp My Lai door Amerikaanse militairen afgeslacht. De betrokken eenheid, een infanteriecompagnie ter sterkte van 120 man, had na 7 weken guerrillaoorlogvoering 4 gesneuvelden en 38 gewonden te betreuren. De compagnie moest een aanval op het dorp uitvoeren, omdat daar een Viet Cong-bataljon werd vermoed. De commandant, kapitein Medina, kreeg bevel dat zijn mannen in de aanval agressie moesten tonen. De avond voor de aanval gaf hij zijn mannen een briefing over de *search and destroy*-missie. Huizen moesten worden afgebrand, het vee en de oogst moesten worden vernield, evenals waterbronnen. Een tweede briefing werd later door luitenant Calley verzorgd. Volgens hem waren de dorpelingen bijna allemaal aanhangers van de vijand: zij hadden wapens en de kinderen zouden toekomstige leden van de Viet Cong zijn. In de briefing vertelde hij zijn mannen te schieten op alles wat bewoog. Tijdens de operatie in My Lai werd geen teken gevonden van de aanwezigheid van een vijandig bataljon. Toch werden zowel mensen als dieren gedood. Vrouwen en kinderen werden verkracht en daarna afgemaakt. Ook vonden massa-executies plaats. Alle huizen werden afgebrand. Luitenant Calley is in 1971 door de krijgsraad tot levenslang veroordeeld. Kapitein Medina werd wegens gebrek aan bewijs vrijgesproken.

2204. Bovendien zijn de eigen (hoog technologische) **wapensystemen** - bedoeld en ontwikkeld voor het reguliere gevecht- **soms niet of moeilijk te gebruiken** tegen een irregulier optredende tegenstander. Ook kunnen de lange duur, het grillige verloop en het veelal wrede karakter van de operaties hun weerslag hebben op het moreel en de inzetbereidheid van de militairen. Deze factoren zijn daarnaast van invloed op het bestaande draagvlak waarop de militaire betrokkenheid is gebaseerd. Voor veel westerse militairen blijkt het tevens moeilijk te zijn om effectief te opereren in een situatie waarin het verschil tussen de strijders en de burgers veelal onduidelijk is en de relaties tussen de strijdgroepen

enerzijds en het (lokale) bestuur en de lokale bevolking anderzijds zo ondoorzichtig kunnen zijn.

2205. Ten slotte geldt dat dergelijke conflicten een **sterke politieke dimensie** hebben, waardoor de strijdkrachten alleen vrijwel nooit de gewenste oplossingen kunnen bewerkstelligen. Binnen de door de politiek vastgestelde kaders en de grenzen van de regels van het humanitair oorlogsrecht moet een combinatie van politieke en militaire oplossingen worden gezocht om een einde aan het conflict te maken.

2206. In het algemeen kan worden vastgesteld dat de conflicten waarbij strijdgroepen betrokken zijn, zeer **complex van karakter** zijn. Dit heeft uiteraard zijn weerslag op de taakuitvoering door militairen van de Koninklijke Landmacht en eist het uiterste van hen, fysiek maar zeker ook mentaal. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste aspecten besproken die de oorzaak zijn van de complexiteit van de omgeving waarbinnen een gevechtsoperatie tegen strijdgroepen zich afspeelt. Er wordt ingegaan op de kenmerken en achtergronden van conflicten met irregulier optredende strijdgroepen, de sterke politieke betrokkenheid bij de militaire taakuitvoering, de belangrijkste juridische aspecten, de rol die strijdkrachten opgedragen krijgen in de bestrijding van de strijdgroepen en belangrijke trends en ontwikkelingen.

Sectie 2 - Achtergronden van gewapend verzet

2207. **Irreguliere conflicten.** Om de achtergronden (oorsprong, oorzaken, ontwikkeling en doelstellingen) van strijdgroepen beter te begrijpen en te anticiperen op de toekomstige activiteiten ervan, is het belangrijk om inzicht te hebben in de context van het desbetreffende conflict. De conflicten waarin strijdgroepen optreden, onderscheiden zich in veel opzichten van de conflicten tussen staten, die meestal met behulp van reguliere strijdkrachten worden gevoerd.

2208. In dit verband zijn de meest relevante **kenmerken** de volgende.

- De strijd gaat veelal om vrijheid, identiteit en macht van bepaalde groepen ten opzichte van andere groepen of van een (legitieme) regering of staat. Dit kan zich uiten in een gevecht om (een deel van) het grondgebied van de staat voor autonomie of zelfstandigheid of om de macht binnen de staat.
- De gewapende strijd wordt veelal gekenmerkt door anarchie en chaos. Zij wordt vaak gevoerd door guerrilla-achtig optredende irreguliere groeperingen, die meestal niet onder centraal gezag staan. Zij zijn bereid langdurig voor het bereiken van hun doel te vechten en daarvoor grote personele en materiële verliezen te aanvaarden.

- Het onderscheid tussen de strijdende partijen en de burgerbevolking is niet altijd duidelijk. Burgers kunnen actief deelnemen aan de strijd en combattanten kunnen opgaan in de lokale gemeenschap.

Het onderscheid tussen de strijdende partijen en de burgerbevolking is niet altijd duidelijk. Republikeinse strijders op een pasar, Java, circa 1949.
Foto: IMG/KL

- Het treffen van regelingen verloopt vaak moeizaam en overeengekomen bestanden worden veelvuldig geschonden. Dit laatste geldt ook voor de mensenrechten en het humanitair oorlogsrecht.
- Het optreden van de strijdgroepen vindt dikwijls plaats vanuit een positie van relatieve zwakte. Dit leidt tot aangepaste strijdmethoden, zoals terroristische activiteiten. Er is vaak sprake van een beweeglijke en verrassende wijze van optreden. Het optreden is veelal gericht op het stichten van verwarring, het aantonen van het onvermogen van de overheid en het toebrengen van schade. De intensiteit en schaal van het optreden variëren sterk.
- Het geweldsniveau kan sterk variëren. Meestal wordt gevochten met lichte en weinig geavanceerde wapens. Lokaal kunnen echter zwaardere wapens en zelfs zeer geavanceerde wapens, inclusief massavernietigingswapens, door de conflicterende partijen worden ingezet.
- Strijdgroepen -en met name terreurorganisaties, criminele organisaties en bendes- kunnen de facto bezit nemen van gebieden die niet (meer) onder controle vallen van een regering, zogenaamde *ungoverned territories*. Veelal zijn het vrijwel onbewoonde gebieden en de strijdgroepen laten de (weinige) bewoners ongemoeid. Hierdoor kunnen zij hun praktijken ongestoord uitvoeren. Het betreft dan bijvoorbeeld trainingskampen, papaver- of coca-velden en logistieke bases.

2209. Een vergelijking tussen **reguliere en irreguliere conflicten** levert het volgende beeld op. Hierbij wordt aangetekend dat vrijwel nooit sprake zal zijn van een zuivere verschijningsvorm. Veel waarschijnlijker is dat een conflict zowel reguliere als irreguliere aspecten vertoont.

Regulier conflict	Irregulier conflict
Gewenste (eigen) militaire eindsituatie afgeleid van de gewenste politieke eindsituatie	Gewenste (eigen) militaire en politieke eindsituatie direct en nauw aan elkaar verbonden
Grondgebied, grondstoffen	Macht, grondgebied, etnisch/raciaal
Veiligheid van de staat	Veiligheid van de groep
Ideologie, hebzucht	Etniciteit, politiek/religieus fundamentalisme
Symmetrische oorlogvoering	Asymmetrische oorlogvoering
Grote eenheden onder centraal gezag	Kleine eenheden onder lokaal gezag
Verbonden wapens	Individuele wapensystemen
Bemande wapens	Bewapende mannen
Grootschalige inzet van vuurkracht en Manoeuvre	<i>Hit and run</i> , guerrilla en terrorisme
Openlijk optreden	Meestal heimelijk optreden
Vaste doctrines, tactieken, technieken	Onorthodoxe tactieken en technieken
Humanitair oorlogsrecht nageleefd	Humanitair oorlogsrecht niet altijd nageleefd
Burgerbevolking in beginsel alleen passief of tegen de wil bij de strijd betrokken	Burgerbevolking vrijwel altijd direct betrokken bij de strijd
Positie (lokale) overheid duidelijk	(Lokale) overheid kan sympathiseren met of zelfs behoren tot het verzet

2210. Als een intrastatelijk conflict een bedreiging gaat vormen voor de internationale vrede en veiligheid, probeert de internationale gemeenschap te bemiddelen om te komen tot een duurzame oplossing. Zo nodig worden daarbij militaire middelen ingezet. Deze inzet kan zowel de vorm van een vredesoperatie als van een gevechtsoperatie krijgen. Het probleem is dat de troepenmacht zich daarbij geconfronteerd kan zien met een verzetsbeweging met geheel eigen doelstellingen en (irreguliere) wijze van optreden. Voor de troepenmacht is het een uitdaging juist hierop een **passend antwoord** te geven. Zo moet bij de bestrijding van een strijdgroep soms de nadruk liggen op het beïnvloeden van de *hearts and minds* van de lokale bevolking, maar op andere momenten moet de strijdgroep juist regulier militair worden bestreden.

2211. **De voedingsbodem van strijdgroepen** ligt vaak in een onervuld streven. Als onder (een deel van) de bevolking een gevoel van onvrede met de bestaande situatie ontstaat, rechtvaardigt dat in haar ogen een bepaalde vorm van optreden. In deze omgeving komen strijdgroepen het best tot hun recht. Strijdgroepen gebruiken die gevoelens van onvrede vervolgens om hun eigen, soms afwijkende doelstellingen te verwezen-

lijken. Specifieke **beweegredenen voor het ontstaan van strijdgroepen** zijn:

- De aanwezigheid in een staat van een dominante groepering waartegen nationalistische, etnische (raciale) en culturele afscheidingsbewegingen met een sterke eigen identiteit zich afzetten
- Religieus fundamentalisme (daarnaast kan religie worden gebruikt om een onafhankelijkheidsstreven te ondersteunen)
- Neokolonialisme en misbruik van de lokale economie
- Een slecht functionerende overheid, corruptie, criminaliteit, discriminatie, machtsmisbruik en onderdrukking
- Economische malaise; extreme verschillen tussen rijk en arm, in het bijzonder in die landen waar de verschillende klassen bestaan uit afzonderlijke etnische groeperingen
- Niet waargemaakte verwachtingen waardoor frustratie is ontstaan, in het bijzonder bij de werkende klasse en de intelligentsia van de bevolking; doorgaans zijn deze bevolkingsgroepen het meest gevoelig voor een verbetering van de levensstandaard

In de praktijk zijn etnische en religieuze beweegredenen vaak moeilijk van elkaar te onderscheiden. De etnische identiteit kan immers geheel of gedeeltelijk zijn gebaseerd op een religieus onderscheid. Een bekend voorbeeld van etnisch onderscheid op religieuze grond treffen we aan in Bosnië-Herzegovina. De *Bosniacs* onderscheiden zich van de andere bevolkingsgroepen door het feit dat ze Moslim zijn.

2212. De hiervoor genoemde redenen worden nog **versterkt** door de rivaliteit tussen partijen vanwege politieke, economische of religieuze kwesties. Een persoonlijke machtsstrijd tussen politieke leiders kan deze rivaliteit nog verder vergroten. Ook extreme politici, zoals anarchisten of rechts-extremisten geven bepaalde kwesties een groter gewicht. Ten slotte moeten hier ook externe invloeden en bemoeienis worden genoemd als versterkende factoren. Het is immers mogelijk dat derden door hun steun aan een groepering (in welke vorm dan ook, financieel, met wapens, door het toestaan van uitvalsbases, diplomatiek, etc.) een -latent- gevoel van onvrede onder een deel van de bevolking omzetten in een actieve verzetsbeweging.

Verzet is vaak ideologisch geladen en kan in dit kader een conservatief karakter hebben (verdrijven van een bezetter en terugkeren naar de vooroorlogse situatie) of een revolutionair (verdrijven van de eigen regering). De partizanen in de Sovjet-Unie, die streden tegen de Duitse bezetter, zijn een voorbeeld van het eerste; ook de anticommunistische verzetsstrijders in Joegoslavië vallen in deze categorie. Van gewapende

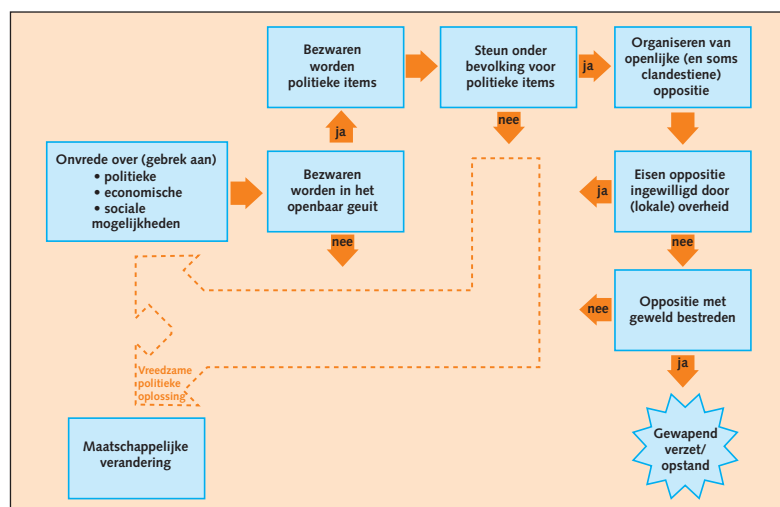
strijd tegen de eigen regering zijn talrijke voorbeelden, zoals de Viet Cong in Zuid-Vietnam, Mao in China, de Sandinisten in Nicaragua en Sendero Luminoso (Lichtend Pad) in Peru. Ook van afscheidingsbewegingen bestaan vele voorbeelden: Eritrea versus Ethiopië, Oost-Timor versus Indonesië, de Tamil Tijgers versus Sri Lanka en de ETA versus Spanje. In het Midden-Oosten zijn combinaties van ideologisch en territoriaal gericht gewapend verzet te onderscheiden, zoals de PLO (Al Fatah), Hamas en de Islamitische Jihad. Deze bewegingen maken gebruik van terrorisme op internationale schaal, soms gesteund door landen als Syrië en Libië. In Hoofdstuk 23 wordt nader ingegaan op de verschillende stromingen van gewapend verzet.

2213. Strijdgroepen zijn niet altijd politiek of ideologisch gemotiveerd. Er zijn ook strijdgroepen die uit zijn **op eigen belang** (criminel en/of bendes van 'krijgsheren'). In dit laatste geval is daarom ook geen sprake van een politieke component in de strijd tegen deze groepen.

Sectie 3 - De strategische context van het optreden tegen strijdgroepen

Een model van de ontwikkeling van strijdgroepen

2214. Bij de analyse van de oorsprong, doelstellingen en activiteiten van strijdgroepen, kan een **model** van de elementen **van de ontwikkeling van strijdgroepen** een goed hulpmiddel zijn voor commandanten en staven van de troepenmacht. Als immers inzicht bestaat in de ontwikkeling van de strijdgroepen, worden daarin aanknopingspunten gevonden voor het eigen optreden ertegen. Een voorbeeld van zo'n model is weergegeven in afbeelding 22-1.

Afbeelding 22-1. Een model van de ontwikkeling van strijdgroepen

2215. Het hiervoor getoonde model geeft weer dat op verschillende momenten door de overheid en de verzetsbeweging keuzes worden gemaakt, die overigens aan elkaars beslissingen zijn gerelateerd. Als de onvrede onder de bevolking niet leidt tot openbare uitingen hierover, lijkt geen voedingsbodem aanwezig om uiteindelijk een verzetsbeweging naar de wapens te laten grijpen. Als wel in het openbaar uitingen van onvrede met de geldende situatie plaatsvinden én deze onvrede zich vertaalt in politieke items die bovendien een breed draagvlak hebben binnen de bevolking, dan is er wel degelijk een **voedingsbodem voor verzet** aanwezig. De overheid kan in dit proces ingrijpen, bijvoorbeeld door aan (een deel van) de bezwaren tegemoet te komen.

2216. Als er toch voldoende steun onder de bevolking bestaat voor de politieke items in kwestie, kan dit leiden tot openlijke oppositie. De overheid kan de activiteiten van zo'n oppositiebeweging beschouwen als bedreigend en haar clandestien verklaren. Daarmee worden de mogelijkheden van de beweging om zich democratisch te uiten, beperkt. Dit kan door politieke bijeenkomsten te verbieden, kritische media de mond te snoeren en oppositieleiders gevangen te zetten wegens opruiing. Indien de overheid in dit stadium besluit om (ten dele) aan de eisen van de oppositie tegemoet te komen, wordt het minder waarschijnlijk dat het verzet naar de wapens grijpt. Vermoedelijk manifesteert het verzet zich dan slechts als een **politieke (oppositie)beweging**.

2217. Als de eisen tot verandering ook in dit stadium niet worden ingewilligd door de overheid, ontstaat een potentieel gevaarlijke situatie. De vraag is dan hoe de oppositiebeweging zich opstelt én in hoeverre de overheid naar (meer) geweld grijpt om de oppositie te onderdrukken. Als de oppositie ervoor kiest om de politieke strijd actief voort te zetten en de overheid daarop reageert met verdere repressieve maatregelen, is de kans groot dat de oppositiebeweging ondergronds gaat en de **strijd met militaire middelen** voortzet. Er is dan feitelijk sprake van een opstand tegen de regering: de strijdgroep is geboren. Uiteraard is het ook mogelijk dat de overheid en de oppositiebeweging het op enig moment toch eens worden en een gezamenlijke politieke oplossing voor het probleem wordt gevonden.

Een multifunctionele strategie

2218. Het streven naar een **strikt militaire oplossing** is bij het optreden tegen strijdgroepen in de meeste gevallen niet realistisch. Politieke, sociale, economische en militaire maatregelen spelen alle een rol in het herstel van de autoriteit van de overheid in het conflictgebied en de belangrijkste uitdaging bestaat eruit een balans tussen de genoemde

activiteiten te vinden. Zeker voor militaire activiteiten geldt immers dat zij een directe uitwerking hebben op de andere gebieden; zelfs kunnen zij repercussies hebben op diplomatiek gebied waar het de internationale (politieke) steun voor een operatie betreft. Dit betekent dat zeker in het begin van een operatie geweld zeer restrictief moet worden toegepast. Ook vereist het van de ingezette militairen dat zij zich niet altijd strikt aan “het boekje” houden, maar creatief zoeken naar alle mogelijkheden, ook de minder voor de hand liggende, om de gestelde doelen te bereiken. Indien echter sprake is van terreurorganisaties of strijdgroepen die criminele doelen nastreven en zich ophouden in *ungoverned territories* is een strikt militaire oplossing vaak de enige mogelijkheid.

Tijdens de operatie Iraqi Freedom was het de intentie van CENTCOM Irakese militairen en militieleden direct te ontwapenen. Desondanks hebben (US) *special forces*-eenheden die waren toegevoegd aan de Koerdische eenheden in het noorden van Irak, om politieke redenen bewust afgezien van het ontwapenen van deze eenheden.

2219. Het verkrijgen en behouden van de steun van de bevolking in een operatiegebied vormt veelal het centrale thema in de strijd. Het optreden tegen strijdgroepen is in dat geval vooral gericht op het verbreken van de band tussen het verzet enerzijds en de bevolking in het operatiegebied, externe steun en de internationale opinie anderzijds. Met andere woorden: het **aangrijpingspunt** van de strijdgroepen is de publieke steun voor de ‘zaak’. Als de strijdgroepen deze steun verliezen en daardoor geïsoleerd raken, zijn zij (theoretisch) vervolgens relatief eenvoudig te elimineren. Daarmee wordt niet altijd ook de oorzaak van het verzet weggenomen, waardoor de mogelijkheid bestaat dat het verzet, weliswaar latent, toch blijft voortbestaan.

2220. De praktijk is helaas vaak weerbarstiger dan de hiervoor geschilderde theorie. Het isoleren van strijdgroepen moet dan ook worden geplaatst in het bredere perspectief van de totale strategie, zoals geformuleerd door de politieke leiding. Deze strategie bestaat doorgaans uit een aantal stappen, die tezamen een **conceptuele leidraad** voor het optreden tegen strijdgroepen vormen. Vanzelfsprekend worden deze stappen met gezond verstand en afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het conflict toegepast. Niet altijd worden alle stappen toegepast en evenmin geldt de hierna genoemde volgorde altijd. Ook kunnen andere stappen worden toegevoegd. Het betreft:

- het formuleren van de politieke eindsituatie
- het ontwerpen van een geïntegreerd operatieplan
- het verzamelen van informatie en deze omzetten in inlichtingen

- het scheiden van de strijdgroepen en hun (externe) steun
- het verslaan van de strijdgroepen
- de uitvoering van lange termijn post-conflict activiteiten

2221. **Het formuleren van de politieke eindsituatie.** Zodra het bestaan van een verzetsbeweging is onderkend, moet snel een grondige beoordeling worden gemaakt van de politieke en militaire toestand. Vervolgens wordt bepaald welke opstelling wordt gekozen met betrekking tot de oppositiebeweging; zo kan de beweging worden bestreden of kan juist de dialoog worden gezocht. Indien het verzet geweld (heeft) gebruikt, moet daarop snel en krachtig worden gereageerd. Daarbij wordt de leiding van de strijdkrachten geraadpleegd over de mogelijke rol van militaire eenheden bij de bestrijding van het verzet. Van belang is dat de militaire bijdrage past in de overkoepelende strategie en is afgestemd op de politieke, economische en andere activiteiten daarbinnen. De politiek moet een duidelijke lange termijn doelstelling formuleren, die wordt ondersteund door diplomatieke, sociale en economische programma's. Daarvan wordt dan vervolgens de militaire bijdrage afgeleid, alsmede de rol van de civiele politie, eventueel lokale milities en andere betrokken organisaties. Zodra de gewenste politieke eindsituatie is vastgesteld, wordt besloten - indien dit past in de gekozen strategie en rekening houdend met de operationele veiligheid (*operational security*, OPSEC) van de eigen troepen - hieraan de nodige publiciteit te geven.

*De militaire bijdrage wordt afgeleid van een duidelijke door de politieke leiding geformuleerde doelstelling.
Foto: Directie Voorlichting
MVD*

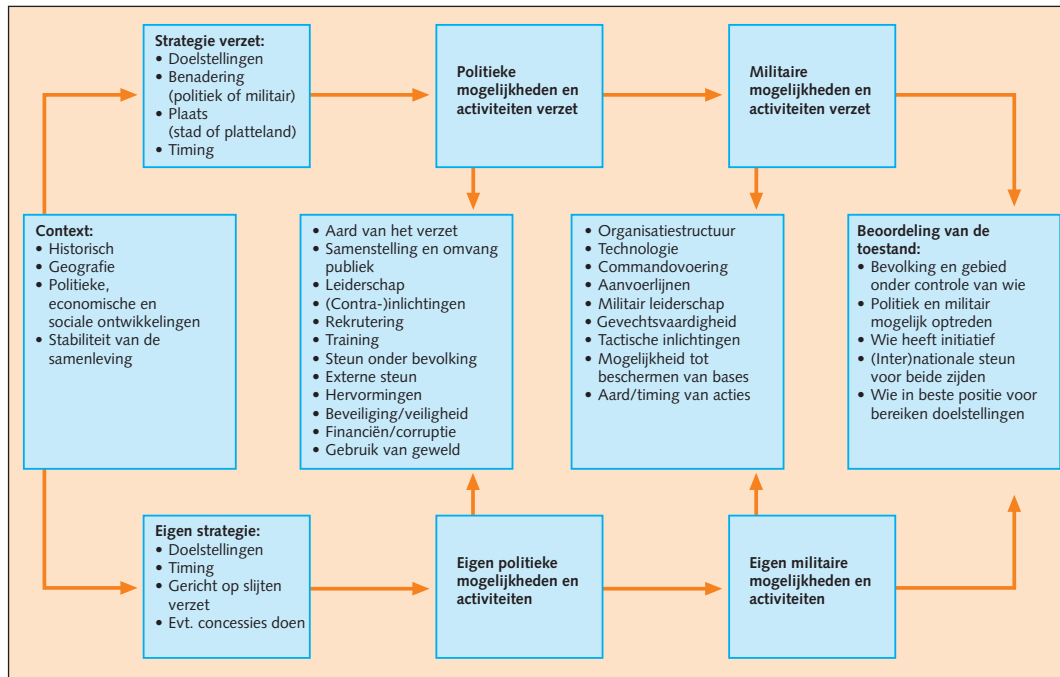

2222. **Het ontwerpen van een geïntegreerd operatieplan.** Het is van groot belang om zo snel mogelijk eenheid van inspanning te bereiken tussen de componenten van de operatie. Verschillende (nationale en

internationale, civiele en militaire) organisaties proberen immers de strategische eindsituatie op een andere wijze te bereiken, omdat zij werken vanuit hun eigen, vaak unieke invalshoek. Om de vereiste eenheid in het optreden te bereiken, wordt één functionaris verantwoordelijk gesteld voor de algehele leiding van de operatie. In beginsel is dit een civiele of politieke functionaris, die zijn taken uitvoert op basis van strikte politieke richtlijnen. Deze functionaris zet vervolgens zo snel mogelijk een **gezamenlijke militair-civiele commandovoeringsstructuur** op, waarbinnen de militaire commandant een plaats krijgt naast de vertegenwoordigers van de andere componenten. Gezamenlijk wordt vervolgens op basis van de gewenste politieke eindsituatie een geïntegreerd operatieplan ontwikkeld, waarvan het militaire optreden deel uitmaakt.

2223. Bij de inschatting welke van de politieke doelstellingen het beste kunnen worden bereikt door een militaire inzet, wordt uitgegaan van de mogelijkheden en kwetsbaarheden aan eigen zijde en van de strijdgroepen. Deze kwetsbaarheden zijn naar verwachting terug te vinden in het gehele spectrum van politiek, economie, sociale aspecten en veiligheid. In afbeelding 22-2 is schematisch weergegeven welke aspecten een rol spelen in de **analyse van het optreden** tegen strijdgroepen. Doelstelling van de analyse is vast te stellen welke kwetsbaarheden aan eigen zijde moeten worden veilig gesteld door eigen troepen en welke kwetsbaarheden van de strijdgroepen kunnen worden aangegrepen. Met name moet uit de analyse naar voren komen waaraan de strijdgroepen steun ontleen en op welke wijze snel resultaat wordt geboekt in de strijd tegen het verzet. Dit leidt tot optreden waarbij de strijdgroepen zowel politiek als militair in de verdediging worden gedrongen en het initiatief aan de strijdgroepen wordt ontnomen.

2224. De militaire commandant gebruikt voor zijn planning het **operationele besluitvormingsproces** op dezelfde wijze als bij een reguliere gevechtsoperatie. Op basis van de gewenste politieke eindsituatie formuleert de militaire commandant militaire doelstellingen en de beoogde militaire eindsituatie. Tevens stelt hij vast welke soort en aantallen eenheden hij nodig heeft voor de uitvoering van de opdracht en welke aanvullende training eventueel nodig is voor deze eenheden. Hij adviseert de politieke leiding hierover. Naarmate de operatie vordert, wordt voortdurend bekeken of de militaire bijdrage aan de operatie moet worden bijgesteld, in het bijzonder de steun van de militaire eenheden aan de andere betrokken organisaties. Daarvoor kan een operationele pauze, bijvoorbeeld door een wapenstilstand of vredesonderhandelingen, in de militaire operaties worden gebruikt.

Afbeelding 22-2. Een analyse van het optreden door en tegen strijdgroepen. De genoemde aspecten zijn niet limitatief.

2225. Het verzamelen van informatie en deze omzetten in inlichtingen.

Strijdgroepen opereren vooral in de beginfase in het geheim, onder en tussen de bevolking. Pas in een latere fase treden zij meer openlijk op in die gebieden die onder controle staan en waar het de facto overheidsgezag niet meer tot gelding komt. Daar waar de overheid het nog wel voor het zeggen heeft, blijft men doorgaans 'ondergronds' optreden. Voorts opereren propaganda-, commandovoerings-, opleidings- of logistieke organisatie-elementen mogelijk in aangrenzende en bevriende landen. Dit impliceert tevens dat zij daar onder de bescherming van die landen kunnen verblijven. Gezien het voorgaande zijn goede en tijdige inlichtingen over dispositie, sterkte en activiteiten van de strijdgroepen van cruciaal belang om met succes ertegen op te treden. Daarbij is het streven naar een gezamenlijke, geïntegreerde civiel-militaire inlichtingenstroom essentieel om de samenwerking tussen de militaire en andere componenten van de operatie op dit gebied te waarborgen. Hoofdstuk 25 gaat uitvoerig in op de inlichtingenoperatie.

2226. Het scheiden van de strijdgroepen en hun (externe) steun.

Het doel hiervan is om de strijdgroepen zoveel mogelijk informatie, logistieke ondersteuning, financiële middelen, potentiële rekruten, veilige uitvalsbases en steun van de bevolking te onttrekken. Dit wordt bereikt door een fysieke scheiding, maar minstens zo belangrijk is een gecoördineerde aanpak van het (deels psychologische) gevecht om de

hearts and minds van de bevolking. Indien dit deel van de operatie namelijk succesvol is, kan het gebruik van geweld beperkt blijven, hetgeen (het behoud van) de legitimiteit van het overheidsoptreden zal begunstigen. De hoofdstukken 27 en 28 gaan nader in op de mogelijkheden om de strijdgroepen en hun steun (zowel extern als onder de bevolking) van elkaar te scheiden. Hoofdstuk 29 is geheel gewijd aan de *hearts and minds*-operatie.

2227. **Het verslaan van de strijdgroepen.** Het doel van het eigen optreden is de strijdgroepen de wil tot voortzetting van de strijd te ontnemen. Dit gebeurt onder meer door (elementen van) de strijdgroepen fysiek uit te schakelen door middel van gevechtsacties en door het beheersen van gebieden, waardoor de strijdgroepen de mogelijkheid wordt ontnomen daar op te treden. Het heeft echter de voorkeur het moreel van en de steun voor de strijdgroepen te ondermijnen door een intensief gebruik van alternatieve manoeuvreermiddelen (zoals de *hearts and minds*-operatie en haar belangrijkste componenten: *civil-military co-operation* (CIMIC)-operaties, psychologische operaties (PSYOPS) en publieksvoorlichting). Ten slotte kunnen ook humanitaire hulpverleningsoperaties bijdragen aan het verslaan van het verzet. Op deze geweldloze wijze wordt immers het succesvol bereiken en handhaven van de politieke lange-termijn doelstellingen vergemakkelijkt. Een succesvol gebruik van al deze vormen van optreden leidt ertoe dat de strijdgroepen gedwongen worden zich over te geven. De operatie krijgt dan een vervolg in de vorm van ontwapenings- en rehabilitatieprogramma's.

Mission creep

Het vaak sterke niet-militaire karakter van het optreden tegen strijdgroepen en de dikwijls nauwe samenwerking met civiele organisaties en IO's en NGO's in het bijzonder, brengen een risico met zich mee. De militairen kunnen namelijk taken op zich nemen die lokaal weliswaar bijdragen aan het succes van de troepenmacht, maar die niet passen in de multifunctionele strategie zoals vastgesteld door de politieke leiding. Dit verschuiven van de opdracht staat internationaal bekend als *mission creep*. Een goede coördinatie tussen de politieke leiding van de operatie en de militaire leiding van de troepenmacht, alsmede het onderkennen van de mogelijkheid van *mission creep* door commandanten en staven, reduceert de kans hierop sterk.

De *United Nations Protection Force* (UNPROFOR) werd oorspronkelijk opgericht om in Kroatië toezicht te houden op naleving van het bestand tussen de Kroatische regering en de lokale Servische leiders. In 1992 werd UNPROFOR's mandaat uitgebreid tot in Bosnië-Herzegovina waar

men moest toezien op de veiligheid en het functioneren van het vliegveld van Sarajevo en op de levering van humanitaire hulp aan de stad en haar omgeving. Nog in 1992 werd het mandaat opnieuw uitgebreid en moest UNPROFOR de levering van humanitaire hulp in heel Bosnië mogelijk maken. In 1993 vloog de commandant van UNPROFOR in Bosnië, de Franse generaal Morillon, naar de Moslimenclave Srebrenica om de bevolking te tonen dat de internationale gemeenschap haar niet was vergeten. Morrillons superieuren waren tegen dit bezoek uit angst dat Morillon beloften zou doen die de VN niet kon waarmaken. In Srebrenica weigerde de Moslimbevolking Morillon te laten gaan, totdat hij publiekelijk had verklaard dat de bevolking van Srebrenica onder bescherming van de VN stond. Deze, later door de VN bekrachtigde, verklaring van Srebrenica tot *safe area* betekende een fundamentele wijziging van het mandaat van UNPROFOR. De VN-troepen waren echter slechts gemachtigd geweld te gebruiken uit zelfverdediging tegen aanvallen tegen een *safe area*.

2228. Indien toch met militaire middelen wordt opgetreden, moet niet meer geweld worden gebruikt dan strikt noodzakelijk. Het optreden kan daarbij relatief grootschalig met bataljons of brigades in een gevecht van verbonden wapens, plaatsvinden. Veelal is het **kleinschalig** (bijvoorbeeld een groepspatrouille, maar ook een *Tactical Air Control Party* voor het dirigeren van diepe vuren). In het laatste geval komt het vooral aan op professionaliteit en een goede taakverdeling, zeker omdat de strijdgroepen van huis uit bekender zijn met het terrein waarin wordt opgetreden. Inzet van *special forces* speelt hierbij een belangrijke rol. Zo mogelijk wordt op dit kleinschalige optreden ingespeeld in de voorbereiding op de inzet. Dit kan bijvoorbeeld door in de missiegerichte opleiding de nadruk te leggen op het optreden op groeps- en pelotonsniveau als ook door de militairen te voorzien van een aangepaste uitrusting en bewapening die het kleinschalig optreden beter mogelijk maakt.

2229. **De uitvoering van lange termijn post-conflict activiteiten.** Het alleen militair verslaan of neutraliseren van de strijdgroepen is niet voldoende om het conflict daadwerkelijk te beëindigen. Het is noodzakelijk om een lange-termijnstrategie te hebben om op sociaal en economisch gebied een situatie te creëren die uiteindelijk zodanig is dat de onderliggende oorzaken van het conflict verdwijnen. Bij voorkeur is hiermee al rekening gehouden bij het formuleren van de politieke doelstellingen voor de operatie en de gewenste politieke eindsituatie. Hiermee wordt reeds in een vroeg stadium van het conflict aan de bevolking een vooruitzicht geboden op verbetering en daarmee wordt de kans op steun vanuit de bevolking voor het eigen optreden vergroot. Voorwaarde is uiteraard wel dat de bevolking tijdig en compleet hierover

is geïnformeerd en er (voor zover mogelijk) gedurende de operatie wordt vastgehouden aan deze lange-termijnstrategie.

De rol van strijdkrachten

2230. De mate waarin militairen van de Koninklijke Landmacht betrokken raken bij het bestrijden van strijdgroepen kan sterk verschillen. Naarmate de intensiteit van het optreden van de strijdgroepen toeneemt, neemt doorgaans ook de militaire betrokkenheid toe. Daarbij worden in algemene zin vier **gradaties in het optreden** door strijdgroepen onderscheiden:

- incidenten
- gecoördineerde ontwijking
- algeheel verzet
- het verkrijgen van controle

2231. Deze opsomming is niet limitatief. De militaire commandant moet zich ervan bewust zijn dat hij ook tegelijkertijd geconfronteerd kan worden met verschillende van de hiervoor genoemde gradaties. De militaire commandant dient -op basis van zijn beoordeling van de toestand- op het juiste moment op een adequate wijze met de daartoe geëigende middelen te reageren. Uitgangspunt bij het voorgaande is dat er sprake is van een (lokale) overheid. Ontbreekt een functionerende overheid en is er sprake van een zogenoemde *failed state*, dan vullen de strijdgroepen het machtsvacuüm gemakkelijk op en verkrijgen controle.

2232. **Incidenten.** Het betreft in dit geval activiteiten waarvoor de civiele politie niet de juiste training of middelen heeft om tegen op te treden, zoals gijzelingen, bomaanslagen en bezettingen door goed getrainde en uitgeruste verzetsstrijders. De civiele politie kan de krijgsmacht verzoecken bijstand te verlenen om te voorkomen dat een dergelijke situatie ontstaat, dan wel om zo'n situatie te beëindigen. De inzet van de krijgsmacht blijft beperkt in tijd en omvang en is altijd aanvullend op het optreden door de civiele politie. Een dergelijke inzet door de krijgsmacht vergt vooral een nauwgezette coördinatie met andere overheidsinstanties.

2233. **Gecoördineerde ontwijking.** Wanneer duidelijk wordt dat incidenten gecoördineerd plaatsvinden en leiden tot ontwijking van de samenleving, is dat een aanwijzing dat de strijdgroepen hun activiteiten opbouwen naar algeheel verzet. De betrokkenheid van de krijgsmacht neemt dan ook toe, zowel qua duur als qua omvang. Meer dan bij geïsoleerde incidenten gaat de krijgsmacht -naast het leveren van steun of bijstand- bepaalde taken overnemen van onder meer de civiele politie en de douane. Daarbij kan worden gedacht aan het bemannen van *check-points*, het assisteren bij grenscontroles en *crowd and riot control*. Hoewel militairen

onder omstandigheden soms al zelfstandig optreden, worden de operaties in de regel nog steeds uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van en op basis van de aanwijzingen door de civiele politie. De specifieke verhoudingen tussen het militaire en politieapparaat kunnen per land verschillen.

Het bemannen van check-points.

*Foto: Mediagroep 1 (NL)
Contco SFOR 13.*

2234. **Algeheel verzet.** De toestand is in dat geval dusdanig verslechterd dat de civiele politie, zelfs met beperkte militaire steun, niet meer in staat is om haar gezag uit te oefenen en de openbare orde en veiligheid te garanderen. De strijdgroepen zijn in staat voor zichzelf veilige locaties te realiseren, die overigens ook buiten het land in kwestie kunnen liggen. In een dergelijke situatie kan een noodtoestand worden afgekondigd; in ieder geval neemt de militaire component van de operatie qua omvang verder toe. De leiding van de operatie blijft echter in handen van de civiele autoriteiten.

2235. **Het verkrijgen van controle.** Hiervan is sprake als strijdgroepen erin zijn geslaagd om delen van het land onder controle te krijgen. De strijdgroepen kunnen een eigen bestuur en rechtspraak hebben ingesteld en mogelijk in staat zijn het eigen geweldsapparaat uit te breiden en beter te organiseren. Uiteindelijk leidt dit zelfs ertoe dat men over de mogelijkheid gaat beschikken om reguliere gevechten aan te gaan. Het eigen optreden tegen strijdgroepen gaat steeds meer in de richting van het optreden tegen reguliere strijdkrachten. Indien dat laatste het geval is, neemt de militaire component in de operatie de leiding ervan over, uiteraard nog steeds op basis van de richtlijnen van de politieke leiding.

Sectie 4 - De juridische context

2236. **Algemeen.** De juridische context waarbinnen strijdgroepen optreden, kan sterk variëren maar is wel van grote invloed op het eigen optreden tegen die strijdgroepen. In algemene zin wordt het onderwerp vanuit **twee invalshoeken** beschouwd, namelijk vanuit het **type gewapend conflict** (intern of internationaal) en vanuit het **soort operatie** (gevechtsoperatie of vredesoperatie) zoals uitgevoerd door eigen troepen. Zo zijn strijdgroepen typerend voor een intern gewapend conflict, maar komen zij ook voor in het kader van een internationaal gewapend conflict. Staten kunnen bovendien worden geconfronteerd met terroristische acties; deze kunnen op zichzelf staan, maar ook plaatsvinden in het kader van de hiervoor genoemde conflicten. Bezien vanuit de tweede invalshoek, het soort operatie, kan sprake zijn van een reguliere gevechtsoperatie door eigen troepen die daarbij worden geconfronteerd met strijdgroepen. Daarnaast kan ook tijdens een vredesoperatie moeten worden opgetreden tegen strijdgroepen.

2237. **Gewapend conflict.** Hiervan spreekt men indien er tussen staten door militairen geweld (*armed violence*) wordt gebruikt. Ook is er sprake van een gewapend conflict bij langdurig (*protracted*) wapengeweld tussen overheidsinstanties en strijdgroepen en tussen dergelijke groepen onderling. Het humanitair oorlogsrecht is daarbij van toepassing vanaf het begin van het conflict.

2238. Voor de precieze bepaling van de toepasselijke rechtsregels is het van belang te weten, of er sprake is van een internationaal of een intern (niet-internationaal) gewapend conflict.

- In de eerste plaats is sprake van een **internationaal gewapend conflict** wanneer formeel een oorlog is verklaard.
- Ook bij ieder ander gewapend conflict tussen twee of meer staten (zelfs als de oorlogstoestand door één van die staten niet wordt erkend) spreken we van een internationaal gewapend conflict.
- Ten derde wordt gesproken van een gewapend conflict in het geval van gehele of gedeeltelijke bezetting van het grondgebied van een staat, ook indien die bezetting geen gewapende tegenstand ontmoet.
- Ten slotte zijn de regels voor het internationale gewapende conflict van toepassing bij gewapende conflicten waarin volkeren vechten tegen koloniale overheersing en vreemde bezetting en tegen racistische regimes in de uitoefening van hun recht op zelfbeschikking. Tot de laatste categorie behoren bijvoorbeeld **bevrijdingsoorlogen**.

2239. Bij **interne gewapende conflicten** gaat het om conflicten op het grondgebied van één staat. Een bijzondere vorm daarbij -met toepassing van specifieke regels- is het gewapend conflict tussen de strijdkrachten van die staat en dissidente strijdkrachten of andere georganiseerde strijdgroepen. Deze dissidente strijdkrachten of strijdgroepen moeten in dat geval wel onder een verantwoordelijk bevel staan en (een deel van) het grondgebied van de staat op een zodanige wijze beheersen dat zij in staat zijn aanhoudende en samenhangende militaire operaties uit te voeren. Ten slotte moeten zij de relevante oorlogsrechtelijke bepalingen correct toepassen. Er is geen sprake van een intern gewapend conflict in het geval van ongeregelheden en spanningen. Rellen, op zichzelf staande en sporadisch voorkomende daden van geweld en terroristische acties, zoals de acties van de ETA in Spanje, behoren juridisch gezien derhalve niet tot deze categorie.

Oorlogsrechtelijke verdragen

Voor de ontwikkeling van het moderne oorlogsrecht is een belangrijke stap gezet met de twee vredesconferenties in Den Haag in 1899 en 1907. Hierbij is het **Landoorlogsreglement** vastgesteld waarin de belangrijkste regels voor het voeren van een oorlog werden vastgelegd. Door de Internationale Rode Kruis-beweging zijn daarnaast regels ontwikkeld voor de bescherming van gewonden, zieken, krijgsgevangenen en burgers in oorlogstijd. Na de Tweede Wereldoorlog zijn in 1949 de vier **Geneefse Verdragen** vastgesteld. Latere ervaringen in de oorlogvoering hebben in 1977 geleid tot de twee **Aanvullende Protocollen**, waarin zowel regels voor de uitvoering van militair operaties staan, als regels voor de bescherming van slachtoffers van gewapende conflicten. Naast deze verdragen is nog een aantal internationale verdragen en protocollen van belang voor de oorlogvoering te land, zoals het Haags Cultuurgoederenverdrag uit 1954, het Wapenverdrag uit 1980 met vier Protocollen (onder andere over brandwapens en mijnen) en het Antipersoneelmijnenverdrag.

2240. **Humanitair oorlogsrecht.** Bij internationale gewapende conflicten is het humanitair oorlogsrecht volledig van toepassing. Het betreft hier in het bijzonder het Landoorlogsreglement (LOR), de Geneefse Verdragen uit 1949 en het Aanvullend Protocol I uit 1977. Bij interne gewapende conflicten gelden ten minste de basisregels van het gemeenschappelijke artikel 3 uit de Geneefse Verdragen (zie het kader hierna). Het Aanvullend Protocol II uit 1977 geldt daarnaast bij de interne conflicten waarbij samenhangende militaire operaties worden uitgevoerd.

Gemeenschappelijke artikel 3 uit de Geneefse Verdragen van 1949

- Personen die niet rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelnemen (gewonden, zieken, combattanten die de wapens hebben neergelegd, gevangenen, burgers) moeten onder alle omstandigheden menslievend worden behandeld, zonder enig onderscheid vanwege ras, huidkleur, godsdienst of geloof, geslacht, maatschappelijke welstand of een soortgelijk criterium.
- Te allen tijde en overal blijven ten aanzien van deze personen verboden:
  - aanslag op het leven en lichamelijke geweldpleging (verminking, marteling e.d.)
  - het nemen van gijzelaars
  - aanranding van de persoonlijke waardigheid (met name vernederende en ontterende behandeling)
  - het uitspreken en ten uitvoerleggen van vonnissen zonder voorafgaande berechting door een onafhankelijke rechterlijke instantie.

2241. De **aard van het gewapend conflict** bepaalt dus de toepasselijke regels. De oorlogsrechtelijke kwalificatie van een gewapend conflict is in de praktijk overigens in hoge mate een politiek besluit. De druk van de internationale gemeenschap op de overheid (of overheden) van het conflictgebied in kwestie -bijvoorbeeld door de Verenigde Naties en het Internationale Rode Kruis, maar ook vanuit de media- speelt een grote rol bij het vaststellen van de aard van het conflict. Daarbij wordt er rekening mee gehouden dat staten in beginsel hun strijdkrachten de meest specifieke rechtsregels laten naleven. Waar de regels voor het internationaal gewapend conflict het verst zijn ontwikkeld in de desbetreffende verdragen, kan een regering er dan voor kiezen om ook in interne gewapende conflicten haar strijdkrachten overeenkomstig deze regels te laten optreden.

2242. Bij de gehele of gedeeltelijke **bezetting** van het grondgebied van een staat gelden specifieke oorlogsrechtelijke regels. Uitgangspunt is dat een bezettende mogendheid alles moet doen wat in haar vermogen ligt om de openbare orde en het openbare leven te herstellen en te verzekeren. De bezetter kan een gebied evacueren indien de veiligheid van de bevolking of dwingende militaire redenen dat eisen. Ook mag hij beschermde personen een gedwongen verblijfplaats aanwijzen of hen interneren. In het bezette gebied aanwezige instellingen en ambtenaren blijven in beginsel hun functies vervullen. Instructies die zij ontvangen, stellen hen telkens voor de vraag of zij aan de uitvoering nog kunnen en willen medewerken. Zeker voor politieambtenaren kan die vraag nijpend worden. Een bezetter heeft het recht dragers van openbare ambten uit hun functie te ontheffen. Het in het bezette gebied geldende strafrecht blijft van kracht, behalve voor zover de bezettende mogendheid dit intrekt of opschort. De bezettende macht mag zelf de noodzakelijke verordeningen uitvaardigen om het bestuur te handhaven en zijn eigen veiligheid evenals die van de leden en

eigendommen van het bezettingsleger of de bezettingsadministratie en de door hem gebruikte instellingen en verbindinglijnen te verzekeren.

2243. Indien militairen van de Koninklijke Landmacht zijn betrokken bij een **vredesoperatie**, kunnen zij worden geconfronteerd met gewapend verzet. De juridische context is echter wezenlijk anders dan in het geval van een reguliere gevechtsoperatie. Aan de hand van het mandaat voor de vredesoperatie en andere relevante documenten (een vredesverdrag, een stationeringsovereenkomst [*Status of Forces Agreement* - SOFA] en andere afspraken) worden de juridische kaders voor dit optreden bepaald. Bij het gebruik van geweld tijdens vredesoperaties moeten overigens ook de beginselen van het humanitair oorlogsrecht in acht worden genomen. Indien bij vredesafdwingende operaties op grotere schaal geweld wordt gebruikt, worden eveneens de regels die zijn vastgesteld voor een internationaal gewapend conflict toegepast.

2244. Ook buiten een gewapend conflict om kunnen **terroristische acties** plaatsvinden. Hierbij gaat het dan om geweldsmisdrijven gericht tegen een staat of (een deel van) de bevolking ervan, teneinde schrik teweeg te brengen bij bepaalde personen, groepen van personen of bij het grote publiek of om bepaalde financiële of politieke doeleinden te verwezenlijken. Bij het bestrijden van een terroristische actie gaat het vooral om het beëindigen van ernstige strafbare feiten. Indien hiertoe militairen worden ingezet, worden specifieke geweldsinstructies uitgegeven.

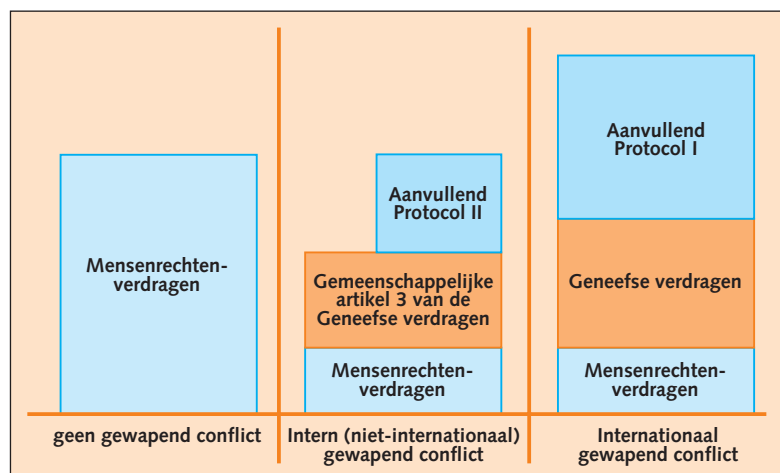
2245. **De mensenrechten.** Naast het oorlogsrechtelijk kader voor militaire operaties zijn ook mensenrechtenverdragen van belang. Het internationale recht inzake de rechten van de mens geldt niet alleen in tijd van vrede, maar ook tijdens gewapende conflicten. Zo is Nederland naast een groot aantal andere staten partij bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en het Internationale Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Elke staat kan in oorlogstijd (of in het geval van een andere algemene noodtoestand) bepaalde rechten en vrijheden tijdelijk opschorten voor zover de omstandigheden dat noodzakelijk maken. Van enkele specifieke rechten mag echter nooit worden afgeweken, ook niet in het geval van een gewapend conflict. De volgende rechten en beginselen gelden onverkort bij ieder militair optreden:

- het recht op leven; wel is het gebruik van geweld geoorloofd, indien dit onvermijdelijk is voor het onderdrukken van een opstand of in het geval van een gewapend conflict

- het verbod op foltering en andere onmenselijke of vernederende behandelingen en bestraffingen
- het verbod op slavernij en dienstbaarheid.

2246. De hiervoor besproken **toepasselijke verdragen** voor het optreden tegen strijdgroepen kunnen schematisch en in relatie tot elkaar worden gepresenteerd (zie afbeelding 22-3). Het soort optreden van eigen troepen (gevechts- dan wel vredesoperatie) speelt daarbij geen onderscheidende rol. Wel is de aard van het conflict van belang.

Afbeelding 22-3. Een schematische weergave van de toepasselijke verdragen bij het optreden tegen strijdgroepen.

2247. **Combattanten en non-combattanten.** Volgens het humanitair oorlogsrecht moeten militaire operaties beperkt blijven tot het aangrijpen van de militaire component van de tegenstander. De partijen in een gewapend conflict moeten te allen tijde **onderscheid maken tussen de burgerbevolking en combattanten** en tussen burgerobjecten en militaire doelen. Dit geldt zowel voor internationale als voor interne gewapende conflicten. Noch de burgerbevolking noch afzonderlijke burgers mogen het doelwit vormen van een militaire actie. Bovendien moet bij aanvallen op militaire doelen bijkomende schade (*collateral damage*) zo veel mogelijk worden vermeden. Hieronder worden slachtoffers onder de burgerbevolking en schade aan burgerobjecten verstaan.

2248. **Combattanten** zijn degenen die het recht hebben in een gewapend conflict rechtstreeks deel te nemen aan de vijandelijkheden. Dit houdt meer in dan de deelname aan gevechtsacties. Ook de directe ondersteuning van militaire operaties valt hieronder. De **leden van strijdkrachten** hebben de status van combattant, voor zover zij niet tot het medisch personeel behoren of geestelijk verzorger zijn.

De strijdkrachten van een partij bij het conflict bestaan uit:

- alle georganiseerde strijdkrachten, groepen en eenheden
- die onder een bevel (commando, leiding) staan
- en onderworpen zijn aan een intern tuchtrechtelijk systeem.

Het maakt niet uit of de strijdkrachten **geregeld** zijn (zoals de Nederlandse krijgsmacht) **of ongeregeld** (een verzets- of bevrijdingsleger). Vereist is alleen dat zij voldoen aan de hiervoor genoemde drie criteria. De leiding, die overigens niet eenhoofdig behoeft te zijn, is voor het gedrag van haar ondergeschikten verantwoordelijk tegenover de andere partijen in het conflict (zoals de overheid waartegen een strijdgroep vecht).

2249. Vanuit oorlogsrechtelijk standpunt wordt in algemene zin gesteld dat al degenen die geen combattant zijn, de status van **burger** hebben. De aanwezigheid onder de burgerbevolking van personen die niet onder de definitie van burger vallen, ontnemt de burgerbevolking niet haar civiele status. Bij twijfel of iemand daadwerkelijk burger is, moet hij volgens het humanitair oorlogsrecht als burger worden beschouwd.

2250. **Rechten en plichten.** Combattanten hebben het recht om rechtstreeks aan de vijandelijkheden deel te nemen. Zij moeten zich daarbij wel van de burgerbevolking onderscheiden door het dragen van een uniform. Ook moeten combattanten hun wapens openlijk dragen. Combattanten hebben bovendien het recht, als zij in handen van de tegenpartij vallen, als krijgsgevangene te worden beschouwd. Combattanten zijn verplicht de regels van het humanitair oorlogsrecht na te leven. Schending van deze regels ontnemt hen niet het recht om als krijgsgevangene te worden behandeld. Degene die oorlogshandelingen verricht zonder daartoe gerechtigd te zijn, maakt zich daarentegen schuldig aan een oorlogsmisdrijf. Hiervoor wordt deze persoon dan ook later vervolgd.

2251. Bij **verzet in bezet gebied** en bij een **bevrijdingsoorlog** is het meestal moeilijk precies te voldoen aan de elementaire eisen die aan de combattant worden gesteld. In gewapende conflicten die met guerrilla-achtige tactieken worden gevoerd, is het voor de combattanten namelijk niet doenlijk om zich te allen tijde van de burgerbevolking te onderscheiden en voortdurend de wapens openlijk te dragen. Voor de bevrijdingsoorlog en voor verzet in bezet gebied gelden daarom aanvullende regels. Daarbij staat voorop dat de combattant in beginsel behoort te voldoen aan het algemeen vereiste van onderscheid van de burgerbevolking. Vanwege de aard van de vijandelijkheden doen zich situaties voor waarin het de gewapende combattant niet mogelijk is zich van de burgerbevolking te onderscheiden. Dan behoudt de strijder toch zijn

status van combattant als hij ten minste zijn wapens openlijk draagt:

- gedurende ieder militair treffen
- en bij het betrekken van de positie voorafgaande aan het inzetten van een actie.

Nederland heeft zich met een aantal andere NAVO-landen op het standpunt gesteld dat 'het betrekken van de positie' betekent iedere verplaatsing naar een plaats vanwaar de aanval wordt ingezet.

2252. Voor de combattant in een bevrijdingsoorlog en bij verzet in bezet gebied houdt dit een **versoepeling van de regelgeving** in. Men behoeft namelijk niet meer geüniformeerd te zijn of een herkenningsteken te dragen en alleen nog in bepaalde omstandigheden de wapens openlijk te dragen. De combattant die in de hier beschreven situatie zijn wapens niet openlijk draagt, verliest, als hij in handen van de tegenpartij valt, het recht om als krijgsgevangene te worden beschouwd. Aan hem moet wel bescherming worden verleend die gelijkwaardig is aan die van een normale krijgsgevangene (zie voor de toepasselijke regels voor de bescherming van krijgsgevangenen het kader aan het einde van deze sectie).

Deze (aanvullende) regeling vertoont duidelijk het karakter van een compromis. Aan de belangen van de strijders wordt tegemoet gekomen omdat zij in beginsel als combattant worden erkend en die status slechts bij uitzondering verliezen. Aan de belangen van de andere partij wordt tegemoet gekomen doordat deze juist in dat uitzonderingsgeval de 'op heterdaad betrapte' als statusloze kan berechten en straffen.

2253. **Fundamentele waarborgen.** Ook de personen die niet als krijgsgevangenen worden beschouwd, kunnen aanspraak maken op enige bescherming. Dit geldt bijvoorbeeld voor de burger die rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelneemt. Hij of zij mag niet worden veroordeeld of bestraft zonder voorafgaand vonnis van een onpartijdige rechtbank en een behoorlijk proces. Dit geldt overigens ook voor personen die worden beschuldigd van oorlogsmisdrijven. Het gebruik van geweld tegen deze personen is altijd verboden; marteling, verminking, lijfstraffen en dergelijke mogen dus niet voorkomen. Daarnaast zijn ook collectieve straffen verboden. Deze fundamentele waarborgen blijven onder alle omstandigheden gelden.

2254. **Twijfel over status.** Er kan twijfel bestaan over de vraag of een persoon aanspraak heeft op de status van combattant (en daardoor van krijgsgevangene). In dat geval moet hij de status van combattant behouden totdat zijn status door een bevoegde rechterlijke instantie is

vastgesteld. Tot het moment van de uitspraak hierover geniet hij dus de bescherming van een krijgsgevangene. Voor Nederland is de bevoegde rechterlijke instantie op dit gebied de militaire strafrechter, derhalve de militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem of een ingestelde Mobiele Rechtbank.

2255. **Krijgsgevangenen.** Het is verboden om een tegenstander die de wapens heeft neergelegd of zich heeft overgegeven, aan te vallen. Ook een tegenstander die te kennen geeft zich over te geven, mag niet worden aangevallen. Dit geldt bovendien voor een tegenstander die het bewustzijn heeft verloren of op andere wijze door verwondingen of ziekte is uitgeschakeld, waardoor hij niet in staat is zich te verdedigen. In het algemeen geldt dat een persoon die zich in de macht van een tegenstander bevindt, niet mag worden aangevallen. De combattant die krijgsgevangene is gemaakt en geweld gebruikt of ontvlucht, heft daarmee zelf zijn toestand van 'buiten gevecht verkeren' op en mag weer het doelwit van een aanval zijn.

De bescherming van krijgsgevangenen

De belangrijkste toepasselijke regels voor de bescherming van krijgsgevangenen zijn de volgende.

- Het doel van krijgsgevangenschap is te beletten dat de combattant opnieuw deelneemt aan de vijandelijkheden. Krijgsgevangenschap is als zodanig dus geen straf.
- Krijgsgevangenen moeten te allen tijde menswaardig worden behandeld. Deze 'menswaardige' behandeling betreft de instelling waarmee de krijgsgevangenen tijdens hun gevangenschap moeten worden bejegend.
- Krijgsgevangenen moeten worden beschermd tegen daden van geweld; in de eerste plaats gaat het daarbij om daden van fysiek geweld. Daarnaast is intimidatie verboden.
- Krijgsgevangenen moeten worden beschermd tegen beledigingen. Men mag hen niet kwetsen of aanranden in eer of goede naam. Zij moeten worden beschermd tegen de nieuwsgierigheid van het publiek, dus ook tegen de nieuwsmedia (foto's, radio en televisie).
- Krijgsgevangenen moeten in beginsel gelijkelijk worden behandeld, zonder enig voor hen nadelig onderscheid gegrond op ras, nationaliteit, godsdienst, politieke overtuiging en dergelijke. Vrouwen moeten met voorkomendheid en in ieder geval op dezelfde wijze als mannen worden behandeld.
- Represailles ten aanzien van krijgsgevangenen zijn verboden.
- Krijgsgevangenen mogen niet worden onderworpen aan geneeskundige of wetenschappelijke proefnemingen.

- Bij het ondervragen van krijgsgevangenen mag geen lichamelijke of geestelijke marteling of enig andere vorm van dwang worden toegepast. Geen enkele omstandigheid mag aanleiding zijn voor het martelen van krijgsgevangenen.

Sectie 5 - Trends en ontwikkelingen

2256. In veel landen en regio's, daarbij inbegrepen een aantal westerse landen, is sprake van een **diffuse veiligheidstoestand** die als oorlog noch vrede kan worden getypeerd. In deze streken, zoals Noord-Ierland en het Baskenland, is de bevolking inmiddels zo gewend geraakt aan politiek getint geweld, dat men alleen nog maar wordt geschokt door extreem dramatische gebeurtenissen met een grote nieuwswaarde. In een aantal gevallen (vooral in de Derde Wereld) is zelfs sprake van wat bekend staat als een *failed state*. In dat geval kan de (overheid van de) staat niet langer voorzien in een aantal fundamentele diensten en voorzieningen voor de bevolking, zoals (interne en externe) veiligheid, gezondheidszorg en onderwijs, stort de economie in en verslechtert de infrastructuur in een hoog tempo. Juist zo'n *failed state* biedt een verzetsbeweging goede mogelijkheden om tot ontwikkeling te komen en (in bepaalde delen van het land) de macht te grijpen. Het bekendste voorbeeld van een *failed state* waar ook sprake is van de aanwezigheid van strijdgroepen, is Somalië. In het (nabije) verleden is in Rwanda, Liberia en Sierra Leone ook sprake geweest van een *failed state*.

2257. Wereldwijd lijkt het aantal gewapende verzetsgroeperingen toe te nemen. Een steeds groter aantal groeperingen en staten wil zo anderen haar wil opleggen. Vooral terreur en de stadsguerrilla hebben daarbij aan betekenis gewonnen. In de laatste twintig jaar is bijvoorbeeld het aantal internationale terroristische incidenten drastisch gestegen. Tegelijkertijd is het aantal interstatelijke conflicten drastisch afgenomen. Het ziet er dan ook naar uit dat conflicten waarbij gewapende verzetsgroeperingen en terreurbewegingen betrokken zijn, in de (nabije) toekomst een belangrijke niet-natuurlijke oorzaak van menselijk lijden zullen blijven.

De geschiedenis heeft de kracht van strijdgroepen - in essentie de oorlog van de zwakkere tegen de machtige - aangetoond. Het is een blijvende bron van inspiratie voor leiders van groeperingen die op deze wijze hun doel trachten te bereiken. De Verenigde Staten en de Sovjet-Unie steunden tijdens de Koude Oorlog een aantal strijdgroepen, soms slechts met het doel om de andere supermacht zo indirect te bestrijden. Beide supermachten hebben hierbij enkele nederlagen geleden (bijvoorbeeld in Vietnam en Afghanistan). Zelden ging het daarbij overigens om een beslissende militaire nederlaag op het gevechtveld. Er

was eerder sprake van een vernederende aftocht omdat de hoge politieke en economische kosten een verdere betrokkenheid onmogelijk maakten. De geschiedenis toont bovendien aan dat sommige verzetsgroeperingen opmerkelijke resultaten hebben geboekt en uiteindelijk volledig zijn geaccepteerd als gesprekspartner door de internationale gemeenschap. Daarbij moet wel worden aangetekend dat zij in ruil hiervoor de wapens moesten neerleggen en het geweld afzweren. Maar aangezien zij inmiddels (een deel van) hun doelstellingen hadden bereikt, waren zij daartoe graag bereid. Het bekendste voorbeeld van een voormalige verzetsgroepering die is uitgegroeid tot een regeringspartij is het African National Congress (ANC) in Zuid-Afrika.

2258. **Terrorisme**, het plegen van of dreigen met op mensenlevens gericht geweld, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen of politieke besluitvorming te beïnvloeden, is een specifieke vorm van gewapend verzet die de aandacht blijft vragen. Nog dagelijks worden (bom)aanslagen gepleegd op vertegenwoordigers van de overheid en anderen (Spanje, Rusland); ook vinden terroristische aanslagen plaats in dichtbevolkte of druk bezochte centra van steden met het doel de samenleving ernstig te ontwrichten (Verenigd Koninkrijk, Japan, Verenigde Staten). Hoewel niet altijd wordt gestreefd naar het maken van veel (burger)slachtoffers, kan een terroristische aanslag wel degelijk dit effect hebben. Vaak gaat het de terroristen vooral om de publiciteit die zij verkrijgen door deze aanslagen. Hierdoor is dit ook voor kleinere groeperingen een interessant middel om de (inter)nationale opinie te beïnvloeden en de eigen overheid onder druk te zetten om hun 'zaak' op de politieke agenda te plaatsen.

2259. De Verenigde Staten en Rusland hebben sinds 1989 hun steun aan strijdgroepen aanzienlijk teruggebracht. Andere landen hebben deze rol echter vervolgens overgenomen en verlenen actief steun aan wat algemeen bekend staat als **staatsterrorisme**. In dergelijke gevallen laten de desbetreffende landen een deel van hun buitenlands beleid uitvoeren door terroristische paramilitaire groeperingen en religieuze bewegingen.

2260. Een ander verschijnsel is dat van staten die zich buiten de aanvaarde orde hebben geplaatst. In de Verenigde Staten staan dergelijke landen die terrorisme doelbewust gebruiken om hun buitenlandse politieke doelstellingen te bereiken bekend als **schurkenstaten** (*rogue nations*).

De internationale gemeenschap toont zich de laatste jaren eensgezinder en stelt zich harder op tegenover staatsterroristen. Het embargo tegen

Libië naar aanleiding van 'Lockerbie' (de bomaanslag op het PANAM-vliegtuig) heeft er zo uiteindelijk toe geleid dat twee verdachten werden voorgeleid voor een Schots gerechtshof. Belangrijker echter nog is dat de Libische regering onder druk van de internationale gemeenschap haar steun voor internationale terroristen heeft verminderd (in ieder geval openlijk).

2261. De laatste decennia laat in een aantal gevallen (Colombia, Angola, 'Bin Laden') een nauwe band zien tussen strijdgroepen en de **georganiseerde misdaad**. De criminele tak van de verzetsbeweging dan wel de gelieerde criminele organisatie zorgt in dat geval voor de fondsen én de wapens, zodat de (para)militaire tak van het verzet zijn strijd tegen de (lokale) overheid kan voeren. Deze ontwikkeling onderstreept de noodzaak voor een gecoördineerde aanpak van strijdgroepen en georganiseerde misdaad door strijdkrachten en civiele politie. Daarbij kan een belangrijke rol zijn weggelegd voor *third forces* zoals de Koninklijke Marechaussee, die kunnen optreden in het gebied tussen reguliere strijdkrachten enerzijds en ongewapende waarnemers en de (lokale) civiele politie anderzijds. De kracht van deze *third force*-eenheden is immers dat zij zowel een militaire achtergrond hebben als ook kennis en ervaring bezitten in het optreden in het kader van de (georganiseerde) misdaadbestrijding.

2262. Aan het eind van de 20ste eeuw heeft het informatietijdperk volledig zijn intrede gedaan in de westerse samenleving. Informatiestromen bereiken grote delen van de bevolking thuis en op het werk. Toegang tot televisie, kabelnetwerken, internet en satellieten stellen groeperingen en individuen in toenemende mate in staat de meningsvorming van het publiek te beïnvloeden. De mogelijkheden deze **massa-communicatiemiddelen** te gebruiken voor propagandadoeleinden door overheden, commerciële bedrijven en bepaalde minderheidsgroeperingen zijn dan ook nagenoeg onbegrensd.

Gevechtsacties kunnen rechtstreeks in de huiskamer worden gebracht. Amerikaanse 'Abrams'-tank in Bagdad.
Foto: US DOD

2263. Het voorgaande onderstreept de toegenomen rol en invloed van de **media**. Juist in het geval van conflicten waar gewapend verzet bij betrokken is, zullen de media -gezien de grote nieuws waarde ervan- verslag willen doen van de activiteiten van de overheidstroepen en het verzet. Gevechtsacties kunnen rechtstreeks en vrijwel onmiddellijk in de huiskamer worden gebracht. De bevolking -zowel in het conflictgebied als in het eigen land- wordt zo geconfronteerd met militaire successen en mislukkingen, menselijk lijden, schendingen van mensenrechten en schade aan gebouwen en infrastructuur. Hierdoor hebben de media -indirect- grote invloed op de politieke besluitvorming en op de meningsvorming in de samenleving over het vervolg van de operatie. Militairen moeten zich bij de taakuitvoering in ieder geval ervan bewust zijn dat de media nauwgezet verslag doen van al hun activiteiten en de gevolgen (slachtoffers, schade) daarvan.

De toegenomen invloed van de media tijdens conflicten en oorlogen wordt belichaamd door nieuwszenders als het Amerikaanse CNN en het Arabische Al-Jazeera. Zo leidde de berichtgeving van CNN over het conflict in Somalië in 1993 mede tot de terugtrekking van de VN-vredesmacht UNOSOM-II. Ook het optreden van NAVO-strijdkrachten tijdens de Kosovo-crisis in 1999 trok grote belangstelling van de media, waarbij vooral de bijkomende schade als gevolg van de NAVO-bombardementen werd belicht. Het conflict in Tsjetsjenië toont eveneens aan dat de media van invloed kunnen zijn op de meningsvorming over het conflict. De Russische overheid en strijdkrachten stonden tijdens de eerste operatie eind 1995 vrij onverschillig ten opzichte van de (vaak negatieve) berichtgeving in de media, waardoor de steun onder de Russische bevolking voor het militaire optreden sterk afnam. Tijdens de tweede operatie eind 1999 bleek men hiervan te hebben geleerd en werd de berichtgeving aan strengere regels onderworpen. Het gevolg was een positiever beeld onder de Russische bevolking over de militaire betrokkenheid bij de strijd in Tsjetsjenië.

2264. Uitgebreide **datanetwerken** vormen de kern van de communicatie-infrastructuur van de moderne, westerse samenleving. Deze netwerken zijn echter wel kwetsbaar voor aanvallen door *hackers*, fraudeurs en afpersers. Computercentra en knooppunten van de elektronische snelweg kunnen het doelwit van sabotage of aanslagen worden; software is gevoelig voor virussen die complete systemen kunnen ontwrichten of zelfs volledig platleggen. De beveiliging en redundantie van computernetwerken is een zeer kostbare en vaak zelfs onmogelijke zaak. Communicatie via kabelnetwerken kan bijvoorbeeld worden onderschept, ondanks het gebruik van coderingen. Het risico van beveiligingsinbreuken is dan ook

levensgroot. Bovendien kan de tegenstander de capaciteit hiervoor met minimale investeringen verkrijgen. Strijdgroepen kunnen echter ook zelf gebruik maken van moderne elektronische communicatie. Op steeds grotere schaal vindt informatie-uitwisseling tussen leden (en sympathisanten) van strijdgroepen plaats via E-mail en het Internet. Een groot voordeel voor de strijdgroepen wordt hierbij gevormd door de geringe onderscheppingskansen die deze vorm van communicatie biedt.

2265. Het **elektronisch betalingsverkeer** heeft recent ook een grote vlucht genomen, waardoor steeds minder contant geld in omloop is. Diefstal en roof daarvan hebben dan ook plaatsgemaakt voor computerfraude en afpersing met bedreiging van vernietiging van computer software en hardware. Ook het witwassen van gelden uit illegale activiteiten via wettige bedrijven en het doen van wapen- of drugsaankopen vinden in toenemende mate plaats op elektronische wijze.

2266. Een factor van betekenis die steeds belangrijker wordt als het gaat om de militaire betrokkenheid bij conflicten, is het multinationale (*combined*) en gezamenlijke (*joint*) karakter ervan. Dit geldt zeker tijdens conflicten waarbij strijdgroepen zijn betrokken. Elke militaire operatie vindt immers in multinationaal verband plaats. Bovendien is het vrijwel ondenkbaar dat landstrijdkrachten optreden tegen strijdgroepen zonder de steun van luchtstrijdkrachten (zoals helikopters en gevechtsvliegtuigen). Afhankelijk van het operatiegebied is ook gezamenlijk optreden met zee-strijdkrachten (inbegrepen het Korps Mariniers) zeker denkbaar. Hiervoor is reeds de rol van de Koninklijke Marechaussee als *third force* in het kader van de bestrijding van de georganiseerde misdaad besproken.

2267. Bij operaties tegen strijdgroepen moet bovendien veelvuldig worden samengewerkt met vertegenwoordigers van civiele organisaties. Vrijwel altijd zijn immers vertegenwoordigers van IO's en NGO's aanwezig in het operatiegebied. Deze richten zich -in beginsel volledig onafhankelijk van de troepenmacht- op het verlenen van hulp aan de (noodlijdende) bevolking. Toch is hun aanwezigheid van invloed op de taakuitvoering door de militairen. Ten minste moet hun in bepaalde situaties bescherming worden geboden. Daarnaast is het denkbaar dat -bijvoorbeeld in het kader van de *hearts and minds*-operatie- een vorm van samenwerking met deze organisaties plaats vindt.

IRREGULIERE OORLOGVOERING EN TERRORISME EEN BEKNOPT HISTORISCH OVERZICHT, 1945-2001

Irreguliere oorlogvoering en dekolonisatie

De Westerse wereld kreeg onmiddellijk na afloop van de Tweede Wereldoorlog te maken met de nationale vrijheidsstrijd van de koloniën in Azië en Afrika. De koloniale machten, Groot-Brittannië, Frankrijk, Nederland, België en Portugal, traden de situatie vol vertrouwen tegemoet. Zij zagen het als een kwestie van 'herstel van rust en orde' en kozen aanvankelijk voor een conventionele bestrijdingswijze van de tegenstander. De Fransen, bijvoorbeeld, trokken in december 1945 Indo-China binnen met een goed getrainde en modern bewapende strijdmacht, voorzien van geschut en vliegtuigen, bestemd voor een *mopping up* operatie van hooguit enkele maanden. Zij kwamen terecht in een guerrillaoorlog die acht jaar duurde (van 1946 tot 1954) en uitliep op een nederlaag. De geschiedenis herhaalde zich in Algerije (1954-1962), waar de Franse troepen in het Front de Libération Nationale (FLN) een geduchte tegenstander vonden. De ervaringen van de andere koloniale mogendheden waren min of meer dezelfde. Nederland trachtte het nationalistische verzet in Indonesië met een op conventionele oorlogvoering ingestelde strijdmacht tevergeefs te bedwingen (1945-1949). Groot-Brittannië verleende India en Birma al snel onafhankelijkheid, maar raakte in Maleisië (1948-1960) en in Kenia (1952-1960) verwickeld in een langdurige en venijnige contraguerrilla. Portugal spande de kroon met drie gelijktijdig gevoerde oorlogen: Mozambique (1964-1974), Angola (1961-1974) en Guinee-Bissau (1963-1974). België raakte op de valreep nog betrokken bij een oorlog in Kongo (1961). Ook de Verenigde Staten ontkwamen niet aan de irreguliere oorlogvoering. In de Filippijnen kregen zij van 1946 tot 1954 te maken met de communistische Hukbalahap guerrillabeweging.

De genoemde mogendheden hadden reeds eerder in hun geschiedenis te maken gekregen met tegenstanders die zich van guerrillatactieken bedienden. De Verenigde Staten, bijvoorbeeld, kenden een lange traditie van *Indian wars* en hadden voor de Tweede Wereldoorlog in Nicaragua de guerrillabeweging van de Sandinisten met succes bestreden (1927-1933). De Europese koloniale mogendheden, waaronder Nederland, konden eveneens terugzien op een lange traditie van irreguliere oorlogvoering, bestrijding van opstanden en pacificatie van de bevolking in hun koloniën. Over deze oorlogen had doctrinevorming plaatsgevonden, maar de doctrines en voorschriften waren na afloop van de koloniale pacificatie in vergetelheid geraakt. Het was na afloop van de Tweede Wereldoorlog dat Europa en de Verenigde Staten plotseling opnieuw te maken kregen met tegenstanders die zich van

onconventionele methoden bedienden, en dat op een veel grotere schaal dan voorheen en beziel door een nationalistische of communistische ideologie. De nieuwe conflicten luidden een periode in van *counter insurgency*. Daarom beperkt dit historisch overzicht zich tot de ervaringen die Europa en de Verenigde Staten hebben opgedaan met irreguliere conflicten vanaf de Tweede Wereldoorlog.

Tijdens de periode van de dekolonisatie (1945-ca. 1965) zagen de Westerse landen zich geconfronteerd met grootscheepse, nationale guerrilla-oorlogen. Het bleek uiterst moeilijk greep op de tegenstander te krijgen. De vijand bleef 'onzichtbaar', zijn methode kenmerkte zich door verrassingsaanvallen, *hit and run*, moordaanslagen, brandstichting en kidnapping, terwijl de bevolking de guerrilla's massaal met voedsel, schuilplaatsen en nieuwe aanhangers steunde. De koloniale troepen traden de vijand op conventionele wijze tegemoet en richtten zich in eerste instantie op de verovering van het land, gevolgd door de traditionele koloniale pacificatie. Zij bezetten de steden en de verbindingswegen, maar moesten het platteland (veelal bergland en jungle) aan de guerrilla's overlaten. Van tijd tot tijd ondernamen zij zuiveringsacties (sweeps) in afgebakende gebieden. Voor de bezetting van posten, verspreid over het land, was echter een groot deel van de troepenmacht nodig, zodat de strijdkrachten nauwelijks offensief konden worden ingezet. De techniek van afsluiting en doorzoeking van gebieden faalde meestal: het was *hit and miss*. De geweldsuitoefening was doorgaans willekeurig en hardhandig, waardoor de bevolking in de armen van de vijand werd gedreven. De inlichtingendiensten slaagden er niet in actuele en accurate 'contactinformatie' over de vijand op te bouwen en op tijd bij de troepen te bezorgen.

De dekolonisatieoorlogen hebben gefungeerd als een leerschool voor *counter insurgency*. Op allerlei niveaus vonden aanpassingen plaats. Troepen werden gereorganiseerd in kleinere eenheden, die zelfstandig konden optreden onder subalterne officieren. *Long range reconnaissance patrols* volgden de vijand tot diep in het terrein. *Special forces* voerden verkenningen en *raids* uit in vijandelijk gebied. Het inlichtingenwerk werd geprofessionaliseerd en zo mogelijk onder eenhoofdige leiding gebracht. Leger, politie en burgerautoriteiten gingen intensief samenwerken. Soms werd de politieke en militaire leiding in handen van een officier gelegd. Militairen dienden zich te bekwamen in een scala van bestuurlijke activiteiten om het leven in de gezuiverde gebieden weer op gang te brengen. Propaganda en een psychologische aanpak van de bevolking groeiden uit tot kernactiviteiten van de militairen. Militairen leerden inzien dat het er niet om ging gebied te veroveren, maar om de bevolking voor zich te winnen. Doel was in eerste

instantie de guerrilla's te scheiden van de bevolking, zodat zij niet langer konden beschikken over voedsel en bescherming. Soms werd daartoe de bevolking 'verplaatst' en in nieuwe dorpen gehuisvest, ver weg van de guerrillagebieden en onder voortdurende controle van leger en politie. Op deze wijze wisten de militairen succes te boeken, maar niet genoeg om de strijd te winnen. De bevolking koos voor nationale vrijheid en wees het alternatief van voortzetting van de koloniale verhouding af. De koloniale troepen vochten voor een zaak die de bevolking uiteindelijk niet wilde steunen.

Irreguliere oorlogvoering tijdens en na de Koude Oorlog

Tijdens de Koude Oorlog zagen de Verenigde Staten en West-Europa zich geconfronteerd met communistische opstanden en guerrillabewegingen (al of niet gesteund door de Sovjet Unie of China) die zich keerden tegen het wettig gezag. In enkele gevallen liepen deze uit op complete burgeroorlogen.

De eerste communistische opstanden vonden plaats in Griekenland (1944-1949) en, zoals vermeld, de Filippijnen en Maleisië. In deze landen koesterde een deel van de bevolking ernstige politieke en economische grieven, waarvan de communistische partij profijt wist te trekken. De autoriteiten zochten de bestrijding van de opstanden daarom in een gecombineerde militair-civiele aanpak, gericht op de isolering van de verzetsstrijders en op de gelijktijdige invoering van politieke hervormingen. In de Filippijnen brak de regering uiteindelijk de macht van het grootgrondbezit en verdeelde het land onder de boeren, waardoor de meeste guerrillastrijders (die afkomstig waren uit de boerenbevolking) de strijd opgaven. In de Filippijnen en Maleisië werd met succes een *hearts and minds* benadering toegepast. De oorlog in Vietnam (1964-1975) laat een ander beeld zien. Het Amerikaanse leger is er niet in geslaagd een geschikte contraguerrillamethode te ontwikkelen in zijn strijd met de Viet Cong en het Noord-Vietnamese leger. Het zocht zijn toevlucht tot grootschalige *search and destroy* operaties, vertrouwde te zeer op technologie en vuurkracht en slaagde er niet in de aanzetten tot het toepassen van een *hearts and minds* benadering tot een succes te maken.

In Latijns-Amerika kwam het in de jaren 1960 en 1970 in verschillende landen tot marxistisch geïnspireerde guerrillabewegingen, zoals in Guatemala (Movimiento Revolucionario 13 de Noviembre (MR-13), 1960-1968), Colombia (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC), 1965-heden), Uruguay (Tupamaros, 1963-1973), Argentinië (Montoneros, 1970-1976), Nicaragua (Sandinistas, 1979-1990), en Peru (Sendero Luminoso, 1980-1992). Deze guerrillagroepen putten

inspiratie uit de geslaagde machtsgreep van Fidel Castro op Cuba (1959). Sommige organisaties (zoals Sendero Luminoso) zijn inmiddels verslagen en verdwenen, andere (zoals de FARC) bestaan nog steeds, maar hebben zich toegelegd op de internationale drugshandel. De conflicten in Latijns-Amerika voegden een nieuw aspect toe aan de theorie en praktijk van de irreguliere oorlogvoering: het ging deels om guerrillabestrijding in stedelijke gebieden. Het leiderschap van de guerrillagroepen bestond uit intellectuelen en een deel van de aanhang kwam voort uit de stedelijke middenklasse, terwijl rekruten eveneens konden worden geworven in de talrijke sloppenwijken. Deze vorm van oorlogvoering weerspiegelt de grote demografische en economische veranderingen in de naoorlogse wereld: urbanisering en industrialisering. In landen als Uruguay en Argentinië leefde in de jaren 1960 al 70% van de bevolking in steden. De verschillen tussen arm en rijk waren groot, de toestand van de arme bevolking was uitzichtloos, het landsbestuur was corrupt. De methode van de stedelijke guerrilla richtte zich op het plegen van moordaanslagen en het uitvoeren van sabotageacties met de bedoeling de overheid aan te zetten tot repressie, die op zijn beurt zou leiden tot opstand en revolutie. De Braziliaanse communist Carlos Marighela (1911-1969) ontwikkelde zich tot de belangrijkste theoreticus over de stadsguerrilla; van zijn hand verscheen een invloedrijk handboek voor de stadsguerrilla, beter bekend als het *Minimanual* (1969). De Latijns-Amerikaanse overheden reageerden inderdaad met maximale repressie en met contraterreur, maar de guerrillabewegingen slaagden er niet in hiervan te profiteren en er kwam geen revolutie. Een puur stedelijke guerrilla bleek niet levensvatbaar: de bovengenoemde guerrillabewegingen zetten hun acties daarom vooral op het platteland voort. De door Fidel Castro en zijn mederevolutionair Che Guevara gepopulariseerde foco-theorie, uitgaand van de gedachte dat een kleine revolutionaire voorhoede als katalysator van een grote opstand kon dienen, was hiermee overtuigend mislukt en heeft in de theorievorming over de guerrillaoorlog geen rol gespeeld. Door een combinatie van hardhandige militaire repressie en politieke en economische hervormingen zijn de guerrillabewegingen in Latijns-Amerika grotendeels bedwongen.

Na afloop van de Koude Oorlog in 1990 braken in verschillende landen in Europa, Afrika en Azië religieus-etnische conflicten en burgeroorlogen uit. In plaats van de komst van een nieuwe, vreedzame wereldorde, hebben zich na 1990 inmiddels meer dan honderd gewapende conflicten voorgedaan, voor het overgrote deel factiestrijd tussen *warlords*, opstanden, etnische afscheidingsbewegingen, religieuze conflicten en andere binnenstatelijke geweldsuitbarstingen. Staten zijn uiteengevallen en ten prooi geraakt aan de strijd tussen

rivaliserende gewapende benden en *clans*, of, vooral in Afrika, volledig gecriminaliseerd, wat bijvoorbeeld is gebeurd met Liberia, Sierra Leone en het voormalige Zaïre. Militaire en paramilitaire groepen en andere gewapende benden plunderen het land en terroriseren en doden de bevolking. Genocide kwam bij een aantal conflicten voor, zoals in Bosnië en Rwanda.

Terrorisme

Hoewel terrorisme een lange geschiedenis kent, is het op de beïnvloeding van de internationale politiek en publieke opinie gerichte terrorisme zoals wij dat nu kennen, ontstaan na de Tweede Wereldoorlog. De sleutel tot een goed begrip van het moderne terrorisme ligt in deze periode. Het waren Joodse terreurorganisaties, zoals de Irgun Zvai Leumi, die met spectaculaire aanslagen tegen het Britse bestuur in Palestina een nieuwe trend ontwikkelden. De bomaanslagen op het Koning Davidhotel in juli 1946 en op het hoofdbureau van politie in Haifa in september 1947 waren een voorbode van de toekomst. De aanslagen die aan meer dan honderd mensen het leven kostten, richtten zich niet alleen op de Britse autoriteiten, maar op een veel omvangrijker *target audience*. De aanslagen eisten de aandacht van de hele wereld op voor de Joodse zaak en beheersten de publieke opinie. In de jaren vijftig volgden de EOKA-beweging op Cyprus (die streed voor aansluiting van het eiland bij Griekenland) en vooral de FLN in Algerije dezelfde koers. De FLN trachtte met een meedogenloos terroristisch offensief in de Algerijnse steden de Fransen (en de eigen bevolking voor zover die met de Fransen sympathiseerde) schrik aan te jagen en tegelijk de strijd te internationaliseren en de internationale publieke opinie ten gunste van de vrijheidsstrijd te mobiliseren.

Deze voorbeelden laten bij uitstek de kenmerken zien van het moderne terrorisme. Terrorisme creëert en exploiteert angst door gebruik van geweld of door dreiging van geweldsgebruik voor de realisatie van een politiek doel. Het richt zich op de beïnvloeding van de internationale politiek en van de publieke opinie. Berichtgeving in de mondiale media is hiervoor essentieel, een voorwaarde waaraan dankzij de spectaculaire groei van de nieuwsmedia in de laatste vijftig jaar (vooral van de tv) gemakkelijk kon worden voldaan. Terrorisme, zo is al vaak geconstateerd, is een vorm van theater. Het kan alleen gedijen dankzij de aanwezigheid van de media die van elke aanslag een event maken en van een groot en beïnvloedbaar publiek. Op deze wijze creëert de terrorist macht waar aanvankelijk geen macht was.

In de geschiedenis van het terrorisme neemt het jaar 1968 een bijzondere plaats in. In dat jaar kaapte de vier jaar eerder opgerichte Palestijnse

Bevrijdingsorganisatie (PLO) een El Al passagiersvliegtuig in het lucht-ruim van Italië. Deze kaping vormde het begin van een nieuwe terreurgolf. De kaping was een politiek *statement* gericht tegen Israël en bedoeld om de wereldopinie te beïnvloeden ten gunste van de strijd van het Palestijnse volk. De PLO was spoedig de belangrijkste terreurgroep van de wereld en nam een unieke positie in. Zij opereerde internationaal, ontwikkelde zich tot een mondiale leerschool voor terreur, richtte trainingskampen op, onderhield een wereldomspannend netwerk van contacten met tientallen andere terreurgroepen en beschikte over nagenoeg ongelimiteerde fondsen. Zij was een inspiratiebron en leerschool voor nieuwe linkse terreurgroepen die Europa en de rest van de wereld zouden teisteren, zoals de Rote Armee Faktion in Duitsland, de Rode Brigades in Italië en het Rode Leger in Japan. Naast de PLO manifesteerden zich vanaf 1969 de Irish Republican Army (IRA) met aanslagen in Noord-Ierland en later in de rest van Groot-Brittannië en een enkele maal op het vasteland van Europa en de Euskadi Ta Askatasun (ETA, voor een onafhankelijk Spaans en Frans Baskenland).

Naast politie zijn militairen voortdurend betrokken geweest bij de bestrijding van het terrorisme. Speciale antiterreurgroepen (commando's) werden geformeerd en ingezet. Militaire inlichtingendiensten concentreerden zich op de opbouw en verwerking van uiterst gedetailleerde inlichtingen. Militairen maakten deel uit van civiel-militaire organisaties die voor de bestrijding van het terrorisme in het leven werden geroepen. De bestrijding van terreur bleek vooral in democratische staten moeilijk, aangezien de strijdmethoden soms op gespannen voet stonden met rechten en vrijheden.

Terrorisme en religie

In de jaren tachtig hebben religieus geïnspireerde terreurgroepen zich steeds nadrukkelijker gemanifesteerd. Religie blijkt een vruchtbare voedingsbodem te vormen voor meedogenloos uitgevoerde aanslagen waarbij doorgaans veel slachtoffers vallen en waarbij ook de terroristen zelf omkomen. De terrorist voert een -in eigen ogen- goddelijke opdracht uit die zelfopoffering vraagt en die gericht is op de uitroeiing van de ongelovigen. De religieus geïnspireerde terreurgroepen zijn een nog ongrijpbaarder tegenstander dan de seculiere; zij zijn diffuser georganiseerd, hun gedrag is onvoorspelbaar en niet te beïnvloeden door onderhandelingen, geld, of andere, op het bereiken van een compromis gerichte strategieën.

Verspreid over de wereld zijn talloze religieuze terreurgroepen actief, variërend van de Islamitische Jihad en Hamas (de succesvolle organisator van de Palestijnse Intifada tegen Israël), Joods orthodoxe groepen in

Israël (verantwoordelijk voor de moord op minister-president Yitzhak Rabin in 1995), extreem rechtse, Christelijk patriottische militias in de Verenigde Staten, tot een raadselachtige apocalyptische ondergangssekte als Aum Shinrikyo in Japan. Een militant Islamitisch fundamentalisme heeft zich inmiddels ook in Algerije, Nigeria, Indonesië en Soedan gemanifesteerd en daar aanleiding gegeven tot bloedige burgeroorlogen en terreurcampagnes. Tot de meest gewelddadige behoort de Gamat al-Islamiya (GIA) in Algerije (1989-heden), die een bijzonder bloedige terreur- en guerrillacampagne tegen de Algerijnse overheid en bevolking heeft uitgevoerd, waarbij tot nu toe ongeveer 75.000 doden zijn gevallen en waarop het Algerijnse leger met een harde repressie heeft gereageerd.

Een aantal voornamelijk Islamitische terreurbewegingen ontving steun van verschillende staten. Syrië, Iran, Irak, Libië, Soedan en Noord-Korea hebben in het recente verleden zulke organisaties onderdak verleend, bases aangeboden, gefinancierd en op andere manieren gesteund. De genoemde landen hanteerden het internationale terrorisme als een instrument van buitenlandse politiek.

Terrorisme: recente ontwikkelingen

De ontwikkelingen in het internationale terrorisme tijdens de jaren negentig hebben een opvallende trend laten zien, die zich in de 21e eeuw lijkt te zullen voortzetten en die aan de strijd tegen dit fenomeen nieuwe en steeds hogere eisen stelt: de aanslagen nemen toe in kracht. Terroristen kiezen hun doelen met meer zorg en trachten een zo groot mogelijke vernietiging te bereiken. Zij proberen voor het eerst massavernietigingswapens te ontwikkelen en te gebruiken. Chemische, biologische en mogelijk zelfs kernwapens lijken binnen het handbereik te zijn gekomen van terreurgroepen. Als gevolg van deze nieuwe ontwikkelingen eisen de aanslagen meer doden en gewonden dan voorheen. Bij de meeste van deze aanslagen was naast een politieke steeds ook een religieuze motivatie en dimensie aanwezig. Te denken valt aan de aanval met zenuwgas in de metro van Tokio door de Aum Shinrikyo-sekte in 1995, waarbij twaalf doden vielen en bijna 4.000 gewonden; aan de aanslag op het Alfred P. Murrah-gebouw in Oklahoma City door de Christen patriot Timothy McVey in hetzelfde jaar, waarbij 168 personen omkwamen en 500 mensen gewond raakten; aan twee moordaanslagen door Islamitische extremisten op Westerse toeristen in Egypte in 1996 en 1997, waarbij in totaal 76 doden vielen; en ten slotte aan de door de Islamitische terreurorganisatie Al Qaida uitgevoerde aanslagen op de gebouwen van het World Trade Centre in New York City en het Ministerie van Defensie in Washington, op 11 september 2001, waarbij 2.800 mensen omkwamen, de bloedigste terreuraanslag uit de geschiedenis van het moderne terrorisme tot nu toe.

23 Gewapend verzet van strijdgroepen

Sectie 1 - Inleiding

2301. Elke strijdgroep is op zich uniek en de verschijningsvormen van strijdgroepen verschillen in de praktijk dan ook van elkaar. Toch zijn er parallellen tussen de verschillende strijdgroepen te onderkennen. Deze **kenmerken** gelden voor vrijwel iedere vorm van gewapend verzet, ongeacht de maatschappijvorm of het politieke systeem in het conflictgebied. Het onderkennen en analyseren ervan verschaft commandanten en staven beter inzicht in de drijfveren en het denken en handelen van de strijdgroepen en vormt een belangrijk instrument bij de planning en uitvoering van gevechtsoperaties tegen strijdgroepen.

2302. Met deze kenmerken van strijdgroepen als uitgangspunt wordt ingegaan op de verschillende, vaak historische **stromingen** van strijdgroepen. Deze zeggen iets over de context waarbinnen strijdgroepen optreden en over de uiteindelijke (politieke) doelstelling die zij nastreven. Naast stromingen kunnen ook **strategieën** worden onderkend: deze beschrijven op welke manier de leiders van de strijdgroepen hun (politieke) doelstellingen denken te bereiken. Bestudering van de stromingen en strategieën tijdens andere of eerdere conflicten biedt aanknopingspunten bij de analyse van actuele conflicten waarin strijdgroepen opereren.

2303. Naast deze conceptuele benadering van het optreden van de strijdgroepen is het ook zinvol om de tastbare en meer concrete uitingen van de strijdgroepen nader te onderzoeken. Deze worden gecategoriseerd in **tactieken en middelen** van de strijdgroepen. Uiteindelijk moet het voorgaande dan leiden tot een analyse van het militair vermogen van de strijdgroepen en van de **kwetsbare punten** in het optreden ervan.

Er is in de praktijk veelal sprake van een combinatie van (elementen van) andere of eerdere stromingen, strategieën, tactieken en middelen. Het in verband brengen van bijvoorbeeld een eerdere stroming of eerder gebruikte tactiek met een actuele vorm van gewapend verzet heeft een beperkte waarde. Te harde conclusies over de geldigheid van

eerdere ervaringen in de actuele situatie moeten in beginsel dan ook worden vermeden. Het gevaar is immers dat een verkeerde appreciatie wordt gemaakt van het doel en het te verwachten optreden van de strijdgroepen. Alleen een integrale beschouwing van alle hiervoor genoemde aspecten, waarin rekening wordt gehouden met het unieke karakter van iedere vorm van gewapend verzet, leidt tot een wezenlijke bijdrage aan de beeldvorming bij commandanten en staven over het optreden van de strijdgroepen.

Sectie 2 - Kenmerken van strijdgroepen

2304. Iedere strijdgroep heeft haar eigen specifieke **kenmerken**. Deze kenmerken komen hierna aan de orde. Daarbij passeren de volgende aspecten de revue:

- oorsprong
- leiderschap
- steun van de bevolking
- organisatie
- tijd
- terrein
- inlichtingen
- mobiliteit
- externe steun
- parallelle activiteiten
- gebruik van geweld

Oorsprong

2305. In hoofdstuk 22 is ingegaan op de mogelijke beweegredenen voor het ontstaan van strijdgroepen. De oorsprong van deze groepen is hieraan is nauw verbonden. In het verleden was het vaak de '**goede zaak**' (*just cause*) op grond waarvan de leider zijn strijders kon overtuigen hun leven te wagen. Op basis daarvan bewoog hij ook meestal de lokale bevolking ertoe steun te verlenen aan de strijdgroep, ondanks dat mensen daarmee soms hun leven, vrijheid en bezit in de waagschaal stelden. De 'goede zaak' was vaak gebaseerd op een algemeen gevoel van ontevredenheid over de politieke, sociale of economische situatie. Het begrip goede zaak heeft de laatste decennia vaak een minder fundamentele en minder ideologische betekenis gekregen. Soms gaat het om louter materiële zaken. Ook is steeds vaker sprake van -voor de direct betrokkenen uiteraard cruciale- regionale en zelfs plaatsgebonden zaken die aan gewapend verzet ten grondslag liggen. De media spelen hierbij overigens een belangrijke rol door de mate en wijze waarop aandacht wordt besteed

aan de strijdgroep en haar 'zaak'. Een kleine, lokale, groepering kan daardoor toch wereldwijd aandacht vragen én krijgen.

2306. De strijdgroep wil in veel gevallen (met uitzondering van de stroming anarchisme, zie Sectie 3 hierna) een **alternatieve maatschappij** opdringen aan de samenleving. In het geval dat de strijdgroepen uitsluitend criminele motieven hebben, blijft dit beperkt tot eenerschikking van de economische macht. Hun enige doel is zelfverrijking. De volgende motieven, eventueel in combinatie, kunnen een rol spelen.

- **Nationalistische motieven.** Er wordt een beroep gedaan op de patriottische gevoelens onder de bevolking met als reden dat de zittende overheid niet in het belang van het land handelt. De strijdgroep geeft daarbij mogelijk aan niet te streven naar grote sociale veranderingen, maar deze retoriek dient voornamelijk als dekmantel voor de echte doelen van de strijdgroep, te weten fundamentele omwentelingen in sociaal en politiek opzicht.
- **Religieuze motieven.** Het doel is de maatschappij om te vormen naar één die meer overeenkomt met de ideeën van religieuze fundamentalisten of zelfs één die geheel wordt bestuurd naar religieuze wetten.
- **Ideologische of machtsmotieven.** Het betreft de uitwerking van een overheidsfilosofie die haaks staat op het gedachtegoed van de zittende overheid. Vaak houdt dit een strijd in tussen de linker- en de rechtervleugel van het politieke spectrum. Ook kan het gaan om een machtsstrijd tussen twee leiders of groeperingen.
- **Economische motieven.** Een wederopleving van de economie in combinatie met een toenemende werkgelegenheid wordt in het vooruitzicht gesteld. Vaak wil men dit bereiken door een herverdeling van het aanwezige kapitaal. Zo stelt men tevens het terugdringen van de soms grote verschillen tussen arm en rijk in het vooruitzicht.
- **Criminaliteit.** Criminaliteit komt overal voor, onafhankelijk of sprake is van een stabiele overheid of niet. De omvang en intensiteit van de criminaliteit kunnen echter verschillen. In sommige staten overheersen misdaad, corruptie en criminele organisaties zodanig dat zij de maatschappelijke cohesie ondermijnen. Enerzijds krijgt misdaadbestrijding naar alle waarschijnlijkheid een hoge prioriteit in zo'n staat, anderzijds kan hierin juist de kiem liggen voor een toekomstig verzet tegen de overheid.

Ontwrichting van de maatschappij is een belangrijke methode in de strijd. Door de stabiliteit van de overheid aan te tasten en de maatschappij te ontwrichten tracht men een omgeving te creëren die gunstig is voor het bereiken van de politieke, nationalistische, religieuze of criminele motieven van de strijdgroep.

Leiderschap

2307. De 'zaak' is het beste gediend met een **charismatisch leider**. Het is de persoon binnen de groep die tegelijkertijd: natuurlijk gezag heeft, het vertrouwen wekt en geniet en angst aanjaagt. De volgelingen van de groepering spiegelen zich aan hem. De leider is in staat om niet-volgelingen die de regering steunen, op andere gedachten of op zijn minst aan het twijfelen te brengen. De leider stelt politiek-strategische doelen en bepaalt vervolgens de tactieken om die doelen te behalen. Dit laatste vereist enig inzicht in militaire aangelegenheden.

Mao Zedong afgebeeld als charismatisch leider.

2308. Een verzetsleider moet soms hard en meedogenloos zijn, maar ook menselijk en sympathiek kunnen overkomen (het laatste vooral in de publiciteit). De leider kan worden geconfronteerd met interne rivaliteit. Daarbij moet hij zijn autoriteit behouden door een combinatie van argumenten en (soms) repressie. Hij moet in beginsel vasthouden aan eenmaal genomen beslissingen en aan een bepaalde koers die is ingezet. Vaak is er een verband tussen de 'zaak' en **sterk leiderschap**. Is de 'zaak' een duidelijke, dan kan een minder charismatische leider voldoende zijn voor de volgelingen. Is de 'zaak' daarentegen zwak en diffuus, dan is een sterke leider onontbeerlijk om de strijdgroep effectief gestalte te geven.

Steun van de bevolking

2309. De 'zaak' en de leider moeten in veel gevallen een zo groot mogelijk deel van de bevolking aanspreken (in het vorige hoofdstuk is aangegeven dat de steun van de gehele bevolking niet altijd een vereiste

is, bijvoorbeeld in het geval van een etnisch conflict). De politieke vleugel van de strijdgroep probeert aanvankelijk de bevolking voor zich te winnen en maakt daarbij meestal geen onderscheid naar leeftijd, geslacht, afkomst en dergelijke. Speciale aandacht wordt daarbij besteed aan het **onpartijdige deel** van de bevolking. De strijdgroep probeert dit te overtuigen van zijn gelijk. Als dit echter niet lukt op basis van argumenten, zal het mogelijk gedwongen worden te kiezen voor de 'zaak'. In dat geval gaat ook de militaire component van de strijdgroep een rol spelen in het contact met de bevolking. Het is mogelijk dat onpartijdige burgers onder druk worden gezet, worden bedreigd of zelfs worden gedood om de andere twijfelaars te 'overtuigen'. Steun van de bevolking speelt niet alleen een rol bij het bereiken van de politieke doelen, het is ook essentieel bij het verkrijgen van voldoende logistieke steun, de ontwikkeling van een inlichtingennetwerk en het creëren van een beschermende omgeving rond de strijdgroep.

Organisatie

2310. Om succesvol te kunnen zijn, heeft elke vorm van gewapend verzet een bepaalde organisatiegraad nodig. Aanvankelijk heeft de organisatie van een strijdgroep niet altijd de hoogste prioriteit; de kleine harde kern is vaak zo toegewijd, dat gedetailleerde **organisatorische maatregelen** nog niet nodig zijn. Naarmate de strijdgroep zich verder ontwikkelt, is een indeling in cellen, groepen, een denktank en dergelijke onmisbaar voor het effectief functioneren van de strijdgroep. De organisatie kan de leden van de strijdgroep bescherming bieden door gebruik te maken van het *need to know*-beginsel en geïsoleerde cellen. De kans op ontdekking van leden en activiteiten van de strijdgroep neemt immers af naarmate informatie binnen de organisatie beperkter wordt verspreid. Een hogere organisatiegraad biedt daarnaast een betere mogelijkheid om meer aanhangers op te nemen.

Tijd

2311. In veel gevallen kan de strijdgroep pas na een langdurige strijd de overheid verslaan. Mao's strategie van de langdurige volksoorlog (zie ook sectie 4 hierna) is hiervan een goed voorbeeld. **Uithoudingsvermogen** en **volharding** worden in dat geval de doorslaggevende factoren. De factor tijd lijkt daarbij in het voordeel te zijn van de strijdgroep; voor hem is de daadwerkelijke uitvoering van acties immers vaak meer een kwestie van kans en gelegenheid (*hit and run*) dan van timing in het kader van een minutieus uit te voeren operatieplan. Overigens moet daarbij worden opgemerkt dat op basis van de beschikbare middelen (mankracht, wapens, fondsen) de strijdgroep op de lange termijn toch veelal in het

nadeel is. Verliezen doen zich immers zwaarder gelden, omdat het reservoir waaruit wordt geput ter vervanging van deze verliezen vaak minder groot is dan dat van de overheid in kwestie.

2312. Een belangrijke factor op de langere termijn is een **wijziging van de omstandigheden**. Omdat de strijd vaak langdurig van aard is, moeten strijdgroepen rekening houden met een wijziging van het politieke klimaat, van de etnische verhoudingen of van de economische en sociale omstandigheden. Zo'n verandering kan leiden tot een afname van het draagvlak onder de bevolking, het verdwijnen van de externe steun en zelfs het uiteenvallen van de verzetsbeweging. De 'zaak' kan zo na verloop van tijd dus minder relevant worden. Langdurige chaos en repressie, grote aantallen slachtoffers onder de bevolking en bittere armoede kunnen overigens een zelfde effect bewerkstelligen en de zaak van de strijdgroepen geen goed doen. Anderzijds kunnen verslechterende omstandigheden en een inadequaat antwoord van de overheid daarop juist de steun van de bevolking voor de strijdgroepen vergroten.

Terrein

2313. Strijdgroepen kunnen in beginsel in **alle soorten terrein** optreden. Toch ziet men zich daarbij voor keuzes geplaatst. Kleine groeperingen maken gebruik van nagenoeg onbegaanbaar terrein, zoals bepaalde delen van steden, uitgestrekte jungle- en bosgebieden en sterk geaccidenteerd terrein. Groeien de strijdgroepen uit tot een groter geheel, dan zien zij zich met dezelfde beperkingen geconfronteerd als een regulier leger en hebben zij ontplooiingsruimte nodig. Daarbij blijft het optreden in verstedelijkt gebied mogelijk, waarbij zowel guerrilla-tactieken worden toegepast als ook min of meer regulier kan worden opgetreden. De strijdgroepen streven er wel naar om zo ver mogelijk van de uitvalsbases van de (para)militaire eenheden van de overheid op te treden. Hierdoor worden de overheidstroepen geconfronteerd met relatief lange *lines of communications*. De keuze voor bases in de nabijheid van de grens met een bevriende staat biedt de strijdgroepen naast de nodige externe steun ook een veilige vluchtplaats. Strijdgroepen vestigen doorgaans hun bases in die delen van het land waar de overheid zwak is en de bevolking met hen sympathiseert.

2314. In het algemeen worden met betrekking tot het gebruik van het terrein twee **zwaartepunten** onderscheiden.

- **In verstedelijkt gebied** kunnen strijdgroepen 'no go'-gebieden creëren, aanslagen plegen en aldus vrij eenvoudig het openbare leven ernstig verstoren. Hierbij wordt geprobeerd om deze activiteiten publicitair uit te buiten, door in te spelen op de behoefte aan nieuws bij de juist

in stedelijke gebieden vaak aanwezige media. Optreden in een stedelijke omgeving is ook een optie als het niet mogelijk is succes te boeken buiten de steden. Strijdgroepen maken ten slotte ook van de stad gebruik om zich schuil te houden, waarbij de bevolking als schild kan worden gebruikt.

- **Buiten verstedelijkt gebied** kunnen strijdgroepen gebiedsdelen bezetten om van daaruit -na verloop van tijd- de grote steden (vaak ook de machtscentra) te overheersen. Dit proces wordt begunstigd als strijdgroepen bredere steun onder de bevolking in de niet-verstedelijkte gebieden hebben verkregen. De bevolking wordt in dergelijke gevallen (al dan niet onder dwang) ingezet voor de logistieke ondersteuning. De strijdgroepen moeten erop zijn voorbereid een langdurige strijd aan te gaan, waarbij het noodzakelijk kan zijn om zich geheel terug te trekken uit een bepaald gebied als men dreigt te worden verslagen.

2315. **Machtscentra.** Waar het zwaartepunt van de activiteiten van strijdgroepen ligt, is vooral afhankelijk van de grootte en kenmerken van het conflictgebied. Daarnaast spelen de omvang en beschikbare middelen van de strijdgroepen alsmede de locatie van de machtsbases een belangrijke rol. Wel zullen strijdgroepen, gezien hun doelstellingen, ernaar streven voornamelijk op te treden in machtscentra of hun optreden richten op het in handen krijgen van dergelijke centra. Alleen op die wijze zijn zij immers in staat hun eigen doelstellingen te bereiken. Machtscentra zijn die gebieden waarin voor de legitieme regering essentiële middelen aanwezig zijn voor haar bestaansrecht en voor de overlevingsmogelijkheden van de lokale bevolking. Daarbij kan worden gedacht aan nutsvoorzieningsinstallaties, industriegebieden en logistieke installaties. Deze gebieden liggen doorgaans in of nabij verstedelijkte gebieden. Indien zich in of bij de machtscentra uitvalsbases bevinden van de overheidstroepen, zullen de strijdgroepen de keuze moeten maken of zij extra risico willen lopen of toch op grotere afstand van de machtscentra gaan opereren.

Inlichtingen

2316. De beste inlichtingenbron voor strijdgroepen is de sympathisant die bij de overheid werkt, vooral als het een functionaris betreft die werkzaam is op het gebied van de nationale veiligheid. Bestuursorganen, de politie en het leger vormen dan ook het belangrijkste doelwit voor **infiltraties** door strijdgroepen. Inlichtingen van infiltranten zijn niet alleen van waarde als doelinformatie, maar geven ook inzicht in de mogelijke tegenmaatregelen door de overheid. Ook de plaatselijke bevolking en de media dragen bij aan het inlichtingenbeeld dat

strijdgroepen opbouwen. Voor wat betreft de media gebeurt dit onbedoeld via objectieve nieuwsuitingen, maar ook met opzet in het geval van partijdige media. Moderne informatietechnologie (Internet, GSM) verruimt de mogelijkheden voor de strijdgroepen aanmerkelijk.

Mobiliteit

2317. Strijdgroepen realiseren de benodigde mobiliteit op **diverse manieren**: te voet, per (vracht)auto, motor, brommer, fiets of door lastdieren te gebruiken (in moeilijk begaanbaar gebied). Gevechtsacties kenmerken zich door een eenheid gevechtsgereed te maken, vervolgens snel te concentreren, de actie uit te voeren en daarna te verspreiden (*hit and run*). Hoe groter de gevechtsactie en daarmee de uitvoerende eenheid, hoe beter de operatie moet worden voorbereid. Zo worden voorafgaande aan grootschalige operaties zware wapens samengebracht en wordt de munitiebevoorrading geregeld (bijvoorbeeld door het creëren van munitiedumps).

Externe steun

2318. Strijdgroepen zijn zelden succesvol zonder de steun van **sympathiserende staten of groeperingen**. Deze steun vindt plaats in de vorm van diplomatieke steun, wapenleveranties, trainingsfaciliteiten, fondsen en militaire adviseurs. Strijdgroepen proberen dan ook actief externe steun voor de 'zaak' te verkrijgen. Een belangrijke bron, met name van fondsen, wordt gevormd door in het buitenland -de diaspora- verblijvende sympathiserende delen van de bevolking. Wat betreft de buitenlandse mogelijkheden steunen sommige de strijdgroepen openlijk, andere doen dit heimelijk. Buitenlandse mogelijkheden die de zittende overheid steunen, worden tegengewerkt in hun pogingen hiertoe en kunnen zelf het doelwit worden van militaire of terroristische acties door de strijdgroepen. Ook de steun van politieke partijen, sympathiserende vakbonden en andere pressiegroepen in de vorm van bijvoorbeeld het organiseren van demonstraties, het afkondigen van stakingen en het aanbieden van petities, brengt de 'zaak' van de strijdgroepen onder de aandacht van de autoriteiten en de bevolking in andere landen. Dit geldt zeker als (partijdige) media hieraan aandacht besteden.

Parallele activiteiten

2319. Strijdgroepen maken gebruik van verschillende, **parallel uitgevoerde operatielijnen** die alle gericht zijn op het aangrijpingspunt van de overheid. Alle inspanningen van strijdgroepen hebben dan ook als doel de staat zo te conditioneren dat de macht van en controle door de

overheid afbrokkelt en uiteindelijk zelfs geheel verdwijnt. Zo voeren de leiders van de strijdgroep hun strijd gelijktijdig op politiek, economisch, sociaal en militair gebied. Tevens tracht de strijdgroep de zittende overheid zowel in eigen land als in het buitenland in diskrediet te brengen. De militaire strijd kan zich bovendien gelijktijdig afspelen in de steden en daarbuiten. Terroristische of guerrilla-acties vinden incidenteel plaats in die gebieden waar de strijdgroep zwak is, terwijl de strijdgroep in andere gebieden waar hij het voor het zeggen heeft, zelfs min of meer regulier kan optreden.

Gebruik van geweld

2320. De strijdgroepen voelen zich in veel gevallen niet gebonden door regels voor het gebruik van geweld, zoals die voortvloeien uit het **humanitair oorlogsrecht**. Ook kennen de strijdgroepen meestal geen *Rules of Engagement*. De beginselen ‘militaire noodzaak’ en ‘proportionaliteit’ bij het gebruik van geweld spelen voor strijdgroepen veelal geen rol. Dit kan in de praktijk betekenen dat excessief geweld wordt gebruikt, zowel tegen vertegenwoordigers van de zittende overheid (politici, militairen en politie) als tegen de burgerbevolking. Ook wordt geweld gebruikt tegen een ‘vreemde’ troepenmacht die op verzoek van de zittende overheid optreedt tegen de strijdgroepen, een neutrale vredesmacht en tegen vertegenwoordigers van NGO’s en andere internationale organisaties. Het gebruik van geweld kan uiteenlopen van kleinschalige (terreur)acties tot de inzet van massavernietigingswapens (bijvoorbeeld biologische strijdmiddelen). Het is daarnaast ook mogelijk dat strijdgroepen na verloop van tijd de beschikking krijgen over zwaardere wapens (artillerie, mortieren en tanks) en dat zij daarmee tijdelijk en plaatselijk (min of meer) regulier optreden.

Biologische wapens worden al sinds eeuwen gebruikt in de oorlogvoering. Van de Romeinen is al bekend dat ze dode dieren in de watervoorraden van hun vijanden gooiden. De Tataren uit Azië veroverden in de dertiende eeuw de stad Kaffa aan de Zwarte Zee door lichamen van dode mensen die gestorven waren aan de builenpest, over de stadsmuren te smijten. De Britten zegevierden in Noord-Amerika in 1767 over Indianen door een met pokkenvirus besmette deken aan te bieden aan een opperhoofd.

In de loop van de twintigste eeuw is de kennis van biologische wapens zienderogen toegenomen. Zo beschuldigden de Amerikanen tijdens de Koude Oorlog de voormalige Sovjet-Unie publiekelijk ervan biologische wapenprogramma's te hebben. Hierbij verwezen zij onder andere naar een incident in 1979 te Sverdlovsk, waar een omvangrijke miltvuurbesmetting (Anthrax) heeft plaatsgevonden benedenwinds van

een militair onderzoekscentrum, maar ook naar het gebruik van “gele regen” door Vietnam in Laos en Cambodja en door de voormalige Sovjet-Unie in Afghanistan. Tot het begin van de negentiger jaren van de vorige eeuw kon men niet bewijzen dat de Russen biologische wapens ontwikkelden. In maart 1992 onthulde president Jeltsin echter het bestaan van een omvangrijk netwerk, het Biopreparat Program, dat sinds 1973 onder de dekmantel van civiel farmaceutisch onderzoek een militair biologisch programma uitvoerde.

Er zijn aanwijzingen dat de Japanse terreurgroep Aum Shinrikyo, overigens zonder succes, minstens tien keer heeft geprobeerd aanslagen te plegen met miltvuur en botulisme door met auto's of vanaf flatgebouwen ziektekiemen te verspreiden. De leider van de groepering is in 1992 zelfs naar het toenmalige Zaïre gereisd om monsters van het dodelijke ebola-virus te verzamelen.

In het najaar van 2001 werden anthrax-brieven verzonden naar diverse adressen in de Verenigde Staten, onder andere naar de senatoren Daschle en Leahy. Deze brieven, die zo kort na de aanslagen van 11 september 2001 werden verspreid en vijf doden en dertien andere geïnfecteerden tot gevolg hadden, leidden tot grootschalige paniekreacties.

Sectie 3 - Stromingen

2321. Op basis van een analyse van eerdere conflicten waarbij strijdgroepen in enige vorm hebben opgetreden, kan een aantal hoofdstromingen van strijdgroepen worden onderkend (met in sommige gevallen afgeleide varianten). De afgelopen decennia hebben zich overigens ook combinaties van deze stromingen voorgedaan. Daarnaast zijn verzetsbewegingen na verloop van tijd overgegaan van de ene naar de andere stroming. De beschrijving van deze stromingen geeft inzicht in de (politieke) context waarbinnen strijdgroepen zijn ontstaan en de einddoelen die men in het algemeen heeft nagestreefd. De eerste vier stromingen die hierna worden behandeld, worden beschouwd als **revolutionaire stromingen**, aangezien zij de volledige verandering van het bestaande politieke systeem nastreven.

2322. **Gelijkheidsstrijd.** Gelijkheidsstrijders streven een nieuwe maatschappijvorm na die gebaseerd is op centraal gecontroleerde structuren en instituten. Dit moet leiden tot een gelijke(re) verdeling van de rijkdommen van en rechten in de staat. Door de bevolking te mobiliseren en de sociale structuren radicaal te hervormen, vertrouwt dit type strijdgroep erop de steun te kunnen winnen voor de gewenste verandering van binnen uit. De gelijkheidsstrijd komt vooral voor in autoritair geregeerde staten, waarbij onderdrukking en politieke repressie gebruikelijk zijn. Voorbeelden van deze groeperingen zijn de

op communistische leest gestoelde Viet Cong in het voormalige Zuid-Vietnam en het Sendero Luminoso (Lichtend Pad) in Peru, alsmede de niet-communistische Ba'athist-beweging in Syrië en Irak.

2323. **Anarchie.** Het doel van een anarchistische strijdgroep is de vernietiging van het (politieke) systeem, inclusief de maatschappelijke en sociale instituties die daaraan zijn gerelateerd. Doorgaans bestaan er geen plannen om te komen tot een ander systeem. Het anarchisme streeft naar een onbeperkte zelfstandigheid voor elk individu. Deze vorm van verzet kan een staat in snel tempo destabiliseren en een machtsvacuüm creëren. De normaal gesproken gesloten, kleine strijdgroepen hoeven doorgaans niet op veel steun van de bevolking rekenen, maar hun destructieve invloed op een maatschappij moet niet worden onderschat. De toenemende proliferatie van diverse wapensystemen en potentiële conflicthaarden na het einde van de Koude Oorlog betekent dat de gevechtskracht van dergelijke strijdgroepen aanzienlijk kan zijn. Begin 1900 hebben onder meer Rusland en Duitsland een aantal anarchistische bewegingen gekend, maar deze zijn niet bijzonder succesvol geweest.

2324. **Traditionalisme.** De strijdgroep streeft ook in dit geval een omverwerping van het bestaande systeem na, met dien verstande dat het uiteindelijke doel bestaat uit de terugkeer naar de patronen, normen en waarden uit het verleden. Deze vorm van verzet is in relevantie toegenomen als gevolg van het einde van de Koude Oorlog. Meestal poogt de strijdgroep een autocratisch systeem te stichten met steun van religieuze leiders, gebaseerd op de traditionele, hiërarchische samenleving van vroeger. Een extreme variant van deze stroming is de beweging die het herstel nastreeft van een voormalige politiek systeem, dat door velen wordt beschouwd als feodaal en waarvan de kenmerken indruisen tegen de sociale ontwikkeling van een moderne samenleving. Deze stroming staat bekend als **reactionair traditionalisme**. Voorbeelden zijn de Taliban in Afghanistan en de Hezbollah in Libanon.

2325. Het gevaarlijkste aspect van het (reactionair) traditionalisme is de **proliferatie** ervan bij succes. Verwante groeperingen kunnen veelal rekenen op (militaire) steun vanuit het land waar de strijdgroep reeds succes heeft gehad en aan de macht is gekomen. Migratiestromen (economische en politieke vluchtelingen) kunnen tot gevolg hebben dat minderheidsgroeperingen ontstaan in andere landen. De leiders van de strijdgroep kunnen via deze groepen invloed uitoefenen op de ontwikkelingen in het gebied of land in kwestie. De vaak religieuze oorsprong van de strijdgroep kan de stemming onder de bevolking aanzienlijk beïnvloeden. Veelal komt daarbij de verhouding met westerse staten onder druk, gezien de vaak tegengestelde ideeën over de rol van religie

binnen de staat en de vaak weinig begripvolle houding van religieus georiënteerde strijdgroepen jegens seculiere of zelfs overwegend atheïstische naties.

2326. **Pluralisme.** Deze stroming streeft naar een systeem gebaseerd op waarden als persoonlijke vrijheid, liberalisme, ontplooiing, gematigdheid en compromis. Veel vormen van verzet laten een pluralistisch geluid horen, terwijl zij soms in de kern een meer autoritaire grondslag hebben. Voorbeelden van zuiver pluralistisch verzet zijn de volksopstanden in Polen (1980-1982) en in Roemenië (1989).

2327. **De etnische opstand.** Hierbij gaat het de overheersende partij er om de andere partij(en) te onderwerpen of soms zelfs geheel te doen verdwijnen. Moordpartijen, etnische zuiveringen en volkerenmoord kunnen dan voorkomen. Als het conflict zover is geëscaleerd, spelen andere factoren als ideologie, revolutie en economische macht geen rol meer. Dan is de enige factor van betekenis de etnische afkomst en die ligt voor alle betrokkenen onwrikbaar vast. Alleen op grond van zijn of haar etnische afkomst is men namelijk partij en betrokken (en slachtoffer). Men heeft in zo'n situatie geen andere keuze dan te vechten; toegeeflijkheid leidt immers vrijwel altijd tot verlies van grond, bezit en leven. Voorbeelden van conflicten waarbij de etnische afkomst een belangrijke rol is gaan spelen, zijn het conflict tussen de Hutu's en Tutsi's in Rwanda en de strijd in het voormalig Joegoslavië.

Etnische afkomst speelde een grote rol bij de strijd in het voormalig Joegoslavië. Verwoeste woonwijk in Sarajevo.

*Foto: Mediagroep 1 (NL)
Contco SFOR 13*

2328. **Separatisme.** De veranderingen die een separatistische beweging nastreeft, zijn van een andere orde dan die van de revolutionaire strijdgroepen. Een afscheidingsbeweging wil namelijk de bevolkingsgroep en het grondgebied waar deze bevolkingsgroep leeft, geheel afsplitsen van de rest van de staat. Het politieke systeem dat separatisten nastreven, kan variëren van traditioneel nationalistisch tot links-radicaal. Voorbeelden van deze stroming zijn de Tamil Tijgers op Sri Lanka en de separatistische strijdgroepen in Tsjetsjenië. Onafhankelijkheidsoorlogen, zoals de

Amerikaanse Burgeroorlog vinden ook hun oorsprong in deze stroming, net als de roep om afscheiding in Indonesië (bijvoorbeeld in Atjeh).

2329. **Reformisten.** Deze stroming is een minder radicale vorm van separatisme. In dit geval strijden groeperingen voor politieke, economische en sociale hervormingen en eventueel een bepaalde mate van autonomie. De feitelijke politieke status-quo blijft echter in beginsel gehandhaafd. Een voorbeeld is het verzet van de Indiaanse bevolking in Zuid-Mexico in 1994.

2330. **Conservatisme.** Deze stroming onderscheidt zich van de andere stromingen doordat juist de handhaving van het geldende politieke systeem wordt nagestreefd. De leden van de strijdgroep schatten in dat de politieke invloed, de economische omstandigheden en de sociale verhoudingen zullen verslechteren indien de status-quo wordt aangetast. Deze bewegingen richten zich in hun optreden vooral op minderheids-groeperingen die een bedreiging voor de status-quo kunnen vormen. Ook de overheid, indien deze initiatieven tot veranderingen neemt, kan worden tegengewerkt. Voorbeelden van het conservatisme zijn de Afrikaner Weerstand Beweging in Zuid-Afrika en protestantse paramilitaire groepen in Noord-Ierland.

2331. **Banditisme.** Deze stroming doet zich voor waar regionale machthebbers tegen het centraal gezag in opstand komen. Het betreft hier vrijwel uitsluitend machtsmotieven - de wens zich los te maken van het centrale machtsapparaat. Ook kan deze vorm zich voordoen als er geen centrale overheid is en dus sprake is van een machtsvacuüm. De plaatselijke autonomie die, in geval van succesvol verzet, uit dit streven voortvloeit, kan een verschillend resultaat tot gevolg hebben. Sommige machthebbers stellen slechts belang in persoonlijke verrijking. Anderen gaan op meer beheerste, soms zelfs sociale wijze om met hun macht. Als de leiders van deze bewegingen elkaar gaan beconcurreren, kan dit leiden tot gevechten tussen de verschillende strijdgroepen. Ook kan dit gebeuren als één van hen probeert zich als nieuw centraal gezag op te werpen. Een voorbeeld hiervan vormen de *clans* in Somalië.

2332. **Economische (criminele) macht.** Een variant van de vorige stroming is die waarbij vooral economische macht wordt nagestreefd en criminele activiteiten de boventoon voeren. De georganiseerde misdaad krijgt dan steeds meer invloed op het functioneren van de overheid, vooral in zwak bestuurde landen. Het doel van de desbetreffende groepering beperkt zich tot het eigen gewin, waartoe controle over (delen van) een staat als middel dient. Paradoxaal genoeg kunnen de activiteiten van een criminele groepering leiden tot vergrote macht van, veelal

corrupte, overheidsfunctionarissen. Enerzijds worden de activiteiten van de criminele organisatie oogluikend gedoogd, anderzijds zien de bestrijders van de georganiseerde misdaad hun organisatie sterk groeien waardoor hun status navenant toeneemt. De drugkartels in Colombia vormen een voorbeeld van deze stroming.

Sectie 4 - Strategieën

2333. **Algemeen.** Vaak hebben leiders van strijdgroepen eerdere, gelijksoortige conflicten grondig bestudeerd en projecteren zij de meest succesvolle elementen daarvan op hun eigen optreden om zo de eigen doelstellingen te kunnen behalen. De hierna beschreven strategieën vormen nog steeds een belangrijke bron van inspiratie voor een groot aantal groeperingen.

De toepasbaarheid van eerdere strategieën.

Het gebruik van strategieën die eerder (in een andere context) tot het gewenste resultaat hebben geleid, is zeker geen garantie voor succes. Zo streefde het Palestijnse Volks Democratisch Front in 1970 een in de praktijk onhaalbare doelstelling na, te weten de vernietiging van de staat Israël. Bovendien hanteerde deze beweging daarbij een in dit geval ontoereikende strategie. Deze was namelijk sterk op het denken van Mao gebaseerd (zie ook hierna), maar bleek in de context van het Midden-Oosten verkeerd uit te pakken. Vooral het krachtige optreden van de Israëlische overheid en de beperkte ruimte die de verzetsbeweging ter beschikking had om te schuilen, leidden ertoe dat men de strijd uiteindelijk vrijwel geheel moest staken. Overigens maakten veel volgelingen daarna wel de overstap naar andere Palestijnse verzetsorganisaties.

2334. **Samenzweringsstrategie.** Deze strategie is ontworpen voor het optreden in een verstedelijkte omgeving. Bij voorkeur wordt de hoofdstad als strijdtoneel gekozen. Het uitgangspunt is namelijk dat dáár de beslissende strijd wordt geleverd. Kleine cellen van potentiële leiders proberen de krachten van de ontevreden (en soms onverschillige) bevolking te bundelen en een 'spontaan' oproer te creëren. Typisch voor deze strategie is de overheersing van tactisch belangrijke locaties en een verlamme aanval op de zittende regering. In Rusland gebruikten de Bolsjewieken in 1917 deze eenvoudige strategie. In moderne varianten ervan tracht de strijdgroep ook de media te beheersen of zelfs uit te buiten. Vaak organiseert een relatief kleine groepering, bijvoorbeeld een aantal officieren van de krijgsmacht, een staatsgreep. Voorbeelden hiervan zijn de vele militaire staatsgrepen in Centraal- en Zuid-Amerika (onder meer Bolivia en Chili). De strijdgroep moet strikte geheimhouding

bewaren, zeer gedisciplineerd optreden, alsmede in staat zijn om zich snel te concentreren en vervolgens ook weer snel te verspreiden.

2335. **Langdurige volksoorlog.** Deze strategie is er op gericht de politieke macht te verkrijgen, waarbij het uitgangspunt wordt gehanteerd dat de grote massa van de bevolking naarmate de strijd langer duurt, het politieke doel in toenemende mate zal steunen. De strategie wordt vaak gekoppeld aan de Marxistische ideologie en is overgenomen door de volksbeweging van Mao Zhe-dong en vele gelijkgestemde groeperingen. De strijdgroepen spelen in deze strategie een ondersteunende rol voor de politieke activiteiten.

2336. De strategie is bijzonder geschikt om te worden toegepast buiten verstedelijkt gebied en in achtergebleven gebieden. Ook in gebieden waar de overheidscontrole relatief zwak is dan wel ontbreekt, kan deze strategie tot succes leiden. Daar kan een strijdgroep bases creëren, de politieke en militaire organisatie ontwikkelen en langzamerhand de invloed uitbreiden naar andere gebieden om uiteindelijk de macht van de overheid te kunnen overnemen. Daarvoor moet de strijdgroep van de guerrillafase overgaan op de fase van het strategisch offensief. Het kost tijd (en uithoudingsvermogen) om via deze strategie het doel te bereiken, wat al uit de naam blijkt. De behoefte aan geschikt terrein (ruimte om te schuilen en tijd te winnen) zou in de toekomst deze strategie wel eens minder geschikt kunnen maken. De vraag is namelijk of de toenemende urbanisatie en de ontwikkelingen op het gebied van de informatietechnologie niet haaks staan op de condities waaronder deze strategie kan worden gebruikt. In onderontwikkelde gebieden en in landen die over een relatief zwakke krijgsmacht beschikken, kan deze strategie nog steeds effectief zijn.

Mao Zhe-dong hanteerde bij zijn langdurige volksoorlog de volgende fasering.

- **Mobilisatiefase van de bevolking (strategisch defensief).** In deze fase proberen de verzetsstrijders door selectieve maar aandacht trekkende terreur tegen de overheid of bezetter bekendheid en steun te verwerven bij de bevolking. Kadervorming en mobilisatie van de bevolking staan centraal. De uitvoerders van acties duiken op vanuit de bevolking, waarin zij ook weer kunnen verdwijnen. Dit creëert voor het verzet een relatieve veiligheid. Tevens verleidt het de overheid tot disproportionele maatregelen, die hinderlijk zijn voor of zelfs onaanvaardbare schade toebrengen aan de bevolking.
- **Guerrillafase (strategisch evenwicht).** In deze fase proberen de verzetsstrijders de geloofwaardigheid en legitimiteit van het gezag verder aan te tasten. Zij voeren uitgebreidere acties uit en opereren

met relatief grote vrijheid van handelen vanuit veilige uitvalsbases in gebieden waar zij het overheidsgezag reeds sterk hebben verzwakt. Dikwijls zijn zij daar 's nachts en vooral buiten de steden reeds min of meer meester van de situatie. Daarbij blijven zij echter de bevolking als beschermende factor benutten, zowel voor hun uitvalsbases als voor dekking tijdens hun gewapend optreden.

- **Gemengde militaire fase (strategisch offensief).** In deze fase proberen de verzetsstrijders met steeds grootschaliger acties, die uiteindelijk meer en meer het karakter van reguliere militaire operaties kunnen krijgen, de overheidsstrijdkrachten te verslaan en daarmee het nog bestaande gezag omver te werpen. Men kan strikt genomen uiteindelijk niet meer van irregulier optreden spreken.

2337. **Focoïsme.** De strategie van het **militaire brandpunt (focoïsme)** draait -in tegenstelling tot de langdurige volksoorlog- primair om de gewapende strijd; de politieke doelstelling komt op de tweede plaats. De strategische aanname hierbij is dat de bevolking automatisch kiest voor de winnaar van het gewapend conflict. De strijdgroep zoekt in het optreden de directe confrontatie met de orde- en veiligheidstroepen van de overheid. Deze strategie kan succesvol zijn als de overheid zwak is en niet beschikt over een effectieve en betrouwbare krijgsmacht. Daarnaast is het mogelijk dat de strijdgroep deze strategie hanteert om door een snel en aansprekend militair succes aan populariteit onder de bevolking te winnen. Een verzwakte overheid zal uiteindelijk kiezen voor (nieuwe) onderhandelingen met de strijdgroep om een verdere afname van het draagvlak bij de bevolking te stoppen. Ook kan de gewapende strijd resulteren in een staatsgreep. Focoïsme wordt vaak geassocieerd met de Cubaanse revolutie.

2338. **Stadsguerrilla.** In zijn zuivere vorm omvat deze strategie de toepassing van georganiseerde misdaad en terrorisme op een systematische en meedogenloze wijze om het bestuur van de stad of van het land te ondermijnen. Het is de bedoeling (militaire) repressie door de zittende overheid als (over)reactie uit te lokken. De toepassing van bruut geweld is hiermee de katalysator voor politieke veranderingen. De media dragen in deze theorie ook bij aan de sfeer van chaos en paniek. Stadsguerrilla is niet zozeer een nieuwe strategie, maar door de complexiteit en kwetsbaarheid van de moderne samenleving en het gemak waarmee deze kan worden ontregeld, hebben de filosofie erachter en de gehanteerde tactieken aan belang gewonnen. Ook het feit dat het gedachtegoed is overgenomen door de internationale georganiseerde misdaad die over voldoende fondsen beschikt en doorgaans goed is opgeleid, heeft bijgedragen aan de huidige 'populariteit' ervan. Een voorbeeld van deze strategie is het optreden van de ETA in de Baskische steden.

Che Guevara en Fidel Castro.

2339. De stadsguerrilla hanteert tactieken die aanvankelijk vooral het moreel aantasten van politici en ambtenaren, maar daarnaast gericht zijn op de rechterlijke macht, het leger en de politie. De strijdgroepen anticiperen daarbij op een **reactie van het gezag**. Die reactie kan capitulatie inhouden, maar waarschijnlijker is het nemen van repressieve maatregelen. Hierbij is het wenselijk (vanuit de optiek van de strijdgroepen) dat er bloed wordt vergoten. Tegen die repressie profileren strijdgroepen zich vervolgens door zich als beschermer van de bevolking op te werpen. De strijdgroepen hebben het voordeel van de verrassing, dat wordt uitgebuit door willekeurig acties uit te voeren als hinderlagen, ontvoering, sabotageacties alsmede aanvallen op politie- en legerposten, gevangenissen en banken.

2340. De stadsguerrilla heeft veel minder de mogelijkheid om bases te vestigen en legers op te bouwen dan strijdgroepen op het platteland. De stadsguerrilla bestaat dan ook veelal uit individuen en kleine groepen die kunnen opgaan in de **bevolking van de stad** en terreur gebruiken om

opsporing te voorkomen. Bovenal steunt de stadsguerrilla op de media om het politieke doel onder de aandacht te brengen en vooral om begrip en steun bij de bevolking te kweken. Ook krijgt het conflict door alle media-aandacht al snel een internationaal karakter. De strijdgroep zal benadrukken dat de overheid de mensenrechten geweld aandoet of de grondwettelijke vrijheden van de bevolking beperkt. Vooral dit vermindert het draagvlak bij de bevolking voor effectieve tegenmaatregelen door de overheid.

2341. **Geïsoleerd terrorisme.** In deze strategie proberen militante groeperingen door terroristische aanslagen hun eisen kracht bij te zetten. Vooral de westerse wereld is kwetsbaar hiervoor door de complexiteit van de samenleving en de afhankelijkheid van technologie. Dit wordt nog versterkt door het feit dat moderne en open samenlevingen zich nauwelijks kunnen beschermen tegen deze dreiging. Zo kan de uitval van de stroomvoorziening al zorgen voor een aanzienlijke ontwrichting van (een deel van) de samenleving. Dit geldt ook voor activiteiten van *hackers*, de dreiging om voedselproducten te vergiftigen of chemische strijdmiddelen in te zetten in stadscentra. Daarbij komt nog dat ook de kleinste strijdgroepen tegenwoordig kunnen beschikken over technologisch hoogwaardige middelen, inbegrepen massavernietigingswapens.

Sectie 5 - Tactieken

2342. **Algemeen.** Strijdgroepen gebruiken in het algemeen zowel constructieve als destructieve tactieken. Beide categorieën tactieken worden gelijktijdig en complementair aan elkaar toegepast. De constructieve tactieken zijn erop gericht een organisatiestructuur te creëren die op enig moment de huidige kan vervangen. Zelfs als de strijdgroepen iedere vorm van organisatie of politieke structuur fundamenteel verwerpen (bijvoorbeeld in het geval van een anarchistische stroming), zal er toch altijd een andere politieke groepering zijn die anticipeert op een toekomstig machtsvacuüm. Destructieve tactieken zijn primair gericht op het ondermijnen van de gevestigde orde en het omver werpen van de zittende overheid.

2343. **Constructieve tactieken.** Als de strijdgroepen zich baseren op een van de revolutionaire stromingen, heeft het gehele staatsapparaat een herziening. De strijdgroepen leiden in dat kader waarschijnlijk de achtergestelden en onderdrukten binnen de bevolking op. Ook zal men proberen hun sociale en economische positie te verbeteren. Verder kunnen nog de volgende activiteiten plaatsvinden:

- het conditioneren van gebieden voor subversieve activiteiten
- het werven en opleiden van kaderleden

- het oprichten van een alternatieve politieorganisatie en veiligheidstroepen
- het creëren van een ambtelijk apparaat om de bestaande organisatie te kunnen vervangen

Geen van de activiteiten die voortvloeien uit constructieve tactieken, zijn militair van aard. Om bovenstaande reden worden zij in deze publicatie niet verder uitgewerkt. Dit laat onverlet dat de operaties van de troepenmacht mede hiertegen gericht kunnen zijn. Zo kan het vernietigen van een alternatieve politieorganisatie of ambtelijk apparaat behoren tot de doelen van offensieve operaties tegen strijdgroepen. De *hearts and minds*-operatie kan een tegenwicht bieden tegen bijvoorbeeld het conditioneren van gebieden voor subversieve activiteiten.

2344. De volgende **destructieve tactieken** kunnen worden onderscheiden:

- subversieve activiteiten, inbegrepen sabotage
- terrorisme en intimidatie
- guerillatactieken, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen het optreden in verstedelijkt en niet-verstedelijkt gebied (in gebergten, bossen en dergelijke).

Overigens kunnen strijdgroepen onder omstandigheden tijdelijk en plaatselijk ook in grotere verbanden en met zware wapens optreden. Dit kan betekenen dat eigen troepen te maken krijgen met een strijdgroep die zich niet slechts bedient van bijvoorbeeld guerrillatactieken en terrorisme, maar ook incidenteel regulier optreedt. Dit kan leiden tot aanzienlijke personele en materiële verliezen en vooral het moreel, ook bij het thuisfront, ernstig aantasten. Een voorbeeld hiervan vormen de Tamils op Sri Lanka, die in hun strijd tegen het regeringsleger gebruik maken van tanks en artillerie.

Subversieve activiteiten

2345. Subversieve activiteiten zijn erop gericht de politieke, economische en militaire structuren (de **machtsfactor**) van een staat of van een groepering (bijvoorbeeld een groepering van een lokale krijgshoofd) te **ondermijnen**. Ook niet-gewelddadige acties kunnen zodanig provoceren dat zij leiden tot een gewelddadige reactie. Subversieve activiteiten zijn vooral effectief in een ondemocratisch bestel of indien ergens grote ontevredenheid heerst (bijvoorbeeld als de tegenstellingen tussen arm en rijk groot zijn). Een democratische staat heeft er in beginsel minder van te lijden, hoewel in dat geval vooral de invloed van de media niet mag worden onderschat. Er worden verschillende vormen van subversieve activiteiten onderscheiden.

2346. **Politieke activiteiten.** Deze zijn gericht op het binnendringen op alle niveaus in de bestaande politieke bewegingen, teneinde een frontorganisatie te ontwikkelen. Vergaderingen, demonstraties en optochten kunnen op touw worden gezet. Met deze -op zich legale- activiteiten trachten strijdgroepen de overheid uit te dagen en haar machtspositie aan te tasten. Ook kunnen strijdgroepen op deze wijze druk uitoefenen op de overheid om het gebruik van geweld te verminderen in haar campagne tégen die strijdgroepen.

2347. **Binnendringen in de overheidsorganisatie.** Een verzetsbeweging probeert steun te verkrijgen in het overheidsapparaat om geïnformeerd te zijn over de plannen van de overheid of om de uitvoering ervan te dwarsbomen. Voorbeelden van relevante informatie voor strijdgroepen zijn informatie over de politie en de krijgsmacht, informatie over beschermingsmaatregelen en vitale economische en financiële gegevens. Strijdgroepen buiten deze gegevens uit, vooral in de eerste fase van de strijd.

2348. **Propaganda.** Dit behelst het publiceren van informatie of desinformatie die schadelijk is voor de overheid en de orde- en veiligheidstroepen. Ook het verzinnen en verspreiden van geruchten kan onrust onder de bevolking veroorzaken of aanwakkeren, waardoor het vertrouwen in de overheid afneemt. Verhalen over vermeende gruwelijkheden kunnen de aversie tegen het bestaande gezag verder vergroten. Hierdoor zijn strijdgroepen in staat (onopzettelijke) fouten in het optreden van de overheidsorganisaties onmiddellijk uit te buiten. De mogelijkheden die de moderne massacommunicatiemiddelen bieden, hebben er voor gezorgd dat het effect van propaganda de afgelopen periode in belangrijke mate is versterkt.

2349. **Passief verzet** omvat activiteiten als:

- het aanwakkeren van de ontevredenheid onder arbeiders, boeren en studenten en het initiëren van stakingen en demonstraties
- het tegenwerken van het gezag
- het tegenwerken of neutraliseren van het werk van allerlei publieke diensten

2350. **Ontwrichting.** Dit type activiteiten betreft:

- het aanmoedigen van oproer om ontwrichting te veroorzaken en de autoriteiten te verleiden tot een (over)reactie
- het intimideren van lokale en regionale leiders, magistraten, burgers, militairen en zakenlieden
- het vergaren van gelden door afpersing en intimidatie, bescherming en het uitvoeren van illegale nevenactiviteiten.

Passief verzet omvat het initiëren van demonstraties.

2351. **Sabotage.** Dit is een activiteit waartoe strijdgroepen overgaan om hun belangen te ondersteunen. Het kent een actieve verschijningsvorm, waarin individuen en kleine groepen zich buiten de wet plaatsen en vitale diensten met geweldsmiddelen ontwrichten. Het kent daarnaast ook een passieve verschijningsvorm waarin schade wordt berokkend door opzettelijke nalatigheid of veronachtzaming. De derde vorm is vooral gericht op de moderne informatietechnologie in de westerse wereld.

2352. **Actieve sabotage.** Saboteurs kiezen hun doelen zodanig dat de politieke en economische gevolgen het grootst zijn. Doelen kunnen ook onderdeel zijn van een breder tactisch plan dat beoogt voor de samenleving essentiële structuren, zoals het elektriciteitsnet, te verlammen, verwarring te stichten of gevechtskracht van de overheid te binden in het kader van de beveiliging van vitale installaties en instanties. Vooral communicatie-installaties en opslagdepots zijn lonende doelen. Deze kennen een groot ruimtelijk beslag, waardoor een adequate beveiliging de inzet van veel middelen vergt. Bovendien betekent de uitschakeling van deze doelen een aanzienlijk (gezichts)verlies voor de autoriteiten. Ten slotte zijn dit aansprekende doelen voor de media, terwijl onder de bevolking nauwelijks slachtoffers hoeven te vallen. Andere geschikte doelen zijn bruggen, wegen, spoorwegen, telefoonlijnen en -centrales, de waterleiding, transportmiddelen en (uiteraard) militaire voorraden. De vernietiging van objecten die structurele overlast voor de bevolking veroorzaakt, kan haar doel voorbij schieten omdat daarmee de steun onder de bevolking kan worden verspeeld.

2353. **Passieve sabotage** is doorgaans gericht op het veroorzaken van chaos en ontwrichting door het opzettelijk maken van fouten en door het niet voorkomen van ongelukken, absentie of stakingen. De activiteiten

zijn gericht tegen industrieën, publieke diensten, voorraden of troepen. Zelfs een incidentele passieve sabotagedaad kan effectief zijn, zoals het buiten werking stellen van een telefooncentrale door het noodzakelijke onderhoud achterwege te laten. Nog effectiever is het om deze activiteiten op een bredere schaal te organiseren, bijvoorbeeld door gebruik te maken van politieke frontorganisaties en daarmee de negatieve berichtgeving in de media te regisseren.

2354. **Sabotage van informatietechnologie (IT).** Bijzondere, hedendaagse doelen van sabotage zijn de IT-middelen. De moderne samenleving is in hoge mate afhankelijk van de besturing en ondersteuning door computersystemen. Het onklaar maken hiervan kan tot grote verstoringen leiden, bijvoorbeeld in het elektronisch betalingsverkeer. Zo kan een virus via netwerken gemakkelijk worden verspreid en leiden tot het verlies van data, vertraging van processen en het disfunctioneren van systemen. Deze vorm van sabotage vereist weliswaar een zorgvuldige en technisch hoogwaardige voorbereiding, maar is uiteindelijk bijzonder doeltreffend.

Terrorisme en intimidatie

2355. **Algemeen.** Terrorisme is het plegen van of dreigen met op mensenlevens gericht geweld, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen of politieke besluitvorming te beïnvloeden. Terreur wordt toegepast om publiciteit te verkrijgen, om via de media bij onschuldige derden gevoelens van onzekerheid op te wekken dan wel te versterken en om de autoriteiten in diskrediet te brengen. De laatste twee effecten worden bereikt door aan te tonen dat de overheidsorganisaties de veiligheid van de burgers niet kunnen garanderen. Terreur kan daarnaast voor strijdgroepen een intern gericht instrument zijn. Deze vorm van terreur is één van de belangrijkste wapens van strijdgroepen om te voorkomen dat individuen informatie over hen verstrekken aan de orde- en veiligheidstroepen.

2356. **Intimidatie** is een activiteit om sterke sociale en politieke druk uit te oefenen om zo doelen te realiseren. Intimidatie is de psychologische druk die een sterke partij uitoefent op een zwakkere of kwetsbare groep. Intimidatie kent verschillende verschijningsvormen, zoals dreigbrieven, vlugschriften en muurschilderingen. Daarin wordt bijvoorbeeld gerefereerd aan afschrikwekkende voorbeelden uit het (recente) verleden. Er zijn drie redenen om intimidatie toe te passen:

- om steun van onpartijdigen af te dwingen
- om hen die loyaal zijn aan de zittende overheid, te demoraliseren
- om de discipline in de eigen strijdgroep te handhaven.

2357. **Terreur gericht op de onpartijdigen en loyalen.** Individuen of groepen zijn hierbij het doelwit. Het betreft hier doorgaans burgers die het middenkader in de maatschappij vormen, zoals lokale leiders, zakenmensen, hogere ambtenaren, vakbondsleiders en politici. Deze terreur uit zich in de vorm van een aframmeling, kidnapping, afpersing, verminking, verkrachting, moord, brandstichting en het plaatsen van bommen. Alleen de dreiging met deze vorm van terreur kan al voldoende zijn om mensen te demoraliseren of gehoorzaamheid af te dwingen. In zijn ergste vorm gaan de strijdgroepen over tot de gerichte eliminatie van leidinggevende figuren (*key players*) uit de samenleving. Daarmee worden twee vliegen in één klap geslagen: tegenstanders worden uit het overheidsapparaat verwijderd en onpartijdigen worden afgeschrikt om de positie van leidinggevendenden over te nemen.

2358. **Terreur om de discipline te handhaven.** Absolute loyaliteit is een niet-rekbaar begrip en terreur dient veelal als middel om dit te onderstrepen. Strijdgroepen passen terreur toe om verraad af te straffen, maar ook om loyaliteit af te dwingen. Indien personen de strijdgroep zijn ontvlucht, kan de beweging ook wraak uitoefenen op de familie. In gebieden die strijdgroepen controleren, richt de terreur zich op delen van de bevolking die op grond van hun ras, klasse, afkomst, welvaart of arbeid worden beoordeeld als pro-overheid.

2359. **Interne conflicten binnen strijdgroepen.** Terreur die wordt toegepast bij een intern conflict in de organisatie van de strijdgroepen, is er op gericht de tegenstrevers uit de eigen groepering te verwijderen en tegelijkertijd de andere aanhangers verder te binden. Hiervan gaat wel een gevaar uit want in een latere fase kan namelijk de steun van de voormalige tegenstrevers nodig zijn. Ook kan de overheid onderlinge terreuracties proberen publicitair uit te buiten. In het uiterste geval kost de onderlinge terreur zoveel inspanning dat de strijdgroep haar doelstelling uit het oog verliest en de operatie als geheel verzandt.

2360. **Staatsterrorisme.** Staten die de 'zaak' van strijdgroepen in een andere staat steunen, kunnen gebruik maken van terroristische of paramilitaire groeperingen. Vaak zijn de banden tussen die staten en de groeperingen dan moeilijk aantoonbaar. Sommige staten maken gebruik van doodseskaders om ballingen die zich tegen hun regime hebben gekeerd en die naar het buitenland zijn gevlucht, om te brengen. Via staatsterrorisme kan een staat heimelijk een deel van haar buitenlands beleid uitvoeren. Politieke ambities vormen daarbij het motief, maar ook de beïnvloeding van de internationale wapenhandel ten faveure van de eigen industrie of de behoefte aan harde valuta kunnen motieven zijn.

2361. **Kwetsbaarheid van de bevolking.** De stedelijke bevolking is met name kwetsbaar voor aanslagen die als voornaamste doel het veroorzaken van (zoveel mogelijk) slachtoffers hebben. Echter ook de bevolking buiten de steden is kwetsbaar voor terrorisme en intimidatie. Door acties van strijdgroepen kan zich snel een gevoel van collectieve onveiligheid voordoen bij de bevolking in een bepaalde regio. Individuen en kleine gemeenschappen voelen zich dan geïsoleerd en afgesneden. Op langere termijn heeft dit bovendien gevolgen voor de veiligheids-situatie in de gehele regio.

Guerrillatactieken in verstedelijkt gebied

2362. Een strijdgroep kan, indien het gevecht met overheidstroepen in de stad wordt aangegaan, daar tevens de uitvalsbasis inrichten. Het is ook mogelijk dat zo'n basis juist buiten de stad, in een afgelegen gebied wordt gekozen. Een (technisch hoogwaardige) maatschappij beschikt over zoveel kwetsbare punten, dat een strijdgroep chaos, wanorde en gevoelens van onveiligheid en machteloosheid kan scheppen zelfs zonder over zo'n uitvalsbasis te beschikken. Grote concentraties van mensen in relatief kleine gebieden voorzien strijdgroepen ook van de gewenste **dekking en anonimiteit**. Strijdgroepen die in verstedelijkte gebieden opereren, streven niet noodzakelijkerwijs het daadwerkelijk bezetten en controleren van gebieden na om het doel te bereiken. Plaatselijk en tijdelijk komt dit overigens wel voor door bijvoorbeeld 'no go'-gebieden bij nacht te creëren.

2363. Strijdgroepen proberen de positie van de (lokale) overheid onhoudbaar te maken en een oorlogssfeer, frustratie en boosheid onder de bevolking te creëren. Hierdoor ontstaat een klimaat waarin elke partij die meer stabiliteit kan brengen dan de overheid, in korte tijd veel aanhangers krijgt. Acties hebben tot **doel**:

- het stedelijke leven te ontregelen
- de economie te vernietigen en de overheid te verplichten schade-loosstellingen te betalen die deze zich niet kan veroorloven
- de orde- en veiligheidstroepen in diskrediet te brengen door hen te verleiden tot een (over)reactie waardoor zij het publiek van zich vervreemden
- het moreel van politici, ambtenaren, het openbaar ministerie en de orde- en veiligheidstroepen te ondermijnen
- informanten te elimineren
- publieke figuren te vermoorden
- tijdelijke 'no go'-gebieden te creëren om de onmacht van de overheid aan te tonen of veilige uitvalsbases voor subversieve activiteiten te creëren
- bevriende buitenlandse naties te overtuigen druk op de overheid uit te oefenen.

2364. Veelal steunt slechts een **deel van de bevolking de strijdgroep**. De leden van strijdgroepen kunnen leven in een omgeving die ten minste zo bang voor hen is, dat daardoor in de nodige ondersteuning (voedsel, onderdak, dekmantel, etc.) wordt voorzien. Mocht dit niet het geval zijn dan is het wapen van de terreur altijd toepasbaar. Vrouwen en kinderen bieden enerzijds een prima dekmantel en kunnen anderzijds worden ingezet voor communicatiedoelinden (bijvoorbeeld als koerier).

2365. In deze omstandigheden kunnen strijdgroepen in een verstedelijkt gebied gedurfder opereren dan in niet-verstedelijkt gebied. De gebruikte technieken zijn hiervan een afspiegeling. Een goed gepositioneerde sluipschutter kan bijvoorbeeld in een stad meer effect hebben dan een conventionele hinderlaag. Bomaanslagen en explosieven worden gebruikt om een specifiek individu of specifieke groep uit te schakelen of als algemene terreurdaad.

2366. Er zijn veel mogelijkheden voor propaganda, waarbij incidenten, marsen en protesten worden gebruikt als onderwerp in de media om de overheid en de autoriteiten maximaal afbreuk te doen. **De grote bevolkingsconcentraties** zijn hierbij om twee redenen van belang.

- Grote groepen mensen zijn alom aanwezig. Een demonstratie is snel georganiseerd en gemakkelijk gemanipuleerd. De aanwezigheid van vrouwen en kinderen zal de orde- en veiligheidstroepen in verlegenheid brengen.
- Publiciteit is gemakkelijk te behalen in grote steden waar televisieploegen en andere media op grote schaal aanwezig zijn. De resultaten van terreuraanslagen bereiken zo grote delen van de bevolking, waardoor het gevoel van onveiligheid zich snel kan verspreiden.

Guerrillatactieken in niet-verstedelijkte gebieden

2367. **Algemeen.** Onder een niet-verstedelijkt gebied worden het platteland, bossen, gebergten, junglegebieden, woestijngebieden, moerassen en dergelijke verstaan. In de eerste fase van de campagne proberen strijdgroepen hier bases te creëren, waarbij vooral afgelegen gebieden de voorkeur hebben. Gelijktijdig keren strijdgroepen zich openlijk tegen de overheid in die gebieden waar de controle van de overheid zwak is. Daar waar de overheid meer macht heeft, geschiedt dit meer heimelijk. Vanuit de bases worden kleinschalige acties uitgevoerd tegen de overheid om zoveel mogelijk capaciteit van politie en krijgsmacht te binden. Hierbij kan een afgelegen en nauwelijks bewaakte brug, spoorweg of elektriciteitsmast als doel dienen. Deze acties kunnen in eerste instantie gemakkelijk als vormen van banditisme worden uitgelegd. Parallel aan

de militaire activiteiten probeert het politieke deel van de beweging de aanhang en steun onder de bevolking voor de 'zaak' te vergroten.

2368. Als de omvang en de betekenis van strijdgroepen toenemen en zij zich van de steun van de lokale bevolking verzekerd weten (of daartoe macht kunnen uitoefenen), kunnen strijdgroepen ambitieuzer doelen stellen. Dit gaat gepaard met de inzet van grotere en beter georganiseerde eenheden. Toch vermijden strijdgroepen meestal een directe confrontatie met de orde- en veiligheidstroepen om verliezen te voorkomen. De tactieken van strijdgroepen in de niet-verstedelijke gebieden zijn daarom vooral gebaseerd op **mobilititeit en verrassing**; veelvuldig wordt gebruik gemaakt van hinderlagen en aanslagen met explosieven.

2369. **Indicaties voor de start van een campagne** van strijdgroepen in dit soort terrein zijn:

- de voorbereidingen die afgelegen dorpen treffen voor de verdediging, inclusief het verbeteren van waarnemings- en schootsvelden; men wendt voor zich zo te wapenen tegen banditisme
- het hamsteren van voorraden en het bouwen van voorraadplaatsen buiten de dorpen ten behoeve van toekomstige gebruik door strijdgroepen
- het opleiden en trainen, alsmede bewapenen van de zelfverdedigings-eenheden en kleine paramilitaire groepen
- een toename in de omvang en intensiteit van intimidatie en afpersing, voornamelijk op het gebied van de productie en levering van goederen en diensten

2369. Strijdgroepen trachten bij de gevechtsacties altijd **verrassend** op te treden. **Hinderlagen** en **overvallen** zijn de meest toegepaste technieken van strijdgroepen. Beide technieken worden voor verschillende doelen gebruikt, zoals moord, gevangenneming, het buitmaken van goederen en vernietiging van materieel. Het doel kan zich ook beperken tot het maken van slachtoffers, waardoor een algemeen gevoel van onveiligheid en onbestendigheid ontstaat onder de bevolking en het moreel daalt. Hinderlagen zijn effectief tegen verplaatsingen over de weg, vooral waar het moeilijk is om van de weg te gaan en vluchtwegen te kiezen of dekking te zoeken.

2370. Naast de toepassing van hinderlagen en overvallen kennen strijdgroepen de volgende **andere verrassingstechnieken**:

- **afleidingsmanoeuvres** om orde- en veiligheidstroepen elders te binden
- **misleiding**, die kan worden geïnitieerd door desinformatie via sympathisanten in de inlichtingenkanalen van de overheid te brengen; een

- afleidingsmanoeuvre kan worden gebruikt om de misleiding geloofwaardiger te maken en de infiltrant te beschermen
- **gebruik van de bevolking**: leden van strijdgroepen mengen zich onder de lokale bevolking om direct voor een actie snel te **concentreren**, tot **inzet** te komen en zich aansluitend weer te **verspreiden**

Sectie 6 - Middelen

2371. De belangrijkste middelen van strijdgroepen kunnen in **vier hoofdgroepen** worden onderverdeeld:

- mensen
- financiële middelen
- communicatie(middelen)
- wapens en uitrusting

Mensen

2372. Een van de eerste activiteiten van strijdgroepen bestaat uit het actief **werven en rekruteren van personeel**. Daarbij richten deze zich vooral op specifieke doelgroepen binnen de bevolking, zoals studenten (en in bredere zin de intelligentsia), jonge mensen, vrouwen en overheidsperoneel. Bij de laatste categorie zijn vooral militairen en politiefunctionarissen interessant, omdat zij de strijdgroepen van belangrijke en actuele informatie kunnen voorzien over de wijze waarop de overheid tegen de strijdgroepen optreedt.

2373. Zodra voldoende personeel is geworven, vindt een **trainings- en opleidingsprogramma** plaats. Dit kan worden uitgevoerd in een ander land door (militair) personeel dat door de bevriende natie ter beschikking wordt gesteld. Naast informatie over de doelstellingen van de strijdgroepen, wordt men vooral geïnstrueerd in het bedienen van communicatiemiddelen en wapens en uitrusting. Uit deze eerste groep aanhangers kunnen mogelijk potentiële kaderleden worden gekozen, die een bredere en meer politiek getinte opleiding ontvangen.

2374. Uiteindelijk wordt het personeel ingezet om de 'zaak' van de strijdgroep te dienen. Daarbij kan men **actief** een rol spelen door bijvoorbeeld aanslagen te plegen, te fungeren als koerier of daadwerkelijk gevechtsacties uit te voeren, maar ook is het mogelijk dat men een meer **passieve rol** krijgt toebedeeld. In dat laatste geval kan de steun aan de strijdgroepen bijvoorbeeld bestaan uit het observeren van het overheidsoptreden en het analyseren van toekomstige activiteiten van overheidstroepen.

2375. Een speciaal aspect van de personele middelen van strijdgroepen wordt gevormd door het onderscheid tussen **combattanten en non-combattanten**. In hoofdstuk 22 is hierop reeds meer in detail ingegaan. Van belang is dat strijdgroepen gebruik kunnen maken van het feit dat het onderscheid tussen deze twee categorieën, bij irregulier optreden, niet altijd duidelijk is.

Financiële middelen

2376. **Voortekenen.** Pogingen om fondsen te werven zijn een mogelijke indicatie dat strijdgroepen actief zijn. Aanvankelijk is dit niet altijd herkenbaar als een verzetsdaad en het vindt op verschillende manieren plaats. In de eerste plaats kunnen fondsen worden verkregen door criminele activiteiten zoals het plegen van gewapende overvallen. Tegelijkertijd zal de politieke tak van de strijdgroep geld trachten in te zamelen via (betrouwbare) charitatieve en filantropische organisaties. 'Leden' en sympathisanten zullen om bijdragen worden verzocht. Ten slotte kunnen ook buitenlandse sympathisanten en in het buitenland wonende volksgenoten worden aangezocht om gelden te doneren.

2377. Na de eerste, vrij vreedzame aanloop kan een **meer gewelddadige fase** volgen. Het verkrijgen van losgeld van individuen (kidnapping) en van de overheid of bedrijfsleven (gijzelingen) behoort tot de mogelijkheden. Ook kunnen strijdgroepen (extra) belastingen opleggen aan die delen van de maatschappij die zich in de invloedssfeer bevinden. Dit laatste zal overigens dikwijls door strijdgroepen worden gekoppeld aan constructieve activiteiten voor dat deel van de bevolking. Ten slotte vinden ook in deze fase nog overvallen op banken en geldtransporten plaats, waarbij de intensiteit van deze activiteiten waarschijnlijk zal toenemen.

2378. **De georganiseerde misdaad.** Er zijn criminele organisaties waarvan de doelstelling de controle over lucratieve, maar illegale handel is. Drugs- en mensenhandel zijn hiervan voorbeelden evenals de exploitatie van diamantmijnen (bijvoorbeeld door strijdgroepen in Angola en Sierra Leone). Als zo'n organisatie niet louter crimineel gemotiveerd is, voorziet zij zich door gebruik te maken van geld dat witgewassen is via zwendel, postbusfirma's, casino's en de beurshandel in de nodige financiële middelen om haar politieke doelen te bereiken. Sommige organisaties krijgen zoveel politieke macht, dat zij in staat zijn een zwakke overheid te bedreigen of in elk geval de overheid te dwingen hun illegale activiteiten (oogluikend) toe te staan. Een voorbeeld van het voorgaande is het Cali drugkartel in Colombia.

Communicatie(middelen)

2379. Een van de grootste problemen waarmee strijdgroepen zich zien geconfronteerd, is de **interne communicatie**. De eerste actie van de overheid bij de bestrijding van strijdgroepen bestaat namelijk veelal uit het afluisteren van communicatiesystemen. Strijdgroepen willen bovendien vaak heimelijk optreden en in ieder geval de identiteit van de leiders zolang mogelijk geheim houden. Strijdgroepen maken daarvoor gebruik van het celsysteem en zogenoemde dode brievenbussen.

2380. **Het celsysteem.** Strijdgroepen zijn doorgaans opgedeeld in talrijke cellen, elk met een leider en bijvoorbeeld drie tot vijf overigen die alleen elkaar kennen. De leider kent slechts één persoon buiten zijn cel, die op zijn beurt weer één persoon in de regio kent en zo voort. Op deze wijze is informatie-uitwisseling binnen de strijdgroepen beperkt, hetgeen het risico van compromittering van personen, informatie en activiteiten verkleint. Ook worden koeriers gebruikt om berichten over te brengen, zelfs zonder dat zij zelf beseffen dat zij als zodanig fungeren.

Een ‘**dode brievenbus**’ is een eenvoudige bergplaats voor brieven en pakketten die door één persoon worden achtergelaten en door een andere worden opgehaald. Een aantal algemene uitgangspunten is van toepassing bij de keuze van geschikte locaties. Deze uitgangspunten zijn ook van toepassing voor orde- en veiligheidstroepen bij hun zoektocht naar deze locaties:

- een ‘dode brievenbus’ moet een locatie zijn die voor de hand liggend is voor een koerier om te bezoeken
- het moet mogelijk zijn snel berichten achter te laten of op te halen
- de locatie moet eenvoudig te beschrijven zijn, gemakkelijk toegankelijk en snel te vinden
- er moet een eenvoudige manier zijn om aan te geven dat een bericht opgehaald kan worden

2381. **Politieke literatuur.** Politieke manifesten, tijdschriften, posters en vlugschriften worden ook gebruikt om instructies naar de cellen door te geven. In eerste instantie lijken deze documenten slechts algemene uitingen van de verzetsbeweging over politieke doelstellingen te zijn. Nadere bestudering kan evenwel aantonen dat via deze documenten trends en bedoelingen worden verduidelijkt, waardoor ze in sommige opzichten gelijk staan aan operatiebevelen van de centrale leiding van de strijdgroepen. Politieke literatuur kan zo doelenlijsten bevatten en informatie over steunbronnen of aangeven waar het zwaartepunt van de acties komt te liggen. Het in beslag nemen en bestuderen van dit soort documenten vormt dan ook een belangrijke schakel in de analyse van de strijdgroepen.

Politieke vlugschriften, zoals het bovenstaande, kunnen worden gebruikt om instructies door te geven.

2382. **Radio.** Radio wordt gebruikt als communicatiemiddel (bijvoorbeeld voor de commandovoering) en als middel om propaganda te verspreiden. Radiocommunicatie kent diverse toepassingen, zoals:

- het functioneren als verbindingsmiddel voor strijdgroepen, soms zelfs internationaal
- het afluisteren van het radioverkeer van de orde- en veiligheidstroepen
- het verzorgen van uitzendingen via geheime zenders voor propagandadoeleinden
- het aansturen van menigten en demonstraties
- het geven van aanwijzingen aan strijders over een (potentieel) doelwit
- het op afstand ontsteken van explosieven

2383. **Mobiele telefonie.** (Mobiele) telefonie speelt een steeds grotere rol als communicatiemiddel en vervangt veelal de radiocommunicatie intern de strijdgroep. Mobiele telefonie maakt het mogelijk te beschikken over verschillende en snel te wisselen aansluitingen op het telefoonnet waardoor een hoge mate van anonimiteit mogelijk is. Dit communicatiemiddel vereist bovendien andere opsporingsmiddelen en -methoden (door de overheidsorganen).

2384. **Internet.** Het Internet biedt eveneens goede communicatiemogelijkheden. Via dit medium is zowel directe communicatie (E-mail) als indirecte communicatie (webpagina's) mogelijk. Veelvuldig wisselen van E-mailadressen in combinatie met de grote hoeveelheid aan berichtenverkeer op dit medium bemoeilijkt de opsporing. Bij indirecte communicatie kan gebruik worden gemaakt van gecodeerde berichten op webpagina's e.d.

2385. **Televisie.** Bijna alle strijdgroepen maken gebruik van de televisie om hun 'zaak' onder de aandacht te brengen. Indirect kan de televisie ook een rol spelen bij het verspreiden van de boodschappen van strijdgroepen door reportages te verzorgen die aandacht besteden aan de acties van deze strijdgroepen. De verspreiding van videobanden is een alternatieve manier om de 'zaak' onder de aandacht van de bevolking te brengen, zeker als de staatstelevisie onder streng toezicht van de overheid staat.

2386. **Gedrukte media.** Gecodeerde berichten kunnen worden opgenomen in advertenties van kranten en tijdschriften. Via dit medium kunnen cellen berichten ontvangen en verzenden, eventueel in combinatie met het gebruik van 'dode brievenbussen'. Deze methode is goed toepasbaar en veilig, zeker zolang de factor tijd niet van belang is bij de uitvoering van een activiteit.

Wapens en uitrusting

2387. **Algemeen.** Strijdgroepen maken in beginsel gebruik van lichte wapens. Deze worden gekenmerkt door hun compactheid, letaliteit en eenvoudige bediening. Moderne wapens worden steeds kleiner en lichter; explosieven zijn steeds moeilijker te detecteren en de letaliteit ervan neemt sterk toe. Afstandsbediening en tijdmechanismen stellen strijdgroepen bovendien in staat om verder van het doelwit de wapens tot inzet te brengen dan wel potentiële doelen op grotere afstand aan te grijpen. De belangrijkste categorieën wapens die gebruikt worden door strijdgroepen, worden hierna behandeld. Overigens beschikken strijdgroepen soms ook over zwaardere wapens (zoals tanks en artillerie); de inzet hiervan vindt echter steeds selectief plaats.

2388. **Persoonlijke wapens en munitie.** Het betreft hier vooral pistolen, geweren (met inbegrip van sluipschutterwapens), snelvuurwapens, handgranaten en granaatwerpers. Wapens die volledig uit kunststof materialen bestaan, kunnen detectieapparatuur omzeilen.

2389. **Verminderd zichtapparatuur.** Nachtzichtapparatuur, helderheidsversterkers en warmtebeeldapparatuur stellen strijdgroepen in staat om ook bij duisternis effectief op te treden.

2390. **Mortieren.** Geïmproviseerde mortieren zijn vrij eenvoudig te construeren, maar doorgaans weinig precies en betrouwbaar. De verwerving van militaire mortieren door strijdgroepen verbetert de letaliteit en het bereik van dit type wapensysteem aanzienlijk. Vooral de kleinere types zijn gewild in verband met hun grote mobiliteit.

2391. **Anti-tankwapens.** Terugstootloze anti-tankwapens zijn gemakkelijk te transporteren en kunnen snel van de schouder worden afgevuurd.

Afghaanse strijder met een draagbaar antitankwapen.
Foto: Sectie
Communicatie 11 LMB

2392. **Draagbare grond-lucht wapens.** Draagbare luchtverdedigingswapens (vooral *fire and forget*-systemen) zijn geschikt voor gebruik door strijdgroepen. Alleen al het vermoeden dat de strijdgroepen over dergelijke wapensystemen beschikken, is voldoende om de luchtstrijdkrachten (maar ook het civiele luchtverkeer) ernstig te belemmeren.

2393. **Militaire en geïmproviseerde mijnen.** Militaire mijnen, zowel anti-tank als anti-personeel, worden toegepast om het optreden van veiligheidstroepen te hinderen en hun het gebruik van infrastructuur te ontzeggen. Daarnaast worden mijnen gebruikt ter beveiliging van de bases van waaruit de strijdgroepen opereren en voor terreurdoeleinden. Mijnen zijn eenvoudig te verkrijgen, moeilijk te detecteren en soms lastig te neutraliseren, zeker als ze gevalstrikt zijn. Mijnen belemmeren het optreden van de orde- en veiligheidstroepen. Zodra een conflict is beëindigd, is het ruimen van de mijnen één van de eerste prioriteiten. Bijkomend probleem is dan dat de registratie van de geplaatste mijnen door strijdgroepen vaak slecht is.

2394. **Geïmproviseerde explosieven** (*Improvised Explosive Devices* - IED's) betreffen de verzameling geïmproviseerde bommen en explosieven die bijvoorbeeld bij aanslagen worden gebruikt. IED's zijn autobommen en bomkoffers, maar ook gemodificeerde standaardmunitie kan als zodanig dienen. Er bestaat een grote diversiteit aan vaak gecompliceerde ontste-

kingsmechanismen, waardoor de ontsteking vanaf grote afstand kan geschieden. IED's staan bekend om hun effectiviteit als terreurwapen en zijn doorgaans van een technisch hoogwaardig niveau. Anti-liftvoorzieningen en valstrikken (*booby-traps*) kunnen een IED completeren en het ruimen ervan bemoeilijken.

2395. **Dummy-IED's** worden toegepast naast echte IED's om het economische en sociale leven te verstoren en de politie en het leger te dwingen tot inzet. Strijdgroepen plaatsen slechts voldoende echte IED's om zich ervan te verzekeren dat de autoriteiten het zich niet kunnen veroorloven niet te reageren op een melding. Zowel dummy- als echte IED's worden gebruikt als lokmiddel om bij de bestrijding ervan gespecialiseerd personeel te binden.

2396. **Massavernietigingswapens** zijn steeds eenvoudiger te fabriceren en te verkrijgen, met name biologische en chemische wapens. Het effect van het gebruik ervan is enorm, zeker indien zij worden ingezet op het grondgebied van een tegenstander. Het nadeel voor strijdgroepen is echter dat toepassing van dit soort wapens, indien ingezet op eigen terrein, naar alle waarschijnlijkheid grote aantallen slachtoffers veroorzaakt, waardoor het draagvlak bij de bevolking voor de 'zaak' kan verdwijnen. Daardoor komt ook het dreigen met de inzet van deze wapens niet altijd geloofwaardig over, tenzij de dreiging afkomstig is van een terroristische groepering. In het kader van de strijd is de inzet van chemische en biologische middelen in dit verband nog het meest waarschijnlijk. Gaat het om puur terroristische aanslagen die niet bedoeld zijn om direct militair voordeel te behalen, maar om onrust en slachtoffers onder de bevolking te veroorzaken, dan is het gebruik van biologische wapens een geëigend middel.

Het Pentagon in de avond van 11 september 2001.

Non-wapens kunnen grote aantallen slachtoffers en een enorme materiële schade veroorzaken.

Foto: US DOD

2397. **Non-wapens** zijn objecten, vaak voertuigen, die niet als wapen zijn ontworpen, maar wel als zodanig kunnen worden gebruikt. Voorbeelden zijn passagiersvliegtuigen, tankauto's, chloortreinen en vrachtschepen. Dit soort middelen kan, indien ingezet als wapen, grote aantallen slachtoffers en een enorme materiële schade veroorzaken. Inzet zal daarom vooral plaatsvinden tegen geïsoleerde objecten of op het grondgebied van de tegenstander. Ook zijn non-wapens geschikt voor het plegen van terroristische aanslagen.

Sectie 7 - Kwetsbare punten

2398. **Algemeen.** Strijdgroepen maken bij hun optreden vaak gebruik van eerdere ervaringen met bepaalde strategieën, tactieken en technieken. De leiding van een strijdgroep kan dan ook veel leren door eerdere conflicten en het optreden van strijdgroepen daarin goed te bestuderen. Toch worden strijdgroepen bij de uitvoering van de strijd vrijwel altijd geconfronteerd met specifieke problemen. Deze kunnen door strijdgroepen worden beschouwd als **kritische succesfactoren** die juist ook het behalen van de eigen doelstellingen begunstigen. Overheidstroepen kunnen deze aspecten zien als **kwetsbare punten** die moeten worden uitgebuit bij de bestrijding van de strijdgroepen.

Een kwetsbaar punt is niet hetzelfde als het zogenoemde **aangrijpingspunt** (*centre of gravity*). Het aangrijpingspunt is immers dat element van het vermogen van de tegenstander (in dit geval de strijdgroepen) waarvan de vernietiging of neutralisatie leidt tot een onvermijdelijke nederlaag of tot de wens om vrede te bereiken via onderhandelingen. Het aangrijpingspunt is daarmee een specifiek kenmerk, capaciteit of locatie waaraan de strijdgroep de vrijheid van handelen, fysieke kracht of wil om het conflict voort te zetten, ontleent. Het aangrijpingspunt is een planningsinstrument dat zowel op strategisch als op operationeel niveau wordt gebruikt. De publieke opinie kan in dit verband het strategisch aangrijpingspunt zijn, de steun aan strijdgroepen vanuit een naburig land het operationele aangrijpingspunt. De kwetsbare punten die in deze sectie worden besproken, zijn van een andere (lagere) orde. Het aangrijpen ervan begunstigt slechts het optreden tegen de strijdgroepen.

2399. Doorgaans doen de kwetsbare punten in het optreden van strijdgroepen zich vooral in de **initiële fase van de operatie** voor. Juist dan zijn de strijdgroepen kwetsbaar voor offensieve acties door overheidstroepen gericht op deze punten. Gedurende het planningsproces voorafgaande aan de inzet van de troepenmacht moeten dan ook juist deze aspecten van de strijdgroepen worden vastgesteld.

De belangrijkste kwetsbare punten zijn:

- commandovoering
- verandering van doelstelling
- operationeel tempo
- veilige uitvalsbasis
- logistiek (inclusief financiering)
- geheimhouding
- informanten

23100. **Commandovoering.** De wijze waarop strijdgroepen doorgaans zijn georganiseerd, kan voor de commandovoering een probleem opleveren. Vaak worden besluiten in kleine kring genomen, waarbij een relativerende mening nogal eens ontbreekt. Het risico is dan aanwezig dat dogmatisch wordt opgetreden aan de hand van slechts de ideeën van de leider en mogelijk op basis van een eerdere (en soms verkeerde) strategie. Bijsturingen van acties zijn niet altijd mogelijk door de gefragmenteerde organisatiestructuur (cellen), waardoor het totale overzicht vaak ontbreekt. De verschillende strijdgroepen kunnen daardoor -nadat een opdracht aan hen is verstrekt- moeilijk bereikbaar zijn. Ook het aantal kaderleden is vaak beperkt, waardoor het uitschakelen van één van hen de strijdgroepen reeds een gevoelig verlies bezorgt. Wel is het zo dat de toegenomen mogelijkheden van moderne communicatiemiddelen als E-mail, Internet en mobiele telefonie de kwetsbaarheid van veel strijdgroepen op dit gebied sterk heeft verminderd.

23101. Een **verandering van doelstelling** kan zich na verloop van tijd voordoen. Ervaringen tijdens operationele activiteiten kunnen resulteren in onvrede met de initiële doelstelling bij individuele leden van de strijdgroepen. Successen van de overheid, mislukkingen in de eigen operaties, ontevredenheid met de ingezette koers of nieuwe leiders kunnen leiden tot een koerswijziging van de strijdgroepen. Verandering van de doelstelling, ook als het weloverwogen en met brede instemming geschiedt, kan leiden tot interne conflicten binnen de strijdgroepen. Geheimhouding en een gebrek aan mogelijkheden om te discussiëren kunnen dit probleem vergroten en resulteren in misverstanden en onderling wantrouwen. Dit kan tot gevolg hebben dat men te maken krijgt met verraad en dat met harde hand de interne orde moet worden bewaard. Indien de overheid signalen opvangt dat strijdgroepen met deze problemen te maken hebben, moet zij actief proberen dit uit te buiten. Het stimuleren van overlopers en informanten om de kant van de overheid te kiezen is hiervan een voorbeeld.

23102. **Operationeel tempo.** Aanvankelijk hebben de strijdgroepen veelal het initiatief en zij kunnen ook in het vervolg van het conflict relatief

eenvoudig initiatieven ontplooiën. Toch blijkt in de praktijk dat het vaak moeilijk is voor strijdgroepen om een hoog operationeel tempo te ontwikkelen of te handhaven. Dit geeft de overheid de mogelijkheid om ten minste tijdelijk en plaatselijk het initiatief te verkrijgen. Hierbij moet worden gerealiseerd dat strijdgroepen een ander begrip van **tijd** en **timing** hebben: gelegenheid en kans zijn veel belangrijker dan een nauwkeurig bepaald tijdpad. Bovendien beseffen strijdgroepen dat hun strijd vaak een zaak van de lange adem is. Ten slotte moet worden vastgesteld dat het begrip tempo naast een fysieke ook een mentale component kent. Dit betekent dat zowel de leiding van strijdgroepen als de overheid proberen te anticiperen op elkaars toekomstige activiteiten. Indien een van beide daarin slaagt en daarmee een hoger operationeel tempo ontwikkelt dan de tegenstander, begunstigt dit het succes van het eigen optreden aanmerkelijk.

23103. **Veilige uitvalsbasis.** Voor strijdgroepen kan het moeilijk zijn om een goede uitvalsbasis te vinden, van waaruit de strijd wordt gevoerd. Als deze locatie ver weg ligt van potentiële aanvalsdoelen, kan de uitvalsbasis weliswaar veilig zijn maar juist daardoor tevens eenvoudig worden geïsoleerd. Een uitvalsbasis die dicht bij de aanvalsdoelen ligt, vergroot de kwetsbaarheid voor observatie en infiltratie. Ook kan de overheid sneller en eenvoudiger een dichtbij gelegen uitvalsbasis met militaire middelen aangrijpen. Grensstreken kunnen geschikt zijn als plaats voor een tijdelijke of permanente uitvalsbasis. De overheid is immers niet altijd in staat om militair op te treden in zo'n grensstreek zonder het buurland actief bij het conflict te betrekken. Een stedelijke omgeving kan een veilige basis of schuilplaats vormen, zij het met beperkingen. Een tijdig en resoluut optreden van de overheid gericht op het opsporen en aangrijpen van een uitvalsbasis kan het functioneren van strijdgroepen behoorlijk ontwrichten, zelfs als zo'n actie niet geheel succesvol is.

23104. **Logistiek.** Strijdgroepen hebben behoefte aan een adequate logistieke ondersteuning. Een goede logistieke voorbereiding van de operaties is een voorwaarde voor het succesvol optreden door strijdgroepen. Hoewel van een andere orde dan in het geval van een regulier optredende krijgsmacht, moeten ook strijdgroepen worden voorzien van middelen en moeten deze in stand worden gehouden. Strijdgroepen kunnen voorzien in middelen door deze via legale en criminele activiteiten zelf te verwerven dan wel te verkrijgen via externe steun (een buitenlandse mogendheid of organisatie). Beide oplossingen kennen echter risico's en bezwaren. Strijdgroepen willen niet altijd worden geassocieerd met criminele activiteiten, omdat dit ten koste kan gaan van de steun onder de bevolking. Bovendien vergen deze logistieke activiteiten personele en materiële middelen die daardoor niet kunnen worden gebruikt voor de eigenlijke

strijd. Een (te) grote afhankelijkheid van externe bronnen kent ook gevaren. Er bestaat namelijk geen garantie dat deze ondersteuning ook op langere termijn wordt voortgezet. Dit geldt zeker als de externe bron door andere landen of organisaties onder druk wordt gezet om de steun te beëindigen (bijvoorbeeld door te dreigen met sancties).

23105. Ook de **instandhouding** van de beschikbare middelen kan worden uitgevoerd in eigen beheer of met externe steun. Zo bestaat bijvoorbeeld behoefte aan enige vorm van medische zorg, moet de organisatie worden voorzien van de verschillende soorten goederen (onder meer voedsel, munitie en brandstof) en vergen wapens en uitrusting onderhoud. Bovendien zijn financiële middelen nodig om deze instandhouding te realiseren. Gezien de wijze van optreden van strijdgroepen, is het aannemelijk dat zeker voor de instandhouding -op enige elementaire onderdelen na- gebruik wordt gemaakt van externe steun. Echter, de aan- en afvoerlijnen (*lines of communications*) van strijdgroepen vormen daarmee gelijktijdig het kwetsbare punt. Indien de overheid in staat is deze (vroegtijdig) te onderkennen, kan de opbouw en instandhouding van strijdgroepen in grote problemen worden gebracht.

23106. **Geheimhouding.** Een groepering die zijn doelen nastreeft door geweld te gebruiken, moet zich bedienen van geheimhouding en behoedzaamheid bij de planning en uitvoering van activiteiten. Een grote mate van geheimhouding kan op termijn ook contraproductief werken. Het kan namelijk de vrijheid van handelen van de strijdgroepen aanmerkelijk beperken en deze is nu juist een voorwaarde om de verschillende activiteiten te synchroniseren. Een (te) behoedzaam optreden kan een verkeerde boodschap uitzenden en niet leiden tot de gewenste of gehoopte reactie. Strijdgroepen kunnen de negatieve effecten van geheimhouding en behoedzaamheid tegengaan door zich op te splitsen in een politieke en een militaire groep. Het politieke deel van de strijdgroep kan dan het gesprek aangaan met de overheid (en tevens de publieke opinie bespelen), terwijl het militaire deel ondertussen (ondergronds) gewelddadige activiteiten blijft uitvoeren. Strijdgroepen maken steeds de afweging tussen geheimhouding en informatieverstrekking, waarbij men ook beducht is voor infiltraties door overheidspersoneel.

23107. De overheid kan proberen om **informanten** van buitenaf te laten infiltreren in strijdgroepen. Ook kan gebruik worden gemaakt van personen die daarin al zijn opgenomen (overlopers), die zijn opgenomen geweest (verstotenen), of die ermee in contact komen (koeriers, bevoorraders). Zij kunnen informatie verstrekken over de organisatie of over hen die de organisatie steunen.

23108. Wil de overheid informanten **rekruteren**, dan moeten zij worden overtuigd van het onterechte van de doelstellingen van de strijdgroepen. Dit kan worden ondersteund door toezeggingen die betrekking hebben op henzelf dan wel op verwanten. Ook kan op hen druk worden uitgeoefend door te dreigen met strafrechtelijke procedures of er kan een beloning in het vooruitzicht worden gesteld. Ten slotte kan de mogelijkheid worden geboden om naderhand elders een nieuw bestaan op te bouwen. De veiligheid van de informant en zijn of haar familie moet in ieder geval worden gegarandeerd. Indien men hier niet volledig in slaagt en een informant door de strijdgroepen wordt betrappt en gestraft, heeft dit een negatieve invloed op de bereidheid van andere informanten om de overheid te helpen.

DE LIBERIAANSE BURGEROORLOG, 1989 - 1997

Een voorbeeld van gewapend optreden van irreguliere strijdgroepen

Inleiding

Van 1989 tot 1996 werd de West-Afrikaanse staat Liberia (ruim drie maal zo groot als Nederland) verscheurd door een meedogenloze burgeroorlog. Niet minder dan acht strijdgroepen, elk geleid door zijn eigen *warlord*, namen aan de strijd deel. Op het hoogtepunt van de burgeroorlog waren naar schatting 60.000 strijders actief (alle groepen bijeengenomen). Uiteindelijk was het land geheel verdeeld in gebieden die door de strijdgroepen werden beheerst. Deze keerden zich vooral tegen de bevolking. Vermoedelijk zijn ongeveer 80.000 mensen omgekomen en sloegen 1.000.000 mensen op de vlucht (op een totaal van ongeveer 2,7 miljoen inwoners). De economie werd geruïneerd, de infrastructuur verwoest. Het spoorwegnet, bijvoorbeeld, verdween nagenoeg geheel: het werd opgebroken, vernield of als oud roest verkocht door de krijgsbenden. In 1996 kwam na een ingewikkeld 'vredesproces' een vredesakkoord tot stand. De voornaamste *warlord*, Charles Taylor, won de eerste vrije verkiezingen in juli 1997 met grote overmacht. Niet dat de bevolking zo bijzonder op hem gesteld was, maar zijn overwinning garandeerde tenminste een eind aan de burgeroorlog. Maar dat bleek een vergissing. In 2001 laaide de strijd weer op. Enkele gewapende groepen bonden de strijd met Taylor weer aan, die op zijn beurt nieuwe gewapende benden rekruteerde. De strijd strekte zich nu ook uit tot buurlanden, zoals Sierra Leone en Guinee Conakry. Opnieuw was Liberia het toneel van veel geweld en sloegen honderdduizenden burgers op de vlucht. In 2003 kwam onder internationale druk een eind aan de strijd. Taylor legde het presidentschap neer en vertrok in ballingschap naar Nigeria. Een Nigeriaanse vredesmacht arriveerde om rust en orde in Liberia te herstellen.

Een bijzondere staat

Liberia dankt zijn ontstaan aan de initiatieven van de American Colonization Society (ACS). Deze instelling, opgericht in 1816, beijverde zich voor de terugkeer van ex-slaven naar Afrika, waar zij een nieuw bestaan konden opbouwen in hun continent van herkomst. In 1822 werd bij Kaap Mesurado een eerste kolonie gesticht, die later de naam Monrovia kreeg, naar de Amerikaanse president James Monroe. Monrovia ontwikkelde zich tot een soort hoofdstad van waaruit andere *settlements* op de kust werden bestuurd. De kolonie werd aanvankelijk bestuurd door gouverneurs die optraden namens de ACS. In 1847 riepen de inwoners, gesteund door de ACS, de onafhankelijkheid uit en stichtten de Republiek Liberia, waarvan de staatsinrichting werd gemodelleerd naar Amerikaans voorbeeld. De bevolking bedroeg in totaal zo'n 10.000 personen. Pas aan het eind van de negentiende eeuw werden, in samenspraak met Engeland en Frankrijk, de precieze grenzen van de staat vastgesteld.

Afbeelding 23-1. Liberia

De nieuwe staat droeg een koloniaal karakter. De uit Amerika gekomen zwarten, Americo-Liberianen, Engelssprekend, christelijk en geletterd, voelden zich superieur aan de bewoners die zij op de kust en in het binnenland aantroffen en die zij aanduiden als de *country people* of de *tribesmen*. De Americo-Liberianen introduceerden een vorm van koloniaal bestuur. Tot de staatsgreep van sergeant Samuel K. Doe in 1980 is de macht altijd vast in handen van de Americo-Liberianen gebleven, hoewel zij slechts 3% van de bevolking uitmaakten. Zij vormden een oppermachtige oligarchie, beheersten de economie en verdeelden de lucratieve functies en banen onderling. In 1869 richtten zij de True Whig Party op die tot 1980 vrijwel onafgebroken aan de macht is geweest.

Een explosieve situatie

De ongelijkheid in behandeling en positie tussen de Americo-Liberianen enerzijds en de rest van de bevolking, de *tribesmen*, anderzijds nam in de twintigste eeuw bizarre vormen aan. Vanaf 1925 was de Amerikaanse rubbermaatschappij Firestone de eigenlijke baas in het land. De *tribesmen* werkten op de rubberplantages onder condities die veel op slavernij leken en de Americo-Liberiaanse elite en Firestone streken de baten op.

Onder president William Tubman (1944-1971) begon dit koloniale systeem voor het eerst barsten te vertonen. Tubman zag zich gedwongen bestuurlijke en economische hervormingen door te voeren om de positie van de achtergestelde bevolking in het binnenland te verbeteren. Hij creëerde zodoende verwachtingen (die hij overigens niet echt wilde honoreren) en legde de basis voor een potentieel explosieve en revolutionaire situatie. Zijn opvolger, William Tolbert (1971-1980), zette deze politiek, zij het halfhartig, voort, maar kon niet voorkomen dat voor het eerst in de geschiedenis van het land de machtspositie van de Americo-Liberiaanse oligarchie serieus werd bedreigd door de geminachte *tribesmen*.

Met de staatsgreep van jonge onderofficieren onder leiding van sergeant Doe in april 1980 kwam de decennialang opgekropte woede over de onderdrukking en achterstelling ineens tot uiting. *The tribesmen hit back*. Zij kwamen hun aandeel in de macht opeisen. De staatsgreep van de militairen stortte Liberia uiteindelijk in een catastrofale burgeroorlog die het land volledig ruïneerde. De nieuwe machthebbers toonden weinig interesse in het staatsbestuur, maar des te meer in rijkdom, lucratieve functies, plundering en roof.

Etniciteit: een nieuwe factor in de politiek

Toen Doe (Tuzon, Oost-Liberia, 1951) in april 1980 aan de macht kwam, schoof hij de Americo-Liberiaanse oligarchie direct ter zijde. Hij installeerde een militaire junta onder de naam People's Redemption Council, werd zelf staatshoofd en liet een aantal politici van de oude garde op het strand bij Monrovia executeren. Daarmee was de toon gezet. Doe verdedigde zijn regime tegen zijn steeds talrijker wordende militaire rivalen met harde hand. Daarbij steunde hij in toenemende mate op enkele *clans* van zijn 'eigen' etnische groep, de Krahn, en op een andere groep, de Mandingo. Hiermee introduceerde hij de 'etnische' factor in de strijd om de macht. Een voorbeeld hiervan was zijn optreden tegen Thomas Quiwonkpa, een voormalige collega en vriend, die in 1985 een staatsgreep tegen Doe op touw zette. Doe liet zijn troepen na het neerslaan van de coup op grote schaal huishouden in de noordelijke provincie Nimbaland, onder de daar wonende Gio-groep, waartoe Quiwonkpa behoorde. Bij deze etnische pogrom vielen minstens 1.500 doden. Doe en zijn rivalen probeerden een politieke machtsbasis te creëren door zich op te werpen als de leiders van 'hun' etnische groep, terwijl zij andere etnische groepen van de macht uitsloten. Daarmee maakten zij 'etniciteit' tot een instrument van politieke polarisatie, wat uitliep op etnische pogroms en zuiveringen, op wraak en weerwraak, een situatie die vóór de machtsovername in 1980 niet had bestaan.

Doe trachtte zijn regime een schijn van legitimiteit te verlenen door een nieuwe grondwet af te kondigen (1983), een eigen politieke partij op te richten (1984) en verkiezingen uit te schrijven (1985). Uiteraard won hij de verkiezingen (door fraude), werd tot president benoemd (hij was al sinds 1981 generaal, niet gek voor een militair die een jaar eerder nog sergeant was) en zette zijn bewind voort. Van normaal bestuur was geen sprake meer. Overheidsdiensten functioneerden niet langer en de meeste economische activiteiten speelden zich af in het zwarte circuit. De militairen legden zich toe op de terrorisering van de burgers en de plundering van de rijkdommen van het land. Doe bevoorrechtte vooral de Krahn-*clans* uit Oost-Liberia bij de verdeling van de buit.

De burgeroorlog, 1989-1996

De Liberiaanse burgeroorlog begon met de invasie (vanuit Ivoorkust) van circa 100 leden (merendeels professionele militairen) van het National Patriotic Front of Liberia (NPFL) onder aanvoering van Charles Taylor op 24 december 1989. Hun eerste doel was de verdrijving van Samuel Doe, zo liet Taylor in een gesprek met het BBC-programma *Focus on Africa* via zijn mobiele telefoon weten. Taylor wilde zelf president worden, maar dat zei hij er niet bij.

Charles Taylor (Monrovia, 1947) was onder Doe in de jaren 1982 en 1983 minister geweest. Hij was echter beschuldigd van corruptie en naar de Verenigde Staten uitgeweken (waar hij had gestudeerd). Op verzoek van president Doe werd hij gearresteerd. Hij zat 15 maanden in de gevangenis, maar wist in 1985 te ontsnappen. In Ghana, Burkina Fasso en Libië (waar hij bevriend raakte met kolonel Ghadaffi) bereidde hij zich voor op zijn terugkeer naar Liberia. Hij kocht wapens, rekruteerde medestrijders en bouwde een netwerk van relaties op met West-Afrikaanse politici en zakenlieden, waarvan hij later nog veel profijt zou hebben.

Vanuit Nimbaland trok zijn strijdmacht in januari 1990 al plunderend op in de richting van de hoofdstad Monrovia. Honderden, spoedig enkele duizenden jonge mannen (van de Gio en Mano-clans), schaarden zich achter het NPFL. Zij waren de etnische zuivering van Doe's troepen in 1985 nog niet vergeten en waren uit op wraak op de Krahn en Mandingo. Zij trokken een spoor van plundering en verwoesting door het land. In mei bereikten de NPFL-strijders de kust en veroverden de belangrijke havenstad Buchanan. In juli slaagden zij erin Monrovia te omsingelen en in de buitenwijken door te dringen. Doe's leger (de Armed Forces of Liberia, AFL) trok zich terug in het centrum van de stad rondom het presidentiële paleis en de daarbij liggende barakken. Monrovia werd het toneel van roof, plundering, terrorisering van de bevolking en massale moordpartijen. In augustus, bijvoorbeeld, viel een AFL-groep de Lutherse kerk van de hoofdstad binnen waar 2.000 vrouwen en kinderen hun toevlucht hadden gezocht en doodde 600 van hen.

Taylor slaagde er echter niet in de hoofdstad in te nemen. Dat had twee redenen. De eerste was dat hij vrijwel direct te maken kreeg met een afsplitsing in de eigen gelederen. Al in januari 1990 had één gewapende factie onder aanvoering van de voormalig AFL-militair Prince Johnson (Prince is een gebruikelijke voornaam in Liberia) zich van Taylor losgemaakt. Langs een andere route rukte ook hij met zijn troepen op in de richting van Monrovia. In juli richtte hij het Independent National Patriotic Front of Liberia (INPFL) op, dat zowel met Doe als met Taylor de strijd aanbod. De tweede reden was de aankomst, op 24 augustus, van een 'vredesmacht' van 3.000 man onder Nigeriaanse leiding, om Doe te beschermen en te voorkomen dat Taylor de macht zou overnemen. De West-Afrikaanse staten waren verenigd in de ECOWAS (de Economic Community of West African States); de vredesmacht die de haven en het centrum van Monrovia bezette, werd de ECOMOG genoemd, de Economic Community of West African States Cease-fire Monitoring Group. Binnen een jaar was deze 'vredesmacht'

getransformeerd tot een van de belangrijkste partijen in het conflict, die volop meedeed aan de strijd. Elke idee van onpartijdigheid had al vanaf het begin ontbroken; President Babangida van Nigeria was fel gekant tegen een eventuele machtsovername van Taylor. De komst van ECOMOG was een zware tegenvaller voor Taylor: de weg naar het presidentschap was afgesneden. De ECOMOG was echter niet sterk genoeg om Taylors troepen te verslaan. Er ontstond in en rondom Monrovia een patstelling tussen de strijdgroepen van Taylor en Johnson, de troepen van Doe en de ECOMOG. In september 1990 slaagde Prince Johnson er bij verrassing in president Doe gevangen te nemen (N.B. in het hoofdkwartier van de ECOMOG!). Doe werd doodgemarteld. Prince Johnson liet het keurig vastleggen op videofilm; de videoband was later op ruime schaal te koop. De ontwikkelingen brachten Taylor ertoe af te zien van de verovering van Monrovia. Hij vestigde zijn hoofdkwartier in Gbarnga en concentreerde zich op de bezetting van de rest van het land en op de exploitatie van de bodemschatten en andere hulpbronnen, bestemd voor de export via de haven van Buchanan.

De jaren 1991-1996 werden gekenmerkt door een onverminderd voortgaande gewelddadige factiestrijd die zich over heel Liberia uitbreidde. Steeds nieuwe organisaties mengden zich in de strijd. In oktober 1992 lanceerde Taylor een tweede offensief tegen Monrovia, operatie Octopus. Het ging wederom gepaard met grootschalige plunderingen en massale moordpartijen. ECOMOG (inmiddels versterkt tot 14.500 man) ging in de tegenaanval met gebruikmaking van artillerie, vliegtuigen en napalmbommen. In de loop van november veroverden zij Buchanan, een zware klap voor Taylor. Taylors enige succes was de definitieve uitschakeling van zijn concurrent Prince Johnson; het INPFL werd vernietigd, Johnson week uit naar Nigeria.

Taylor kreeg daarna echter te maken met een aantal nieuwe strijdgroepen, die gesteund werden door ECOMOG. De AFL had elke vorm van militaire discipline opgegeven en was verworden tot een anti-Taylor strijdgroep. In 1991 ontstond de ULIMO (United Liberation Movement for Democracy in Liberia), die zijn machtsbasis aanvankelijk had in het grensgebied met Sierra Leone (waar de diamantgebieden lagen) en die later, in 1994 uiteenviel in twee rivaliserende gewapende groepen, ULIMO-K (onder Al Hadji Kromah, met hoofdzakelijk Mandingo) en ULIMO-J (onder Roosevelt Johnson, voornamelijk Krahn). Tijdens zeldzame momenten van samenwerking bestreden zij Taylor, maar vaker nog elkaar en terroriseerden de bevolking in het door hen beheerste gebied. ULIMO ontving steun van ECOMOG in de vorm van wapens en militaire training in ruil voor diamanten.

In 1993 kwamen er nog twee strijdgroepen bij: de Lofa Defence Force (LDF), in West Liberia, opgericht in de vluchtelingenkampen in Guinee en vooral gesteund door Taylor, en in Zuidoost Liberia de Liberia Peace Council (LPC, alleen de naam al!), onder leiding van dr. George Boley, die zich tegen Taylor keerde. In 1994 raakte Taylor nog meer in de verdrukking toen ECOMOG Gbarnga veroverde en korte tijd bezet hield. Toch bracht ook deze korte triomf van ECOMOG geen beslissing. De patstelling tussen de acht gewapende groepen duurde onverminderd voort.

Ondertussen waren tal van vredesinitiatieven ontplooid, nationaal en internationaal. Alle waren stukgelopen op de onbeheersbaarheid van het geweld; de gewapende benden waren *beyond control*. In totaal is dertien keer een staakt-het-vuren en een 'overeenkomst' afgekondigd, maar telkens bleek dat de partijen zich er niet aan wensten te houden. Voor de strijdgroepen was vrede ook niet aantrekkelijk; plundering was hun levensdoel, geweld hun *way of life*. Vanaf oktober 1990 werd getracht een Interim Government of National Unity (IGNU) te vormen, maar deze werd steeds verder gemarginaliseerd. Later was het idee om een *Council of State* samen te stellen met daarin de voornaamste *warlords*, maar ook dit liep stuk, vooral op de onmogelijkheid om alle *warlords* bij elkaar te krijgen. Bovendien was een dergelijke *Council of State* niet echt aan Taylor besteed; hij wilde de macht voor zich alleen. Van alle *warlords* was hij de sterkste; hij beheerste het grootste en economische meest belangrijke gebied. In 1995 kwam er voor het eerst, onder druk van Nigeria, een doorbraak en enig uitzicht op een bestand. Er kwam een nieuwe *Council of State* tot stand waaraan ook Taylor meedeed, die in dat jaar voor het eerst sinds 1983 weer in Monrovia kwam. Het 'vredesproces' werd nog korte tijd onderbroken door nieuwe strijd. In april 1996 lanceerde Taylor een derde offensief tegen Monrovia, waarbij 2.000 doden vielen en wijd en zijd geplunderd werd. Onder een nieuwe commandant, generaal Victor Malu, ondernam ECOMOG een succesvol tegenoffensief, dat het NPFL ver teruggedreef. Uiteindelijk bracht een nieuwe onderhandelingsronde tussen de Nigeriaanse regering en Taylor de definitieve doorbraak. In de zomer van dat jaar was de burgeroorlog voorbij.

Analyse van het geweld

Leiders en volgelingen

Geen van de strijdgroepen hield er een 'ideologie' op na in de betekenis van samenhangende denkbeelden over de inrichting van de maatschappij of over sociale en politieke hervormingen. Dat was ook niet nodig. De deelnemers aan de strijd, merendeels analfabete jonge

mannen, deels ex-militairen, werden niet gedreven door politieke denkbeelden, maar door machtslust en gevoelens van haat en wrok tegen de gevestigde orde en tegen 'de rijken'. Zij kwamen voort uit de achtergestelde en gedepriveerde onderste lagen van de samenleving. Woede en hebzucht kenmerkten hun houding. Taylor en de andere *warlords* waren ambitieuze en meedogenloze leiders die deze wrok voor hun eigen doeleinden wisten uit te buiten. Zij trachtten hun aanhangers aan zich te binden door met gulle hand geld, goederen en functies uit te delen en verder rijkdom en macht in het vooruitzicht te stellen. Steeds opnieuw werd hun leiderschap uitgedaagd door rivaliserende *would be* leiders, die op hun beurt een netwerk van volgelingen om zich heen trachtten te verzamelen in hun opmars naar macht en rijkdom. Sommigen van hen, zoals Taylor en Boley, hadden gestudeerd, anderen, zoals Samuel Doe en Prince Johnson, waren vrijwel ongeschoold. Om zijn aanhangers te imponeren deed vooral Taylor aan een echte persoonlijkheidscultus. Hij had zich in zijn jeugd al Charles MacArthur Taylor genoemd en voorzag zich tijdens de burgeroorlog van de naam 'Ghankay', de 'sterke'. Hij kleepte zich opzichtig, vaak in het wit, poserend als een soort Messias.

Organisatie en vechtstijl

Organisatie was niet het sterkste punt van de strijdgroepen. Taylor was de enige die door zijn moderne opleiding en internationale ervaring het belang van een organisatie inzag - en die het kon bekostigen. Voor de rest ging het om losse strijdorganisaties, gegroepeerd rond charismatische leiders. De AFL, tot 1989 het officiële leger (circa 7.000 man, waaronder een door Israël getrainde *special forces* eenheid), beschikte als enige over een moderne, op Amerikaanse leest geschoeide organisatie- en commandostructuur. Deze raakte al in 1990 in verval. De andere strijdgroepen probeerden deze structuur te imiteren. Eigenlijk was alleen Taylors NPFL enigermate georganiseerd. Het NPFL kende een 'generale staf' en een indeling in brigades en bataljons. Verder wilde elke commandant die maar iets voorstelde, op zijn minst 'kolonel', liever nog 'generaal' zijn, zodat het NPFL over een zwaar geïnfleerd rangenstelsel beschikte.

Er was zeker aandacht voor militaire training. Taylor, Johnson en anderen hadden in Libië een dergelijke training ondergaan. Tijdens de burgeroorlog gaven verschillende strijdgroepen zelf ook militaire trainingen aan de merendeels onervaren jonge mannen (en vrouwen) die zich bij de groep wilden aansluiten. Het NPFL organiseerde trainingen in Gbarnga en elders in Nimbaland en het ULIMO beschikte over drie trainingskampen, waar met behulp van ECOMOG-personeel werd geoefend. Een vorm van militaire discipline werd nauwelijks

gehandhaafd. Soms werden leden, wanneer zij in de ogen van hun commandanten de militaire discipline hadden geschonden, geëxecuteerd om een voorbeeld te stellen.

Aan de meeste jonge strijders was een militaire training overigens niet besteed. Zij wisten al hoe het moest. Dat hadden zij geleerd van de Amerikaanse geweldsvideo's en rapteksten, waarin moord en verkrachting worden aangeprezen en verheerlijkt. Veel strijders noemden zich Rambo, Exterminator, Captain Blood en gedroegen zich precies zo als hun videohelden. Film werd werkelijkheid. Veel strijders droegen maskers, amuletten, waren omhangen met menselijke beenderen en botten of op ander wijze buitenissig uitgedost, een mengeling van carnaval, voodoo en zwarte kunst. Commandanten hadden weinig greep op zulke strijders. Martelingen, moorden en verkrachtingen vonden plaats zonder dat er veel voor nodig was, bijna uit gewoonte. Bij de talrijke langs de wegen opgeworpen en met schedels versierde *check-points* werden personen voor het minste of geringste doodgeschoten. De *face of battle* werd bepaald door duizenden adolescenten die zich door geen enkele vorm van gezag lieten weerhouden en onder invloed van drank of amfetaminepillen tot de grofste gewelddaden in staat waren.

De commandanten van de strijdgroepen maakten behendig gebruik van bestaande religieuze rituelen en initiatieriten om hun volgelingen tot de strijd aan te zetten. Religieuze specialisten, 'medicijnmannen', werden erbij gehaald om de jonge mannen en vrouwen te beïnvloeden en door middel van rites en amuletten 'onkwetsbaar' te maken. Hierbij werd geput uit het rijke arsenaal van religieuze voorstellingen en spirituele praktijken waaraan de Liberianen doorgaans veel waarde en gewicht hechten. Het dragen van maskers of het meevoeren van beenderen van verslagen vijanden past in deze voorstellingswereld; het geeft de bezitters ervan kracht en moed in de strijd. Dat gold eveneens voor het kannibalisme dat door de strijders in de praktijk werd gebracht om 'kracht' op te doen. Gevallen van kannibalisme door strijders van alle groepen zijn herhaaldelijk gerapporteerd en bewezen.

Een bijzonder aspect was de deelname van kinderen, vanaf ongeveer negen jaar. Taylor richtte al in 1990 de NPFL *Small Boys Unit* op. De jongens, meestal zelf slachtoffer van geweld of wees, bleken meedogenloos te zijn en handelden alsof zij niet leken te beseffen wat zij deden. Soms waren zij met marihuana of amfetaminepillen in een roes gebracht. Naar schatting bestond 15% van het aantal strijders uit kinderen. Voor alle deelnemers gold dat het vasthouden van een wapen op zich al een roes van macht gaf. Veel jonge strijders waren

door het brute karakter van de gevechten en plunderingen ontmenselijkt. Moord en plundering was een verslavende *way of life*.

De strijdgroepen en de staat

De Liberiaanse staat was al ruim voor het uitbreken van de burgeroorlog in feite uitgehold. De presidenten Tubman en Tolbert hadden de staat als hun privé-eigendom beschouwd en ten eigen bate aangewend. Onder Doe was de staat verder afgebroken. Wat er nog van het overheidsapparaat was overgebleven, had hij vernietigd. De gewapende facties streden niet om de beheersing van de staat, want daar was nauwelijks iets van over. Alleen hier en daar waren nog rudimenten van bestuur aanwezig, zoals in Monrovia. De *warlords* organiseerden in het gebied dat zij als hun basis gebruikten, een primitieve vorm van eigen bestuur. Taylor werkte met lokale leiders en militaire commandanten die als (onbezoldigde) bestuurders werden aangesteld; hun inkomen betrokken zij uit omkoping of uit de verkoop van geroofde goederen en plaatselijk aanwezige grondstoffen. De *raison d'être* van de strijdgroepen was niet politieke macht als zodanig of bestuur van het land, maar plundering, bezit, rijkdom.

De strijdgroepen en de economie

Het ging de strijdgroepen vooral om toegang tot de rijkdommen van het land, de gebieden met rubber- en koffieplantages, bossen, ijzermijnen, diamant- en goudmijnen. Deze wilden zij beheersen, niet om ze te ontwikkelen, maar om de producten ervan zo snel mogelijk aan de hoogste bidder te verkopen. De *warlords* waren ook ondernemers. Vooral Taylor was succesvol; hij beheerste 80% van het land en exploiteerde de bossen, de mijnen en de plantages door middel van gedwongen arbeid van de plaatselijke bevolking. Hij onderhield bloeiende handelsrelaties met de buurlanden, met het internationale zakenleven (zijn aanval op Monrovia in 1996 werd gelanceerd vanaf een Firestone rubberplantage), zelfs met de ECOMOG. Naar schatting verdiende Taylor tijdens de burgeroorlog 100 miljoen dollar per jaar aan de export van Liberia's mineralen, grondstoffen en marihuana, een vermogen dat door zijn familie zorgvuldig werd beheerd. Zijn broer Nelson Taylor was speciaal belast met de organisatie van de goud- en diamanthandel. De *warlords* konden gemakkelijk optreden als zakenman omdat heel West-Afrika één grote zwarthandelszone was (en nog altijd is) waaraan iedereen deelnam, van hoog tot laag, ook de presidenten van de verschillende landen. In en buiten Liberia werden grote markten georganiseerd waar de oorlogsbuit werd verkocht. Personen uit heel West-Afrika kwamen tijdens de burgeroorlog op Liberia af om mee te doen aan de plundering. Honderden 'ondernemers' zijn een eigen zaak begonnen met de resultaten van de

leegplundering van Liberia. De strijdgroepen werden vooral gedreven door haat tegen 'de rijken' en door het niets onziende verlangen naar bezit, rijkdom, moderne consumptieartikelen, auto's en alles waar zij in hun ogen 'recht' op hadden maar dat hun altijd was 'onthouden'.

De strijdgroepen en de bevolking

De bevolking was het slachtoffer. Er werd geen guerrillastrijd gevoerd op basis van een vorm van solidariteit tussen strijders en bevolking. Daarvan was geen sprake. Er waren geen gezamenlijke belangen. De bevolking werd beroofd, mishandeld, verkracht, gekidnapt, gegijzeld, geterroriseerd en gedood. Mannen en vrouwen werden gedwongen tot koeliearbeid, zelfs tot slavernij. De strijdgroepen hadden zich van de maatschappij losgemaakt en vormden een dodelijke bedreiging voor de bevolking. Het sociale systeem werd uiteengescheurd. De jongeren keerden zich tegen de oudere generatie. Religieuze instellingen en rituelen werden door de barbaarse strijd geperverteerd.

Er restte de bevolking niet veel anders dan te vluchten, naar Monrovia of andere steden, of over de landsgrenzen. Maar ook daar was men niet veilig, want het geweld bleef niet tot Liberia beperkt, maar strekte zich ook uit tot de buurlanden. Het was epidemisch. Sierra Leone is mede door de burgeroorlog in Liberia in een vergelijkbaar conflict terechtgekomen en de bevolking van Guinee Conakry werd als gevolg van de Liberiaanse factiestrijd voortdurend door grootscheeps etnische geweld bedreigd.

Externe steun en internationale politiek

De burgeroorlog begon niet als een opstand maar als een invasie uit Ivoorkust. De omringende landen speelden een belangrijke rol tijdens de burgeroorlog. Zij verschaften de strijdgroepen bases en bescherming, soms ook wapens en personele steun. Zij dreven handel met de *warlords* en namen de producten die de *warlords* aanboden, af. Zij bemoeiden zich ook diplomatiek met de strijd om door middel van conferenties een oplossing te brengen of deze juist te dwarsbomen. Ivoorkust, Burkina Fasso en Libië steunden vooral het NPFL. Sierra Leone en Guinee Conakry werden bij de burgeroorlog betrokken door de vluchtelingenkampen op hun territorium en doordat de strijd zich van grenzen weinig aantrok. Bovendien woonden in deze landen, evenals in Ivoorkust en Burkina Fasso, deels dezelfde etnische groepen als in Liberia.

De internationale politiek heeft zich met de burgeroorlog in Liberia weinig bemoeid. Men wilde zich aan de situatie niet branden en liet de strijd op zijn beloop. De Verenigde Staten, de traditionele bondgenoot

van Liberia (het CIA-hoofdkwartier voor Afrika was in Monrovia gevestigd), trokken hun handen van het land af. De afloop van de Koude Oorlog in 1990 en het conflict in de Perzische Golf (1991) zorgden ervoor dat Liberia voor de internationale politiek nauwelijks relevant was. De Verenigde Naties kwamen laat in actie. Ze konden weinig uitrichten. Eind 1992 zonden zij een gezant en in 1993 een waarnemingsmissie, waarvan de sterkte langzaam werd opgevoerd tot driehonderd man in 1994. Hulpgoederen en geld van internationale organisaties vielen in handen van de strijdgroepen en werden als oorlogsbuit verdeeld. De Europese en Amerikaanse media rapporteerden in sensationele en stereotype termen over de burgeroorlog, zonder de achtergronden te belichten. Het publiek kon er slechts uit afleiden dat 'Afrika' was teruggevallen in barbarij. Het loont echter de moeite de strijders in Liberia nader te bestuderen. Zo ziet de vijand eruit waarmee de wereld op dit moment te maken heeft en ook in de toekomst nog te maken zal hebben.

HOOFDSTUK DRIENTWINTIG

24

Grondslagen van het optreden tegen strijdgroepen

Sectie 1 - Inleiding

2401. Militaire operaties tegen strijdgroepen staan meestal niet op zichzelf, maar maken deel uit van een meeromvattende en **geïntegreerde politieke operatie**. Zij zijn in beginsel ondersteunend voor en aanvullend op andere activiteiten, zoals diplomatieke, economische en sociale. De militaire activiteiten kunnen het karakter hebben van gevechtsoperaties, maar kunnen ook plaatsvinden in de context van een vredesoperatie. In sommige gevallen staat militair optreden wel op zichzelf. Dit is bijvoorbeeld het geval indien de operaties zijn gericht tegen criminele strijdgroepen die optreden in *ungoverned territories*.

2402. De krijgshistorie geeft een veelheid aan militaire operaties te zien waarbij strijdgroepen betrokken waren die irreguliere strijdmethoden gebruikten om hun doelstellingen te verwezenlijken. De **aard van de desbetreffende conflicten** is overigens zeer verschillend, hetgeen wordt geïllustreerd door enkele voorbeelden: de onafhankelijkheidsstrijd in Indonesië, de oorlog in Vietnam, het conflict in Noord-Ierland en de oorlog in Tsjetsjenië.

2403. Het verschil in de aard van deze conflicten maakt het noodzakelijk dat een sjabloonmatige aanpak in de planning, voorbereiding en uitvoering van de operatie wordt voorkomen. Niet alleen de mate van de dreiging, maar ook de omgeving waarin partijen irreguliere strijdmethoden gebruiken, kan zelfs plaatselijk en tijdelijk verschillen. Daarbij moet bovendien rekening worden gehouden met de aanwezigheid van de media, de juridische context, de naleving van de mensenrechten en met de rol van NGO's en andere internationale (hulpverlenings)organisaties. Ten slotte wordt de eigen militaire bijdrage aan de operatie per situatie anders ingevuld, zowel qua omvang (uiteenlopend van enkele waarnemers of instructeurs tot de inzet van eenheden of formaties) als qua uitvoering (ondersteunend of leidend).

2404. **De context.** Operaties tegen strijdgroepen kunnen plaatsvinden in een conflict waarbij vanaf het begin duidelijk is dat men wordt gecon-

fronteerd met een tegenstander die zich bedient van irreguliere strijdmethoden. Het is echter ook mogelijk dat eenheden tijdens de uitvoering van reguliere gevechtsoperaties of vredesoperaties te maken krijgen met strijdgroepen. In een reguliere gevechtsoperatie kan de tegenstander immers overgaan tot het gebruik van irreguliere strijdmethoden als het verloop van de operatie hem daartoe noodzaakt. Ook is het mogelijk dat eenheden tijdens een vredesoperatie te maken krijgen met partijen die door middel van irreguliere strijdmethoden trachten hun doelstellingen te bereiken.

2405. Dit hoofdstuk is gebaseerd op het gestelde in de LDP I en de LDP IIA. In de LDP IIA zijn de algemene grondslagen voor gevechtsoperaties beschreven. Het **specifieke karakter** van het onderwerp van deze LDP vergt een verdieping of andere beschouwing van enkele aspecten. Dit hoofdstuk zorgt voor deze verdieping en andere benadering en moet derhalve worden gebruikt naast de Hoofdstukken 3 tot en met 5 van de LDP IIA. Voorts biedt dit hoofdstuk een uitwerking en verdieping van enkele elementen uit de LDP I met betrekking tot het optreden tegen een irregulier optredende tegenstander. Daar waar dit heeft geleid tot afwijkingen ten opzichte van eerdere LDP's, is dit in de tekst aangegeven.

Sectie 2 - Een conceptuele benadering

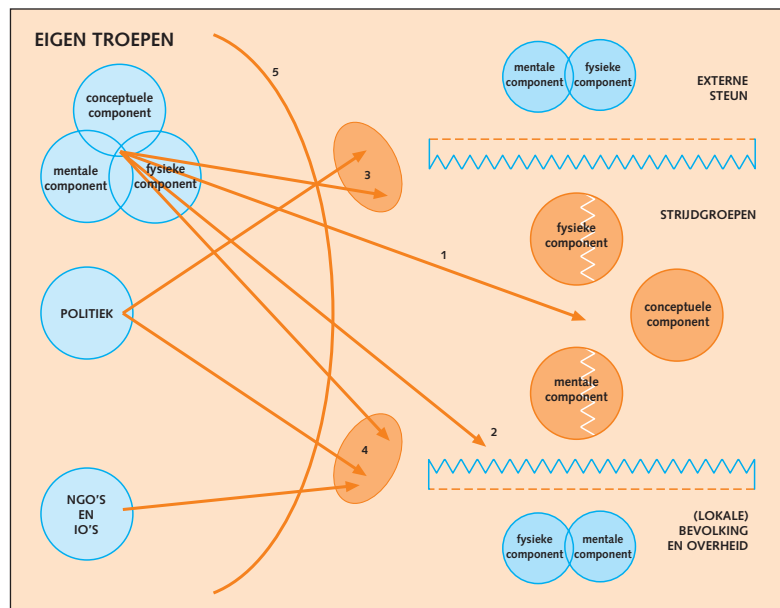
2406. **Conceptueel model.** Het hierna gepresenteerde model is een schematische weergave van een gevechtsoperatie tegen strijdgroepen. Dit model is uitgebreid ten opzichte van het in de LDP I (uitgave 1996) weergegeven model. Ten opzichte van het model uit de LDP I zijn de externe steun aan strijdgroepen, alsmede de niet-gouvernementele en internationale organisaties (NGO's en IO's) en de politiek als belangrijke actoren toegevoegd. In algemene zin kan worden gesteld dat de omgeving waarin de operatie plaatsvindt, aan belang heeft gewonnen; daarbij wordt overigens aangetekend dat externe actoren zoals buurlanden, bondgenoten en NGO's zich niet altijd duidelijk uitspreken voor of tegen strijdgroepen. Een neutrale opstelling van deze externe actoren in het conflict is zeker in het begin niet onwaarschijnlijk, ook al omdat zij daarmee hun eigen speelruimte in het conflict vergroten.

2407. Het optreden tegen strijdgroepen is samen te vatten in vijf "**groepen van acties**".

- De eerste groep van acties (1) is gericht tegen de strijdgroepen zelf. Deze offensieve acties concentreren zich op het vinden van de strijdgroepen, het beperken van de bewegingsvrijheid (binden), het afsnijden van bevoorradingsroutes en het definitief uitschakelen (slaan) van de strijdgroepen.

- De tweede groep van acties (2) is gericht op het voorzien in de fysieke beveiliging van de bevolking tegen de invloed van de strijdgroepen, alsmede het creëren van een scheiding tussen de bevolking en de strijdgroep.
- De derde groep van acties (3) is gericht op de externe steun aan de strijdgroepen. Deze acties hebben tot doel te voorkomen dat steun van buiten, die erop is gericht de strijdgroepen te voorzien van middelen om de strijd te kunnen continueren, deze bereikt. Coalitievorming ter ondersteuning van het eigen optreden behoort eveneens tot deze groep van acties.
- De vierde groep van acties (4) is gericht op de mentale gesteldheid van de bevolking door een zogenoemde *hearts and minds*-operatie. De samenwerking met NGO's en IO's kan hieraan bijdragen. Deze acties moeten de legitimiteit van het eigen optreden en het draagvlak onder de lokale bevolking vergroten en (indien van toepassing) bijdragen aan de geloofwaardigheid van de overheid die door het eigen optreden wordt gesteund.
- De vijfde groep van acties (5) is gericht op het zorg dragen voor de veiligheid van het eigen personeel en in voorkomend geval van NGO's en IO's. Het doel van de beveiliging van eigen troepen is het behouden van de eigen vrijheid van handelen, het behouden van eigen personeel en middelen en het behouden van draagvlak voor de missie. Deze groep kan ook de in de LDP IV behandelde veiligheidsmaatregelen in eigen land betreffen, gericht op de voorkoming van terroristische activiteiten.

Afbeelding 24-1. Een conceptueel model van gevechtsoperaties tegen strijdgroepen. Dit model betreft uiteraard een simplificering van de werkelijkheid en beoogt niet meer dan een globaal beeld te schetsen van de complexiteit van gevechtsoperaties tegen strijdgroepen.

2408. Deze groepen van acties zullen **altijd in samenhang** voorkomen en nooit op zichzelf staan in een operatie. Het accent in de toepassing van deze groepen van acties verschilt per operatie, afhankelijk van de aard en de achtergronden van het conflict. De beoordeling van de toestand door de politieke en militaire leiding moet leiden tot de vaststelling van de te bereiken militaire eindsituatie gebaseerd op de door de politiek nagestreefde eindsituatie. Tijdens de planning voor de militaire operatie moet vervolgens het aangrijpingspunt in het optreden tegen de strijdgroepen worden bepaald. Het uitvoeren van de inlichtingenoperatie schept de hiervoor noodzakelijke randvoorwaarden. Vervolgens wordt bepaald hoe de militaire macht (naast de andere machtsmiddelen) in plaats en tijd tot gelding kan worden gebracht ten opzichte van het aangrijpingspunt van de strijdgroepen.

2409. Een grondige **beoordeling van de politieke en militaire toestand** is een eerste vereiste om vast te stellen of militair moet worden opgetreden en zo ja, welke wijzen van optreden mogelijk of noodzakelijk zijn. Politieke ideologieën, doelstellingen en methoden van strijdgroepen kunnen in plaats en tijd sterk van elkaar verschillen. De ontstaansgeschiedenis en de ontwikkeling van elk conflict zijn op zich eerder uniek dan vergelijkbaar met eerdere conflicten. Derhalve bestaat een behoefte aan het verkrijgen van inzicht in de achtergronden en omstandigheden van het conflict. Het gaat daarbij om politieke, sociaal-economische, culturele, historische, religieuze, etnografische, geografische én militaire aspecten.

2410. Het **doel van de militaire operatie** is in essentie gelegen in het bijdragen aan het herstel van het civiele gezag over het land, zodat het overheidsapparaat adequaat functioneert en er sprake is van een stabiele en veilige situatie. Het gaat hierbij dus niet zonder meer om het behalen van een strikt militaire overwinning, zoals bij een reguliere gevechtsoperatie. Toch zal één van de afgeleide doelstellingen het uitschakelen van de bases en infrastructuur van de strijdgroepen zijn. Daarnaast dient de externe (financiële) steun en de steun onder de bevolking aan de strijdgroepen te worden aangepakt. Er moet rekening worden gehouden met een veelheid aan politieke, sociale en economische belangen; daarnaast spelen ook lokale en regionale achtergronden en belangen een rol. Deze complexe omgeving maakt het militaire optreden dan ook niet eenvoudig.

2411. Het is van belang dat de commandant in zijn **analyse van de opdracht** goed vaststelt wat zijn rol in de operatie is. Het hiervoor gepresenteerde conceptuele model (inbegrepen de vijf groepen van acties) kan daarbij een bruikbaar instrument zijn, zeker waar het de

*De militaire operatie draagt bij aan het herstellen van het civiele gezag.
Foto: Sectie Communicatie
13 Mechbrig*

bijdrage van de militaire component aan de gehele operatie betreft. Daarbij baseert de commandant zich primair op de analyse van het conflict door de politieke leiding en de vastgestelde politieke en militaire eindsituatie. Vervolgens stelt hij vast of hij de lokale overheid moet steunen in gebieden waar het gezag de taken niet of onvoldoende aankan, hij door de inzet van troepen het lokale overheidsgezag moet herstellen in gebieden waar dit volledig verloren is gegaan aan de strijdgroepen, of dat hij de strijdgroepen beslissend moet verslaan. Dit vereist van de militairen derhalve niet alleen inzicht in de complexiteit van de omgeving, maar ook aanpassingsvermogen en flexibiliteit in de taakuitvoering.

2412. Het **aangrijpingspunt van strijdgroepen** is afhankelijk van de aard en omstandigheden van het conflict. Bij strijdgroepen in meer traditionele zin (de opstand tegen de overheid) is de **steun van de burgerbevolking** aan de strijdgroepen veelal het aangrijpingspunt. Het conflict vindt zijn oorsprong doorgaans in ideologische of sociale geschillen en het optreden van strijdgroepen is gericht op het bewerkstelligen van een politieke verandering. Hierin is het gebruik van militaire middelen niet altijd doorslaggevend van aard. Strijdgroepen hebben immers meer baat bij het winnen van de *hearts and minds* van de plaatselijke bevolking. De eigen operaties moeten dan ook daarop zijn gericht, hetgeen betekent dat het gevecht niet slechts in strikt militaire zin wordt gevoerd. Strijdgroepen kunnen namelijk in belangrijke mate worden aangegrepen door het uitvoeren van niet-militaire activiteiten, zoals het verlenen van humanitaire hulp, het bijdragen aan de economische (weder)opbouw en het uitvoeren van scholings- en vormingsprogramma's. Het inzetten van militair vermogen en het aanwenden van geweld is soms weliswaar

onontkoombaar, maar moet in beginsel zo beperkt mogelijk blijven en altijd dienen als tijdelijke aanvulling op en ondersteuning van andere, sociale en economische activiteiten.

2413. Naast de traditionele vorm van gewapend verzet (de opstand tegen de overheid) zien wij steeds vaker conflicten van etnische aard en het optreden van strijdgroepen in de vorm van krijgsherenmilities. Daar waar etnische groeperingen of milities afhankelijk zijn van de steun van de bevolking (of in ieder geval van de eigen etnische bevolkingsgroep) vormt deze steun in het algemeen ook in dat geval het aangrijpingspunt. Aangezien het gebruik van militaire middelen bij dergelijke conflicten doorgaans veel belangrijker is, kan een militaire interventie het verloop van de strijd ingrijpend veranderen. Het is daarbij wel de vraag in hoeverre zo'n interventie de lokale krachtsverhoudingen wijzigt en een situatie bewerkstelligt die leidt tot de beëindiging van het conflict. Sommige extremistische groeperingen hechten echter minder belang aan steun van (delen van) de bevolking. Bij het bestrijden van dergelijke groeperingen vormt het **militaire vermogen van de strijdgroepen** dan ook zeker het aangrijpingspunt. Maar, ook dan nog blijft het van belang om de groepering te isoleren van de bevolking. Het bestrijden van strijdgroepen met militaire middelen kan daarom gepaard gaan met een tweede operatielijn, die bijvoorbeeld is gericht op een dialoog met de gematigde vertegenwoordigers van de strijdgroepen.

2414. De steun die strijdgroepen van buiten het conflictgebied krijgen (de **externe steun**), kan eveneens het aangrijpingspunt vormen. Alle strijdgroepen voorzien zich op een of andere manier van middelen om hun strijd te voeren. Wapens, munitie en uitrusting worden gefinancierd door, dan wel verkregen van landen, groeperingen of individuen die de strijd steunen. Criminele activiteiten zoals drugshandel vormen in toenemende mate een bron voor de financiering van strijdgroepen. Dit soort activiteiten kan daarom ook een aangrijpingspunt vormen in de operatie. Hiermee wordt strijdgroepen hun externe steun ontnomen, waardoor zij niet langer in staat zijn de strijd voort te zetten. Op het politiek strategisch niveau moet worden getracht via diplomatieke kanalen afspraken te maken op dit gebied met andere landen, met inbegrip van de landen waarvan bekend is dat zij de strijdgroepen (ten minste in woord) steunen. Militaire middelen kunnen vervolgens worden ingezet om op de daadwerkelijke naleving van de politieke afspraken en toezeggingen toe te zien.

2415. Bij de planning van de militaire operatie is het van belang vast te stellen wat de **zwakheden van strijdgroepen** zijn. Dit kan bijvoorbeeld het gebied of de locatie betreffen die als uitvalsbasis wordt gebruikt. Het

succesvol afgrendelen ervan doet in belangrijke mate afbreuk aan het vijandelijk optreden. Voorts doet resoluut en krachtig optreden in de beginfase van de operatie de strijdgroepen zodanig afbreuk dat zij reeds vroegtijdig verzwakt zijn. Dit vereist een spoedige politieke beslissing om in te grijpen in het conflict, iets dat in de praktijk weinig voorkomt.

2416. Indien de strijdgroepen het **initiatief** hebben, zijn er verschillende mogelijkheden om dit de strijdgroepen te ontnemen en zelf het initiatief te verkrijgen en vervolgens te behouden. Door een aantal activiteiten gelijktijdig en op elkaar afgestemd uit te voeren, is de kans op succes het grootst. Daarbij moet vooral worden gedacht aan een combinatie met niet-militaire activiteiten. In beginsel zijn er drie opties die kunnen worden toegepast: preëemptieve inzet (*pre-emption*), uitmanoeuvreren (*dislocation*) en ontwrichten (*disruption*).

2417. **Preëemptieve inzet.** Het doel hiervan is het aangrijpen van strijdgroepen zodra de kans zich voordoet en hen te verrassen alvorens zij zelf activiteiten ontplooien. Veelal ligt het accent op het aangrijpen van de mentale component van het militair vermogen van de strijdgroepen en zal het optreden ook niet-militaire activiteiten omvatten. Het wegnemen van grieven die de aanleiding zijn voor het ontstaan van de strijdgroepen, gebeurt bijvoorbeeld door een actieve (politieke) informatiecampagne. Preëemptieve inzet is sterk afhankelijk van een goed inlichtingensysteem in combinatie met een snelle besluitvorming om onderkende kansen te benutten. Een succesvolle inzet biedt de mogelijkheid op een vervolgactie. Daarvoor moeten dan wel eenheden beschikbaar zijn. Reserves kunnen hierin voorzien en moeten derhalve altijd worden gereed gehouden.

Op basis van inlichtingen identificeerden NAVO-functionarissen een drietal sleutelfiguren die achter de in Macedonië infiltrerende *Albanian National Army* (ANA) stonden. In overleg met Commandant KFOR werd besloten in Kosovo een arrestatiebevel tegen hen uit te vaardigen, hetgeen aantoonde dat de NAVO op de hoogte was van het doen en laten van de organisatie. Deze mentale klap heeft de ANA wekenlang tot een grote terughoudendheid gedwongen en uiteindelijk tot enkele arrestaties geleid.

2418. **Uitmanoeuvreren.** De nadruk ligt hierbij op het ontzeggen aan strijdgroepen van de mogelijkheden om de beschikbare middelen effectief in te zetten. Zo moeten kwetsbare potentiële doelen tijdig worden bewaakt en beschermd en landen, organisaties en individuen die overwegen strijdgroepen te gaan steunen, vroegtijdig worden afgeschrikt door diplomatieke, economische en *public information*-activiteiten. Ook

kunnen strijdgroepen worden verrast als eigen eenheden snel en onverwacht zoekoperaties en patrouilles uitvoeren en aanwezig zijn in gebieden die de strijdgroepen bijvoorbeeld willen gebruiken als uitvalsbasis. Snelheid van besluitvorming, initiatief en verrassend optreden zijn dus noodzakelijk om de strijdgroepen met succes uit te manoeuvreren. Indien de strijdgroepen worden uitgemaneuvreerd, wordt hun niet altijd onmiddellijk de wil tot vechten ontnomen, maar op de langere termijn verliezen zij wel het initiatief. Het aspect tijd krijgt in dit verband wel een andere inhoud dan tijdens reguliere gevechtsoperaties. Voor strijdgroepen is het aspect tijd aanvankelijk van ondergeschikt belang. Het gaat hun namelijk veel meer om het benutten van mogelijkheden om de overheid en de troepenmacht verliezen toe te brengen. Pas op langere termijn krijgt de factor tijd voor strijdgroepen betekenis, als het erom gaat de strijd langdurig voort te zetten ondanks personele verliezen (die immers minder goed zijn op te vangen).

2419. **Ontwrichten.** In deze optie worden de strijdgroepen aangegrepen in vooral de essentiële onderdelen, zoals uitvalsbases en commandovoeringsmiddelen. Uiteindelijk leidt dit tot verwarring en chaos binnen de strijdgroepen en gaat de samenhang in hun optreden verloren. Ook militaire activiteiten die zijn gericht tegen ontsnappingsroutes en wapenopslagplaatsen en die de bewegingsvrijheid van de strijdgroepen beperken, kunnen de samenhang van hun optreden ontwrichten. Een voorwaarde is wel dat deze aspecten zijn onderkend als kwetsbare punten van de strijdgroepen. Voorts zijn acties als het oppakken van leiders en het voortdurend dreigen met speciale operaties (directe actie) effectief. Snelheid in het eigen optreden is noodzakelijk om het initiatief te behouden. Daarvoor moeten reserves beschikbaar zijn om succes te kunnen uitbuiten. Daarbij is het mogelijk dat een militair succes vervolgens ook diplomatiek of economisch wordt uitgebuit. Een goede en geregelde coördinatie met de andere elementen van de operatie is dan ook onontbeerlijk.

2420. **Attritie.** In sommige gevallen is het fysiek vernietigen van de strijdgroep de enige mogelijkheid om succes te boeken. Zo kunnen de leden van de strijdgroep weigeren zich over te geven, omdat zij dit niet als alternatief zien, bijvoorbeeld omdat zij religieus of anderszins zijn gemotiveerd om tot de dood te vechten.

In maart 2002 vond operatie Anaconda plaats in de Shah-i-Kot regio in Oost-Afghanistan. De 16 dagen durende operatie was gericht tegen de strijders van de Taliban en Al Qaida die zich in de regio hadden verzameld. Aan de operatie namen ongeveer 1000 Amerikaanse militairen, waaronder *special forces*, 200 commando's van andere

westerse landen en enkele duizenden Afghaanse strijders, deel. Na afloop claimden de Amerikanen honderden strijders van de Taliban en Al Qaida te hebben gedood. Er waren echter geen vijandelijke strijders gevangen genomen. De reden was dat zij hardnekkig weigerden zich over te geven.

2421. **Succes tegen strijdgroepen** is gekoppeld aan het bereiken van de gewenste politieke eindsituatie. De internationale organisatie die de operatie heeft geautoriseerd of het land dat om steun heeft gevraagd, stelt deze vast. In algemene zin is de gewenste eindsituatie bereikt als vrede, rust en orde heersen in een land of gebied, de (lokale) overheid zijn gezag kan uitoefenen en de oorzaak van het conflict blijvend is weggenomen. De mate waarin die situatie is en blijft bereikt, is de maatstaf voor het succes van de operatie. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen militair succes en politiek succes. Dit onderscheid is evenwel vooral theoretisch. In de complexe praktijk is het moeilijk deze begrippen los van elkaar te zien en kan politiek succes vaak slechts met behulp van de hiervoor genoemde algemene termen worden omschreven. Het vaststellen van het politieke succes in een operatie is dan ook een lastige zaak en zal veelal een kwestie van inschatting zijn.

2422. **Militair succes** tegen strijdgroepen heeft niet altijd de vorm van een fysieke overwinning, waar in het geval van een operatie tegen een regulier optredende tegenstander wel sprake van is. Niet in alle gevallen moet immers de militaire component van de operatie het gevecht daadwerkelijk aangaan met de strijdgroepen met het oogmerk deze beslissend te verslaan. Bij voorkeur wordt de strijdgroepen namelijk door een combinatie van militaire en andere activiteiten de wil tot vechten ontnomen. Dit kan betekenen dat de politieke doelstellingen van de operatie een overwinning in militaire zin niet eens mogelijk of wenselijk maken. Het is dan ook denkbaar dat een overwinning in militaire zin juist contraproductief werkt. Succes tegen strijdgroepen is voor de militaire component bijvoorbeeld bereikt, als de verdere handhaving van de veiligheidssituatie is overgedragen aan de civiele politie.

2423. In de praktijk is het niet eenvoudig om te bepalen wanneer militair succes is behaald. Wel kunnen in algemene zin de **condities** worden geformuleerd waaronder de militaire bijdrage aan de operatie kan worden verminderd en zelfs geheel kan worden beëindigd. De inlichtingenoperatie draagt hieraan bij door tijdig een zo compleet mogelijk beeld van de mogelijkheden en intenties van de strijdgroepen te schilderen. Op basis van dit beeld wordt dan een inschatting gemaakt van het militaire succes van de operatie. Hierbij moet worden opgemerkt dat door het reduceren van het militair vermogen alleen, lang niet altijd de weerstand van de

strijdgroepen wordt gebroken. Het is zeker denkbaar dat de strijdgroepen in staat zijn met kleine eenheden gedurende langere tijd selectief acties te ondernemen. De gewenste militaire eindsituatie wordt in dat geval uiteraard niet bereikt. Dit onderstreept de wenselijkheid de operatie vooral te richten op de mentale component van het militair vermogen van strijdgroepen en pas in tweede instantie op de fysieke component.

2424. Militair succes tegen strijdgroepen hangt niet noodzakelijkerwijs af van een overwicht aan **technologisch geavanceerde bewapening**. Veel van de bewapening van westerse krijgsmachten is immers afgestemd op een tegenstander met een vergelijkbare bewapening. De kenmerken van de gevechtsoperaties tegen strijdgroepen, met name de irreguliere wijze van optreden van strijdgroepen, waardoor het conflict een asymmetrisch karakter krijgt, maken het lang niet altijd mogelijk om deze hoogwaardige bewapening effectief in te zetten. Daar waar het gebruik van zware, gemechaniseerde wapensystemen wel mogelijk is, geven zij de troepenmacht echter vaak een beslissend overwicht door hun combinatie van vuurkracht, beweeglijkheid en bescherming. Het feit dat door het gebruik van moderne doelaanwijzingsmiddelen de risico's van bijkomende schade worden verkleind, vergroot dit overwicht nog verder. Hier komt bij dat de westerse krijgsmachten daarnaast in toenemende mate beschikken over bijvoorbeeld niet-letale wapens die ook goed toepasbaar zijn tegen strijdgroepen.

Waar het gebruik van zware, gemechaniseerde eenheden wel mogelijk is, geven zij vaak een beslissend overwicht.

*Foto: Mediagroep 1 (NL)
Contco SFOR 13*

2425. Een **effectief militair optreden** is in de meeste gevallen afhankelijk van een geïntegreerd en samenhangend optreden met de andere machtsmiddelen in de operatie. Het gezamenlijk doorgronden van de achtergronden van het conflict en het op grond daarvan juist onderkennen van het aangrijpingspunt zijn van groot belang om succesvol op te treden.

Commandanten moeten zich wel realiseren dat de achtergronden van het conflict in de loop van de tijd kunnen veranderen, bijvoorbeeld als gevolg van veranderingen in het leiderschap van de strijdgroepen.

Sectie 3 - Grondbeginselen

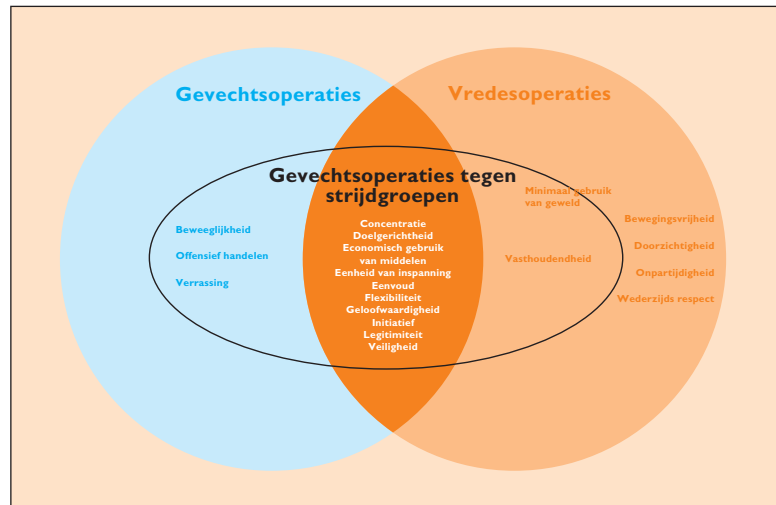
2426. In het algemeen kunnen drie groepen **grondbeginselen van militair optreden** worden onderscheiden: de algemene grondbeginselen (die gelden voor alle vormen van operaties), de grondbeginselen die specifiek gelden voor gevechtsoperaties en de grondbeginselen die specifiek gelden voor vredesoperaties. Aangezien deze LDP gevechtsoperaties tegen een irregulier optredende tegenstander behandelt, zijn de algemene grondbeginselen en de grondbeginselen specifiek geldend voor gevechtsoperaties van toepassing. Deze beide groepen zijn reeds uitvoerig beschreven in de LDP IIA. De aard van het optreden tegen strijdgroepen vergt echter dat een aantal grondbeginselen anders en specifiek wordt ingevuld. Voorts zijn er enkele grondbeginselen die in beginsel uitsluitend gelden voor vredesoperaties, maar die toch onder bepaalde omstandigheden eveneens toepasbaar zijn in het kader van (gevechts)operaties tegen strijdgroepen. Eerder is immers vastgesteld dat het ook mogelijk is dat moet worden opgetreden tegen strijdgroepen tijdens vredesoperaties, waarbij eenheden of militairen van de Koninklijke Landmacht betrokken zijn.

2427. Voor alle hierna besproken grondbeginselen geldt dat sommige afhankelijk van het soort operatie (en zelfs plaatselijk en tijdelijk) relatief een **grotere nadruk of een andere invulling** krijgen. In afbeelding 24-2 zijn alle grondbeginselen in hun samenhang gepresenteerd. Centraal in de afbeelding staan de relevante grondbeginselen voor de gevechtsoperaties tegen strijdgroepen. Het grondbeginsel 'minimaal gebruik van geweld' is daarbij een bijzonder geval, aangezien het slechts beperkt van toepassing is op gevechtsoperaties tegen strijdgroepen. Bij de behandeling van het grondbeginsel hierna wordt nader op het bijzondere karakter ervan ingegaan.

Algemene grondbeginselen

2428. **Concentratie** van middelen en activiteiten begunstigt de succesvolle uitvoering van de operatie. In strikt militaire zin is, in lijn met reguliere gevechtsoperaties, concentratie van gevechtskracht noodzakelijk om de militaire doelstellingen te bereiken. Uiteraard heeft concentratie binnen gevechtsoperaties tegen strijdgroepen een bredere lading. Gezien de nauwe verwevenheid van niet-militaire en militaire activiteiten moet ernaar worden gestreefd deze zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen.

Afbeelding 24-2. De grondbeginselen van militair optreden. De grondbeginselen die gelden voor gevechtsoperaties tegen strijdgroepen zijn aangegeven door middel van de centrale ovaal.

2429. **Doelgerichtheid.** Om een goede afstemming te realiseren tussen alle elementen die bij de operatie zijn betrokken, is het noodzakelijk dat een duidelijke lange termijn politieke doelstelling is geformuleerd. Dit moet op het hoogste niveau worden geformuleerd. Alle actoren moeten zich vervolgens met hun activiteiten daarop richten en de onderlinge afstemming waarborgen. De operationele militaire commandant formuleert op basis van de politieke doelstelling zijn militaire doelstellingen. Op tactisch niveau leiden de ondercommandanten hun doelstellingen af uit het oogmerk van hun hogere commandant. Uiteindelijk ontstaat zo doelgericht handelen op alle niveaus.

2430. **Economisch gebruik van middelen** is van groot belang in een operatie tegen strijdgroepen. Een dergelijke operatie kost namelijk relatief veel middelen. Niet alleen kan het operatiegebied aanzienlijk groter zijn dan in een reguliere gevechtsoperatie, maar juist ook de aanwending van veel middelen in het kader van achtergebiedsoperaties of diepe operaties noodzaakt tot een voortdurende beoordeling van de effectiviteit van de beschikbare middelen. Tijdige betrokkenheid en ingrijpen in het conflict dragen overigens het meest bij tot een economische inzet van middelen. Adequaat en tijdig optreden voorkomt namelijk dat het conflict uitgroeit tot een complexe en moeilijk oplosbare situatie. Bovendien kunnen in het beginstadium van het conflict de zwakheden van de tegenstander vaak het best worden uitgebuit.

2431. **Eenheid van inspanning** is een absolute voorwaarde voor succes, gezien de complexiteit van dit soort operaties. Elke actor benadert de gewenste politieke doelstelling vanuit de eigen organisatiedoelstellingen en -achtergronden, waardoor verschillen in benadering kunnen optre-

den. De organisatie die de operatie opdraagt of autoriseert, geeft bij voorkeur een civiele functionaris de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de gehele operatie, met inbegrip van de militaire bijdrage daaraan. Hierdoor is de eenheid van inspanning het best gewaarborgd. Deze civiele functionaris moet handelen op basis van politieke richtlijnen en moet in staat zijn om onafhankelijk verschillen van inzicht tussen de deelnemende organisaties tot een oplossing te brengen, gericht op de gewenste politieke eindsituatie.

2432. **Eenvoud** is op tactisch niveau vooral te bereiken door duidelijke communicatie van doelstellingen en oogmerk naar ondercommandanten. Dit is vooral van belang omdat bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen een grote mate van verantwoordelijkheid en zelfstandigheid op de lagere niveaus ligt. Een goed begrip op het tactische niveau van de eigen rol in het grotere geheel en de context van de operatie is derhalve essentieel. Op strategisch en operationeel niveau wordt eenvoud vooral gerealiseerd door een goede afstemming op de gewenste politieke doelstelling en een logische verdeling van de activiteiten tussen de actoren in de operatie. Een ondubbelzinnige formulering van opdrachten aan alle componenten van de operatie, gebaseerd op de politieke doelstelling, draagt hieraan zeker bij.

2433. **Flexibiliteit** in de planning en uitvoering van de militaire activiteiten is noodzakelijk om het hoofd te kunnen bieden aan de grote mate van onzekerheid die zo kenmerkend is voor dit soort operaties. Veelal moet de operatie op grond van veronderstellingen worden gepland en voorbereid. Eventualiteitenplannen moeten dan ook beschikbaar zijn om de flexibiliteit en de voortgang in de operatie te waarborgen. Snel inspelen op zich voordoende kansen of bedreigingen moet mogelijk zijn; hiertoe moeten te allen tijde reserves worden aangehouden. Voorts moet een troepenmacht in staat zijn om met een korte reactietijd andere zwaartepunten te leggen in de taakuitvoering. Het optreden kan immers plaatselijk en tijdelijk zeer verschillend van aard zijn. Dit vereist niet alleen planmatige flexibiliteit, maar vooral ook een mentale flexibiliteit bij commandanten op alle niveaus. Daarnaast kan een zekere verscheidenheid aan (militaire) middelen bijdragen aan de gewenste flexibiliteit.

2434. **Geloofwaardigheid** in militaire zin staat en valt met de inzet van voldoende adequate middelen en de overtuiging en uitstraling dat de doelstelling wordt bereikt. Het vaak aanvullende karakter van het militaire optreden in het kader van een operatie tegen strijdgroepen, noodzaakt dat de gehele, overkoepelende operatie en niet slechts de militaire bijdrage daaraan, geloofwaardig moet zijn. De politieke doelstelling en alle daaraan gerelateerde activiteiten moeten derhalve

geloofwaardig zijn voor alle bij het conflict betrokken partijen, in het bijzonder de strijdgroepen en de lokale bevolking, om een basis te leggen voor een geloofwaardig militair optreden. De steun voor de operatie door de eigen overheid, politiek en bevolking draagt overigens in belangrijke mate bij aan de geloofwaardigheid van de operatie.

2435. **Initiatief** is van groot belang om vrijheid van handelen te verkrijgen en te behouden. De ‘onzichtbare’ aanwezigheid van de strijdgroepen maakt het bijzonder moeilijk om het initiatief te verkrijgen en vervolgens te behouden. De spaarzame gelegenheden hiertoe moeten dan ook onmiddellijk worden onderkend en uitgebuit. De militaire component moet beschikken over eventualiteitenplannen die hierin voorzien en voldoende eenheden en middelen beschikbaar hebben om op ieder moment tijdens de operatie het initiatief te kunnen (her)nemen. Politieke activiteiten leveren hieraan een bijdrage. De politiek moet ervoor zorgen dat de voorwaarden aanwezig zijn zodat in voorkomend geval de militaire component inderdaad het initiatief kan (her)nemen. Hierbij wordt gedacht aan een duidelijk mandaat, heldere *Rules of Engagement* en voldoende vrijheid van handelen voor de operationele militaire commandant.

2436. **Legitimiteit** heeft een juridische en een sociale component. Militair optreden moet plaatsvinden met inachtneming van regels van nationaal en internationaal recht, naar letter en geest. Dit recht verschaft zowel een juridisch kader voor het militair optreden als regels voor de uitvoering ervan. Nederlandse militairen moeten altijd in overeenstemming met het Nederlands recht handelen, ook als zij zich bevinden op het grondgebied van een ander land.

2437. Er gelden specifieke, soms zelfs geheel verschillende regels per soort operatie waarbij militairen van de Koninklijke Landmacht zijn betrokken. Bij gevechtsoperaties staat altijd het humanitair oorlogsrecht centraal. Daarnaast zijn, indien in juridische zin (nog) geen sprake is van een gewapend conflict, met name de regels uit mensenrechtenverdragen van belang. De **juridische basis** van het militaire optreden kan -in het geval van een internationale troepenmacht- worden gevormd door één of meer resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Het optreden zal veelal plaatsvinden onder leiding van een andere internationale organisatie (EU, NAVO of OVSE). Afhankelijk van de politieke doelstelling van de operatie is dan sprake van een gevechtsoperatie of een vredesoperatie. In het eerste geval streeft de troepenmacht ernaar de strijdgroepen te bestrijden en beslissend te verslaan; in het tweede geval betreft het een door partijen (de strijdgroepen daarbij inbegrepen) gesloten overeenkomst, waarbij

de troepenmacht toeziet op de uitvoering en naleving ervan. Het is ook denkbaar dat Nederlandse militairen op uitnodiging van een bevriende natie of een bondgenootschap waar Nederland lid van is, worden ingezet tegen een verzetsbeweging. Dit kan zowel bilateraal als multinationaal plaatsvinden, waarbij de steunverlening juridisch wordt geregeld door een verdrag of overeenkomst tussen de regeringen van de betrokken landen.

De *Rules of Engagement* (ROE) -en indien van toepassing het mandaat van de troepenmacht zijn in dit verband ook van groot belang. Zij moeten, net als de bewapening en uitrusting van de militairen, zijn afgestemd op de (potentiële) dreiging en het verwachte geweldsniveau. Een troepenmacht die te maken krijgt met een gewapende verzetsbeweging moet in ieder geval beschikken over een voldoende ruim mandaat om in voorkomend geval robuust en beslissend te kunnen optreden. Een correct en consequent optreden in overeenstemming met de *Rules of Engagement* (en eventueel het mandaat) en de overige geldende rechtsregels draagt overigens in belangrijke mate bij aan het beeld dat de operatie gerechtvaardigd en juridisch juist is (zie ook de paragrafen 2457-2460).

2438. Het draagvlak onder de bevolking in het conflictgebied is van groot belang voor de **sociale legitimiteit** van de operatie. Indien dit aanvankelijk gering is, moet worden geprobeerd de steun voor het militaire optreden tegen de strijdgroepen te vergroten. Het uitvoeren van een *hearts and minds*-operatie kan in zo'n situatie leiden tot het vergroten van de steun onder de lokale bevolking. Indien deze het optreden en de aanwezigheid van de vreemde troepenmacht ondersteunt, worden onder meer de vrijheid van handelen en de bewegingsvrijheid van de militairen vergroot. Daarnaast wordt zo een belangrijke bron van informatie gevormd. Een tweede component van de sociale legitimiteit wordt gevormd door het draagvlak in eigen land. Indien de regering deelname aan een operatie overweegt, hanteert zij het Toetsingskader om te onderzoeken of een dergelijke inzet van Nederlandse militairen wenselijk en mogelijk is. Ook indien tijdens de operatie de omstandigheden wijzigen of als de inzet langer duurt dan oorspronkelijk werd aangenomen, zal de regering opnieuw het Toetsingskader gebruiken en een hernieuwde afweging maken. Een complicerende factor wordt gevormd door de omstandigheid dat tijdens de operatie in Nederland sprake is van een vredessituatie. In dergelijke gevallen zal men minder snel accepteren dat militaire operaties grote aantallen slachtoffers (zowel bij de strijdgroepen als onder de militairen) en grote materiële schade tot gevolg hebben.

2439. **Veiligheid** heeft inhoudelijk dezelfde waarde als bij reguliere gevechtsoperaties, maar krijgt in het geval van een gevechtsoperatie tegen strijdgroepen relatief een wat zwaarder accent. Doordat strijdgroepen veelal over het gehele operatiegebied zijn verspreid en daarbinnen niet of slechts moeilijk zijn te vinden, zijn verregaande maatregelen noodzakelijk in het kader van de informatiebeveiliging en van de fysieke bescherming van de eigen eenheden tegen de activiteiten van de strijdgroepen. Veiligheid kan ook betrekking hebben op de in het operatiegebied aanwezige vertegenwoordigers van NGO's en IO's, alsmede op de lokale bevolking. Het is immers denkbaar dat deze groeperingen, bijvoorbeeld in het kader van de *hearts and minds*-operatie, enige mate van fysieke bescherming wordt geboden tegen de strijdgroepen.

Grondbeginselen specifiek geldend voor gevechtsoperaties

2440. **Beweglijkheid** is vooral noodzakelijk om te kunnen anticiperen op het optreden van de strijdgroepen. De snelheid en verrassing waarmee strijdgroepen optreden en vervolgens weer verdwijnen, noodzaken tot mobiliteit om snel te kunnen reageren. Ook op onvoorzien momenten moet eventueel gevechtskracht tot gelding kunnen worden gebracht. Naast deze fysieke component moet ook een vorm van mentale beweglijkheid worden gerealiseerd. Commandanten en staven moeten ernaar streven door te dringen in de beslissingscyclus van het verzet en het verzet mentaal uit te manoeuvreren. Een goede analyse van de mogelijkheden en kwetsbaarheden van de strijdgroepen en de context van het conflict vormen hiervoor de belangrijkste voorwaarden.

2441. **Offensief handelen** is bij optreden tegen strijdgroepen niet uitsluitend gericht op het uitvoeren van offensieve gevechtsacties. Het betreft hier ook de mentale instelling om voortdurend het initiatief te verkrijgen en te behouden. De doelstelling van de operatie is immers een politieke, waardoor de militaire operatie niet primair is gericht op het nastreven van een militaire overwinning. Als zich een mogelijkheid voordoet om de strijdgroepen te verzwakken, moet wel doortastend worden opgetreden. Als bijvoorbeeld wordt ingeschat dat de steun voor de strijdgroepen onder de lokale bevolking kan worden verminderd door een intensivering van de inzet van alternatieve manoeuvreermiddelen, moet dit niet worden nagelaten. Uiteraard geldt dit slechts indien de steun onder de bevolking een factor van betekenis is voor de strijdgroepen.

2442. **Verrassing** is vooral op tactisch en eenheidsniveau van belang. Het aangrijpen van strijdgroepen is immers veelal een zaak van de lagere niveaus, waarbij in beginsel op een door de strijdgroepen niet voorziene

plaats, tijd of wijze wordt opgetreden. Het is mogelijk dat achteraf de lokale bevolking en autoriteiten uitleg wordt gegeven over het militaire optreden. Zeker indien daarbij geweld is gebruikt, kan dit gewenst zijn. Hierdoor wordt namelijk bijgedragen aan het behoud van de steun onder de bevolking voor de aanwezigheid en het optreden van de troepenmacht. Op strategisch niveau is verrassing veel minder van belang. Hier gaat het eerder om het zo helder mogelijk presenteren van intenties, mogelijkheden en politieke doelstellingen.

Verrassend optreden vindt vooral op de lagere niveaus plaats.

Foto: KCT

Grondbeginselen in beginsel specifiek geldend voor vredesoperaties

2443. **Gebruik van geweld.** Voor gewapende conflicten schrijft het humanitair oorlogsrecht voor dat geweld slechts proportioneel en bij militaire noodzaak mag worden toegepast. Tijdens **vredesoperaties** hangt het succes voor een belangrijk deel af van de instemming van de partijen. Om deze instemming te behouden, is het vereist slechts een **minimum** aan (noodzakelijk) geweld te gebruiken. Deze eis beperkt

waar, wanneer en in welke mate een vredesmacht geweld gebruikt. Ook het bereiken van een lange termijnsucces bij een vredesafdwingende operatie hangt af van het beheerst en proportioneel gebruik van geweld. Een tactisch succes als resultaat van het gebruik van een grote mate van geweld kan op de lange termijn dan ook tot een mislukking leiden.

2444. Bij een gevechtsoperatie tegen strijdgroepen geldt dat, in principe, niet meer geweld moet worden gebruikt dan strikt noodzakelijk is. Dit is van belang om de noodzakelijke steun te verkrijgen en te behouden, zowel bij de plaatselijke bevolking als ook in eigen land, waardoor de kans op succes op langere termijn wordt vergroot. We spreken in dit geval eerder van proportioneel dan van minimaal gebruik van geweld. De eigen troepen moeten er daarbij rekening mee houden dat de tegenstander wel buitensporig geweld kan gebruiken. Derhalve is het belangrijk dat de troepenmacht door een robuuste uitstraling en optreden ontzag inboezemt bij de strijdgroepen. Naast de toepassing van geweld moeten commandanten streven naar het gebruik van alternatieve methoden om de vijand uit te schakelen of uit te manoeuvreren. Zo kunnen bijvoorbeeld sleutelfunctionarissen worden opgepakt of kunnen strijdgroepen fysiek worden geïsoleerd, waardoor een vergelijkbaar effect wordt bereikt. Beperkt (of aangepast) gebruik van geweld heeft in de krijgshistorie meer dan eens zijn waarde bewezen. In de huidige tijd, waarin het publiek via de media in staat is 'mee te kijken' op het operatietoneel, is het nog meer van belang om door beperkt gebruik van geweld het draagvlak voor de operatie te behouden. Het veel en vaak geweld gebruiken leidt ertoe dat het draagvlak onder het gunstig gezinde deel van de lokale bevolking verloren gaat. Dit heeft uiteindelijk tot gevolg dat de bevolking in de armen van de strijdgroepen worden gedreven, doordat afkeer ontstaat van het optreden van de troepenmacht.

Eenheden van de *Implementation Force* (IFOR) en de *Stabilisation Force* (SFOR) verzorg(d)en geregeld life firing demonstraties voor lokale civiele en militaire autoriteiten op de diverse oefenterreinen in Bosnië teneinde deze autoriteiten te overtuigen van de potentie van IFOR, resp. SFOR. De strakke en professionele uitstraling van militaire eenheden die gebruik maken van modern en goed onderhouden materieel boezemt ontzag in. De presentie van *Task Force Fox* in Macedonië op *hot spots* leidde vrijwel onmiddellijk tot deëscalatie.

2445. **Vasthoudendheid.** Vredesoperaties vereisen vasthoudendheid in de vorm van een langdurige betrokkenheid van de internationale gemeenschap. In een vroeg stadium moet dan ook worden vastgesteld hoe de militaire inzet kan bijdragen tot het bereiken van de gewenste politiek-strategische eindsituatie. Daarbij moet onder meer rekening

worden gehouden met de lange(re) termijndoelstellingen en de politieke en juridische beperkingen waarmee de troepenmacht tijdens de uitvoering van de operatie te maken krijgt.

2446. Gevechtsoperaties tegen strijdgroepen vereisen eveneens vasthoudendheid. Het is niet uitgesloten dat een langdurige betrokkenheid noodzakelijk is om de gewenste politieke eindsituatie te bereiken. Ook in dit geval geldt dat de politieke lange termijndoelstellingen en de aard van het conflict bepalen in hoeverre de militaire betrokkenheid van lange duur moet zijn. Omdat de militaire component veelal ondersteunend is voor en aanvullend op de overkoepelende politieke operatie, kan een militaire aanwezigheid voor langere duur noodzakelijk zijn. Daarbij geldt bovendien dat strijdgroepen -zeker in het geval van hevige verliezen- op langere termijn moeite kunnen hebben de strijd voort te zetten. Overigens kan de tijd ook in het voordeel van de strijdgroepen werken, zeker als deze 'ondergronds' de strijd voortzetten en de troepenmacht langdurig verliezen blijven toebrengen. Het draagvlak bij het thuisfront neemt daardoor sterk af en het kan uiteindelijk zelfs leiden tot een terugtrekking van de troepenmacht.

Sectie 4 - Kenmerken

2447. Het eigen optreden tijdens gevechtsoperaties tegen strijdgroepen wordt getypeerd door een aantal **gemeenschappelijke kenmerken**. Deze worden mede bepaald door de omstandigheden waaronder dit soort operaties wordt uitgevoerd. De kenmerken van het eigen optreden komen overigens deels overeen met die van reguliere gevechtsoperaties en vredesoperaties. Hierna worden de belangrijkste kenmerken van de gevechtsoperaties tegen strijdgroepen nader beschouwd. Er is echter geen sprake van een limitatieve opsomming, ook zijn niet alle kenmerken altijd zonder meer van toepassing.

Algemene kenmerken

2448. Het eigen optreden kan **naar de plaats en in de tijd grote verschillen vertonen**. Veelal wordt opgetreden met formaties, respectievelijk eenheden van brigade- en bataljonsgrootte, waarmee reguliere gevechtsacties worden uitgevoerd. Het is echter ook mogelijk dat acties op kleinere schaal worden uitgevoerd. Dit kan zowel geplande acties als acties tegen gelegenheidsdoelen betreffen, waarbij bijvoorbeeld kleinere weerstandshaarden worden aangegrepen. Voorts is het mogelijk dat taken als gebiedsbewaking, patrouillegang of objectbewaking ter ondersteuning van het lokale overheidsgezag worden uitgevoerd. Daarnaast is het denkbaar dat in het kader van de *hearts and minds*-

operatie humanitaire hulp wordt verleend. Het militaire plan vormt daarbij altijd één geheel met de andere componenten van de operatie en is gericht op de middelen en structuur van de strijdgroepen. Hoewel de militaire bijdrage in beginsel ondersteunend van aard is, kunnen militaire strijdkrachten in bepaalde fasen een centrale rol spelen in de operatie.

2449. De militaire component in de totale operatie is veelal de enige die de beschikking heeft over een groot aantal middelen waarmee effectief een **veelheid aan taken** kan worden uitgevoerd. Naast militaire taken als gevechtsacties en patrouillegang kan men opgedragen krijgen politietaken uit te voeren, zoals *crowd and riot control*, het handhaven van een avondklok, huiszoekingen en verkeerscontrole. Daarnaast kunnen militairen worden ingezet om humanitaire hulp te verlenen, zodat het draagvlak onder de bevolking wordt vergroot. Hierbij kan worden gedacht aan wegherstel, de bouw van onderkomens, voedsel- en waterdistributie, geneeskundige hulp en het voorzien in transport en communicatie. Ten slotte is het mogelijk dat militairen tot taak krijgen (militair) personeel te trainen, zoals explosievenopruimers en *de-miners*.

2450. In een gevechtsoperatie tegen irregulier optredende strijdgroepen is het optimaal benutten van de eigen middelen zeer complex. De Koninklijke Landmacht is niet primair gebouwd om dit soort operaties uit te voeren, noch is het personeel er specifiek voor opgeleid. Dit betekent dat zonder aanpassingen het optreden tegen irregulier optredende strijdgroepen asymmetrisch is. Er zijn goede redenen ten minste een deel van het eigen optreden juist symmetrisch ten opzichte van de tegenstander te maken. Dit houdt een reorganisatie tot kleinere en meer zelfstandige eenheden en een specifieke training van infanterie-eenheden, *special forces*, en marechaussee-eenheden in. Dit betekent dus ook een **aangepaste vorm van optreden**, waarop in de hoofdstukken 26 en volgend nader wordt ingegaan. Ten slotte kan het proportionaliteitsbeginsel noodzaken tot een zekere terughoudendheid bij de inzet van zware middelen. De inzet hiervan tegen strijdgroepen die alleen beschikken over lichte wapens en bovendien slechts over een beperkte fysieke bescherming beschikken, kan immers afbreuk doen aan het draagvlak voor de operatie bij de lokale bevolking en het thuisfront.

2451. Het optreden kan plaatselijk en tijdelijk verschillen, afhankelijk van de **invloed van de strijdgroepen**. Gebieden die onder controle staan van de strijdgroepen of van lokale autoriteiten die de strijdgroepen gunstig zijn gezind, zijn niet of nauwelijks ontvankelijk voor niet-militaire maatregelen. In die gebieden is militair optreden noodzakelijk om de eigen invloed te doen gelden. Het optreden is daarbij vooral

gericht op het inperken en uiteindelijk beëindigen van de invloed van de strijdgroepen. In gebieden die niet onder controle staan van strijdgroepen, is militair optreden vooral gericht op het voorkomen van deze invloed. Ook is het denkbaar dat in de tijd gezien de strijdgroepen en de eigen troepen meer of minder zeggenschap in een bepaald gebied hebben. Zo is het mogelijk dat bijvoorbeeld strijdgroepen 's nachts en eigen troepen bij dag een bepaald gebied controleren.

2452. Bij het optreden tegen strijdgroepen is het uitgangspunt dat -net als bij een reguliere gevechtsoperatie- in beginsel wordt opgetreden als partij in een conflict. Het verschil ten opzichte van een reguliere gevechtsoperatie is dat de inzet van de militaire component in het grotere geheel van de operatie niet altijd bepalend is. De politiek-strategische eindsituatie is doorgaans namelijk eerder door de **inzet van andere middelen** te behalen, zoals niet-militaire middelen en alternatieve manoeuvreermiddelen. Daarnaast wordt geweld (nog) selectiever en veelal niet grootschalig gebruikt.

2453. Gevechtsoperaties tegen strijdgroepen voltrekken zich in een omgeving waar de lokale autoriteiten plaatselijk en tijdelijk het gezag kwijt zijn. De troepenmacht moet dan ook rekening houden met **chaos en anarchie** en daar zo mogelijk tegen optreden. Dit soort operaties vereist derhalve de inzet van goed opgeleide en getrainde militairen, die bovendien de juridische en feitelijke mogelijkheden kennen en bezitten om geweld te gebruiken. Een goede kennis van de militairen van vooral het mandaat en de *Rules of Engagement* is dan ook van groot belang.

2454. Het optreden in het kader van een gevechtsoperatie tegen strijdgroepen kenmerkt zich door **samenwerking met vele actoren**. Hierbij moet onder meer worden gedacht aan de (internationale) coalitie en/of organisatie onder wiens verantwoordelijkheid de operatie plaatsvindt, lokale en regionale politieke autoriteiten en ambtenaren, politiefunctionarissen en (para)militairen. Indien de troepenmacht de lokale orde en veiligheid ook moet (helpen) handhaven, verdient het de voorkeur om daarbij actief de lokale politie- en veiligheidsorganisaties te betrekken. Daarnaast zullen in het operatiegebied vele NGO's werkzaam zijn. Ten minste met de belangrijkste daarvan moet ook naar samenwerking worden gestreefd.

2455. Het militair optreden is te allen tijde **beheerst en gedisciplineerd**. Misdragingen en brutaal optreden begunstigen eerder het gewapend verzet dan het eigen optreden. Het verzet kan immers het gebruik van buitensporig geweld publicitair uitbuiten. Mensen kunnen zich afkeren van het optreden van de troepenmacht en gaan sympathiseren met of

*Samenwerking tussen de diverse (internationale) actoren is van groot belang.
Foto: HQ MND (SW)
Media Production Team*

zich zelfs aansluiten bij de strijdgroepen. Daardoor wordt het moeilijker om een goed inlichtingennetwerk op te bouwen. Het gevaar is dat hierdoor een vicieuze cirkel ontstaat en de kans op succes alleen maar kleiner wordt. Militairen op alle niveaus moeten dan ook doordrongen zijn van het belang van beheerst en gedisciplineerd optreden. Ten slotte moet men in dit verband ook beschikken over een krachtige uitstraling, waardoor de kans op een aanval door de strijdgroepen wordt verkleind.

In Bosnië worden arrestaties door SFOR-troepen van *Persons Indicted for War Crimes* (PIFWICS), die worden gezocht door het *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia* (ICTY), meestal direct gevolgd door demonstraties en opstandig gedrag door de lokale bevolking. De terugkeer van *displaced persons* leidt in veel gevallen tot soortgelijke reacties. Beheerst

en gedisciplineerd militair optreden biedt in dergelijke gevallen voldoende ruimte aan de lokale bevolking om uiting te geven aan haar woede. Tegelijkertijd geven de ingezette militairen duidelijk de grenzen aan.

2456. De **duur van de operatie** kan sterk variëren. Het is veelal moeilijk te voorspellen hoe lang de militaire aanwezigheid noodzakelijk is. Indien toch een inschatting wordt gemaakt, is de duur van de operatie uiteindelijk vaak langer dan aanvankelijk voorzien. Dit is onder meer het gevolg van het feit dat de militaire bijdrage vaak ondersteunend is voor de gehele operatie. Zo kan de militaire inzet slechts voorwaardenscheppend zijn of zelfs ten doel hebben tijdwinst te boeken voor politieke activiteiten. De duur van militaire inzet wordt daarnaast ook bepaald door zich wijzigende omstandigheden. Zo kunnen bijvoorbeeld gewijzigde politieke doelstellingen van de eigen overheid of de strijdgroepen ertoe leiden dat de operatie langer gaat duren.

Het gebruik van geweld en de Rules of Engagement

2457. Militair optreden onderscheidt zich van andere politieke instrumenten door het gebruik van geweld en de dreiging daarmee. Naast politieke en militaire richtlijnen wordt het militair optreden in sterke mate bepaald door het **humanitair oorlogsrecht** en door **nationaal recht**. Het humanitair oorlogsrecht geeft regels voor de uitvoering van de vijandelijkheden in een gewapend conflict. Het legt daarbij beperkingen op aan de individuele leden en commandanten van militaire eenheden op alle niveaus. Het humanitair oorlogsrecht is vervat in een groot aantal internationale verdragen, protocollen en conventies. De belangrijkste hiervan zijn het Landoorlogsreglement, de vier Geneefse Verdragen uit 1949 en de Aanvullende Protocollen uit 1977. Veel regels in deze verdragen zijn ontleend aan internationaal gewoonterecht dat in de loop der jaren in de praktijk is ontstaan.

2458. Het humanitair oorlogsrecht heeft twee fundamentele beginselen in zich voor het gebruik van geweld: **militaire noodzaak en proportionaliteit**. Noodzaak betekent dat geweld alleen mag worden gebruikt als het essentieel is om het militaire doel te bereiken. Proportionaliteit houdt in dat geweld en vernietiging worden beperkt tot het minimaal noodzakelijke om dat doel te bereiken. Een logisch gevolg is dat bijkomende schade zoveel mogelijk wordt beperkt. Het daadwerkelijke gevecht mag uitsluitend tussen combattanten worden gevoerd en gevechtshandelingen mogen alleen tegen combattanten en militaire doelen worden gericht (in Hoofdstuk 22 is reeds ingegaan op het onderscheid tussen combattanten en burgers). Onder militaire doelen worden objecten verstaan die naar hun aard, ligging, bestemming of gebruik een daadwerkelijke bijdrage tot de

krijgsverrichtingen leveren en waarvan de gehele of gedeeltelijke vernietiging, de verovering of het onbruikbaar maken onder de omstandigheden van dat moment een duidelijk militair voordeel oplevert.

2459. Als middel tot beheersing van militair geweld en de daaraan gerelateerde activiteiten worden *Rules of Engagement* (ROE) vastgesteld. De *Rules of Engagement* bestaan uit richtlijnen en regels, die tezamen het (operationeel) beleid ten aanzien van het gebruik van geweld vaststellen, alsmede de op de operatie van toepassing zijnde geweldsinstructie. Zij omvatten ook regels voor -aan het gebruik van geweld gerelateerde- activiteiten, zoals de positionering van eenheden en het gebruik van elektromagnetische apparatuur. *Rules of Engagement* zijn dus meer dan alleen geweldsregels. Voor iedere operatie worden specifieke *Rules of Engagement* vastgesteld door de voor die operatie verantwoordelijke autoriteit op basis van de juridische context van de operatie (zie ook Hoofdstuk 22, Sectie 4), in samenhang met de militair operationele planning en indien van toepassing het mandaat.

Rules of Engagement worden zowel in vreedstijd als in oorlogstijd toegepast en gelden zowel voor gevechts- als vredesoperaties. Zij worden in een bijlage van een operatieplan of -bevel vastgelegd, maar ook als vaste order. Meestal bestaan de *Rules of Engagement* uit een serie richtlijnen en beginselen gevolgd door instructies, geboden en verboden. Zij zijn vrij algemeen gesteld en niet elke denkbare situatie wordt beschreven. De militair moet iedere situatie dan ook met gezond verstand beoordelen, waarbij de *Rules of Engagement* als basis dienen.

2460. De *Rules of Engagement* vormen zowel een bron van zekerheid als een toetsingsinstrument voor het eigen optreden. Gezien de doelstelling en wijze van totstandkoming bieden zij zekerheid voor wat betreft het beoogde niveau van het gebruik van geweld tijdens de operatie. Dat geldt ook voor de bedoelingen van de voor die operatie verantwoordelijke autoriteit. Anderzijds moet men zich bewust zijn van het feit dat de *Rules of Engagement* algemeen zijn geformuleerd. De uitgangspunten voor het gebruik van geweld (noodzaak en proportionaliteit) dienen, tezamen met de *Rules of Engagement*, als toetsingsinstrument, waarmee de militair een afweging maakt voor wat betreft zijn (beoogde) handelingen. De militair blijft echter altijd individueel verantwoordelijk (en in het uiterste geval strafrechtelijk aansprakelijk) voor zijn handelen.

Sectie 5 - Functies van militair optreden

2461. **Commandovoering.** Decentralisatie in het kader van opdracht-

gerichte commandovoering moet op alle niveaus verzekeren dat een hoog tempo van commandovoering kan worden toegepast. Hiermee kan bovendien snel worden ingespeeld op zich wijzigende omstandigheden. Dit is bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen absoluut noodzakelijk omdat strijdgroepen vaak verrassend, onvoorspelbaar en snel optreden, waardoor het moeilijk is hen te vinden en te binden. Voorziene, maar vooral onvoorziene gelegenheden moeten dan ook worden aangegrepen om het initiatief te (her)nemen. Vaak moeten commandanten op laag niveau als zich de mogelijkheid aandient de strijdgroepen aan te grijpen, zo'n gelegenheid zelfstandig uitbuiten. Vooral in een groot operatiegebied waarbij eenheden in kleiner verband optreden, moeten commandanten initiatieven durven en kunnen nemen.

2462. De specifieke omstandigheden van gevechtsoperaties tegen strijdgroepen stellen hoge eisen aan commandanten. Specifieke leiderschapskwaliteiten en professionele vaardigheden (zoals voorbeeldgedrag, morele moed en zorg voor het personeel) zijn nodig om in de complexe omgeving van zo'n operatie te functioneren. Naast specifiek militaire vaardigheden gaat het hierbij ook om kennis van en inzicht in juridische aangelegenheden, culturele aspecten, de taal en de media. Commandanten tot op het laagste niveau moeten hierop zijn voorbereid door middel van zo realistisch mogelijke **training en (missiegerichte) opleiding**. Het vereist aanpassingsvermogen, flexibiliteit, discipline maar ook geduld om de juiste beslissingen te kunnen nemen. Deze aspecten moeten in de voorbereiding op de operatie nadrukkelijk verder worden ontwikkeld.

2463. Tijdens gevechtsoperaties tegen strijdgroepen kunnen bepaalde **factoren van invloed** zijn op het beginsel van de decentrale commandovoering en zelfs de opdrachtgerichte commandovoering onder druk zetten.

- **Politieke gevoeligheid.** Handelingen op het tactische en operationele niveau kunnen grote politieke gevolgen hebben. Dit maakt het noodzakelijk dat commandanten op alle niveaus inzicht hebben in de politieke context van de operatie en hun rol in het grotere geheel. Dit kan beperkingen voor de vrijheid van handelen tot gevolg hebben. Commandanten moeten hiervan op de hoogte zijn en de achtergronden van eventuele beperkingen kennen.
- **Relaties met media, buurlanden dan wel bevolking.** Het optreden kan van invloed zijn op deze relaties en daarmee indirect het succes van de operatie bepalen. Zo kan de politieke medewerking van buurlanden noodzakelijk zijn om de strijdgroepen externe steun te ontzeggen. Vanuit die optiek worden commandanten in hun vrijheid van handelen, eventueel plaatselijk en tijdelijk, beperkt. Het kan bijvoorbeeld verboden zijn om strijdgroepen te achtervolgen over de

HOOFDSTUK VIERENTWINTIG

grens, omdat de soevereiniteit van het buurland in het geding is.

- Het nastreven van **eenheid van inspanning** in de operatie met andere actoren kan aanleiding zijn om de vrijheid van handelen te beperken. Kennis van de politieke doelstelling van de operatie en het oogmerk van de hogere militaire commandant dragen bij aan het inzicht in de achtergronden van deze beperkingen.
- De omstandigheden in een gevechtsoperatie tegen strijdgroepen kunnen zeer chaotisch zijn en veel weg hebben van anarchie. Het gevaar van normvervaging in het eigen optreden is aanwezig, vooral als gedurende langere tijd in spanning en onzekerheid wordt gewerkt en men met tegenslagen (in het bijzonder personele verliezen) wordt geconfronteerd. Hierdoor kan het noodzakelijk zijn aan het optreden beperkingen te stellen in het kader van de **(zelf)bescherming**, vooral waar het contacten met de lokale bevolking betreft.

2464. **Eenheid van commandovoering** is een absolute voorwaarde om de eenheid van inspanning in de gehele operatie te waarborgen. Eenhoofdige leiding en duidelijke bevelslijnen dragen hieraan bij. Hoewel de militaire component van de operatie doorgaans de beschikking heeft over een veelheid aan middelen en daarmee een groot aantal taken kan uitvoeren, moet de leiding over de gehele operatie bij voorkeur juist niet bij de operationele militaire commandant liggen. Daardoor wordt ook het ondersteunende karakter van de militaire component in de operatie onderstreept.

2465. Om de afstemming tussen en de eenheid van inspanning van de verschillende componenten van de operatie zeker te stellen, vindt op **operationeel niveau** de leiding van de operatie soms plaats vanuit een geïntegreerde civiel-militaire staf. Daarin zijn dan bij voorkeur alle relevante actoren in de operatie vertegenwoordigd. Hierbij kan worden gedacht aan civiele autoriteiten uit het land zelf, politieke en militaire functionarissen die leiding geven aan de operatie en hulpverleningsorganisaties. De sterk door de politiek beïnvloede aanpak van dit soort operaties noodzaakt tot een zeer nauwe samenwerking met de leiding van de militaire component. Aansturing vanuit een geïntegreerde staf geeft hieraan goed invulling en waarborgt korte lijnen in de communicatie en afstemming. Hoewel de oprichting van een dergelijke staf een belangrijke stap in de goede richting kan vormen, is het nog geen garantie voor succes. De kans hierop neemt sterk toe naarmate men werkt vanuit een gemeenschappelijke doctrine en begrip voor elkaars standpunten en doelstellingen opbrengt, alsmede gezamenlijk overeen komt de gewenste politieke eindsituatie te realiseren.

2466. **Inlichtingen** zijn in elke operatie van essentieel belang. Het doel is een beeld van de omgeving en strijdgroepen op te bouwen op grond

waarvan acties tegen de strijdgroepen kunnen worden ondernomen. In gevechtsoperaties tegen strijdgroepen is de omgeving zeer complex en manifesteren de strijdgroepen zich doorgaans niet openlijk. Bovendien bevindt de tegenstander zich - dit in tegenstelling tot een reguliere gevechtsoperatie - niet direct tegenover de eigen eenheden. De strijdgroepen kunnen zich in het operatiegebied bevinden, maar daarin onzichtbaar aanwezig zijn. Dit betekent dat goede en voortdurende inlichtingen op dit vlak essentieel zijn voor een adequate planning van en besluitvorming over het eigen optreden. Behalve dat de strijdgroepen moeilijker te vinden en te identificeren zijn, zijn ook hun intenties niet slechts uit fysieke waarnemingen op te maken. Het verzamelen van inlichtingen door *human intelligence* (HUMINT) speelt mede daarom een belangrijke rol. Daarnaast heeft kennis van de omgeving en de strijdgroepen een positief effect op het moreel van de eigen troepen. Onzekerheid gedurende langere tijd kan nadelige effecten hebben op het moreel, zeker als de strijdgroepen intussen in staat zijn om succesvol op te treden, zonder daarbij in hun militair vermogen te worden aangetast.

2.467. **Manoeuvre.** Eén van de grondslagen van gevechtsoperaties is de manoeuvre-oorlogvoering. Ook bij optreden tegen strijdgroepen is een vorm van manoeuvre-oorlogvoering toepasbaar. Vooral op tactisch niveau is het van belang om een voordelige positie ten opzichte van de strijdgroepen te bewerkstelligen door de verplaatsing van troepen in combinatie met vuurkracht of de dreiging daarmee. Naast de nadruk op deze fysieke component van het militair vermogen, richt de manoeuvre zich ook op de mentale en conceptuele component. De manoeuvre is dan meer gericht op mensen en hun ideologie(en) in plaats van op de beweging van troepen op de grond. Het aangrijpen van het moreel of de fysieke samenhang heeft in gevechtsoperaties tegen strijdgroepen veel meer effect dan het streven naar fysieke vernietiging. De samenhang van de strijdgroepen wordt aangetast door hun onderkende zwakheden, zoals steun onder de bevolking, hun logistieke en financiële ondersteuning, hun communicatie- en informatienetwerk en hun uitvalsbases te attaqueren. Verrassing, tempo, gelijktijdigheid en vasthoudendheid in het optreden dragen bij aan de ontwrichting van de strijdgroepen, waardoor hun wil wordt gebroken. Dit schept uiteindelijk ook de voorwaarden voor het beëindigen van hun politieke strijd. Militair vermogen wordt daarbij selectief en beheerst toegepast. Het gaat uiteindelijk vooral om het bereiken van politiek succes met gebruik van minimaal noodzakelijk geweld.

2.468. Eén van de (alternatieve) manoeuvre-middelen wordt in bepaalde gevallen gevormd door de *hearts and minds*-operatie. Dit zijn activiteiten die gericht zijn op het verbeteren van de relatie tussen de troepenmacht en de lokale bevolking om zodanige omstandigheden te creëren, dat

Openlijke ontplooiing van zware wapens geeft een signaal af.
Foto: Sectie Communicatie 13 Mechbrig

hierdoor het bereiken van de politieke en militaire doelstellingen wordt bevorderd. Deze maatregelen worden doorgaans in relatie met andere actoren voorbereid en uitgevoerd. Activiteiten in dit kader moeten aan een aantal criteria voldoen.

- De activiteiten komen aan een zo groot mogelijk deel van de bevolking ten goede en vinden bij voorkeur in verschillende gebieden plaats om zoveel mogelijk mensen gelijktijdig te bereiken.
- De maatregelen spelen in op een behoefte onder de bevolking.
- De planning van deze activiteiten vindt bij voorkeur plaats samen met lokale autoriteiten om daarmee het draagvlak te bevorderen. Ook het betrekken van de lokale bevolking bij de uitvoering vergroot de kans op succes. Onder omstandigheden mag daarbij wel een tegenprestatie worden gevraagd.
- Er moet worden voorkomen dat concurrentie optreedt met activiteiten van andere organisaties of dat andere organisaties in hun taakuitvoe-

ring worden ontmoedigd of ondergraven.

- Afronding is mogelijk binnen een vastgestelde tijd en zo mogelijk met behulp van in het operatiegebied beschikbare middelen en mogelijkheden.
- De activiteiten worden ruim toegepast, want een te geïsoleerde (plaatselijke) benadering opent de mogelijkheid voor de strijdgroepen om represailles te nemen.

2469. **Vuursteun** is het vermogen met indirect vuur het militair vermogen van strijdgroepen uit te schakelen. In tegenstelling tot bij reguliere gevechtsoperaties is het bij dit soort operaties moeilijker om vuursteunmiddelen tot gelding te brengen en er effectief gebruik van te maken. Dit is het gevolg van het feit dat de strijdgroepen de eigen troepen proberen te dwingen het gevecht aan te gaan waar de inzet van vuursteunmiddelen niet of nauwelijks mogelijk is. Toch moet de inzet van deze vuursteunmiddelen worden gepland. Dit geldt niet uitsluitend voor gevechtsacties, maar ook bij patrouille- en gebiedsbewakingsactiviteiten. Commandanten kunnen ook overgaan tot de openlijke ontplooiing van zware wapens om daarmee een signaal af te geven en de strijdgroepen onder druk te zetten. De dreiging die ervan uitgaat kan immers afbreuk doen aan de wil van de strijdgroepen om tot actie over te gaan en de strijd voort te zetten. In voorkomend geval moeten wel voorbereidingen zijn getroffen om deze wapensystemen ook daadwerkelijk in te zetten, indien de strijdgroepen niet onder de indruk blijken en toch tot gewapende actie overgaan.

2470. **Bescherming** richt zich ook bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen op het behoud van het eigen militair vermogen. De aard en het optreden van strijdgroepen leiden ertoe dat in deze operaties relatief meer capaciteit en inspanning noodzakelijk zijn om te voorzien in adequate bescherming. Strijdgroepen treden veelal verrassend en op kleine schaal op en gaan op in het terrein en de bevolking. Door gebruik te maken van de bevolking zijn strijdgroepen bovendien in staat om een uitstekend inlichtingennetwerk in stand te houden. Men is hierdoor goed geïnformeerd over de militaire activiteiten van de troepenmacht in het gebied, hetgeen de strijdgroepen in staat stelt om tijdig weer op te gaan in de bevolking voordat men fysiek kan worden bedreigd. Beschermingsmaatregelen in het kader van de eigen operationele veiligheid zijn ook noodzakelijk om bijvoorbeeld infiltraties vanuit de strijdgroepen in de overheid te voorkomen.

2471. Het feit dat strijdgroepen in het operatiegebied aanwezig zijn, leidt ertoe dat eigen eenheden worden ontplooid in een gebied dat in beginsel als vijandig wordt aangemerkt. Het is daarbij mogelijk dat zelfs elke vorm van gezag, orde en structuur ontbreekt. Dit stelt een aantal eisen

aan de locaties waar eigen eenheden worden gevestigd. Zo'n basis moet goed en relatief eenvoudig te beveiligen en te verdedigen zijn. Mogelijkheden in het terrein hiertoe worden dan ook benut. De locatie moet ruim genoeg zijn om logistieke ondersteuning en voorraden te herbergen, maar toch zo compact mogelijk zijn om een efficiënte beveiliging te realiseren. Een goede bereikbaarheid over wegen, maar ook door de lucht met behulp van helikopters moet daarbij zijn verzekerd. Voor het treffen van de juiste **beschermingsmaatregelen** moet rekening worden gehouden met vijandelijke activiteiten zoals sabotage, terreurdaden, beschietingen en aanvallen ondersteund door (lichte) vuursteunmiddelen.

2472. Bescherming betekent ook het bieden van **bescherming aan andere actoren**. Andere actoren die in het kader van de overkoepelende operatie actief zijn in het operatiegebied, kunnen behoefte hebben aan een bepaalde mate van veiligheid, die zij niet zelf kunnen realiseren. Het is mogelijk dat militaire eenheden hiertoe taken krijgen. Hierbij valt te denken aan de veiligheid van diplomatieke en politieke functionarissen, medewerkers van NGO's en in ruimere zin (leden van) de burgerbevolking. In hoeverre hiervoor middelen worden ingezet, is afhankelijk van de mate van de dreiging. In ieder geval moeten hiervoor eventualiteitsplannen zijn gemaakt. De troepenmacht kan zich daarbij overigens voor de keuze zien geplaatst tussen de inzet van middelen in het kader van de eigen bescherming of voor die van derden.

2473. **Logistiek**. De doelstelling van logistieke activiteiten is niet anders dan bij reguliere gevechtsoperaties. De omstandigheden van een gevechtsoperatie tegen strijdgroepen noodzaken echter tot aanpassingen in de planning en uitvoering van de logistiek.

- Het **terrein** waarin gevechtseenheden optreden, kan veelal minder goed toegankelijk zijn, uitgaande van het feit dat strijdgroepen vooral onoverzichtelijk terrein gebruiken als uitvalsbasis. Dit kan van invloed zijn op de keuze van locaties voor logistieke eenheden, de wijze van bevoorrading en de mate van logistieke zelfstandigheid van de gevechtseenheden. Het is denkbaar dat eenheden op lager niveau voor het uitvoeren van bepaalde acties een grote logistieke zelfstandigheid behoeven. Dit kan impliceren dat zij moeten kunnen beschikken over extra voorraden, capaciteit voor het uitvoeren van *battle damage repair* en mobiele geneeskundige elementen (daarbij inbegrepen chirurgische capaciteit).
- **Aard en optreden van de strijdgroepen** zijn van invloed op de keuze van logistieke locaties, de *Lines of Communications* en de mate van beveiliging van logistieke installaties. Locaties en te gebruiken routes worden bij voorkeur gekozen in gebieden die de strijdgroepen niet

controleren. Dit is niet altijd mogelijk en in dat geval moet de beveiliging van locaties en routes zodanig zijn dat de logistieke ondersteuning toch doorgang vindt. Logistieke installaties vormen overigens een aantrekkelijk doelwit voor strijdgroepen. In beginsel zou het voorgaande niet moeten gelden voor geneeskundige inrichtingen, ware het niet dat de strijdgroepen de regels van het humanitair oorlogsrecht niet in alle gevallen zullen respecteren.

- De specifieke aard en omstandigheden van een gevechtsoperatie tegen strijdgroepen vergen extra aandacht voor de **personeelslogistiek** en zijn dus in belangrijke mate bepalend voor de inrichting van het gezondheidszorgsysteem. De uiteenlopende strijdwijzen van strijdgroepen alsmede de onzekerheid over omvang, locatie en aard van de strijdgroepen leiden tot voortdurende spanning en onzekerheid bij eigen troepen. Bovendien zijn de uit te voeren taken zeer divers van aard, waarbij beheerst en gedisciplineerd optreden voorop staat.
  - Dit vergt van militairen veel flexibiliteit en aanpassingsvermogen en vraagt nadrukkelijk aandacht op het gebied van **personeelszorg**. Het tijdig laten recupereren van militairen in een veilige omgeving voorkomt in dit verband veel problemen. Dit betekent dat hiervoor voldoende (financiële) middelen beschikbaar moeten zijn.
  - Een adequate **gezondheidszorg** is in hoge mate bepalend voor het moreel van de eigen troepen. In het kader van de preventie en de nazorg moet met name ook aandacht worden besteed aan de geestelijke gezondheidszorgaspecten. Zeker bij het optreden tegen strijdgroepen geldt een goed functionerend gezondheidszorgsysteem als een *force multiplier*.

Sectie 6 - Kerntaken

2474. **Algemeen.** De kerntaken zijn, evenals bij reguliere gevechtsoperaties, in operaties tegen strijdgroepen te gebruiken als planningsinstrument voor de commandant. De accenten van de afzonderlijke kerntaken liggen echter anders dan bij reguliere gevechtsoperaties. Bovendien is de samenhang tussen politieke maatregelen en militaire activiteiten groter. Zowel de politieke component als de militaire component nemen activiteiten op zich die gerelateerd zijn aan de kerntaken. Daarbij moeten ze elkaar wederzijds ondersteunen. Zo kunnen politieke maatregelen tot doel hebben strijdgroepen te binden, waarna militaire maatregelen strijdgroepen kunnen slaan. Idealiter wordt de integrale benadering nagestreefd: zowel de politieke als militaire inspanningen zijn gericht op het vinden, binden en slaan van strijdgroepen.

2475. Het **vinden van de strijdgroepen** is een fundamentele voorwaarde voor het succes in de gehele operatie. Voor het militaire deel is het een voorwaarde om de andere twee kerntaken uit te voeren. Ook voor het niet-militaire deel van de operatie is het een voorwaarde om maatregelen uit te voeren. Deze maatregelen zijn pas effectief wanneer niet alleen de locatie van de strijdgroepen bekend is, maar tevens inzicht is verkregen in de bedoelingen en intenties van de strijdgroepen. Alleen dan is het namelijk mogelijk om tijdig te anticiperen op hun optreden. Het vinden richt zich als kerntaak niet alleen op de strijdgroepen. Het gaat ook om het vaststellen van gevoelens en meningen van de burgerbevolking en eventueel van de machts- en invloedsverhoudingen bij de lokale autoriteiten. Hierbij is samenwerking met de civiele autoriteiten -de politie daarbij inbegrepen- noodzakelijk. Op grond hiervan is een inschatting te maken van de effectiviteit van te nemen maatregelen die zijn gericht op de bevolking (in het bijzonder de *hearts and minds*-operatie).

2476. De moeilijkheid is dat strijdgroepen veelal **niet te onderscheiden** zijn van de bevolking en zich onder de bevolking bevinden. Dit betekent dat de invulling van de kerntaak 'vinden' anders van aard is dan bij reguliere gevechtsoperaties. In reguliere conflicten zijn de intenties van de tegenstander grotendeels te achterhalen door fysieke waarnemingen. De integratie van de kennis van de vijandelijke doctrine en informatie over locaties van troepen, vijandelijke verplaatsingen alsmede de mogelijkheden en beperkingen van weer en terrein op het vijandelijk optreden, leidt tot een verwacht vijandelijk optreden. De verzamelorganen van een regulier optredende strijdmacht zijn dan ook op deze wijze van vinden gebaseerd. Grondgebonden verkenningsseenheden, elektronische oorlogvoeringseenheden, *special forces*, doelopsporingseenheden en luchtverkenningseenheden zijn vooral geschikt om vijandelijke troepenconcentraties waar te nemen.

2477. Behalve dat strijdgroepen moeilijker te vinden zijn, zijn ook hun intenties niet altijd uit fysieke waarnemingen op te maken. Dit stelt dus andere eisen aan de **methoden van vinden**. De belangrijkste methode om de intenties van strijdgroepen te achterhalen is door middel van *human intelligence* (HUMINT). Dit vereist zo'n grote inspanning dat feitelijk iedere militair daarbij een rol speelt. Het vinden van de strijdgroepen is niet slechts een taak voor de militaire component in de operatie. Andere betrokken actoren spelen ook een rol in het verkrijgen van informatie. Het verdient derhalve aanbeveling om dit in de planningsfase reeds te coördineren met de andere actoren, uiteraard voor zover deze daarvoor open staan. Het verkrijgen van de informatie is al moeilijk, maar het actueel houden ervan is zo mogelijk een nog grotere uitdaging. Het is derhalve gewenst om een goed inlichtingennetwerk op te bouwen,

waarmee voortdurend actuele informatie wordt verkregen. Hierdoor wordt ook het verkrijgen en behouden van het initiatief aanmerkelijk begunstigd.

2478. Naast het vinden van strijdgroepen gaat het ook om het identificeren van dat deel van de bevolking dat het (lokaal) bestuur en de troepenmacht die ter ondersteuning daarvan optreedt, gunstig is gezind. Het kan hierbij overigens gaan om **minderheidsgroeperingen** binnen de bevolking. Vooral in gebieden die onder controle staan van de strijdgroepen, kunnen deze minderheden moeilijk te vinden zijn. De kans is klein dat ze zich openlijk manifesteren als gevolg van hun angst voor sancties door de strijdgroepen. Toch kan het vinden van deze elementen de kans op succes vergroten. Het zorgen voor bescherming en het inzetten van deze mensen op sleutelfuncties op lokaal niveau kan een gunstige invloed hebben op de operatie. Voorts moet worden voorkomen dat de strijdgroepen alsnog hun invloed doen gelden op dit deel van de bevolking. Maatregelen om een vorm van afscherming te creëren tussen de strijdgroepen en deze bevolkingsgroepen zijn dan ook noodzakelijk.

2479. Het vinden richt zich ook op het identificeren van de **bronnen van externe steun**. Het is daarbij van belang vast te stellen hoe en waar de strijdgroepen hun materiële steun verkrijgen. Pas als daar een goed inzicht in bestaat, is het mogelijk effectief maatregelen te nemen om de strijdgroepen deze steun te ontfangen. Ook hier is een intensieve samenwerking met andere organisaties en mogelijk overheden noodzakelijk. Het kan hierbij van belang zijn inlichtingen te verwerven in buurlanden of in landen waar zich sympathiserende groeperingen bevinden. Dit is overigens niet altijd uitvoerbaar. In het geval van actieve steun aan de strijdgroepen door het buurland kan politieke druk daar mogelijk verandering in brengen.

2480. Het **binden van strijdgroepen** moet in beginsel direct aansluiten op het vinden. Zodra de strijdgroepen zijn gelokaliseerd, wordt getracht hen te binden. Dit is vooral op tactisch niveau een moeilijke taak, aangezien strijdgroepen in staat moeten worden geacht snel op te gaan in het terrein en de bevolking. De essentie van het binden van de strijdgroepen is gelegen in het beperken van hun bewegingsvrijheid en hun mogelijkheden te communiceren. Dit is reeds mogelijk door een nadrukkelijke militaire aanwezigheid in gebieden waar de strijdgroepen actief zijn, of door deze gebieden (permanent) onder waarneming te houden. Door het bezetten of waarnemen van belangrijke objecten of terreindelen worden de strijdgroepen immers beperkt in hun vrijheid van handelen. Voorts is binden mogelijk door het isoleren van de

Voor de snelle inzet van luchtsteunmiddelen is de indeling van Tactical Air Control Parties een vereiste.
Foto: Sectie Communicatie 11 LMB, kpl G. van Es

strijders van de bevolking en van steun van buitenaf. Het kan hierbij noodzakelijk zijn om bufferzones in te stellen van waaruit de burgerbevolking eventueel wordt geëvacueerd. Dit laatste moet zorgvuldig worden afgewogen en met terughoudendheid worden toegepast. De bevolking moet immers huis en haard verlaten en verliest daarbij vaak de middelen van bestaan. Dit kan tot gevolg hebben dat de steun voor de operatie verloren gaat. In het ongunstigste geval slaat de steun voor de troepenmacht om in afkeer en zelfs in steun aan de strijdgroepen.

Er is een risico verbonden aan het binden als methode om tot slaan te komen. De kans is namelijk aanwezig dat de bindende strijdmacht haar eigen vrijheid van handelen beperkt of zelfs geheel verliest. In dat geval kan de bindende troepenmacht zelf relatief eenvoudig door de strijdgroepen worden aangevallen en verslagen. Een bekend voorbeeld van deze valkuil is de Franse nederlaag te Dien Bien Phu tijdens het conflict in Vietnam.

2481. Het **slaan** van strijdgroepen moet definitief een einde te maken aan hun activiteiten en hernieuwd optreden op voorhand uitsluiten. Het slaan van strijdgroepen is vrijwel nooit een zaak van formaties, omdat verrassend en snel optreden tegen strijdgroepen vaak minder goed mogelijk is met grotere eenheden. Daarom is het veel meer een zaak voor eenheden van pelotons- en compagniessterkte. Vooral *special forces*, luchtmobiele infanterie en gevechtshelikopters zijn hiervoor geschikt, maar ook lichte en pantserinfanterie kunnen deze rol vervullen. Overigens kunnen ook jachtvliegtuigen en bommenwerpers -in de

luchtnabijsteunrol dan wel in de interdictierol- en vuursteunmiddelen tegen de strijdgroepen worden ingezet. Het is dan wel zaak eventuele *collateral damage* zoveel mogelijk te beperken teneinde de steun van de burgerbevolking te behouden. Het is in ieder geval noodzakelijk verrassend en snel op te treden om met succes te kunnen slaan. Het is immers niet uitgesloten dat de vijand even snel weer in staat is te verdwijnen. De indeling van *Tactical Air Control Parties* bij de eigen eenheden is een vereiste om de luchtsteunmiddelen snel in te zetten (en *collateral damage* te beperken).

2482. In operaties tegen strijdgroepen is het niet in alle gevallen noodzakelijk de strijdgroepen ook daadwerkelijk fysiek te vernietigen om succesvol te zijn. Een bijkomende factor is dat het proportioneel gebruik van geweld bijkomende schade voorkomt, hetgeen een positieve invloed heeft op de steun van de bevolking. Bovendien zijn er **andere mogelijkheden** om strijdgroepen te slaan. Aandachtsgebieden in het kader van *information operations*, zoals psychologische operaties, maar bijvoorbeeld ook sociale, financiële en economische maatregelen (of een combinatie van de hiervoor genoemde activiteiten) bieden mogelijkheden strijdgroepen (indirect) aan te grijpen. Het direct aangrijpen van de leiding van de strijdgroepen in combinatie met een effectieve *hearts and minds*-operatie ontneemt de strijdgroepen uiteindelijk de wil om de activiteiten voort te zetten. Geloofwaardige sociaal-economische programma's zoals de verbetering van sociale voorzieningen en het creëren van werkgelegenheid, kunnen zo leiden tot vrijwillige overgave, ontwapening en rehabilitatie.

Sectie 7 - Operationeel raamwerk

2483. Ook bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen is het operationeel raamwerk een **instrument voor de commandant** en zijn staf voor de planning en de uitvoering. Het helpt de commandant de activiteiten te relateren aan elkaar en aan het optreden door de strijdgroepen. Dit gebeurt in termen van ruimte, tijd en middelen. In vergelijking met reguliere gevechtsoperaties ligt bij het optreden tegen strijdgroepen het accent minder op ruimte en tijd, maar meer op de middelen. Hierbij moet vooral worden gedacht aan de inzet van andere, niet-militaire maatregelen en middelen. Bovendien is het onderscheid tussen diepe, nabije en achtergebiedsoperaties minder eenvoudig duidelijk te maken. Het (primaire) functioneel onderscheid, dat aangeeft wat de operaties beogen te bereiken, moet vooral in samenhang met andere maatregelen worden gezien. Het (secundaire) geografisch onderscheid, dat aangeeft waar het doel van de operatie moet worden bereikt, is slechts beperkt van belang ten gevolge van de specifieke aard van de operatie. Daarom wordt in de volgende paragrafen vooral het functionele onderscheid uitge-

werkt. In tegenstelling tot de geografie is de factor tijd zeker van belang. Diepe operaties vinden daarbij vooral plaats om de lange termijn doelstelling van de operatie te bereiken, de nabijoperatie betreft hetgeen op enig moment plaatsvindt (het nu) en de achtergebiedsoperatie dient de blijvende (militaire) betrokkenheid bij het zoeken naar een oplossing voor het conflict te ondersteunen.

2484. **Diepe operaties.** Het doel van diepe operaties is het scheppen van randvoorwaarden voor de eigen nabijoperatie door het vinden, binden en zo mogelijk ook reeds het slaan van de strijdgroepen. Diepe operaties op het strategische en operationele niveau liggen meer op het diplomatieke vlak of op het gebied van *information operations*. Ook het blokkeren of confisqueren van financiële tegoeden en het in beslag nemen van bepaalde goederen worden gerekend tot de diepe operatie op het strategische niveau. De rol van de militaire component hierbij is overigens beperkt en kan bijvoorbeeld bestaan uit ondersteuning door speciale operaties. Diepe operaties op het grondgebied van buurlanden zijn te overwegen, vooral voor het verkrijgen van informatie. Het uitvoeren van gewelddadige acties aldaar kan echter contraproductief zijn en zelfs tot escalatie van het conflict leiden. Op het tactisch niveau richten diepe operaties zich vooral op het inwinnen van inlichtingen gericht op het vinden van het verzet. Voorts is het mogelijk de strijdgroepen te binden door het uitvoeren van bewakingstaken in het gebied waar zij zich ophouden. Ten slotte kunnen ook op tactisch niveau directe acties (door *special forces*) plaatsvinden die bijvoorbeeld kunnen zijn gericht op de leiders van de strijdgroepen of op opleidingskampen in andere landen.

2485. **Nabijoperaties.** Het doel van nabijoperaties is het direct aangrijpen van de strijdgroepen met het oogmerk de beschikbare gevechtskracht te vernietigen of te neutraliseren. Nabijoperaties tegen strijdgroepen vinden vooral plaats op het tactische niveau. Plaats en tijd van militaire confrontaties worden daarbij vaak door de strijdgroepen bepaald. Daarom moeten eigen troepen snel en beslissend iedere mogelijkheid benutten om de strijdgroepen aan te grijpen. Vaak zullen nabijoperaties in deze zin een reactie zijn op acties van de tegenstander en zal er nauwelijks tijd zijn voor geplande operaties. De sleutel tot succes wordt gevormd door de strijdgroepen het initiatief te ontnemen, zodat eigen eenheden zodanig kunnen manoeuvreren dat het slaan van de vijand mogelijk is. Naast het daadwerkelijk slaan van de strijdgroepen is het doel van nabijoperaties ook het verkrijgen van de steun van de bevolking en het verbeteren van de relaties met het lokaal bestuur. Dit is niet alleen noodzakelijk voor het draagvlak, maar vooral ook voor het verkrijgen van inlichtingen. Zo spoedig mogelijk moet een netwerk worden opgebouwd en in stand worden gehouden, waarbij bescherming

kan worden geboden aan de leden van de bevolking die als informant willen optreden. In het kader van de nabijoperatie kan bovendien bescherming worden geboden aan vertegenwoordigers van NGO's en IO's.

2486. **Achtergebiedsoperaties** hebben tot doel de eigen vrijheid van handelen te verzekeren. Deze hebben in operaties tegen strijdgroepen een hogere prioriteit dan in reguliere gevechtsoperaties. Het gaat namelijk niet alleen om het beveiligen van de eigen strijdkrachten, maar ook om zeker te stellen dat de verworven politieke en publieke steun behouden blijft. Dit garandeert immers vrijheid van handelen. Dit kan ook betekenen dat burgers en infrastructuur beschermd en geholpen worden in het kader van achtergebiedsoperaties. Dit kan plaatsvinden door het leveren van humanitaire hulp, bijvoorbeeld in de vorm van geniesteun en geneeskundige zorg aan de burgerbevolking, *displaced persons* of vluchtelingen. De relatieve schaarste aan dit soort middelen leidt ertoe dat deze vorm van hulp slechts in beperkte mate kan worden geleverd. Commandanten zullen in dergelijke gevallen prioriteiten moeten stellen. Dit in tegenstelling tot de situatie bij een humanitaire operatie, waarbij de hoofdinspanning is gelegen in het leveren van hulp. De strijdgroepen hebben mogelijk niet-militaire doelen als kwetsbaar aangemerkt en zien deze als aangrijpingspunt van de troepenmacht. Ook dit soort doelen moet derhalve fysiek worden beveiligd. Naast achtergebiedsoperaties in het operatiegebied is ook een vorm van achtergebiedsoperaties in Nederland noodzakelijk. In fysieke zin gaat het dan om beveiligingsmaatregelen tegen terroristische aanslagen en sabotage door de strijdgroepen of aan hen verwante organisaties. In informatieve en psychologische zin gaat het om het verkrijgen en behouden van de steun voor het eigen optreden, ook wanneer er tegenslagen zijn en personele verliezen optreden. Zeker als dit laatste het geval is, zijn op dit gebied extra inspanningen noodzakelijk.

25

De inlichtingenoperatie

Sectie 1 - Inleiding

2501. Adequate inlichtingen zijn cruciaal voor het slagen van alle soorten militaire operaties. De inlichtingenoperatie, zoals deze wordt uitgevoerd bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen, wijkt in beginsel niet af van die bij gevechtsoperaties tegen een regulier optredende tegenstander. De uitgangspunten die bij deze operatie in acht moeten worden genomen, zijn daarom eveneens van toepassing bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen.

Sectie 2 - Uitgangspunten

2502. De inlichtingenoperatie dient te zijn gebaseerd op de volgende uitgangspunten.

- **Centrale besturing** (*centralized control*). Centrale besturing is noodzakelijk teneinde voldoende eenheid van inspanning te bereiken en zodoende de schaarse capaciteit te richten op de kritieke informatiebehoefte van de commandant (*commanders critical information requirement*). Enerzijds moet ongewilde duplicatie van activiteiten worden voorkomen, anderzijds moet door juiste afstemming van activiteiten worden getracht synergie te bereiken.
- **Slagvaardigheid** (*responsiveness*). De inlichtingenvergaring vereist een flexibele, actieve en anticiperende houding waarbij elke gelegenheid wordt benut om de commandant van essentiële informatie te voorzien.
- **Objectiviteit** (*objectivity*). Het inlichtingenproces vereist een objectieve benadering waarbij alle relevante aspecten in beschouwing worden genomen.
- **Systematische inzet** (*systematic exploitation*). Inlichtingenvergaring vereist een systematische inzet van alle mogelijke bronnen.
- **Beveiliging** (*security*). Het verzamelen van inlichtingen moet zo heimelijk als mogelijk gebeuren. Dit vereist een constante aandacht voor de beveiliging van het eigen optreden. Tevens moet worden voorkomen dat de tegenstander inlichtingen over eigen troepen vergaart.
- **Toegankelijkheid** (*accessibility*). Om effectief te kunnen optreden moet de inlichtingenorganisatie een gemakkelijk te benaderen karakter hebben. Inlichtingen moeten voor commandanten toegankelijk zijn.

- **Tijdigheid** (*timeliness*). Cruciaal voor het inlichtingenproces is dat gegevens op tijd worden verwerkt tot inlichtingen en worden verspreid aan belanghebbende commandanten.
- **Betrouwbaarheid/nauwkeurigheid** (*reliability/accuracy*). Inlichtingen moeten feitelijk betrouwbaar zijn en het juiste beeld overbrengen van de situatie.

2503. De omgeving waarin de inlichtingenoperatie wordt uitgevoerd, verschilt echter wel van die tijdens operaties tegen een regulier optredende tegenstander. Door deze verschillen neemt de inlichtingenoperatie bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen een centrale en prominente plaats in. Zonder juiste, tijdige en accurate inlichtingen is succesvol eigen optreden een kwestie van toeval. De inspanning die hiervoor wordt geleverd, is groter dan bij reguliere gevechtsoperaties omdat de tegenstander doorgaans niet in grotere verbanden optreedt en daardoor moeilijker is te identificeren en te lokaliseren. Tevens wordt een grotere inspanning geleverd om zijn intenties, doelstellingen en doctrine te doorgronden. Dit leidt ertoe dat het verzamelen van informatie voor de inlichtingenproductie, de kerntaak 'vinden', een prominente plaats inneemt binnen het eigen optreden. Het uitvoeren van activiteiten in het kader van 'binden' en 'slaan' neemt relatief gezien een minder belangrijke plaats in dan bij reguliere gevechtsoperaties. Veelal is de scheiding tussen inlichtingenverzamelactiviteiten en gevechtsacties niet scherp te trekken.

Sectie 3 - Kenmerken

2504. Het inlichtingenproces heeft door de aard van de operatie en de omgeving een aantal kenmerken waardoor de inlichtingenverwerking in een ander licht staat dan bij gevechtsoperaties tegen een regulier optredende tegenstander.

2505. **Het verzamelen van inlichtingen vereist een grote inspanning.** Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de tegenstander in de regel slechts tijdelijk en plaatselijk een openlijk treffen met eigen regulier optredende troepen aangaat. Hij opereert bij voorkeur in kleine verbanden die snel en verrassend optreden en die bij voorkeur opereren vanuit moeilijk toegankelijk en bedekt terrein, zoals bergen, moerassen, bossen en verstedelijkt gebied. Slechts tijdelijk en plaatselijk manifesteert hij zich openlijk. Daardoor is hij moeilijk te detecteren en te lokaliseren. De opbouw van een betrouwbaar en compleet beeld kost daarom veel tijd en inspanning.

2506. Detectie wordt voorts bemoeilijkt doordat de tegenstander niet altijd geüniformeerd optreedt en daardoor moeilijk is te identificeren.

Daarbij komt dat de scheiding tussen combattanten en non-combattanten niet scherp is te trekken. Bij dit laatste valt te denken aan burgers die zich overdag gedragen als non-combattanten, maar 's nachts subversieve activiteiten ondernemen dan wel faciliteiten verlenen aan strijdgroepen en criminele elementen die afbreuk doen aan de militaire operatie.

2507. Er moet een grote inspanning worden geleverd om inzicht te krijgen in de doelstellingen van de tegenstander en de wijze waarop hij deze wil bereiken. Hierbij moet worden bedacht dat de tegenstander niet altijd openlijk uitkomt voor zijn doelstellingen en zich bedient van onorthodoxe strijdmethoden. Aan het analyseren van zijn doctrine moet daarom veel aandacht worden besteed.

2508. Bij het verwerven van inlichtingen speelt informatie uit menselijke bron (HUMINT) een zeer belangrijke rol. Inlichtingen die worden verworven door geavanceerde technische middelen zijn noodzakelijk, maar spelen een mindere prominente rol dan bij reguliere gevechtsoperaties.

2509. **Snelheid en accuratesse spelen een grote rol.** Door het kleinschalige, snelle en verrassende optreden van de tegenstander zijn inlichtingen snel verouderd. Teneinde adequaat op te treden, is een continue en grote inspanning vereist om tijdig de juiste inlichtingen te verzamelen. Accuratesse is hierbij van groot belang. De gevolgen van acties, uitgevoerd door eigen troepen op basis van onjuiste inlichtingen, kunnen strategische invloed krijgen, omdat er bijvoorbeeld als gevolg van eigen optreden slachtoffers vallen onder de burgerbevolking. De tegenstander kan zich immers bedienen van onorthodoxe strijdmethoden, waarbij hij met opzet probeert de lokale bevolking bij de strijd te betrekken om zo de geloofwaardigheid en het draagvlak voor de troepenmacht aan te tasten.

2510. **Operationele veiligheid is essentieel.** Gevechtsoperaties tegen strijdgroepen worden gekenmerkt door een grote betrokkenheid van de lokale bevolking, aangezien er geen duidelijke gevechtszone is maar de strijd zich in het gehele gebied afspeelt. De bevolking kan zich dus niet aan de strijd onttrekken. Niet altijd steunt de (gehele) civiele bevolking de troepenmacht. De bevolking kan fungeren als waarschuwingssysteem voor de tegenstander. Het feit dat de burgerbevolking overal in het operatiegebied aanwezig is en de plaatselijke situatie goed kent, houdt in dat de tegenstander hiermee veelal over een gebiedsbedekkend inlichtingen-netwerk beschikt. Ook wanneer het gros van de bevolking de troepenmacht steunt, zijn er sympathisanten die de tegenstander steunen. Deze zijn niet altijd als zodanig herkenbaar. Ook kunnen burgers onder bedreiging van geweld worden gedwongen inlichtingen voor de tegenstander te verzamelen. Eigen troepen moeten zich dus bewust zijn van

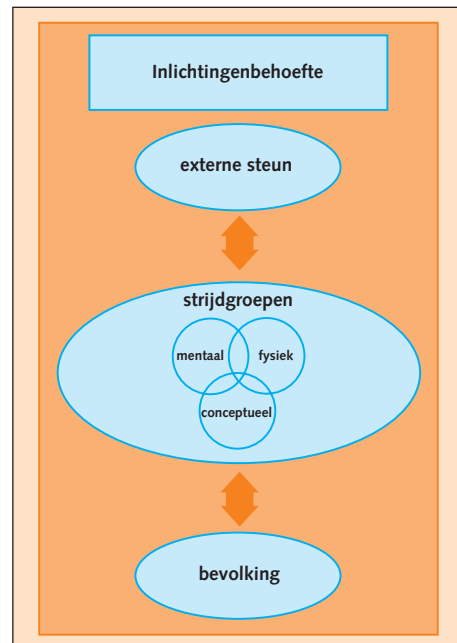
het feit dat de civiele bevolking een belangrijke inlichtingenbron is van de tegenstander. Hiertegen moeten passieve en actieve maatregelen worden genomen. Omdat de civiele en militaire commandovoeringssystemen nauw samenwerken en ten dele kunnen zijn geïntegreerd, verdient de operationele veiligheid binnen de commandopost speciale aandacht.

2511. **Grote invloed van civiele processen en autoriteiten.** Inlichtingen kunnen niet los worden gezien van culturele, economische en politieke invloeden op het conflict. Deze factoren zijn belangrijker dan tijdens gevechtsoperaties tegen een regulier optredende tegenstander. Dit alles plaatst het aspect inlichtingen in al zijn facetten in een ander daglicht dan bij reguliere gevechtsoperaties, waar de focus van inlichtingen veel meer is gericht op de militaire aspecten van de tegenstander, het terrein en de weersomstandigheden.

2512. De invloed van civiele autoriteiten op het militaire optreden is groter dan bij reguliere gevechtsoperaties. Dit heeft gevolgen voor het inlichtingenproces. Zo kunnen beperkingen worden opgelegd in methoden van het verzamelen van inlichtingen, omdat deze in het totale proces ongewenste politieke consequenties hebben.

Sectie 4 - Inlichtingenvoorbereiding

Algemeen

Afbeelding 25-1. De inlichtingenbehoefte bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen.

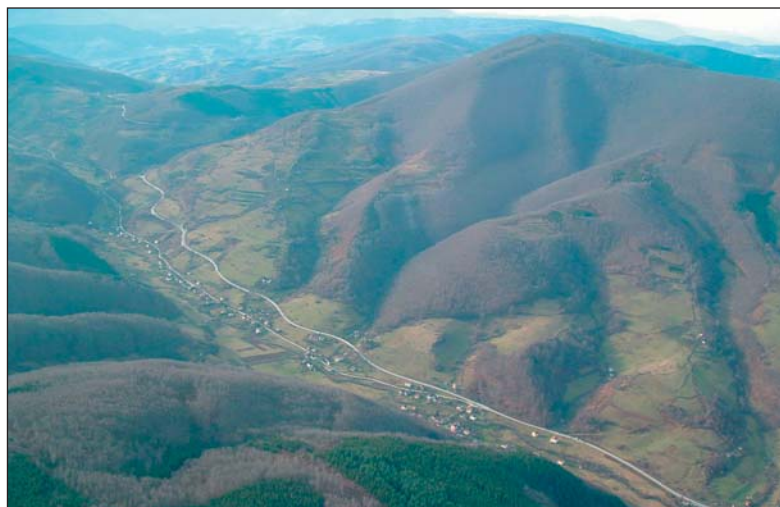
2513. De inlichtingenoperatie is een continue activiteit waarvan geen exact startpunt is aan te geven. Permanent winnen civiele en militaire inlichtingendiensten inlichtingen in over potentiële crisisgebieden, ook wanneer nog geen sprake is van een komende militaire operatie. Wordt de inzet van militaire middelen waarschijnlijker, dan wordt de inlichtingenvoorbereiding geïntensiveerd.

Inlichtingenproces

2514. **Algemeen.** De methodiek van de inlichtingenvoorbereiding wijkt in beginsel niet af van die bij reguliere gevechtsoperaties. Wel worden bij het opstellen van de dreigingsintegratie -bestaande uit het combineren van de producten van de evaluatie van het operatiegebied- en de dreigingsevaluatie, meer factoren dan alleen militaire meegewogen. De resultaten van het proces kunnen niet altijd op dezelfde manier worden gevisualiseerd naar wijzen van optreden van de tegenstander in tijd en ruimte als bij reguliere gevechtsoperaties.

2515. **Evaluatie van het operatiegebied.** Speciale en uitgebreide aandacht moet worden besteed aan inlichtingen over de geografie van en het klimaat in het operatiegebied. Doorgaans is het operatiegebied groot en is op voorhand niet te bepalen waar zich dreigingen voordoen. Teneinde in het gehele operatiegebied snel en effectief te kunnen reageren, is uitgebreide terreinkennis een voorwaarde. Uitgebreide informatie over de terreindelen die gunstig zijn voor het optreden van de tegenstander, is noodzakelijk voor succesvol eigen optreden. De invloed van het weer in de diverse seizoenen op het terrein wordt daarbij ook in ogenschouw genomen. Dit betreft vooral bedekt terrein van waaruit de strijdgroepen hun militaire operaties kunnen voorbereiden en waarin zij zich kunnen verbergen. Speciale aandacht moet worden besteed aan het vergaren van terreinkennis over verstedelijkt gebied. Dit terrein is het meest complex voor het eigen optreden door de vaak ingewikkelde structuur en de veelal in grote getalen aanwezige civiele bevolking. Ten slotte dient de evaluatie van het operatiegebied inzicht te geven in de mogelijkheden met lokale middelen te voorzien in de logistieke behoeften van de strijdmacht.

*Goede kennis van het terrein is een vereiste.
Foto: Mediagroep 1 (NL)
Contco SFOR 13*

2516. Een proportioneel deel van de behoefte aan inlichtingen over het operatiegebied betreft **gezondheidszorginlichtingen** (*medical intelligence* [MEDINT]). De benodigde informatie op dit gebied betreft onder meer:

- veiligheid en kwetsbaarheid van lokale voedsel- en waterbronnen
- risico-inschatting i.v.m. opgetreden infectieziekten
- lokale medische voorzieningen
- risico-inschatting wat betreft de inheemse flora en fauna
- lokale hygiënische omstandigheden en industriële gezondheidsdreigingen (waaronder die als gevolg van een *release other than attack* [ROTA])

2517. **Dreigingsevaluatie.** De dreigingsevaluatie richt zich in eerste instantie op de strijdgroepen. Tegelijkertijd wordt tevens de omgeving waarin de tegenstander opereert, in kaart gebracht. Deze wordt gevormd door de civiele bevolking in het operatiegebied en de externe steun van derden aan de tegenstander. Daarbij worden tevens de relaties tussen betrokken actoren in beschouwing genomen. Dit is essentieel omdat deze elkaar beïnvloeden.

2518. **Militair vermogen van de tegenstander.**

- **Conceptuele component.** De start van het inlichtingenproces is het verwerven van kennis over de drijfveren en motivatie van de tegenstander. Vastgesteld moet worden welke doelen de tegenstander nastreeft en op welke wijze hij deze wil bereiken. Kennis van zijn doctrine en tactieken is essentieel. Inlichtingen hierover zijn van groot belang om een effectief operatieconcept op te stellen.
- **Mentale component.** De gevechtsbereidheid van de tegenstander moet worden vastgesteld. Tevens is inzicht vereist in het fundament waarop deze berust. Dit kan variëren van blind fanatisme tot berekend (soms crimineel) gedrag gericht op economisch gewin, waarbij geen grote risico's worden genomen.
- **Fysieke component.** Inlichtingen over sterkte, bewapening en organisatie van de tegenstander zijn van groot belang voor de voorbereiding van operaties. Vastgesteld moet worden wat zijn militaire mogelijkheden zijn. Een nauwkeurige inventarisatie van beschikbare wapens is noodzakelijk. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar zware wapens waarmee hij in staat is tijdelijk en plaatselijk een overwicht te creëren.

Bij de beschouwing van de fysieke component van het militair vermogen van de tegenstander is extra aandacht benodigd voor de commandovoerings- en logistieke capaciteiten, alsmede de (externe) financiële steun. Deze capaciteiten zijn voor strijdgroepen door de aard van hun optreden per definitie zwakke vermogens in vergelijking met het vermo-

gen van regulier optredende strijdkrachten van een staat of een coalitie van staten. Het verspreide en heimelijke optreden van strijdgroepen stelt hoge eisen aan hun commandovoerings- en logistieke systeem. Daarbij komt dat zij meestal niet zijn verzekerd van een continue logistieke en financiële steun van derden. Hierbij moet, buiten de leverantie van levensmiddelen en brandstof, met name worden gedacht aan de leverantie van wapens, munitie en communicatieapparatuur door externen en de bevolking.

2519. **Bevolking.** Als eerste moet worden vastgesteld hoe de bevolking tegenover de strijdgroepen staat. Nauwkeurig moeten voor- en tegenstanders in kaart worden gebracht. Tevens dient de mate van actieve steun te worden geïnventariseerd. Een belangrijk aspect hierbij is onder meer het vermogen van de bevolking om de strijdgroepen van inlichtingen, voorraden en personeel te voorzien. Ook moet worden vastgesteld waarom sympathisanten van de strijdgroepen steun verlenen. Hierbij is het van belang inzicht te hebben in culturele, politieke, sociale en economische factoren die gelden in het operatiegebied. Deze aspecten spelen een grotere rol dan bij de uitvoering van reguliere gevechtsoperaties. De beschouwing van deze factoren wordt ook betrokken bij de analyse van de drijfveren van de strijdgroepen.

2520. Inlichtingen over de bevolking betreffen niet alleen fysieke gegevens. Ook de **informatievoorziening** in het operatiegebied dient in kaart te worden gebracht. In dit kader is het tevens belangrijk inzicht te verkrijgen in de **media** die in het operatiegebied actief zijn en welke invloed zij hebben op de diverse bevolkingsgroepen. Hoe zijn pers, radio en TV gestructureerd en welke rol spelen zij? Welke invloed spelen moderne middelen als E-mail, mobiele telefonie en het Internet in de informatievoorziening? Ook dient te worden vastgesteld welke groepen controle uitoefenen over welke media.

2521. **Externe steun.** Vastgesteld moet worden door welke staten, organisaties, bedrijven etc. van buiten het operatiegebied de strijdgroepen worden gesteund en waaruit die steun bestaat. Dit kan onder meer steun betreffen in de vorm van leveranties van wapens en overig materieel, financiële steun en het verlenen van faciliteiten op het grondgebied van staten buiten het operatiegebied. Voorafgaand aan de militaire operatie moet het effect van deze steun op het militaire vermogen van de strijdgroepen worden bepaald en wordt vastgesteld welke mogelijkheden bestaan om deze steun te bestrijden.

2522. **Dreigingsintegratie.** De dreigingsintegratie leidt tot het vaststellen van de intenties en doelstellingen en de meest waarschijnlijke (of

bedreigende) wijze van optreden van de strijdgroepen. Tevens moet inzicht bestaan in de ligging van het mogelijke aangrijpingspunt van de strijdgroepen om te bepalen waar de hoofdinspanning moet worden geleverd om hen beslissend te verslaan. Deze behoefte niet altijd te liggen bij de fysieke vernietiging van de strijdgroepen. Het wegvallen van externe steun of het verlies van het vertrouwen van de bevolking kunnen evenzogoed beslissend zijn.

Commandostructuur

2523. De inlichtingenoperatie wordt gekenmerkt door centrale planning en sturing door het hoogste niveau. Eenheid van inspanning is noodzakelijk om misverstanden en doublures te vermijden. Goede afstemming met de nationale overheid van het land (politie, veiligheidsdiensten etc.) vereist centrale coördinatie op het hoogste niveau. Een andere reden voor centrale planning en sturing is gelegen in het feit dat de operatie een sterk *joint* karakter heeft. Afstemming van de inspanningen van de diverse inlichtingenverzamelorganen voorkomt dat deze langs elkaar heen werken. Een mogelijkheid hiertoe is het onderbrengen van de diverse inlichtingenverzamelorganen onder één commando in een zogeheten *ISTAR*-eenheid (*Intelligence, Surveillance, Targeting and Reconnaissance*).

2524. Om centrale planning en sturing te verzekeren is veelal op het niveau van de *force commander* een *joint intelligence cell* opgenomen. Dit stafonderdeel stuurt het inlichtingenproces, coördineert de inspanningen van de eenheden en onderhoudt contacten met civiele autoriteiten en andere organisaties. Tevens draagt het zorg voor het snel en adequaat informeren van de *force commander* over aspecten die het verloop van de operatie beïnvloeden. De noodzaak hiervoor is groter dan bij reguliere gevechtsoperaties aangezien gebeurtenissen op laag niveau grote politieke gevolgen kunnen hebben.

Inlichtingenstructuur

2525. Speciale aandacht is vereist voor de inlichtingenstructuur. Voorzieningen zijn noodzakelijk om informatie snel op het juiste niveau te krijgen. Een te hiërarchische structuur van het inlichtingennetwerk is ongewenst. Indien noodzakelijk, is het mogelijk bevelsniveaus over te slaan. Veelal vindt de verwerking van informatie uit alle mogelijke bronnen centraal plaats in de *all sources intelligence cell* (ASIC). Gegevens van alle mogelijke inlichtingenbronnen worden door dit stafelement verwerkt tot informatie die antwoord geeft op de kritieke informatiebehoefte van de commandant. Dit vereist een flexibel en interoperabel

inlichtingensysteem. Voorts is aandacht nodig voor zorgvuldige archivering van relevante informatie in databases. Het opbouwen van een juist omgevingsbeeld duurt over het algemeen relatief lang. Efficiënte databases, voorzien van mogelijkheden tot datafusie, zijn noodzakelijk om snelle en complete analyses uit te voeren. Het inlichtingennetwerk moet transparant en toegankelijk zijn. Andere niveaus krijgen op een beveiligde wijze toegang tot voor hen relevante inlichtingen. Het inlichtingennetwerk is een lonend doel voor de tegenstander. Hij tracht door offensieve acties, zoals fysieke sabotage en elektronische inbraak, het inlichtingennetwerk te degraderen. Grote aandacht moet derhalve worden besteed aan de fysieke en elektronische beveiliging.

Vroegtijdige inlichtingenverzamelactiviteiten

2526. Civiele en militaire inlichtingendiensten produceren voortdurend basisinlichtingen over potentiële crisisgebieden zonder dat sprake is van een ophanden zijnde militaire operatie. Basisinlichtingen verschaffen een algemeen beeld, maar zijn doorgaans onvoldoende voor de beantwoording van de kernvragen van de commandant. Om voor daadwerkelijke inzet voldoende inlichtingen te kunnen verzamelen, is in de regel de vroegtijdige ontplooiing van inlichtingenverzamelorganen noodzakelijk. Dit betreft hoofdzakelijk de inzet van technisch geavanceerde middelen, *special forces* en HUMINT-middelen om onder meer het operatieterrain volledig in kaart te brengen, concentraties van de strijdgroepen te bepalen, commandofaciliteiten van de strijdgroepen te identificeren en logistieke bases te lokaliseren. Dit optreden is vaak heimelijk van karakter.

Voor de vroegtijdige verzameling van inlichtingen worden in de regel ook special forces ingezet.

Foto: KCT

2527. Voor het verzamelen van inlichtingen worden velerlei bronnen geraadpleegd. Hierbij moet niet alleen worden gedacht aan militaire inlichtingenverzamelmiddelen. Ook wordt gebruik gemaakt van veelal in ruime mate beschikbare open bronnen, zoals nationale tijdschriften, rapporten van internationale organisaties en het Internet. Deze bronnen verschaffen veelal een goed beeld van economische, politieke en sociale factoren die van invloed zijn op de militaire operatie. Hierbij moet worden bedacht dat de strijdgroepen ook gebruik maken van open bronnen om zich een goed beeld te vormen van de interveniërende strijdmacht. Tevens moet worden bedacht dat zij deze bronnen, met name het Internet, ook actief kunnen gebruiken, namelijk om desinformatie te verspreiden.

Sectie 5 - Uitvoering van de inlichtingenoperatie

2528. **Algemeen.** Irreguliere conflicten kenmerken zich doorgaans door het ontbreken van een frontlijn die de strijdende partijen scheidt. Daarom is het noodzakelijk dat in het gehele operatiegebied inlichtingen worden ingewonnen. Dit betekent dat iedereen behorend tot de troepenmacht, ongeacht het niveau, per definitie is betrokken bij het inlichtingenproces. Alle deelnemende eenheden hebben, naast hun organieke taak, een inlichtingenverzamel functie.

Inzet van militaire middelen

2529. **Algemeen.** Zoals eerder is aangegeven, vereist het verzamelen van inlichtingen een continue en grote inspanning van de troepenmacht. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat strijdgroepen per definitie moeilijk zijn te detecteren en te lokaliseren, doorgaans optreden in en vanuit moeilijk toegankelijk terrein en zich verschuilen tussen de lokale bevolking.

2530. **Inzet van personele middelen.** Een grote rol is weggelegd voor eenheden die in staat zijn in bedekt terrein op te treden en fysiek contact kunnen maken met de bevolking om HUMINT in te winnen. Om in staat te zijn de strijdgroepen op te sporen, is een continue en intensieve inspanning vereist. Intensieve, gebiedsbedekkende en langdurige patrouillegang te voet is noodzakelijk om de strijdgroepen op te sporen en hun geen rust te gunnen. Tevens is veelvuldige patrouillegang noodzakelijk om het vertrouwen van de bevolking te winnen. Door intensieve fysieke aanwezigheid worden eigen troepen bij de bevolking bekend en kan een vertrouwensrelatie worden opgebouwd. Pas dan is medewerking van de bevolking te verwachten. In dit kader heeft het gebruik van geweld tegen de burgerbevolking een averechts effect. Daarom is het veelvuldig wisse-

len van gebieden van verantwoordelijkheid van eenheden niet raadzaam. De eigen troepen raken hierdoor immers veel moeilijker vertrouwd met de lokale bevolking.

Zowel in voormalig Joegoslavië als in Afghanistan maken de ingezette internationale troepenmachten op uitgebreide schaal gebruik van militairen van de special forces (SF) als sensoren die de *Force Commander van ground truth* moeten voorzien. Deze sensoren zijn ontplooid door het gehele operatiegebied en rapporteren rechtstreeks aan de *Force Commander*. Dit als aanvulling op de inlichtingen die in de lijn worden verzameld en gerapporteerd. Deze worden (on)bedoeld gefilterd en geven daardoor vaak een vertekend beeld van de situatie op de grond. Met name in Macedonië heeft het gebruik van SF-eenheden als inlichtingenverzamelaars goed gewerkt. Uit ontzag voor dergelijk personeel spraken de contacten vaak met veel enthousiasme over “eigen militaire ervaringen”, hetgeen zeer nuttige informatie bleek op te leveren.

2531. Essentieel is het initiatief in eigen hand te houden. Het te passief opereren vanuit statische versterkte posities leidt er onherroepelijk toe dat de strijdgroepen het initiatief behouden en eigen troepen alleen reactief en daardoor veelal te laat actie kunnen ondernemen. Het vinden van de strijdgroepen vereist een continue en intensieve inspanning. Bij genoemd optreden is de scheiding tussen het verzamelen van inlichtingen en het bestrijden van de strijdgroepen niet scherp te trekken. Operaties met als doel de strijdgroepen op te sporen gaan veelal direct over in kleinschalige gevechtsacties. Daarom moeten eenheden over de capaciteit beschikken om direct het gevecht aan te gaan. Gezien het karakter van dit optreden zijn vooral (pantser)infanterie- en verkenningsseenheden en *special forces* geschikt voor deze taak.

Een van de uit het *Dayton Peace Agreement* (DPA) voortvloeiende bepalingen was dat de in Bosnië verblijvende Mujaheddeen-strijders binnen een bepaalde tijd na het ondertekenen van het DPA uit het land moesten zijn verdwenen. *Special forces*-eenheden van zowel IFOR als SFOR hebben daarna actief naar deze strijders gezocht. In hun opdracht (en de aangepaste ROE) was tevens de mogelijkheid opgenomen om in voorkomend geval de Mujaheddeen-elementen die verzet boden bij de “aanhouding”, te neutraliseren.

2532. Behalve door openlijk optreden van eigen troepen is het ook mogelijk door heimelijk optreden inlichtingen te vergaren. *Special forces* voeren dit in de regel uit. Heimelijk optreden is personeelsintensief en vereist een grondige voorbereiding om compromittering te voorkomen.

Dit optreden is noodzakelijk om bijvoorbeeld de gedragingen van verdachte personen te volgen.

- In Afghanistan hebben SF-eenheden van de *International Security Assistance Force* (ISAF) verborgen observatieposten ingericht om door Taliban gebruikte smokkelroutes in kaart te brengen.
- SF-eenheden van SFOR hebben verborgen observatieposten ingericht om *weapon collection points* onder waarneming te houden.
- Uit door special forces heimelijk verzamelde inlichtingen werd duidelijk dat Kosovo Albanezen met Macedonische regeringsauto's dat land werden binnengesmokkeld om in samenwerking met vertegenwoordigers van de overheid subversieve acties te plannen.

2533. Door gevechtssteun- en logistieke eenheden te voorzien van juiste instructies en materieel leveren ook deze eenheden een belangrijke bijdrage aan de inlichtingenvergaring. Een voorbeeld is het uitrusten van individuele militairen met (digitale) foto- en filmapparatuur. Hiermee kunnen eigen troepen op grote schaal, gebiedsbedekkend en op vrij eenvoudige wijze, veel informatie verzamelen. Tevens is het mogelijk deze eenheden, naast de uitvoering van hun organieke taak, te belasten met patrouillegang, inrichting van observatieposten etc. In het kader van het vergaren van gezondheidszorginlichtingen is inzet van de hygiëne en preventieve gezondheidszorgfunctionaris (HPC) van belang.

2534. **Inzet van technisch geavanceerde middelen.** Geavanceerde middelen waarmee tijdelijk en plaatselijk een gebiedsbedekkend waarnemings-systeem wordt opgebouwd, zijn essentieel voor het inlichtingenproces. Hiermee worden verplaatsingen, logistieke opbouw, commandovoeringsmiddelen en mogelijke concentraties van de strijdgroepen opgespoord. Voorbeelden van dergelijke middelen zijn gevechtsveld-bewakingsradars, grondsensoren, elektronische oorlogsvoerings (EOV) middelen, *unmanned aerial vehicles* (UAV's) en helikopters.

2535. **Overige militaire middelen.** Inlichtingen worden niet alleen verzameld door inzet van eenheden. Stafsecties, liaisonofficieren en speciale organisaties spelen een belangrijke rol bij de inlichtingenvergaring, vooral over civiele aangelegenheden die van invloed zijn op het eigen optreden. Hierbij moet worden gedacht aan het uitbrengen van liaisonofficieren naar lokale overheden, hulpverleningsorganisaties etc. Ook kunnen specifieke eenheden worden ingezet, zoals CIMIC-eenheden belast met civiel-militaire samenwerkingsaangelegenheden.

2536. Hoewel de leiding en coördinatie van het inlichtingenproces centraal plaatsvinden, heeft het verwerven van inlichtingen een decentraal karakter.

DE INLICHTINGENOPERATIE

Eenheden treden relatief zelfstandig op in grote gebieden van verantwoordelijkheid. Eenheidscommandanten moeten daarom over adequate middelen beschikken die noodzakelijk zijn om inlichtingen te verwerven. Reguliere eenheden kunnen daarom worden versterkt met specifieke inlichtingenverzamelelementen, zoals krijgsgevangenenondervragers, contra-inlichtingenpersoneel en terreinanalisten.

De bevolking

2537. Het verzamelen van HUMINT is onmogelijk zonder steun uit de lokale bevolking. Deze heeft vaak juiste en actuele informatie over de strijdgroepen die in de omgeving opereren. In dit kader is de werving van informanten essentieel, ook wanneer de bevolking zich over het algemeen vijandig opstelt tegenover eigen troepen. De ervaring leert dat er altijd personen zijn die, om de meest uiteenlopende redenen, bereid zijn als informant op te treden. Het werven van informanten vereist een grondige analyse van de situatie en een actief rekruteringsbeleid. Belangrijk bij het gebruik van informanten is de garantie dat hun identiteit geheim blijft om zodoende hun veiligheid te garanderen. Een voortdurende controle op hun betrouwbaarheid is noodzakelijk. Dit maakt dat het rekruteringsbeleid bij voorkeur centraal moet zijn geleid. Tevens moet de nodige aandacht worden besteed aan de operationele veiligheid.

2538. Het inwinnen van inlichtingen is onmogelijk zonder adequate beheersing van de taal van het land. Vaak beheersen eigen troepen de nationaal of lokaal gesproken taal niet en zijn zij niet bekend met plaatselijke gewoonten en leefregels. Om in staat te zijn in contact te

*Het gebruik van tolken is essentieel bij contacten met de lokale bevolking.
Foto: HQ MND (SW)
Media Production Team*

komen met de lokale bevolking en documenten te analyseren, is personeel nodig dat de lokaal gesproken ta(a)l(en) beheerst. Ruime indeling van tolken op uitvoerend en stafniveau is derhalve essentieel. In de meeste gevallen is het vanwege onvoldoende eigen capaciteit noodzakelijk om lokaal tolken te werven.

2539. Gedetailleerde kennis van het vaak onoverzichtelijke terrein waarin veelal wordt geopereerd, is noodzakelijk. Veel aandacht dient tijdens de inlichtingenvorbereiding van de operatie te worden besteed aan een grondige analyse van het terrein. Dit is in veel gevallen niet voldoende om eenheden van afdoende informatie te kunnen voorzien. Veelal zijn lokaal geworven gidsen met een gedegen kennis van lokale terreinomstandigheden noodzakelijk.

Contra-inlichtingen en operationele veiligheid

2540. Strijdgroepen voeren eveneens continu hun inlichtingenproces uit. Het gebruik van de lokale bevolking als informatiebron is reeds aangehaald. Voor eenheden betekent dit de noodzaak voor uitvoering van continue en intensieve contra-inlichtingenmaatregelen. Zo zullen verdachte personen en groeperingen in kaart moeten worden gebracht en zal civiel personeel dat diensten verleent aan eigen troepen, permanent op betrouwbaarheid moeten worden gecontroleerd. Tevens is het noodzakelijk strikte regels vast te stellen voor eigen troepen met betrekking tot contacten met de lokale bevolking. Voorts dient regelmaat in het eigen optreden te worden vermeden. Door onvoorspelbaar, snel en verrassend optreden wordt het de strijdgroepen zo moeilijk mogelijk gemaakt zich een beeld te vormen van de karakteristieken van ons eigen optreden. Hierbij moet worden gedacht aan onregelmatige patrouillegang, het veelvuldig verplaatsen van eenheden en het intensief optreden onder moeilijke omstandigheden, zoals bij duisternis en slecht weer.

2541. Strijdgroepen kunnen bij het verzamelen van inlichtingen gebruik maken van moderne en technisch geavanceerde middelen. Een deel van deze middelen is relatief goedkoop en vrij op de markt verkrijgbaar. Te denken valt hierbij aan optronische waarnemingsapparatuur, computers, digitale foto- en filmapparatuur en elektronische peil- en interceptieapparatuur. Deze middelen worden ondersteund met moderne civiele verbindingsmogelijkheden zoals mobiele telefonie en Internetfaciliteiten. Met deze geavanceerde elektronische middelen en snelle verbindingsmogelijkheden zijn de strijdgroepen in staat snel grote hoeveelheden informatie te verzamelen. Tevens kunnen zij met deze middelen inbreken in onze commandovoeringssystemen. Continue en intensief uitgevoerde beveiligingsmaatregelen zijn dus noodzakelijk om

te voorkomen dat de strijdgroepen in staat zijn essentiële informatie te vergaren. Dit vereist op alle niveaus adequate passieve en actieve beveiligingsmaatregelen.

INLICHTINGEN

Bij de irreguliere oorlogvoering draait alles om inlichtingen. Nog meer dan bij conventionele gevechtsoperaties hangt succes in de strijd tegen een irregulier optredende vijand af van de beschikbaarheid van actuele en accurate inlichtingen. Een belangrijk deel van de gevechtsinspanning dient te zijn gericht op het inlichtingenwerk. Het gaat hier niet alleen om politieke en sociaal-economische inlichtingen, maar vooral om inlichtingen die kunnen resulteren in gevechtscontact met de ongrijpbare en altijd beweeglijke tegenstander. Inlichtingen kunnen in eerste instantie worden verkregen door intensieve raadpleging van openbaar toegankelijke bronnen. De belangrijkste inlichtingen dienen echter te komen uit een groot aantal geheime bronnen, variërend van clandestiene operaties en verkenningsraids, *supergrasses* (verklikkers), spionnen, informanten uit de bevolking, systematische ondervraging van overlopers en gevangengenomen tegenstanders, tot vormen van technologische *intelligence* verzameld door gebruik te maken van satellieten, sensoren en andere instrumenten. De geschiedenis van het *intelligence*werk tijdens irreguliere conflicten laat overigens zien dat HUMINT meestal succesvoller was dan *signals intelligence* (SIGINT) of *electronic intelligence* (ELINT). In het hiernavolgende krijgshistorisch voorbeeld wordt een aantal *case studies* gepresenteerd dat de problemen, successen en mislukkingen van *intelligence* tijdens irreguliere oorlogvoering belicht.

Algerije, 1954-1962

De onafhankelijkheidsstrijd van Algerije tegen de Franse koloniale overheersing duurde van 1954 tot 1962. Het was een conflict dat van beide kanten met grote verbittering en hardheid werd uitgevochten. De 'slag om Algiers', van januari tot september 1957, vormde het onbetwiste hoogtepunt in deze strijd. In de hoofdstad bevond zich het hoofdkwartier van het *Front de Libération Nationale* (FLN). De Kashba, de grootste moslimwijk van de stad, een doolhof van honderden straten, pleinen en steegjes waar 80.000 mensen woonden, was het centrum van het verzet. FLN-strijders vonden er onderdak en voedsel, hadden er wapendepots en munitiefabriekjes en ondernamen van daaruit bomaanslagen in de rest van de stad. Algiers was in de loop van 1956 in de greep geraakt van een harde FLN-terreurexcursie, die van de kant van de Franse kolonisten (de *pieds noirs*) met veel tegengeweld werd beantwoord.

Op 7 januari 1957 arriveerde 10 Para Divisie onder commando van generaal J. Massu in Algiers. De overheid kondigde de staat van beleg af en bekleedde Massu met het militair en civiel gezag in de hoofdstad. Hij beschikte over 4.600 para's verdeeld over vier regimenten, die elk een deel van de stad kregen toebedeeld. De Kashba viel onder het 3 regiment onder commando van kolonel M. Bigeard. De opdracht luidde een eind te maken aan de terreurcampagne van het FLN op welke wijze dan ook. Massu kon tevens beschikken over 3.000 man koloniale elitetroepen en over de hoofdstedelijke politie ter sterkte van 1.400 man. Massu vatte zijn taak op als een inlichtingengevecht op leven en dood.

Nog op de dag van aankomst nam Massu bij de *Sûreté* (de geheime politie), waar hij met een peloton tot de tanden gewapende para's verscheen, als ging het om een overval, alle dossiers over de FLN-aanhang in beslag. In een marathonsessie van 24 uur werden de dossiers onder leiding van chef-staf kolonel Y. Godard intensief bestudeerd. Hieruit kwam een lijst met namen van FLN-activisten tevoorschijn. Naar schatting waren ongeveer 1.400 FLN'ers actief in de hoofdstad, onder wie vrouwen en kinderen. In de volgende dagen braken de para's met groot machtsvertoon een algemene staking die het FLN had afgekondigd, om vervolgens over te gaan tot de volledige afsluiting van de Kashba, de oprichting van tientallen *check-points*, systematische patrouillegang en de huis-aan-huis doorzoeking van de hele wijk. In tijd van twee maanden werden 24.000 personen gearresteerd, die allemaal aan een verhoor werden onderworpen.

Op basis van de patrouilles, de huiszoekingen, de arrestaties en ondervragingen -en de politiedossiers- legden Godard en zijn inlichtingenteam een alomvattend kaartsysteem aan van de bevolking van de Kashba. Godard slaagde er op deze manier in de personele samenstelling van het FLN in Algiers bijna volledig in kaart te brengen in een zogenaamd *organigramme*, getekend op een groot bord aan de wand van het inlichtingenkantoor. Het organisatieschema werd voortdurend geactualiseerd en aangevuld. Alleen op de top van de verzetsbeweging kon Godard geen vat krijgen. Wie de hoogste commandant van het FLN in Algiers was, wist hij lange tijd niet. Deze 'grote onbekende' was Saadi Yacef, een 28-jarige bakkerszoon die in de Kashba was opgegroeid en alle hoeken en gaten ervan kende. Hij was een meester van de vermomming en wisselde een aantal malen per dag van adres; hij wist zes maanden lang uit handen van de Fransen te blijven, terwijl hij al die tijd in de Kashba leiding bleef geven aan het verzet.

Toch was dit alles niet voldoende om het verzet uit te schakelen. Het FLN leed voortdurend verliezen, maar honderden guerrillastrijders bleven ondanks de avondklok en de patrouillegang ongrijpbaar. Er was nog veel meer en vooral veel preciezere informatie nodig. Deze werd in de eerste plaats verkregen door de systematische ondervraging van de talloze arrestanten. Massu organiseerde daartoe op het inlichtingenkantoor van de para's teams van specialisten in ondervragingstechnieken: de DOP (*Détachements Opérationnels de Protection*). Het waren de militairen van deze teams die tijdens de verhoren systematisch marteling toepasten, onder meer bestaande uit het toedienen van elektrische schokken (de *gégène*). Op basis van de zo verkregen inlichtingen werd meteen actie ondernomen; genoemde adressen werden omsingeld, soms ook benaderd met helikopters, waarbij vaak succes werd geboekt. De ondervragingsmethoden konden niet lang geheim worden gehouden en zorgden al snel voor veel commotie in Algerije en Frankrijk. Massu heeft marteling als middel om inlichtingen te verkrijgen steeds krachtig verdedigd. Hij achtte dit 'noodzakelijk' en 'moreel gerechtvaardigd'. Voor de para's was deze praktijk overigens nieuw, veel militairen aanvaardden deze aanpak met tegenzin; het direct nut gaf echter de doorslag.

Maar ook dit was niet voldoende. Een nog grotere inlichtingeninspanning was nodig, met grootscheepse inschakeling van de bevolking. Een andere paraofficier, kolonel R. Trinquier was belast met de organisatie van de collectieve veiligheid in de Kashba. Hij stelde per straat, huizenblok of zelfs flatgebouw, een *responsable* aan, een inwoner die loyaal was aan de Fransen, bijvoorbeeld een veteraan uit de Tweede Wereldoorlog, die alle verdachte personen en bewegingen in zijn ressort direct moest melden. Dit reusachtige informantennetwerk bracht veel op. Honderden arrestaties werden verricht op basis van de berichten van deze informanten. Uiteindelijk werden ook de FLN-kopstukken, waaronder Saadi Yacef, met hulp van zulke *responsables* opgepakt. Trinquier stond ook aan het hoofd van een verklikkersnetwerk van ex-FLN-leden, die met de Fransen samenwerkten: de 'blauwe petten', *les caps bleus*. Ook hun werk leidde tot veel nieuwe arrestaties. Er is uitgerekend dat circa 40% van de mannelijke bevolking van de Kashba op enig moment tijdens de acties in Algiers is gearresteerd en verhoord.

De 'slag om Algiers' was een 'inlichtingengevecht' bij uitstek. Door de systematische opbouw van een steeds verfijnder inlichtingennetwerk, op basis van politiedossiers, patrouillegang, huiszoekingen, massale arrestaties en ondervraging van gevangenen met gebruikmaking van marteling, slaagden de para's erin het FLN in Algiers een vernietigende nederlaag toe te brengen. De informatie uit de bevolking door middel van het informantennetwerk en de 'blauwe petten' was eveneens essentieel.

De Fransen wonnen de slag om Algiers, maar zij verloren de oorlog en Algerije kreeg zijn onafhankelijkheid. Dat was gezien de 'geest van de tijd' onvermijdelijk. Het is echter duidelijk dat het systematisch toepassen van marteling in de verbeterde jacht op inlichtingen de Franse zaak op politiek en moreel gebied veel schade heeft toegebracht. De stroom van publicaties daarover, die onmiddellijk op gang kwam, zorgde voor veel politieke spanningen. *La torture* veroorzaakte een diepe crisis in de Franse politiek en tastte de geloofwaardigheid van het leger ernstig aan. Bovendien reageerde de gematigde moslimbevolking van Algerije met grote verbittering op de berichten en koos massaal partij voor het FLN.

Maleisië, 1948-1960 en Kenia, 1952-1960

Niet alleen de Franse, maar ook de Britse militairen worstelden met het vraagstuk van de inlichtingen in de irreguliere oorlogvoering. Het uitbreken van de communistische opstand in Maleisië in 1948 verraste de Britse autoriteiten volledig. Het inlichtingenapparaat van de politie, dat als eerste verantwoordelijk was voor de veiligheid in de kolonie, had gefaald. Dat de Britse autoriteiten in enkele jaren tijds de opstandelingen in het defensief wisten te dringen, dankten zij mede aan een voortvarende reorganisatie van het inlichtingenwerk (zie ook het krijgshistorisch voorbeeld Maleisië 1948-1960: de slag om de bevolking).

Het was luitenant-generaal H. Briggs die in 1950 een *Director of Intelligence* benoemde, die het inlichtingenwerk van de politie (de *Special Branch*) en de militairen coördineerde en dienstbaar maakte aan de operaties te velde. Zijn opvolger, luitenant-generaal G. Templer richtte een jaar later een *Combined Intelligence Staff* (CIS) op, onder verantwoordelijkheid van de militairen. De CIS coördineerde de inlichtingenactiviteiten van politie en leger en bemoeide zich ook met psychologische operaties en propaganda. Officieren van de CIS zaten in de regionale en lokale *War Executive Committees*. De CIS zette het *Surrendered Enemy Personnel* programma op, dat trachtte zo veel mogelijk guerrillastrijders te bewegen zich aan te geven en met de Britten samen te werken en de ondervraging van gevangengenomen tegenstanders controleerde. Dit programma was succesvol en leidde ertoe dat de militairen veel guerrillastrijders konden opsporen en uitschakelen. Ook organiseerde de CIS een grootschalig inlichtingenproject onder de dorpelingen door middel van vertrouwelijke questionnaires. Aan technologische inlichtingen werd nauwelijks aandacht besteed, alles speelde zich af 'op de grond'. Met de CIS creëerden de Britten een 'nationaal' inlichtingenapparaat onder eenhoofdige leiding, dat een einde wist te maken aan de in de Britse traditie sterke tweedeling tussen het inlichtingenwerk van de politie en van het leger.

Tijdens latere conflicten grepen de Britten terug op de ervaring in Maleisië. Dat gebeurde bijvoorbeeld in Kenia, waar zij in 1952 te maken kregen met de verzetsbeweging van de Mau Mau, die gewapenderhand landhervormingen en onafhankelijkheid wilde afdwingen. De 12.000 guerrillastrijders van de Mau Mau, georganiseerd in geheime genootschappen en vooral afkomstig van de etnische groep van de Kikuyu, waren deels veteranen die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Britse dienst hadden gevochten. Luitenant-generaal G. Erskine kopieerde de structuur die Briggs en Templer in Maleisië hadden ingevoerd. In één opzicht ging Erskine aanzienlijk verder dan zijn collega's in Maleisië. Zijn inlichtingenofficieren (onder wie luitenant Frank Kitson, die zou uitgroeien tot een van Groot-Brittannië's belangrijkste experts in *counter insurgency*) legden zich vooral toe op de rekrutering van Mau Mau overlopers, die in *countergangs of pseudoforces* werden georganiseerd. Zij werden met veel succes ingezet voor inlichtingenwerk en verkennings- en gevechtspatrouilles tegen hun voormalige kameraden. Met hun hulp werd de Mau Mau-beweging nauwkeurig in kaart gebracht - uiteindelijk kenden de Britten alle overgebleven Mau Mau-strijders bij naam - en langzaam maar zeker ontmanteld.

De Portugese ervaringen: Angola (1961-1974), Mozambique (1964-1974) en Guinee-Bissau (1963-1974)

Portugal spiegelde zich zowel aan de Britse als aan de Franse ervaringen. De Portugese militairen hebben tijdens de bevrijdingsoorlogen in hun Afrikaanse koloniën veel aandacht geschonken aan het inlichtingenproces. Vijf procent van de totale koloniale troepenmacht hield zich permanent met inlichtingenwerk bezig. Dit hoge percentage -bij elkaar ging het om duizenden militairen- en de successen die zij daarbij boekten, hebben ertoe bijgedragen dat het agrarische en armlastige Portugal een slopende koloniale oorlog -vijftien jaar lang en in drie koloniën tegelijkertijd met een gezamenlijke oppervlakte van meer dan twee miljoen km²- vol kon houden. Portugal was overigens het enige Europese land dat over een moderne doctrine voor de irreguliere oorlogvoering beschikte nog voordat het land met zulke conflicten daadwerkelijk te maken kreeg. Dat Portugese officieren in de jaren 1950 geregeld te gast waren in Engeland had daar alles mee te maken.

Direct na het uitbreken van het eerste conflict, in Angola in 1961 met de MPLA, ging de militaire leiding ertoe over de verschillende inlichtingendiensten in één overkoepelende organisatie onder te brengen: de *Serviço de Centralização e Coordenação de Informações* (SCCI). Dit gebeurde ook in Mozambique en in Guinee. Na een moeizame aanloopfase van enkele jaren, slaagde de SCCI erin het hele inlichtingenproces

onder controle te krijgen en te activeren. Het object van het inlichtingenwerk was de bevolking. De doelstelling was de *muro do silencio* te doorbreken en de bevolking aan het praten te krijgen. De SCCI zette een uitgebreid netwerk op van informanten, tolken, gidsen, spoorzoekers en overlopers. Zij leverden een constante stroom informatie over de verzetsbeweging, die door de staf van de SCCI werd verwerkt tot bruikbare operationele *intelligence*. Door intensieve grondverkenning en in toenemende mate ook fotoverkenning vanuit de lucht werden de inlichtingen verder verfijnd. Van elk infanteriebataljon (700 man) waren 35 militairen belast met inlichtingenwerk. Dagelijkse verkenningstrupouilles brachten meer informatie en bovendien gevangenen, die men met hulp van lokale tolken trachtte over te halen zich aan Portugese kant te scharen. De wens om de gevangenen te overreden zette een rem op excessieve ondervragingstechnieken en marteling die zonder deze overweging vermoedelijk wijdverbreid zouden zijn geweest. De ervaringen in het district Tete in Mozambique waar korte tijd op grote schaal marteling en terreur werden toegepast, wijzen daarop.

Door de centralisatie en de intensieve aandacht voor de steeds verdere verfijning van de informatie slaagden de militairen erin de verzetsbeweging in kaart te brengen en te volgen. De militairen speelden daarbij met succes de verschillende etnische groepen tegen elkaar uit. Na een strijd van meer dan tien jaar hadden de verzetsbewegingen zware klappen opgelopen. De MPLA en FRELIMO (in Mozambique) waren vrijwel verslagen. Dat Portugal met beperkte middelen de strijd zo lang en zo succesvol heeft kunnen volhouden, is vooral te danken aan het feit dat de strijd in de eerste plaats als een *battle of intelligence* werd beschouwd.

Een inlichtingenfiasco: Rhodesië, 1972-1979

De strijd van de Rhodesische veiligheidstroepen tegen de guerrillastrijders van de ZANU (van Robert Mugabe) en ZAPU (van Joshua Nkomo) bewijst dat een onderschatting van de betekenis van *intelligence* tot een nederlaag kan leiden.

Op geen enkel moment zijn de Rhodesiërs erin geslaagd het inlichtingenproces te coördineren en in de militaire organisatie te integreren. Drie verschillende ministeries hielden er in totaal vijf inlichtingendiensten op na, die alle naast elkaar en tegen elkaar in werkten. De belangrijkste was de *Special Branch* (SB), een politie-inlichtingendienst onder leiding van een *Commissioner of Police* en ressorterend onder het Ministerie van Algemene Zaken, het kantoor van de *Prime Minister*, Ian Smith. De SB deinsde voor weinig terug om zijn prominente plaats

te verdedigen. Agenten van de SB braken bijvoorbeeld in in de kantoren van andere inlichtingendiensten om aan de weet te komen wat men daar uitvoerde en wat de plannen waren. De SB heeft nimmer van zijn positie afstand willen doen, totdat het door de loop van de militaire gebeurtenissen onvermijdelijk werd. Kenmerkend voor de situatie was dat de SB vasthield aan het alleenrecht op het verhoor van gevangengenomen guerrillastrijders; de militairen ontvingen slechts summier verslagen van de verhoren - als het meezat. Pas zes jaar na het begin van de strijd mochten militaire ondervragers meedoen aan de verhoren in zogenaamde *Interrogation Teams*, die overigens onder leiding stonden van SB-officieren. Dat de SB er steeds in is geslaagd het militaire inlichtingenwerk opzij te drukken, kwam vooral omdat de legerleiding zelf te weinig doordrongen was van het belang van het inlichtingenwerk.

De situatie was wellicht te rechtvaardigen geweest, wanneer de SB zich had kunnen beroepen op successen. Maar dat was niet het geval. Het uitbreken van de strijd in december 1972 kwam voor de SB als een volslagen verrassing; het in vreedstijd opgebouwde netwerk van informanten in de dorpen stortte in. Ook later faalde de SB volkomen. Vijandelijke concentraties, nieuwe infiltratieroutes, voedsel- en wapendepots, over geen van deze zaken had de SB betrouwbare inlichtingen. De SB concentreerde zich op inlichtingen over de externe steun die de guerrilla's ontvingen uit Zambia en Mozambique. Dat was zeker van groot belang, maar doorslaggevend voor het falen van de dienst was dat de SB het contact met de bevolking in eigen land volkomen had verloren.

Voor de militairen betekende het dat zij van de SB geen operationele inlichtingen ontvingen. Er waren in het leger slechts enkele officieren belast met inlichtingenwerk; het genoot weinig aanzien. Intensieve patrouillegang om inlichtingen te verwerven werd niet toegepast. In 1973 richtte de legerleiding een *field intelligence detachment* op onder een *Director of Military Intelligence* (DMI). De DMI nam de opleiding van inlichtingenofficieren ter hand en trachtte het inlichtingenwerk op centraal niveau te coördineren. In 1975 werd het *Rhodesian Intelligence Corps* (RIC) opgericht, onder verantwoordelijkheid van de DMI, dat voor het eerst inlichtingenofficieren te velde stationeerde om operationele inlichtingen te verzamelen. Het contact met de plattelandsbevolking werd hersteld. De strijd was toen al drie jaar aan de gang. Langzamerhand begon de DMI het taaie gevecht met de SB te winnen. In tegenstelling tot de SB wist het RIC de bewegingen van de guerrillastrijders in kaart te brengen, zodat militaire acties voor het eerst behoorlijke successen opleverden. RIC-personeel bleek beter in staat dan het SB-perso-

neel verhoren en rapporten te interpreteren. Deze ontwikkelingen kwamen echter te laat. De strijd was toen al verloren. De veiligheidstroepen waren er niet in geslaagd de ZANU en ZAPU in het nauw te brengen. Premier Ian Smith kon niet veel anders doen dan de onderhandelingen openen, die in 1980 leidden tot een onafhankelijk Zimbabwe.

Vietnam, 1964-1973

De oorlog in Vietnam laat een ander ehec zien, dat van de technologische inlichtingen. In de strijd met een irreguliere tegenstander draait het om HUMINT. De inlichtingen moeten 'op de grond' worden verkregen door intensief contact met de bevolking en door intensieve patrouillegang. Alleen zo kan informatie worden vergaard op basis waarvan contact met de tegenstander kan worden gemaakt. De ervaringen van de Amerikaanse strijdkrachten in Vietnam vormen hiervoor een bewijs. De eenzijdige gerichtheid op ELINT en SIGINT (80% van de inlichtingen kwam uit technologische bronnen) heeft niet bijgedragen tot een voor de Amerikanen gunstig verloop van de strijd. De *Field Manuals* voor *Irregular Warfare* en *Combat Intelligence* uit het begin van de jaren 1960 hadden de Amerikaanse strijdkrachten niet voorbereid op de specifieke inlichtingenproblemen tijdens zulke conflicten. Zij besteedden nauwelijks aandacht aan *intelligence* en voorzover dat gebeurde, waren de voorchriften geënt op de ervaringen van de Tweede Wereldoorlog.

De Amerikanen beschikten in Vietnam over een indrukwekkend arsenaal aan technologische hulpmiddelen: van de *Air-delivered Seismic Detection Sensor* (ADSIDS), sensors en UAV's tot verkenningsvliegtuigen en satellieten. Het resulteerde in te veel en bovendien verkeerde informatie. Het aanbod van gegevens was zo overweldigend, dat de beschikbare computers voor dataprocessing het niet aankonden. Informatie bereikte de troepen met vertraging. Het was bovendien geen contactinformatie maar bevatte meestal slechts trendanalyses. Bovendien slaagden de Amerikanen er niet in het inlichtingenproces centraal te coördineren. Het inlichtingenwerk bleef versnipperd en heeft voor de troepen te velde weinig betekend.

Noord-Ierland, 1969-1994

Dat de koloniale lessen niet automatisch toepasbaar waren op een conflict in een moderne, democratische en stedelijke samenleving, hebben de Britse militairen in Noord-Ierland ondervonden. De in de koloniën gebruikte aanpak van grootschalige huiszoekingen, internering zonder vorm van proces, schieten met scherp en dergelijke, stuitte in Noord-Ierland op fel protest en kon niet lang worden volgehouden. De media volgden de militaire verrichtingen met argusogen, organisaties voor de mensenrechten tekenden geregeld protest aan tegen de mili-

taire aanpak en parlementaire onderzoekscomités struikelden over elkaar in hun ijver de gebeurtenissen te onderzoeken. Militairen dienden zich in enkele gevallen voor de rechter te verantwoorden als gevolg van zulke onderzoeken.

De Britse troepen waren in augustus 1969 in Noord-Ierland gearriveerd om de vrede te bewaren tussen de protestantse en katholieke bevolkingsgroep. Het oploeiende conflict leidde nog in hetzelfde jaar tot de wedergeboorte van de *Irish Republican Army* (IRA), de oude Republikeinse terreurbeweging die in de loop van de jaren 1960 min of meer ter ziele was gegaan. In januari 1970 splitste zich een vleugel van de IRA af, de Provisionele IRA, die een terreurcampagne begon tegen de Britse militairen en de protestantse bevolking.

In de tweede helft van 1970 opende het Britse leger het offensief tegen de IRA. Het moest de IRA-leden echter eerst maar eens zien te vinden. Het probleem was dat de troepen niet over goede inlichtingen beschikten, zodat zij niet doelgericht konden optreden. Het leger kondigde een avondklok af in de katholieke wijken, organiseerde massale huiszoekingen en arresteerde honderden verdachten, maar het leverde weinig op.

Als antwoord op het militaire optreden intensiverde de IRA zijn terreurcampagne. Het Britse leger dat aanvankelijk door de katholieke bevolking was verwelkomd, werd nu beschouwd als de 'vijand'. De katholieke bevolking steunde de IRA massaal. In augustus 1971 ging het Britse leger over tot een politiek van internering. Verdachte personen konden zonder vorm van proces worden vastgezet. Daags na de afkondiging van deze nieuwe aanpak werden met veel vertoon van macht 346 personen opgepakt. Honderd ervan moesten echter meteen weer worden vrijgelaten omdat zij niets met de IRA of met subversieve activiteiten te maken hadden. De andere gearresteerden waren zonder uitzondering onbelangrijke personen. Dit onfortuinlijke begin was in de eerste plaats een inlichtingenfiasco. De troepen waren afhankelijk van inlichtingen van de politie, de *Royal Ulster Constabulary* (RUC). Deze beschikte alleen over informatie over de oude IRA en wist niets van de nieuwe generatie terroristen die sinds 1969 op het toneel was verschenen. Op de lijst met verdachten die de militairen hadden meegerekend, stonden personen vermeld die al lang dood waren.

De militairen moesten het inlichtingenwerk daarom zelf ter hand nemen en van de grond af opbouwen. De basis daarvoor werd gelegd door nieuwe wetgeving. In 1973 nam het Britse Parlement de *Emergency Provisions Act* aan, waarin de veiligheidstroepen ruime bevoegdheden kregen voor huiszoeking, visitatie van personen,

arrestatie en internering. De wetgeving werd in de jaren daarna nog aangescherpt. De troepen hebben van de bevoegdheden ruim gebruik gemaakt. Alleen al in 1973 werden bijvoorbeeld 75.000 huizen doorzocht.

Vervolgens maakten de militairen een begin met het in kaart brengen van de katholieke bevolking van Noord-Ierland (en deels ook van verdachte protestanten). Honderdduizenden katholieken werden ondervraagd, met gebruik van de zogenaamde P(*ersonality*)-test, waarmee een compleet beeld werd geschetst van de ondervraagde personen, hun gezin en verdere familie, sociale contacten, lidmaatschappen, bezittingen en ander financiële en materiële gegevens. Binnen twee jaar zat al 40% van de bevolking in het computersysteem, waardoor de militairen de beschikking kregen over een 'sociografie' van de Noord-Ierse samenleving. Daarmee beschikten zij echter nog niet over de contactinformatie die nodig was om de terroristen (in aantal vermoedelijk niet meer dan 800) te vinden en uit te schakelen. Informatie hierover konden zij alleen verkrijgen door ondervraging van arrestanten. Van een select aantal belangrijke arrestanten werden diepteverhoren afgenomen, die gepaard gingen met langdurige onthouding van voedsel, slaap en kleding. Dit alles leidde niet tot spectaculaire successen (maar wel tot veel negatieve publiciteit en officiële onderzoeken).

Eind jaren 1970 stapten de militairen over op een meer succesvolle methode. Zij vonden ex-terroristen bereid mee te werken in ruil voor vrijheid en een nieuwe identiteit. Dit waren de *supergrasses*. Het doel was met behulp van de *supergrasses* de cellen waarin de IRA was georganiseerd, te ontmantelen en de hoogste leiders op het spoor te komen. Deze aanpak heeft geresulteerd in honderden arrestaties, al werden de topfiguren niet gepakt. De betrouwbaarheid van de *supergrasses* werd echter na een veelbelovende start steeds problematischer. In de loop van de jaren 1980 hebben de militairen het *supergrasses* project stopgezet.

Ter afsluiting kan worden geconstateerd, dat een aantal problemen op inlichtingengebied steeds terugkeerde. In de eerste plaats was de verzetsbeweging al geruime tijd ondergronds actief voordat er inlichtingen over beschikbaar kwamen. Politie en militairen werden door het uitbreken van gewapend verzet volledig verrast. Het was niet mogelijk gebleken over bepaalde risicogebieden of risicogroepen preventief inlichtingen in te winnen. De bestrijding van het gewapend verzet begon daarom meestal met een grote achterstand op inlichtingengebied.

Bij het inlopen van die achterstand speelde de rivaliteit tussen politie en leger of tussen verschillende inlichtingenorganisaties onderling een grote rol. Het inlichtingenproces diende te worden gecoördineerd en gecentraliseerd en in handen te worden gelegd van één instantie onder eenhoofdige leiding. Wanneer dit lukte, werd daarmee de basis voor militair succes gelegd. Mislukte de integratie van het inlichtingenwerk, dan was dat een van de redenen van een militaire nederlaag.

Een derde probleem betrof de aard van de inlichtingen. Achtergrondinlichtingen over het verzet, over de ideologie, drijfveren, doeleinden en sterkte van de tegenstander waren belangrijk en vaak in overvloed aanwezig. Wat vaak ontbrak was 'contactinformatie', betrouwbare en hyperrecente informatie over de bewegingen van de tegenstander. Zulke informatie kon alleen 'op de grond' worden ingewonnen door intensief persoonlijk contact met de bevolking en door terreinkennis. Het opbouwen van zulke informatie vereiste een reusachtige inspanning van de troepen, was tijdrovend en arbeidsintensief, maar was tegelijk essentieel om de tegenstander überhaupt te kunnen vinden.

Een laatste probleem was dat van het geweldsgebruik tijdens het inlichtingenproces. Harde verhoormethoden en marteling kwamen veelvuldig voor. Deze aanpak produceerde vaak de juiste inlichtingen, op basis waarvan de tegenstander kon worden gevonden, maar was op langere termijn contraproductief. Het verbitterde de bevolking en tastte het moreel van de eigen troepen aan.

HOOFDSTUK VIJFENTWINTIG

26

Offensieve operaties tegen strijdgroepen

Sectie 1 - Inleiding

2601. Operaties tegen strijdgroepen betreffen naast andere, niet militaire, activiteiten ook het offensief inzetten van het militaire machtsmiddel. Dit hoofdstuk gaat hier nader op in en heeft vooral raakvlakken met het hoofdstuk 'Aanvallend gevecht' uit de LDP IIB. In dit hoofdstuk zullen, daar waar nodig, onderwerpen tot in detail worden beschreven.

2602. Bij het regulier gevoerde aanvallend gevecht staat het verslaan van de vijandelijke strijdkrachten dan wel het vermeesteren van gebied centraal. Beide doelstellingen zijn ook van toepassing bij offensieve operaties tegen strijdgroepen, maar staan daarbij niet altijd centraal. De ervaring heeft immers geleerd dat het uitsluitend met militaire middelen verslaan van strijdgroepen doorgaans onmogelijk is en dat voor het bereiken van de strategische eindsituatie naast militaire ook andere machtsmiddelen nodig zijn. Daarom kunnen bij operaties tegen strijdgroepen ook andere doelstellingen dan die van het aanvallend gevecht centraal staan. Deze zijn:

- het binden van de strijdgroepen
- de strijdgroepen het gebruik van bepaalde gebieden en middelen ontzeggen.

Voor het bereiken van deze doelstellingen is het wel noodzakelijk dat vooral op het niveau van bataljon en lager sprake is van het opleggen van onze wil aan de tegenstander door het fysiek verslaan van de strijdgroepen.

2603. **Het binden van de strijdgroepen.** De motieven van strijdgroepen zijn vaak gebaseerd op politieke, etnische, religieuze, sociale of economische geschillen die uiteindelijk altijd een politieke oplossing vergen. Het offensief inzetten van het militaire machtsapparaat is daarbij slechts één van de middelen die de politiek tot haar beschikking heeft. Het is vaak het meest geschikte middel om de strijdgroepen zodanig te binden dat zij hun invloed/macht nauwelijks kunnen vergroten of uitoefenen. Daarmee creëert de politieke leiding een eventueel gunstiger positie ten

opzichte van de strijdgroepen en wint zij tijd en ruimte om met andere middelen dan het militaire machtsmiddel een voor haar gunstige oplossing af te dwingen. Hierbij moet worden onderkend dat het offensief inzetten van het militaire machtsapparaat kan leiden tot grotere cohesie binnen de strijdgroepen en tussen de bevolking en de strijdgroepen. Daar waar mogelijk moet daarom worden gestreefd naar het scheiden van de bevolking van de strijdgroepen. Dit is lang niet altijd eenvoudig. Als een hechte band tussen bevolking en strijdgroep bestaat, kan bijvoorbeeld sprake zijn van burgers die 's nachts actief deelnemen aan de strijd.

2604. **Strijdgroepen het gebruik van bepaalde middelen ontzeggen.** Doel is om de strijdgroepen de toegang tot gebieden, informatie, positieve publiciteit, personele en materiële middelen te ontzeggen. Voor de uitvoering is het gunstig als de regering en de eigen troepen zoveel mogelijk de vitale delen van het land al in eigen hand hebben. Daarmee creëert men voor zich zelf en waar mogelijk ook voor de bevolking veilige gebieden en heeft men die bevolking een realistisch alternatief te bieden. Maar ook geeft het de lokale politiek de gelegenheid zelf iets te doen aan de mogelijke oorzaken van het gewapend verzet. De veilige gebieden worden vervolgens door offensieve operaties steeds uitgebreid. De beeldspraak van een geleidelijk aan steeds groter wordende olievlek is in dit soort situaties treffend. Daarbij wordt gesynchroniseerd gewerkt met aanvalsdoelen die zowel zijn gericht op de fysieke als de mentale component van het militair vermogen van de strijdgroepen. Van belang is dat de politieke macht in de nieuwe veilige gebieden zo snel mogelijk wordt overgedragen aan het lokale bestuur. Naast het terugkrijgen van de politieke macht moet het lokale bestuur in staat worden gesteld om zo snel als mogelijk zelf het geweldsmonopolie uit te oefenen. Het herinstalleren van de lokale politie, eventueel na extra training, biedt daartoe als eerste opstap goede mogelijkheden. Een adequate versterking door eigen troepen is een vereiste zolang de strijdgroepen niet volledig zijn uitgeschakeld. Zodra het lokale bestuur in staat is zelf het geweldsmonopolie uit te oefenen, komen weer militaire middelen vrij voor andere taken.

Sectie 2 - Kenmerken

2605. Onvoorspelbaarheid en plaatselijk en tijdelijk snel en hard toeslaan zijn kenmerken van strijdgroepen. Daarom wordt van zelfstandige commandanten verwacht dat zij snel beslissingen nemen om snel en effectief te anticiperen op mogelijke acties van de strijdgroepen. Daarbij worden zij geacht steeds hun verantwoordelijkheid te nemen en op eigen initiatief af te wijken van de oorspronkelijke opdracht, indien de situatie dit vereist, altijd in overeenstemming met het oogmerk van de hogere

commandant. Deze vorm van optreden sluit aan bij het leidend beginsel van onze doctrine: **opdrachtgerichte commandovoering** en biedt daarmee de ruimte om de strijdgroepen te verslaan.

2606. Hoewel operaties tegen strijdgroepen vaak langdurig en statisch zijn, kenmerkend voor uitputtingsoorlogvoering, heeft **manoeuvre-oorlogvoering toch de voorkeur**. Deze stijl van oorlogvoering beoogt de vijandelijke samenhang en wil tot vechten zo snel mogelijk te breken. Confrontaties met de sterke punten van de strijdgroepen worden zo veel mogelijk vermeden; in plaats daarvan worden de kritieke capaciteiten en middelen van de strijdgroepen vastgesteld, opgezocht, bedreigd en zo nodig vernietigd. Overigens moet worden bedacht dat de keuze tussen manoeuvre- en uitputtingsoorlog niet altijd vrij is en voor de tactische commandant dikwijls niets anders dan een gegeven. De strijdgroepen kunnen plaatselijk en tijdelijk aansturen op uitputting. Het eigen optreden kan dan in de loop van de tijd een mengvorm tussen manoeuvre en uitputting gaan vertonen.

Het optreden tegen strijdgroepen lijkt een lager tempo te hebben dan het optreden tegen een reguliere tegenstander. Dat komt omdat er vaak niet een aaneenschakeling van snelle activiteiten waarneembaar is waardoor de operatie lijkt stil te staan. Bij het optreden tegen strijdgroepen betreft tempo niet alleen de snelheid van de activiteiten, maar ook de snelheid van het reageren. Zo hebben 'plotselinge' besluiten op het politieke niveau direct consequenties voor het optreden van de strijdgroepen. Het in een hoger tempo reageren en anticiperen dan de strijdgroepen op 'plotselinge' besluiten is van cruciaal belang om het initiatief te behouden. Door verkeerd of te laat reageren verliest het offensief handelen aan kracht. De strijdgroepen zullen een dergelijk verkeerd en te laat reageren in hun voordeel uitbuiten, zowel fysiek als mentaal. De strijdgroepen zijn daarbij doorgaans in een gunstiger positie omdat hun lijnen korter zijn waardoor zij zeer snel kunnen reageren en uiteindelijk binnendringen in de beslissingscyclus van de militaire commandant.

2607. Nog meer dan bij het reguliere gevecht ligt het **zwaartepunt daarbij op het breken van de mentale component** van het militair vermogen. Een goed moment om de mentale component aan te grijpen doet zich voor tijdens de initiële fase van het conflict wanneer de strijdgroepen nog bezig zijn vaste voet te krijgen onder de bevolking. Een uitgekiend en krachtig offensief optreden in dat stadium, gericht op het winnen van de *hearts and minds*, is dan van doorslaggevende betekenis. Alternatieve manoeuvre-middelen als CIMIC-activiteiten en -operaties en *information operations* zijn daarvoor geschikt. Het vroegtijdig breken van de mentale

component voorkomt een uitputtingsslag. Optreden tegen strijdgroepen in het verleden heeft immers aangetoond dat zelfs met de inzet van strategische reserves de gewenste eindsituatie onbereikbaar bleef, indien niet ook de mentale component werd aangegrepen. Vaak mondde het conflict uit in een uitputtingsoorlog met reguliere strijdmiddelen.

2608. Het uitschakelen van strijdgroepen door uitputting is militair mogelijk maar alleen zinnig als dit onderdeel is van één van de fases binnen een politiek-strategisch plan. Binnen dat politiek-strategisch plan is het succes van militair geweld door uitputting dus slechts één van de mijlpalen. Voor het slagen van de totale campagne is ook inzet van de andere machtsmiddelen die de politiek tot haar beschikking heeft, nodig.

Bij de strijd van de Sovjet-Unie tegen de Afghaanse strijdgroepen in de jaren 80 van de vorige eeuw is getracht om deze door uitputting te verslaan zonder de daadwerkelijke oorzaak van de strijd weg te nemen. Een steeds grotere inzet van militaire middelen moest hiervoor zorg dragen. Andere machtsmiddelen werden nauwelijks benut. Bovendien waren de ingezette troepen weinig effectief. Uit angst voor grote aantallen slachtoffers waren de eenheden gekluisterd aan hun bases. Uiteindelijk zorgden het thuisfront en de internationale opinie dat de strijd werd gestaakt zonder dat een stabiele eindsituatie was bereikt.

2609. Het **fysiek verslaan van de strijdgroepen met militaire middelen blijft** altijd een belangrijk deel uitmaken van het neutraliseren van deze strijdgroepen, echter alleen in die mate die noodzakelijk is voor het bereiken van de eindsituatie. Het juiste gebruik van proportioneel geweld in een omgeving die een hoge mate van publieke transparantie kent, is een belangrijke factor van invloed voor het behalen van succes. Naast het gebruik van gedoseerd fysiek geweld moet dus ook gebruik worden gemaakt van alternatieve manoeuvreermiddelen.

2610. Niet alleen voor het bereiken van de gewenste eindsituatie van de overkoepelende politieke operatie is een langdurige betrokkenheid kenmerkend en noodzakelijk, ook tijdens het offensief optreden van de militaire operatie is **vasthoudendheid** vaak bepalend voor het succes. De strijdgroepen hebben namelijk van huis uit een aantal voordelen. Zo vechten ze op en in eigen terrein en zijn zij minder afhankelijk van een positieve berichtgeving in de media. Vaak achten de strijdgroepen zich ook minder gebonden aan de regels van het humanitair oorlogsrecht en aan lokale wetgeving. Deze voordelen buiten zij uit door net één stap verder te gaan in hun optreden dan het mogelijke antwoord daarop van de ingezette troepenmacht. Het is dus belangrijk deze zwakheid te onderkennen en continu inzetmogelijkheden te ontwikkelen en toe te

*Proportioneel gebruik van militair geweld blijft belangrijk voor het fysiek verslaan van strijdgroepen.
Foto: Sectie Communicatie 11 LMB, kpl G. van Es*

passen die er voor zorgen dat de troepenmacht de strijdgroepen steeds een stap voor is. Het operationeel besluitvormingsproces biedt daartoe de handvatten. Klokrond optreden onder mentaal en fysiek zware omstandigheden is bij operaties tegen strijdgroepen meer regel dan uitzondering. Met een dergelijke vasthoudendheid, gericht tegen het optreden van de strijdgroepen, is de troepenmacht op een gegeven moment in staat om zowel het tempo te bepalen als het initiatief te nemen en haar gevechtskracht tot gelding te brengen.

2611. De wijze van optreden van de strijdmacht is doorgaans bij de strijdgroepen bekend. Met die kennis zijn zij in staat het initiatief te nemen en uit te buiten. Zelf treden de strijdgroepen bijna onzichtbaar, onvoorspelbaar en met politiek gerichte doelstellingen op, wat het moeilijk maakt het eigen initiatief te houden of, indien nodig, te herwinnen. Om hier effectief weerstand tegen te bieden dienen commandanten risico's te accepteren en de moed te hebben nieuwe wegen in te slaan om het **initiatief** te houden en ruimte te maken voor **verrassing** waarbij de strijdgroepen alsnog worden aangegrepen op een niet voorziene wijze, tijd of plaats.

Sectie 3 - Planning

Algemeen

2612. Als raamwerk voor het militaire deel van de totale campagne biedt de onderstaande **indeling in fasen** een handvat. Het zijn de stappen die tezamen invulling geven aan de offensieve operaties tegen strijdgroepen. Bij de uitvoering daarvan dient men te bedenken dat hoe groter het

gebied is dat moet worden beheerst, hoe moeilijker dit wordt met de beschikbare middelen. Deze worden steeds intensiever gebruikt. Noodzakelijkerwijs wordt dan gekozen voor het beheersen van verschillende kleinere gebieden in het operatiegebied, maar deze onderling niet met elkaar te verbinden. De operaties kunnen bestaan uit de onderstaande fasen:

- Het veilig stellen van een uitvalsbasis
- Het veilig stellen van vooruitgeschoven bases
- Het veilig stellen van omliggende gebieden
- Het consolideren van veiliggesteld gebied

Deze indeling in fasen is niet meer dan een hulpmiddel om het denken te structureren. Het juist doorlopen van het operationeel besluitvormingsproces (OBP) en het militair inzicht van de commandant bepalen uiteindelijk de wijze van optreden.

2613. **Het veilig stellen van een uitvalsbasis.** In sommige gevallen heeft de te steunen regering nog delen van het operatiegebied onder controle. In deze delen van het operatiegebied kunnen uitvalsbases worden ingericht van waaruit de operatie wordt opgebouwd. Zo'n basis wordt gebruikt voor de aanvoer en opslag van materieel, acclimatiserings- en trainingsprogramma's en de opbouw van troepen. Het komt ook voor dat de te steunen regering geen gebied onder controle heeft. De afweging of de operatie vanuit zee of vanuit een buurland wordt opgebouwd, is dan noodzakelijk. Een dergelijke afweging vindt plaats op het politiek-strategisch niveau. De militaire commandant treedt hierbij adviserend op.

2614. Bij de planning van een uitvalsbasis zijn de volgende aspecten van belang:

- mogelijkheden in relatie tot vervolgoopdrachten
- kwetsbaarheid voor aanvallen
- mogelijkheden ter beveiliging
- mogelijke aan- en afvoerlijnen en de mogelijkheid om effectief logistieke installaties te ontplooiën
- aanwezigheid van bevriende civiele en militaire machtscentra
- ruimtelijke ordening, bijvoorbeeld de aanwezigheid van een vliegveld
- beschikbaarheid van adequate verbindingen
- gezondheidszorgaspecten

2615. **Het veilig stellen van vooruitgeschoven bases.** De hiervoor beschreven wijze van offensief optreden brengt het gebruik van vooruitgeschoven bases met zich mee. Bij voorkeur ligt een dergelijke basis bij of valt deze samen met een machtscentrum dat doorgaans een steunpunt voor de erkende regering is geweest of dit na bevrijd te zijn weer

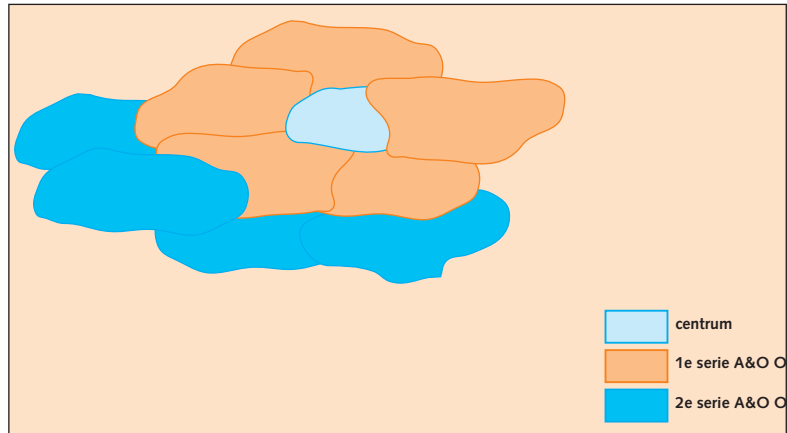
wordt. Gebruik van *air manoeuvre*-operaties of verplaatsingen over rivieren zijn daarbij, gezien een mogelijk gebrek aan infrastructuur, noodzakelijk. Daarbij moet wel worden bedacht dat een dergelijk verkregen vooruitgeschoven uitvalsbasis effectief moet kunnen worden bevoorrad en versterkt. Dit geldt zeker als de strijdgroepen in staat zijn zich snel in de omgeving van die locatie te concentreren of in staat zijn daar reguliere gevechten te voeren. Het beschermen van een vooruitgeschoven basis vergt dan meer middelen. Om het gebied te zuiveren is een afgrendelings- en opsporingsoperatie (*cordon and search operation*) noodzakelijk. Hierbij wordt een gebied snel en verrassend driedimensionaal hermetisch afgesloten om dit volledig te doorzoeken.

2616. **Onderverdeling.** Bij het veilig stellen van een vooruitgeschoven basis is de volgende onderverdeling mogelijk. In de **eerste fase** wordt met verkenningen vastgesteld welk gebied exact in aanmerking komt als vooruitgeschoven basis. Zowel verkenningseenheden, *special forces* als strategische middelen kunnen hierin een rol vervullen. Naast het eerder genoemde aspect dat het gebied de functie van machtscentrum moet hebben, zijn vooral de mogelijkheden tot bevoorrading en beveiliging doorslaggevend bij de gebiedsbepaling. Doorgaans is een **machtscentrum** gelegen in of nabij verstedelijkt gebied. De zetels van (lokale) gezagsdragers, maar ook concentraties van nutsvoorzieningen, industrie en logistieke installaties zijn voorbeelden van machtscentra.

2617. **Fase 2.** Is het gebied eenmaal vastgesteld, dan moet met behulp van het operationeel besluitvormingsproces worden vastgesteld hoe dit gebied wordt vermeesterd. Dit leidt tot *air manoeuvre*-operaties en/of grondoperaties. Hierbij is sprake van één van de onderstaande manoeuvrevormen.

- a. **De excentrische methode.** Het veilig stellen van de vooruitgeschoven basis gebeurt door binnen het te vermeesteren gebied vaste voet aan de grond te krijgen (het centrum) en vervolgens van daaruit te expanderen naar de buitenrand van het gekozen gebied. *Air manoeuvre*-eenheden zijn hiervoor bij uitstek geschikt. Het is echter ook mogelijk om met zware, gemechaniseerde eenheden een doorgang door het gebied en toegang tot het centrum te forceren. Het centrum wordt vervolgens gefaseerd vergroot door afgrendelings- en opsporingsoperaties. Uiteindelijk wordt het gebied als steunpunt langs de buitenring ter verdediging ingericht. Het kan overigens noodzakelijk zijn om vanuit meer dan één centrum te werken omdat het belangrijk is bepaalde gebieden initieel te bezetten aangezien zich daarin vliegvelden, nutsvoorzieningsinstallaties en bestuurszetels bevinden.

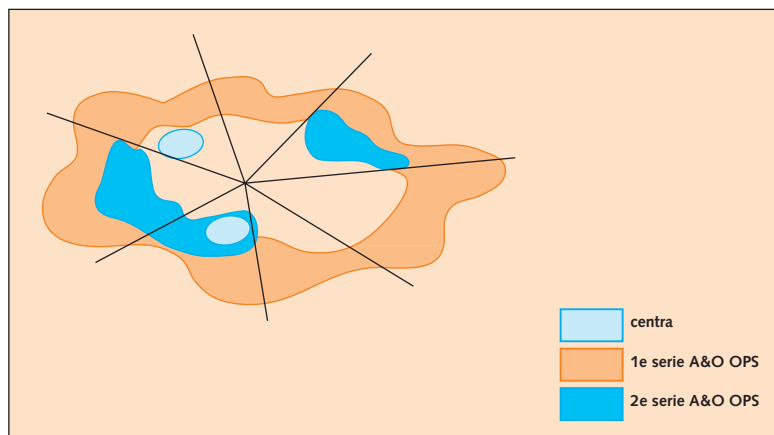

Afbeelding 26-1. De excentrische methode.

- b. **De concentrische methode.** Rond het veilig te stellen gebied wordt eerst een buitenring gelegd. Vanuit deze buitenring wordt het gebied naar een centraal punt in verschillende sectoren verdeeld. Vervolgens worden deze sectoren van buiten uit door afgrenselings- en opsporingsoperaties schoongeveegd. Het centrale punt is hierbij niet in eigen hand. Dit is wel het geval als een eerdere operatie geënt op de excentrische methode vastloopt of als van huis uit wordt gekozen om één of meer centra waarin zich bijvoorbeeld vliegvelden, nutsvoorzieningsinstallaties of bestuurszetels bevinden, bij voorbaat in eigen hand te hebben. Indien sprake is van dergelijke centra, raken de sectorlijnen deze zodat zo'n centrum is toebedeeld aan één sector. Tevens kan, afhankelijk van de dreiging of de logistieke situatie in het centrum, ervoor worden gekozen om eerst de sectorlijnen als corridor in eigen hand te nemen en te gebruiken als aan- en afvoerlijnen. Nadat het hele gebied is veilig gesteld, wordt het langs de buitenring als steunpunt ter verdediging ingericht.

Afbeelding 26-2. De concentrische methode.

2618. Bij de concentrische methode wordt de **buitenring**, totdat het hele gebied is veilig gesteld, zowel binnen- als buitenwaarts verdedigd door het inrichten van steunpunten. Deze worden omgezet in grendelopstellingen zodra het hele gebied in eigen handen is. Bij de excentrische methode is eigenlijk alleen sprake van grendelopstellingen. Afhankelijk van de dreiging, de beschikbare middelen en het terrein is het noodzakelijk delen van de ring te beveiligen door patrouillegang of sensoren.

2619. De **keuze** tussen de twee manoeuvrevormen wordt vooral bepaald door:

- de beschikbare hoeveelheid aan middelen in relatie tot het te bezetten gebied; zo vraagt de concentrische methode initieel meer middelen, omdat eerst een vrij grote buitenring moet worden gecreëerd
- de kwetsbaarheid; de excentrische methode is logistiek kwetsbaarder omdat alleen vanuit binnenlijnen wordt geopereerd; daarom is het noodzakelijk voorafgaande aan de operatie het logistieke voortzettingsvermogen op te hogen bijvoorbeeld door het aanleggen van voorraden; wat betreft de gezondheidszorg impliceert deze methode dat gewonden langer dan wenselijk ter plaatse en dus stabiel moeten worden gehouden; aansluiting op het reguliere gezondheidszorgsysteem door afvoer van gewonden per helikopter of gepantserde konvooien dient te worden zeker gesteld.

Het is natuurlijk mogelijk dat op basis van het besluitvormingsproces wordt besloten een combinatie van beide manoeuvrevormen te gebruiken.

2620. **Fase 3.** Nadat de vooruitgeschoven basis is gevrijwaard van verzetsstrijders, blijft zij ingericht als steunpunt totdat ook de omliggende gebieden zijn veilig gesteld. Het doel van het steunpunt is het elimineren van invloed van de strijdgroepen op dit gebied. Dit is zowel geografisch (boven, op en onder de grond) als mentaal (door o.a. *hearts & minds*- en CIMIC-operaties). Binnen het steunpunt wordt begonnen met consolideren zoals verderop beschreven.

2621. **Het veilig stellen van omliggende gebieden.** Vanuit de vooruitgeschoven bases worden de omliggende gebieden veilig gesteld. Dergelijke operaties richten zich zowel op het scheiden van de strijdgroepen en de lokale bevolking als op het aangrijpen van het militair vermogen van de strijdgroepen. De omliggende gebieden kunnen zeer divers van aard zijn. Zo kan sprake zijn van verstedelijkt gebied, een pallet van dorpen, uitgestrekte savannes, oerwoud, gebergten of een mengeling daarvan. Vaak vergt een continue presentie in dergelijke gebieden te veel middelen in relatie tot de succesfactoren van de gehele operatie. Indien dat het geval is, zijn de diverse uitvalsbases niet met elkaar te verbinden. Wel dienen

dergelijke gebieden zoveel als mogelijk geschoond te worden en blijven van verzetstrijders. Dit leidt namelijk tot:

- een verder gaande vernietiging van de strijdgroepen
- een verminderde dreiging tegen de bestaande steunpunten
- een duidelijk signaal aan de bevolking in die gebieden dat de gehele operatie succesvol is

2622. Deze gebieden worden dan gemonitord door **verkenningen**. Daarbij wordt zowel gebruik gemaakt van fysieke verkenningen op de grond en vanuit de lucht als van elektronische verkenningen vanuit de ruimte of met grond- of luchtgebonden sensoren. Het gebruik van HUMINT speelt hierbij eveneens een belangrijke rol.

2623. Afhankelijk van de verkregen informatie worden daarna door o.a. (pantser)infanterie-eenheden of special forces, voorzien van grondgebonden vuursteun of luchtsteun, de volgende **acties** uitgevoerd:

- verkennings- en vernietigingsoperaties (*search and destroy operations*) om de strijdgroepen het gebruik van hun middelen en bases te ontzeggen; dit betreft het op basis van inlichtingen opsporen en vernietigen van middelen of veilige havens van de strijdgroepen
- jachtoperaties (*hunt and kill operations*) om personeel van de strijdgroepen fysiek uit te schakelen; deze operaties houden het onafgebroken en met vasthoudendheid najagen van verzetsstrijders in om deze te elimineren
- afgrenselings- en opsporingsoperaties (*cordon and search operations*) om de strijdgroepen het gebruik van bepaalde gebieden te ontzeggen; dit is het snel en verrassend, driedimensionaal, hermetisch afsluiten van een gebied om dit volledig te doorzoeken

Nadat het bewind van Saddam Hoessein was verdreven, bleven de Amerikaanse troepen de aanhangers van het verdreven regime bestoken. Zo begon operatie *Peninsula Strike* in juni 2003 met een luchtaanval op een kamp van aanhangers van Saddam Hussein. Hierbij vielen volgens berichten in de media 70 dodelijke slachtoffers. De operatie duurde een aantal dagen waarbij door ongeveer 4000 Amerikaanse militairen een gebied langs de Tigris werd uitgekamd.

2624. **Het consolideren van veilig gesteld gebied.** Zodra een gebied is veilig gesteld, wordt de zeggenschap in het gebied zo snel mogelijk overgedragen aan het civiele bestuursapparaat. Vaak zijn leden van het bestuursapparaat nog aanwezig in het gebied en daarmee is ook de kennis beschikbaar om een dergelijk bestuur op te zetten. Voorkomen moet worden dat bij het herinstalleren van het civiele bestuur gebruik wordt gemaakt van elementen, zowel in letterlijke als figuurlijke zin,

wier optreden in eerste instantie het verzet hebben veroorzaakt. Daarnaast wordt vooral in de beginperiode door het civiele bestuur een beroep gedaan op de aanwezige strijdmacht om te assisteren bij het uitoefenen van het geweldsmonopolie. Het streven van de militaire commandant moet er op zijn gericht dat dergelijke taken zo snel als mogelijk worden overgedragen aan de nationale politiemacht of indien deze nog niet functioneert, aan een internationale politiemacht.

Commandovoering

2625. Het **doel van de militaire operatie** wordt vastgesteld door de hogere commandant en maakt deel uit van het politiek en militair geïntegreerde operatieplan. De commandant houdt altijd nadrukkelijk rekening met de in het gebied aanwezige lokale bevolking en vertegenwoordigers van andere nationale en internationale instanties en organisaties. Een vijandgeoriënteerd doel bestaat vaak uit het opsporen, najagen en uitschakelen van verzetsstrijders. Daarbij moet rekening worden gehouden met langdurig klok rond optreden waarbij aflossing vaak niet mogelijk of wenselijk is.

2626. Door de vele politieke, civiele en militaire factoren van invloed op het optreden tegen strijdgroepen is het noodzakelijk dat de commandant rechtstreeks toegang heeft tot een veelheid aan informatie. Daarom is de **commandopost van de operationele commandant** gecoloeerd met een operatiecentrum waarin zoveel als mogelijk alle militaire en civiele actoren zijn vertegenwoordigd. Dergelijke centra zijn op elk niveau het focuspunt van informatie-uitwisseling en besluitvorming. Wanneer nodig kiest de commandant tijdens de uitvoering voor het uitbrengen van een vooruitgeschoven commandopost. Als criterium daarbij geldt het zo snel mogelijk kunnen beschikken over de juiste informatie voor het uitvoeren van de opdracht.

2627. De taak van de tactische commandant is het direct aangrijpen van de strijdgroepen. De **commandopost van de tactische commandant** is daarom opgesteld op die locatie waar hij het gevecht zo goed mogelijk kan leiden; dit kan dus zelfs in het aanvalsvak zijn.

2628. Het offensief optreden is door de aard van het conflict vaak plaatselijk en tijdelijk binnen het gehele operatiegebied. Het gebied waarin offensief wordt opgetreden, heet het conflictgebied. Per conflictgebied wordt doorgaans één commandant aangewezen. Gezien de noodzaak tot *joint* en multinationalaal optreden strekt de commandovoeringsverantwoordelijkheid van de commandant van het conflictgebied zich daarom uit over de drie dimensies. Daarbij heeft het luchtruim vaak een

De commandopost is opgesteld op de locatie waar de commandant het gevecht zo goed mogelijk kan leiden.
Foto: Sectie Communicatie
13 Mechbrig

grotere oppervlakte dan het grondgebied. Maar ook in een dergelijk geval is altijd sprake van **eenhoofdige leiding binnen het conflictgebied**. Een conflictgebied valt onder de verantwoordelijkheid van het operationele niveau. Afhankelijk van de grootte van het gebied krijgt de *joint force commander* verschillende *component commanders* toegewezen.

2629. **Organisatie.** De aard van het optreden van strijdgroepen maakt het noodzakelijk van huis uit te kiezen voor multidisciplinair samengestelde eenheden op alle niveaus. Het vaststellen van de organisatie is gebaseerd op het OBP, waarbij rekening moet worden gehouden met meer dan één scenario. Zo moet de reguliere infanteriegroep beschikken over genie- en geneeskundige capaciteit (waarvan het niveau hoger moet zijn dan dat van de *combat life saver*) die te voet kan optreden. Op het taakgroep- (*task force*) niveau is sprake van een samengestelde eenheid met infanterie (licht -inbegrepen mariniers- en pantser-), artillerie (mortieren), verkenningsseenheden, militaire politie, gevechtshelikopters, luchtverdediging, *search & rescue*-capaciteit, *special forces* en ondervragingscapaciteit, die tevens beschikt over een zekere mate van logistieke zelfstandigheid. Het tactisch commandovoeringselement is in staat deze eenheden te commanderen. Het naasthogere niveau beschikt bovendien over uitgebreide capaciteit voor *information operations* en in elk geval een *information operations* coördinatie cel (IOCC). Afhankelijk van de grootte van het conflictgebied, het soort conflictgebied en de daarin aanwezige strijdgroepen worden één of meer taakgroepen ingezet. De recente krijgsgeschiedenis heeft geleerd dat daarbij moet worden uitgegaan van

een gevechtskrachtverhouding van 20 op 1 in het voordeel van de eigen troepen. Aan een taakgroep wordt doorgaans één aanvalsvak toegewezen.

Bij het schoonvegen van een aantal wijken van de stad Rio de Janeiro rond de verkiezingen in 1994 werd de regering geconfronteerd met een aantal bendes variërend van 50 tot 100 man die in kleine groepen optraden en gebruik maakten van guerrillatechnieken. De regering zette hiervoor het volgende aan middelen in: 4 landmachtbataljons, 1 bataljon militaire politie, 2 mariniersbataljons, 2 SWAT-bataljons (*special weapons and tactics*) van de politie, 1 squadron landmachthelikopters, 1 luchtmacht bewakingsbataljon, 1 luchtmacht *search & rescue* bataljon, een *joint special operations task force*, een *joint* inlichtingen- en ondervragingseenheid en diverse deelstaat- en nationale politie-eenheden. Deze middelen werden ingedeeld in *task forces* ter grootte van een halve brigade aan gevechtskracht. Per *task force* werd een 50 tot 100 man sterke vijand aangegrepen.

2630. De **aanvalsvakken** in het conflictgebied zijn begrensd. Bij excentrisch optreden wordt het vak zo ver voorbij het te winnen terreindeel getrokken als noodzakelijk is voor voortzetting of consolidatie. Dit geldt ook voor de voorste vakgrens bij een concentrisch optreden. De linker- en rechtergrenzen van het aanvalsvak zijn bepaald door sectorlijnen. Bij het bepalen van de vakgrootte moet er tevens van worden uitgegaan dat een gemiddelde voortgang van een bataljonstaakgroep bij klokrond optreden in verstedelijkt gebied 400 meter per dag is. Het spreekt voor zich dat gezien het voorgaande gewaakt moet worden voor het verlies van tempo.

2631. **Klokrond optreden.** Binnen een aanvalsvak wordt klokrond opgetreden totdat het vak vast in eigen hand is. Dit gebeurt door binnen een vak per bataljonstaakgroep niet meer eenheden dan het equivalent van 2 tot 4 compagnieën daadwerkelijk voor de aanval in te zetten. Deze eenheden worden om de 8 tot 12 uur afgelost, waarna zij gedurende een zelfde tijdsperiode aan direct gevechtscontact worden onttrokken. Direct na die relatieve rustperiode worden zij weer ingezet. Er is dus continu sprake van overlappend optreden.

2632. Aan eigen zijde zijn **uitgangsgebieden** ingericht. In deze gebieden treffen de aanvalstroepen hun laatste voorbereidingen voor de aanval. Deze voorbereidingen bestaan uit groeperen, bevoorraden en het uitvoeren van aanvullende verkenningen. Ook aan de mentale voorbereiding op de operatie dient de nodige aandacht te worden besteed. Per aanvalsvak kan sprake zijn van verschillende uitgangsgebieden.

2633. Tevens zijn aan eigen zijde **verzamelgebieden** ingericht. Deze gebieden worden voor recuperatie gebruikt door die delen van de taakgroep die na 8 tot 12 uur inzet zijn afgelost. Hierbij worden de voorraden van de betrokken eenheden weer op peil gebracht en worden (nood) herstellingen aan het materieel uitgevoerd. Ook tijdens de recuperatie wordt geneeskundige zorg aan het personeel verleend. Hierbij ligt de nadruk op de nazorg (daarbij inbegrepen verpleegzorg en geestelijke gezondheidszorg). Dit beperkt de mogelijkheid van recuperatie van het geneeskundig personeel. Afhankelijk van de ruimtifactoren en het element beveiliging kunnen de uitgangsgebieden en verzamelgebieden samenvallen.

2634. Daarnaast worden op zo kort mogelijk afstand van het aanvalsvak gebieden aangewezen van waaruit *combat search & rescue*-(CSAR) **operaties** kunnen worden uitgevoerd. Gezien de noodzakelijke binding, uit oogpunt van inzetbereidheid, met de aanvallende eenheden beschikt elke taakgroep bij voorkeur over een eigen CSAR-capaciteit.

2635. Direct achter de aanvalsvakken worden ook **ondervragingscentra** ingericht. Hun locatie wordt zo gekozen dat zo kort mogelijk na gevangenneming van verzetsstrijders wordt begonnen met hun ondervraging. De vrijkomende informatie wordt niet alleen in de commandolijn gerapporteerd, maar ook rechtstreeks beschikbaar gesteld aan de aanvallende eenheid.

2636. Afhankelijk van de politiek gestelde doelen wordt tijdens de uitvoering steeds gekozen voor een goede **combinatie** en onderlinge coördinatie van zowel reguliere als alternatieve manoeuvreermiddelen. Bedacht moet worden dat in tegenstelling tot het optreden tegen een reguliere tegenstander de nadruk ligt op het veroveren van machtscentra waar een al of niet partijdige civiele bevolking nadrukkelijk op het operatietoneel aanwezig is.

2637. **Coördinatiemaatregelen** zijn belangrijk omdat bij het optreden tegen strijdgroepen het militaire machtsmiddel slechts één van de door de politiek ingezette machtsmiddelen is. Zo moet over de te volgen operatielijnen (gericht op zowel de mentale als de fysieke component van het militair vermogen van de strijdgroepen) afstemming plaatsvinden met:

- militaire neveneenheden
- eenheden van de politie
- de politieke leiding van andere ministeries betrokken bij de operatie
- lokale besturen
- de in het gebied aanwezige NGO's en andere hulpverleningsorganisaties

Inzet van reguliere manoeuvre-middelen

2638. *Special forces* zijn, door hun fysieke en mentale gehardheid, verscheidenheid aan specialistische technieken en hun mogelijkheid om zowel in kleine groepen als individueel te worden ingezet, geschikt voor het optreden tegen strijdgroepen. Daarbij treden zij altijd op in samenhang met andere eenheden als deel van het *joint* operatieplan. Zij richten zich vooral op strategische, operationele en soms tactische *high value* doelen. Tevens zijn zij hét middel om te worden ingezet bij jachtoperaties.

2639. **Lichte infanterie (daarbij inbegrepen mariniers)** kan optreden in elk soort terrein en is bij uitstek geschikt om strijdgroepen te bestrijden, vooral bij het veilig stellen van een vooruitgeschoven basis. Ook is zij geschikt voor verkennings- en vernietigingsoperaties. Strijdgroepen maken immers vaak gebruik van *hit and run*-acties. En zoals de term al aangeeft, ligt het element verrassing aan de kant van de strijdgroepen waarna het voor hen zaak is zo snel mogelijk te verdwijnen. De eenheden die daar tegen optreden, moeten dus klein en flexibel genoeg zijn om zelf snel te kunnen reageren maar groot genoeg om een langere adem te hebben dan de strijdgroepen. Deze vereisten maken lichte infanterie, gezien haar bewapening, samenstelling en mogelijkheden tot snel en verrassend optreden daarom tot een doeltreffend manoeuvre-middel.

2640. **Pantserinfanterie** vervult, afhankelijk van het terrein, dezelfde rol als de lichte infanterie. Echter, gezien haar bewapening en het feit dat zij over voertuigen beschikt, komt zij vooral tot haar recht bij het leggen van een kordon of het uitvoeren van verkennings- en vernietigingsoperaties. Daarmee ligt de nadruk van haar optreden bij het consolideren en het veilig stellen van de omliggende gebieden.

2641. **Vliegtuigen en helikopters** zijn in staat om snel lichte eenheden daar te krijgen waar de beslissing wordt gezocht, hetzij in een *air mobile*-, hetzij in een *airborne*-rol. Daarmee beschikt de militaire commandant over een flexibele manoeuvre-capaciteit waarmee hij in staat is het tempo hoog te houden. Indien de commandant beschikt over een relatief grote helikoptercomponent, kan hij deze gebruiken om *air assault*-operaties uit te voeren.

2642. **Verkenningseenheden** worden vooral ingezet voor de inlichtingenoperatie. Gezien hun mogelijkheden tot het snel, kleinschalig en heimelijk optreden, kunnen zij ook worden ingezet ter versterking van de lichte infanterie-eenheden.

Lichte eenheden kunnen met helikopters snel worden verplaatst.

Foto: Sectie Communicatie 11 LMB, kpl G. van Es

2643. Hoewel de inzet van **voormalige verzetsstrijders** aan eigen zijde een bewezen *force multiplier* is, moet hiermee voorzichtig worden omgegaan. Om redenen van betrouwbaarheid en mogelijk negatieve associaties lijkt het eerder voor de hand te liggen de kennis bij voormalige verzetsstrijders van het terrein en de tactieken van de vijand in te brengen via het normale inlichtingenproces. Het verlenen van amnestie aan de voormalige verzetsstrijders kan daarbij positief uitwerken. Politieke toestemming is daarom een voorwaarde voor de inzet van voormalige verzetsstrijders.

De Selous Scouts van de krijgsmacht van het voormalige Rhodesië werden tijdens de onafhankelijkheidsstrijd in de jaren 70 van de vorige eeuw versterkt met voormalige verzetsstrijders. Dit verhoogde de effectiviteit van de eenheid. Niet alleen brachten deze voormalige verzetsstrijders kennis van het optreden van de vijand met zich mee, maar ook beschikten zij over technieken die het overleven van de Selous Scouts vergrootten.

2644. Er zijn stadia in het optreden van strijdgroepen waarbij zij in grote delen van het gebied in staat zijn hun gezag uit te oefenen. Daarbij zijn zij ook bij machte voldoende mensen te rekruteren voor het vervolg van de strijd. De beschikbaarheid over een steeds groter potentieel aan strijders brengt met zich mee dat de strijdgroepen door de macht van het getal worden gedwongen delen van hun troepen op een reguliere wijze te organiseren en in te zetten. De eigen troepenmacht moet bij operaties tegen strijdgroepen dus **van huis uit beschikken over middelen om ook regulier op te treden**.

2645. Manoeuvre vormt alleen een bedreiging als gelijktijdig ook **vuurkracht** tot gelding kan worden gebracht. De aard van strijdgroepen brengt met zich mee dat de functie van vuurkracht vooral ingevuld wordt door pantserinfanterie-eenheden. Gezien de kleinschaligheid waarmee strijdgroepen doorgaans optreden, al dan niet in de nabijheid van de burgerbevolking, beschikt pantserinfanterie over de middelen om de *special forces* en lichte infanterie te steunen met effectieve vuurkracht.

2646. Ook **gevechtshelikopters** zijn door hun snelheid en mobiliteit geschikt om vuurkracht tot gelding te brengen tegen zowel gepantserde als ongepantserde doelen. Door de grote mobiliteit, onafhankelijkheid van de situatie op de grond en de geschiktheid om onder omstandigheden van verminderd zicht op te treden en zelfstandig doelen op te sporen, zijn zij bovendien in staat invulling te geven aan het grondbeginsel verrassing.

2647. De rol van **tankeenheden** bij het offensief optreden is beperkt. Alleen in die gevallen waar de strijdgroepen geïsoleerd zijn bijeengebracht en zich ter verdediging hebben ingegraven of wanneer de strijdgroepen overgaan tot het gebruik van reguliere gepantserde eenheden is een meer overheersende rol weggelegd voor het tankwapen. In het eerste geval maakt het optreden veelal deel uit van een uitputtingsstrijd waarbij tanks samen met artillerie en *offensive air support* zijn ingezet.

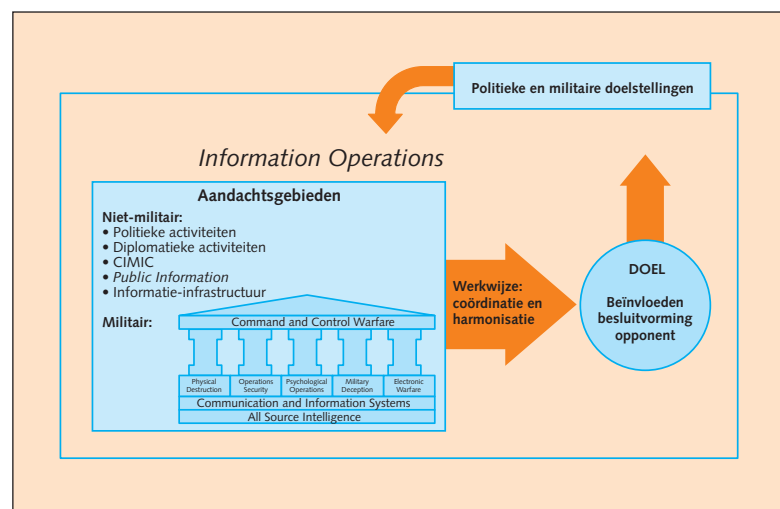

Als wordt overgegaan tot een uitputtingsstrijd spelen tanks een belangrijke rol.
Foto: Sectie Communicatie
13 Mechbrig

Inzet van alternatieve manoeuvre middelen

2648. *Information Operations*. *Information Operations* zijn activiteiten gericht op het beïnvloeden van beslissers ter ondersteuning van politieke en militaire doelstellingen door de informatie, besluitvormingsprocessen, commandovoeringsmiddelen en ondersteunende communicatie- en informatiesystemen van een opponent aan te grijpen en gelijktijdig de eigen informatie, processen en systemen te benutten en te beschermen. Er zijn twee vormen van *information operations*: defensieve en offensieve *information operations*, afhankelijk van de aard van de betrokken activiteiten.

2649. *Information operations* kennen géén eigen capaciteiten (hooguit enige stafcapaciteit), maar coördineren de capaciteiten van andere beleidsterreinen. Deze worden met een Nederlandse term **aandachtsgebieden** genoemd, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen niet-militaire en militaire aandachtsgebieden (zie ook afbeelding 26-3). De eerste zijn politieke activiteiten, diplomatieke activiteiten, CIMIC, publieksvoorlichting (*public information*) en de informatie-infrastructuur. De militaire aandachtsgebieden maken deel uit van de commandovoeringsoperatie (*Command and Control Warfare - C2W*) en zijn fysieke vernietiging, elektronische oorlogvoering, misleiding, PSYOPS en operationele veiligheid. De militaire aandachtsgebieden -en dit geldt ook voor sommige niet-militaire aandachtsgebieden- worden ondersteund door het inlichtingenproces en communicatie- en informatiesystemen. Er is dus géén sprake van de **inbedding** van bijvoorbeeld publieksvoorlichting, CIMIC of de commandovoeringsoperatie in *information operations*.

Afbeelding 26-3.
Information operations.

2650. Alle **militaire aandachtsgebieden**, zijnde de elementen van de commandovoeringsoperatie, kunnen worden ingezet tegen strijdgroepen. Van de niet-militaire aandachtsgebieden zijn vooral de elementen CIMIC, publieksvoorlichting en informatie-infrastructuur van belang bij het bestrijden van strijdgroepen. In dit hoofdstuk wordt niet nader ingegaan op het element CIMIC. Dit onderwerp komt later aan de orde.

2651. **Offensieve information operations** hebben tot doel de defensieve *information operations* van de strijdgroepen te beïnvloeden door:

- het aanvallen van de actieve en passieve bescherming van de strijdgroepen en de aan hen gelieerde bevolking door publieksvoorlichting, PSYOPS en misleiding
- het beïnvloeden van de beslissers van de strijdgroepen en hun besluitvormingsprocessen door woord, geschrift, beeldmateriaal, televisie- of radio-uitzendingen of andere vormen van communicatie
- het aantasten van de exclusiviteit (vertrouwelijkheid), integriteit en beschikbaarheid van informatie en geautomatiseerde informatiesystemen (het ‘aanvallen van de elektronische flank’) van de strijdgroepen

2652. In het kader van de **commandovoeringsoperatie** worden maatregelen getroffen uit de deelgebieden PSYOPS, elektronische oorlogvoering en misleiding. Deze maatregelen zijn tezamen met het fysiek aangrijpen van de strijdgroepen gericht op het de vijand ontzeggen van het gebruik van zijn commandovoeringsmiddelen onder gelijktijdige bescherming van de eigen commandovoeringsmiddelen.

2653. **Publieksvoorlichting** onderscheidt zich van de commandovoeringsoperatie doordat men bewust gegevens niet manipuleert. Dat wil evenwel niet zeggen dat bij publieksvoorlichting het hoor en wederhoor volledig in beeld wordt gebracht. In het kader van de publieksvoorlichting wordt namelijk selectief gekozen wat wel en niet wordt gepresenteerd. De gepresenteerde informatie is echter wel juist. Door dit principe juist toe te passen is het mogelijk het optreden van de troepenmacht te ondersteunen. Toegang tot grote delen van de doelgroepen is daarbij een vereiste. Vaak wordt dit middel ook ingezet ter ondersteuning van een *hearts and minds*-operatie.

Vlak voor het uitbreken van de Kosovo-crisis in 1999 werden onder meer op CNN reclamespotjes uitgezonden om de noodzaak van een akkoord te onderstrepen. Dit lokte vragen uit als: “Is dit nu een vorm van *public information* of van propaganda?”. Gelijktijdig gaf de Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken Albright een ondersteunende boodschap af door een grote broche in de vorm van een (vredes)duif te dragen.

2654. In toenemende mate maken ook strijdgroepen (in en buiten het operatiegebied) gebruik van **civiele informatie-infrastructuur** voor een scala aan doeleinden. Voorbeeld van dit gebruik is het logistieke data-verkeer.

2655. *Hearts and minds-operatie*. Steun van de lokale bevolking kan zowel voor de strijdgroepen als voor de eigen troepenmacht een zwaartepunt zijn dat bepalend is voor succes. Een bevolking op de hand van de eigen troepenmacht zal bereid zijn verzetsstrijders aan te wijzen, op te sporen en aan te grijpen. Daarmee worden de strijdgroepen actief geïsoleerd en kunnen zij eenvoudiger offensief worden aangegrepen door reguliere manoeuvreermiddelen. Daadwerkelijke steun van de bevolking ontstaat alleen als de wettige regering in staat is de bevolking ervan te overtuigen dat zij een aantrekkelijker leven kan bieden dan de strijdgroepen. CIMIC-activiteiten, het overnemen van een niet functionerend civiel bestuur en het organiseren van de zelfverdediging door de bevolking kunnen onderdeel uitmaken van een *hearts and minds-operatie*. CIMIC-eenheden, genie, *special forces* en logistieke eenheden zijn hiervoor geschikt.

Gebruik van vuursteun

2656. **Attritie**. Eerder is reeds besproken dat in sommige gevallen, bijvoorbeeld in het geval de strijdgroep de gewapende strijd tot het uiterste voortzet, attritie de enige manier is om succes te boeken. Vuursteunmiddelen, zowel grondgebonden vuursteun als luchtsteun, zijn bij uitstek geschikt om strijdgroepen verliezen toe te brengen en zo te dwingen de strijd op te geven.

2657. **Inzet van niet-letale wapens** (NLW's, *non lethal weapons*). Het arsenaal aan NLW's is groeiende en varieert van peperspuit en waterkanon tot tijdelijke incapaciteitsmiddelen en verlijmers. Het gebruik bij het bestrijden van strijdgroepen wint om twee redenen aan belang. Ten eerste kunnen zij ook worden gebruikt tegen dat deel van de bevolking dat de strijdgroepen steunt, dit vaak in tegenstelling tot het gebruik van letale wapens. De uitwerking van de laatste op de lokale bevolking draagt immers vaak niet bij aan de lange-termijnoplossing van het conflict. Ten tweede accepteert de westerse wereld steeds minder dat door de inzet van letaal geweld burgers schade ondervinden (bijkomende schade, *collateral damage*). Hierdoor kan het draagvlak nationaal en internationaal afnemen. NLW's kunnen dan een uitkomst bieden. Ze zijn echter geen vervanging van de letale wapens van de militair, maar een aanvulling op zijn arsenaal. De militair moet van huis zo zijn uitgerust dat hij op elk geweldsniveau beschikt over een adequaat antwoord, omdat geweldsescalatie door de strijdgroepen altijd mogelijk blijft.

Sectie 4 - Uitvoering

Inzet van reguliere manoeuvreermiddelen

2658. **Afgrendelings- en opsporingsoperaties.** Door een kordon te leggen met een hoge mate van verrassing en snelheid wordt een gebied afgegrensd zonder dat degenen daarbinnen in staat zijn te vluchten. Ook het afsluiten en bewaken van vaar- en luchtwegen is noodzakelijk, inzet van luchtdoelradar, gevechtshelikopters en duikers behoort daarbij tot de mogelijkheden. Vervolgens wordt het gebied volledig doorzocht. Doel is het vinden van verzetsstrijders en hun materieel, inwinnen van informatie en het ontregelen van de verzetsactiviteiten. Eenmaal gelokaliseerde verzetsstrijders worden geneutraliseerd en gevonden materiaal wordt in beslag genomen of vernietigd. Wil een hermetische afsluiting lukken, dan is een goede informatie-uitwisseling tussen de bij de operatie betrokken (militaire) eenheden en de lokale overheden noodzakelijk. Zo zijn lokale overheden in staat om informatie aan te leveren over bijvoorbeeld mogelijke vluchtroutes via riolen en metrogangen. Ter afgrensding en ter ondersteuning (met vuurkracht) van het zoeken speelt pantserinfanterie een hoofdrol. Het opsporen gebeurt veelal door lichte infanterie (daarbij inbegrepen mariniers).

Fase **Topazio** tijdens de operatie Rio in 1994 in Brazilië. De lichte en gemechaniseerde infanterie sluiten de zogenaamde rode zone af. De rode zone is de zone waarbinnen de vijand wordt aangegrepen. De twee politiebataljons voeren patrouilles en huis- aan huiszoekingen uit. Doel daarvan is het lokaliseren van vijand. *Special forces*-teams worden samen met SWAT-teams van de politie ingezet om de gelokaliseerde vijand uit te schakelen. Tevens vinden er *special operations* plaats elders in de stad. Het doel van deze operaties is het uitschakelen van zeer specifieke doelen. Het helikopterdetachement voorziet in commandovoeringsfaciliteiten en observatie. Ook hebben alle drie de krijgsmachtdelen *search & rescue*-eenheden gereed staan. Om het element verrassing uit te buiten is veel aandacht besteed aan de functie inlichtingen. Ten eerste is de operatie ondersteund met een uitgebreid informatienetwerk dat voorziet in *real time information*. Daarnaast is een *Criminal Hot Line* geopend. Hierop kunnen mensen anoniem telefoneren en informatie geven over de vijand. Deze *Criminal Hot Line* is een groot succes. Tevens zijn twee vooruitgeschoven ondervragingscentra ingericht waar mensen direct worden ondervraagd. Na die initiële ondervraging wordt men afgevoerd naar verderaf gelegen ondervragingscentra.

2659. Het **succesvol en correct uitvoeren** van afgrendelings- en opsporingsoperaties bevordert de acceptatie ervan door de lokale bevolking. Discipline, geheimhouding en handelen binnen de *Rules of Engagement* zijn daarom noodzakelijk. Doorgaans hebben deze operaties een laag geweldsniveau omdat zij niet expliciet zijn gericht tegen doelen die zwaar bevochten worden door de strijdgroepen, de zogenaamde *hot spots*. Wel moet de militaire commandant bij afgrendelings- en opsporingsoperaties altijd middelen achter de hand hebben die het optreden tegen een *hot spot* mogelijk maken.

2660. **Verkenning- en vernietigingsoperaties.** Zodra uit inlichtingen meer zekerheid ontstaat over locaties waar middelen van de strijdgroepen zijn geconcentreerd of waar zich veilige uitvalsbases bevinden, worden deze *hot spots* verkend en vernietigd. Zo'n operatie wordt op zichzelf ondernomen, maar kan ook deel uitmaken van een afgrendelings- en opsporingsoperatie. Vaak spelen verkenning- en vernietigingsoperaties zich af in gebied dat onder controle staat van de strijdgroepen. Mede daardoor worden deze operaties veelal uitgevoerd door *special forces* of luchtmobiel ingezette lichte infanterie. Ook de pantserinfanterie wordt hiervoor ingezet, als de locatie van de strijdgroep via de grond snel kan worden genaderd.

2661. **Jachtoperaties.** In tegenstelling tot verkenning- en vernietigingsoperaties is het doel hier gericht op zeer beweeglijke en nauwelijks grijpbare doelen. Vasthoudendheid en professionaliteit zijn daarbij sleutelwoorden. De aard van een dergelijke operatie kan zeer uiteenlopend zijn. Aan de ene kant van het spectrum kan het, na langdurige verkenning en voorbereiding, bijvoorbeeld het arresteren of uitschakelen van kopstukken van de strijdgroepen betreffen. Aan de andere kant gaat het om het onafgebroken en meedogenloos jagen op de strijdgroepen in moeilijk begaanbaar terrein, met inbegrip van verstedelijkt gebied. Dergelijke operaties nemen verscheidene weken in beslag. De operaties spelen zich af in het gebied dat onder controle staat van de strijdgroepen of in gebieden waar de overheid geen daadwerkelijke controle heeft. Vooral *special forces* kunnen deze taak vervullen.

De rebellen van het FARC in Colombia waren goed op de hoogte van de werkwijze van de regeringstroepen. Zo was het bekend dat deze volgens de geldende werkroosters nooit langer dan twee weken achtereen mochten werken en dus nooit meer dan voor twee weken proviand meekregen. Pas toen de regering deze beperkingen terzijde schoof en haar troepen uitrustte om onafgebroken te jagen op de strijdgroepen, wisten zij succes te boeken.

2662. Vooral bij verkennings- en vernietigingsoperaties, maar ook bij jachtoperaties wordt gebruik gemaakt van de **technieken** hinderlaag en overval.

2663. Een **hinderlaag** is een verdeckte opstelling van waaruit verplaatsende troepen op korte afstand onverhoeds onder vuur worden genomen. Door het verrassingseffect en het afsnijden van ontsnappingsroutes kunnen vijandelijke elementen worden vernietigd. Als de gelegenheid zich voordoet, kunnen overlevenden gevangen worden genomen als inlichtingenbron. Een hinderlaag kan zowel op eigen als op vijandelijk gebied plaatsvinden. De volgende motieven liggen ten grondslag aan een hinderlaag:

- het vernietigen of gevangen nemen van verzetsstrijders
- het misleiden van de strijdgroepen
- het ontzeggen van het gebruik van bepaalde terreindelen aan de strijdgroepen
- het buit maken van essentiële middelen en informatie
- het aantonen van de kwetsbaarheid van de strijdgroepen

Vanuit een hinderlaag worden verplaatsende troepen onverhoeds onder vuur genomen.

Foto: KCT

2664. Een **overval** heeft in de regel tot doel het vernietigen van essentiële vijandelijke inrichtingen of installaties waarvan de ligging vaststaat, om de strijdgroepen te ontwrichten. Ook kan een overval worden uitgevoerd om informatie te verkrijgen of de tegenstander te verwarren. Een overval is gebaseerd op gedetailleerde verkenningen en vindt plaats in vijandelijk gebied.

2665. **Patrouilles.** Bij het offensief optreden tegen strijdgroepen wordt gebruik gemaakt van patrouilles. Patrouilles worden om verschillende redenen, zoals het veilig stellen van een uitvalsbasis of van omliggende gebieden, op verschillende wijzen uitgevoerd en toegepast afhankelijk van de situatie. Bij het optreden tegen strijdgroepen zijn er de volgende hoofdvormen.

- **Gevechtspatrouilles** die primair gericht zijn op het vinden en slaan van de strijdgroepen. Deze worden ingezet in het kader van operaties variërend van huiszoekingen tot jachtoperaties in relatief onbegaanbare gebieden.
- **Verkenningpatrouilles** die tot doel hebben informatie te verzamelen. Verzetsstrijders gaan immers dikwijls op in hun omgeving. Bij de uitvoering van verkenningpatrouilles wordt gekozen om bewust wel of bewust niet contact te maken met de lokale bevolking. Als wordt gekozen contact te maken met de lokale bevolking, kan dat in combinatie met een afgrendelings- en opsporingsoperatie of door een sociale patrouille.
- **Sociale patrouilles** die primair tot doel hebben bij te dragen aan een *hearts and minds*-operatie. Deze komen doorgaans overeen met sociale patrouilles zoals die worden uitgevoerd bij vredesoperaties en hebben tot doel het overheidsgezag in het gebied te bevestigen of de rol van de troepenmacht aan de bevolking duidelijk te maken. Ze worden ook gebruikt om informatie te verzamelen.

2666. **Speciale verkenningen en surveillance** worden uitgevoerd door *special forces* en zijn voorwaardenscheppend voor operaties tegen strijdgroepen. Inzet van reguliere troepen is hierbij vaak niet mogelijk omdat zij of nog niet in het gebied aanwezig zijn of niet beschikken over de daartoe benodigde middelen en opleiding. Deze speciale verkenningen en surveillance hebbende volgende doelstellingen:

- het uitvoeren van gebiedsverkenningen (*area assessments*)
- het opsporen en verzamelen van gegevens over vijandelijke doelen en installaties met een *high value*, de zgn. *hot spots* en deze eventueel onder waarneming houden
- het verzamelen van informatie over de tegenstander (intenties en bewegingen)
- het uitvoeren van *close target recce*

- Gedurende de eerste dagen van de IFOR-missie zijn SF-eenheden (gebiedsdekkend) ingezet om voorafgaande aan de inzet van de diverse bataljons evaluaties van het operatiegebied op te stellen voor de *Force Commander*. Op grond van de (nagenoeg) *real time* informatie kon de *Force Commander* zijn verkend plan actualiseren. Tevens konden de vroegtijdig ingezette SF-eenheden op grond van

hun kennis van de lokale omstandigheden de kwartiermakersgroepen van diverse eenheden adviseren en ondersteunen.

- Tijdens de oorlog op de Falklands zijn SF-eenheden ingezet bij de Argentijnse vliegvelden teneinde de vijandelijke vliegbewegingen te melden.
- SF-eenheden van SFOR zijn ingezet om PIFWICS te lokaliseren en onder waarneming te houden om hun leefpatroon in kaart te brengen.
- SF-eenheden van ISAF zijn ingezet om dreigingen van draagbare anti-tank en luchtverdedigingswapens tegen vliegtuigen en gronddoelen te onderkennen.
- SF-eenheden van *Task Force Fox* hebben verdachte *safe havens* onder observatie gehouden om een beter inzicht te krijgen in optreden van leden van het *Albanian National Army*.

2667. **Ontzeggen van bewegingsvrijheid.** Het aan banden leggen van de bewegingsvrijheid wordt niet zonder meer als positief ervaren door de bevolking. Toch kan dit noodzakelijk zijn om gebieden te zuiveren of te vrijwaren van strijdgroepen, het uitoefenen van het gezag te vergemakkelijken of juist om de eigen bewegingsvrijheid te garanderen. De noodzaak moet duidelijk worden gecommuniceerd, eventueel ondersteund met voorlichtingsactiviteiten. De volgende maatregelen zijn mogelijk:

- (mobiele) wegblokkades (*road blocks*) en (mobiele) *check-points*
- samenscholingsverboden
- zonering
- avondklok
- verboden gebieden op land, ter zee en in de lucht
- blokkering van het elektromagnetisch spectrum
- detentie

2668. **Opleiden en trainen van lokale militaire eenheden.** De internationaal erkende politieke macht moet zo snel mogelijk in staat te zijn zelf het geweldsmonopolie uit te oefenen. Dit ontlast immers de eigen troepenmacht. Opleiding en training richten zich niet alleen op internationaal erkende gedragsregels, maar ook op het verslaan van de nog aanwezige strijdgroepen. Gezien het optreden van de strijdgroepen en de mogelijke economische situatie in het operatiegebied gaat het voornamelijk om eenvoudige infanterietechnieken. In voorkomend geval gebeurt het opleiden en trainen in gebieden die niet vast in eigen hand zijn maar waarvan de bevolking wel op de hand is van de internationaal erkende politieke macht.

2669. **Infiltreren in strijdgroepen.** Hierbij wordt door leden van de eigen troepenmacht doelbewust aansluiting bij de strijdgroepen gezocht.

Dit is een activiteit met een hoog risico en afhankelijk van politieke toestemming. Verschillende doelen worden daarbij nagestreefd. Zo kan het uitsluitend gaan om het verzamelen van gegevens over de strijdgroepen. Maar ook het van binnenuit uithollen van de strijdgroepen of het elimineren van bepaalde verzetsstrijders behoren tot de mogelijkheden. Infiltraties worden bij voorkeur uitgevoerd door *special forces* of leden van de militaire of civiele politie.

2670. **Incognito-operaties** (*Plain clothes operations*). Hierbij tracht men, door niet als lid van de troepenmacht herkenbaar te zijn, ingang te krijgen bij de bevolking of andere instanties. Als eenmaal een vertrouwensband tot stand is gebracht, wordt deze benut ter ondersteuning van het optreden van de eigen troepenmacht. Dit is vaak een kwestie van lange adem. Gedurende de hele operatie wordt de werkelijke achtergrond van de ingezette leden niet kenbaar gemaakt. Deze operaties zijn niet alleen risicovol, maar ze zijn ook niet altijd geoorloofd. De feitelijke omstandigheden, met name de aard van de activiteiten, bepalen of het oorlogsrechtelijk mag of niet. Daarom is altijd politieke toestemming vereist.

2671. *Crowd and riot control*. De wijze van optreden tegen samenscholingen en rellen moet zijn vastgelegd in de *Rules of Engagement*. Samenscholingen en rellen beperken de eigen vrijheid van beweging, vergen onnodige aandacht en menskracht en kunnen de voorbode zijn van oncontroleerbare situaties. In lijn met de in te zetten middelen moet de commandant vooral aandacht besteden aan:

- de veiligheid van de eigen troepen
- de veiligheid van derden
- de bescherming van essentiële infrastructuur
- deëscalerende aspecten

Het hiervoor ingezette militaire personeel is voor deze taak opgeleid en moet gezamenlijk kunnen optreden met van oorsprong voor deze taak uitgeruste eenheden van de politie.

Inzet van alternatieve manoeuvreermiddelen

2672. **De commandovoeringsoperatie**. Hierbij zet de commandant zijn commandovoeringsmiddelen zo in dat hij de strijdgroepen steeds een stap voor is op het gebied van informatiebeheersing. Doel is het handhaven van een hoger operationeel tempo dan de strijdgroepen. Dit kan hij doen door:

- de strijdgroepen steeds dat laten geloven wat binnen zijn plan past, waarbij hij er tevens voor zorgt dat dit net iets anders is dan waar de strijdgroepen vanuit gingen

Misleiding als onderdeel van commandovoeringsoperaties bestaat in veel verschijningsvormen. In 1991 tijdens de Tweede Golfoorlog slaagde de internationale coalitie er door middel van een doordacht plan in de tegenstander verkeerde conclusies te laten trekken over de plaats van het naderende grondoffensief. De Irakese strategische reserve, met name bestaande uit de Republikeinse Garde, werd daardoor grotendeels geneutraliseerd. Begin april 1999, tijdens de Kosovo-crisis, zorgden beelden van een ontmoeting tussen Ibrahim Rugova en Slobodan Milosevic voor grote verwarring bij het internationale publiek en de NAVO-besluitvormers. Zo werden de luchtaanvallen op Belgrado tijdelijk stopgezet. Pas na drie dagen bleek dat de Servische televisie twee jaar oude beelden had gebruikt.

- er voor te zorgen dat op het moment dat de strijdgroepen zich aan de nieuwe situatie hebben aangepast, er alweer een andere situatie is ontstaan

2673. **Psychologische operaties** hebben op zichzelf geen doorslaggevende invloed. Er moet een wisselwerking zijn met de andere manoeuvre-middelen. Het doel is het gedrag en de attitude van anderen zodanig te beïnvloeden dat daarmee de doelstelling van de militaire en politieke commandant wordt ondersteund. Bij het optreden tegen strijdgroepen zijn PSYOPS voornamelijk gericht op het breken van de band tussen de bevolking en de strijdgroepen, het breken van de mentale component van het militair vermogen van de strijdgroepen en het versterken van de band tussen de bevolking en het erkende gezag. Om PSYOPS met succes uit te voeren moet:

- altijd afstemming hebben plaatsgevonden met de politiek, zodat niet wordt afgeweken van het geformuleerde politieke oogmerk
- de gepresenteerde informatie zijn gebaseerd op te verifiëren juistheden
- de operatie specifiek zijn afgestemd op haar doelgroep
- het geheel als geloofwaardig worden geaccepteerd

PSYOPS vormen één van de deelgebieden van de commandovoeringsoperatie. Vlak voor het uitbreken van de Kosovo-crisis doken in Kosovo vervalste pamfletten op van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Kleur, papiersoort en lettertype waren identiek. Alleen de tekst, die uitleg gaf over de doelstellingen van de onderhandelingen in Rambouillet, was aangepast. Er waren minimale veranderingen aangebracht met als oogmerk de Servische weerstand tegen het Rambouillet-overleg te prikkelen in plaats van, zoals in de bedoeling lag van de OVSE, deze weerstand weg te nemen.

2674. **Publieksvoorlichting** kan niet los worden gezien van de voorlichting zoals die in de eigen nationale omgeving plaats vindt en is voornamelijk gericht op de volgende drie doelgroepen.

- **De betrokken bevolking.** Het communiceren van boodschappen waarin wordt vermeld welke maatregelen daadwerkelijk worden genomen om onvrede weg te nemen, werkt als offensief manoeuvre-middel doordat het de binding tussen de bevolking en de strijd-groepen kan breken. Indien de gecommuniceerde maatregelen niet worden doorgevoerd of geen effect hebben, treedt onder de bevolking een sterker omgekeerd effect op.
- **De eigen troepen.** Het duidelijk presenteren waarom men wordt ingezet, met welke steun en waardering en tegen wie, versterkt de mentale component van het eigen militair vermogen. Daarmee nemen het vertrouwen in het eigen kunnen, het moreel, de discipline en de wil tot winnen toe. Dit heeft een positief effect op de operaties en vergroot de kans op succes.
- **De omgeving.** Hierbij richt men zich enerzijds op het versterken van het draagvlak binnen de internationale omgeving die het militair optreden steunt. Dit heeft een positief effect op de mentale component van het eigen militair vermogen. Daarnaast richt men zich op de externe steun van de strijdgroepen. Het laten wegvallen van die steun is daarbij het doel. Dat kan door relaties tussen de de strijdgroepen steunende partij en misdragingen van die strijdgroepen te leggen, deze relaties in de media verifieerbaar aan te tonen en dit vervolgens politiek uit te buiten.

27

Scheiden van bevolking en strijdgroepen

Sectie 1 - Inleiding

2701. De bevolking in het operatiegebied speelt in het algemeen een belangrijke rol bij het optreden tegen strijdgroepen. Ten minste moet de bevolking tegen de gevolgen van operaties van en tegen de strijdgroepen worden beschermd. Verder is het, wanneer (een deel van) de bevolking een positieve houding aanneemt ten opzichte van een strijdgroep, belangrijk (dat deel van) de bevolking en de strijdgroep van elkaar te scheiden. Het voorgaande kent een fysieke en een mentale component. Dit hoofdstuk richt zich met name op de groep van activiteiten, die tot doel hebben de bevolking (of delen daarvan) **fysiek te beveiligen** tegen de invloed van strijdgroepen en de bevolking te scheiden van de strijdgroepen. In hoofdstuk 29 wordt ingegaan op de mentale component.

2702. In sommige situaties speelt de bevolking een **minder belangrijke rol** in het conflict. Dit is het geval indien terreurorganisaties, criminele organisatie of bendes bezit nemen van *ungoverned territories*. Zij doen dit om in een dergelijk gebied hun activiteiten, zoals training van rekruten, het telen van papavers of coca-planten en het inrichten van criminele hubs of logistieke knooppunten, ongestoord te kunnen uitvoeren. *Ungoverned territories* zijn dikwijls schaars bevolkt en zolang de bevolking de activiteiten van de strijdgroep niet verstoort, wordt zij ongemoeid gelaten.

2703. Bescherming en beveiliging van de bevolking is primair een **taak voor civiele autoriteiten en instanties**. Omdat de steun vanuit de bevolking zowel voor de strijdgroepen als voor de daartegen optredende troepenmacht echter een belangrijke *force multiplier* kan vormen, is het logisch dat de troepenmacht de nodige aandacht aan de bevolking besteedt. Soms, bijvoorbeeld in een etnisch conflict, is de band tussen (een deel van) de bevolking en de strijdgroepen heel hecht. Het scheiden van bevolking en strijdgroepen doet dan een relatief groot beroep op de beperkt beschikbare militaire middelen. In een dergelijk geval zal de commandant moeten beslissen welke groepen van acties prioriteit krijgen en hoeveel middelen hij vrij maakt voor het scheiden van bevolking en strijdgroepen.

2704. **Belang van de bevolking voor strijdgroepen.** In de meeste gevallen hebben strijdgroepen geen mogelijkheden om wapens te produceren. Daarmee ontstaat een afhankelijkheid van bevoorrading van wapens van buitenaf. De steun die vanuit de bevolking kan worden geleverd, bestaat uit de verwerving, de opslag, het onderhoud en de verstrekking van militair materieel. Verder kunnen strijdgroepen worden gesteund op het gebied van bijvoorbeeld het verlenen van onderdak, het ter beschikking stellen van verbindingen en het uitvoeren van koeriersdiensten. Wanneer deze vormen van ondersteuning wegvallen door bevolking en strijdgroepen te scheiden, wordt op indirecte wijze bijgedragen aan het behalen van de operationele doelstellingen.

2705. Het scheiden van bevolking en strijdgroepen heeft drie **doelstellingen**:

- fysiek beschermen van de bevolking tegen acties van de strijdgroepen
- afschermen van de bevolking tegen indoctrinatie door de strijdgroepen
- ontzeggen aan de strijdgroepen van steun uit de bevolking

Eind 1961 startten Amerikaanse *special forces*, die onder auspiciën van de CIA opereerden, activiteiten in de hooglanden van Zuid-Vietnam onder de naam *Village Defense Program*. Deze activiteiten hadden als doel de Viet Cong af te snijden van voedsel, voorraden, rekruten en informatie. Deze streek werd voornamelijk bewoond door een etnische minderheid die Montagnards wordt genoemd. Detachementen van de *special forces* installeerden zich in een bepaald gebied en begonnen met het bouwen van eenvoudige verdedigingswerken. Ook vormden ze uit de dorpsbewoners kleine paramilitaire strijdgroepen om de dorpen permanent te bewaken. Dorpswachten werden door de *special forces* getraind in het hanteren van wapens en in elementaire verdedigingstechnieken. Deze dorpswachten waren alleen bestemd voor de verdediging van het eigen dorp. Bovendien kreeg elk dorp een radio waarmee men zo nodig de hulp van de strijdkrachten kon inroepen. Nadat de *special forces* de dorpswachten hadden georganiseerd en het vertrouwen van de bevolking hadden gewonnen, werden programma's opgezet om de kwaliteit van het leven te verbeteren, zoals het aanleggen van sanitaire voorzieningen en het bouwen van medische posten. De opzet bleek een succes en in augustus 1962 waren ongeveer 200 dorpen bij het programma betrokken.

2706. Men kan de acties om de bevolking te beveiligen en van de strijdgroepen te scheiden, niet los zien van andere delen van de operatie. Alleen een juiste, integrale afstemming van alle deeloperaties leidt tot het beoogde effect op het juiste moment, op de gewenste locatie. Zo

moet de inlichtingenoperatie tijdig de informatie opleveren om militaire middelen in te zetten en moet het oogmerk van de *hearts and minds*-operatie de inzet van militaire middelen ter beveiliging van de bevolking ondersteunen. Tevens moet deze operatie de negatieve invloed compenseren die geweldsuitoefening tijdens gevechtsacties heeft op de relatie tussen troepenmacht en bevolking. Het tegelijkertijd aangrijpen van de externe steun ontzegt de strijdgroepen het gebruik van essentiële middelen. De strijdgroepen worden dan als het ware geïsoleerd, hetgeen de directe acties van de eigen troepenmacht tegen de strijdgroepen ondersteunt.

Sectie 2 - Kenmerken

2707. De militaire activiteiten gericht op het scheiden van bevolking en strijdgroepen hebben de volgende kenmerken:

- om bevolking en strijdgroepen te scheiden is een relatief groot aantal troepen benodigd
- het is veelal noodzakelijk om de scheiding tussen bevolking en strijdgroepen gedurende langere tijd zeker te stellen
- gezien de spreiding van de bevolking over het operatiegebied wordt veelal in verstedelijkt gebied opgetreden

2708. Zelden is sprake van een homogene bevolking. Etnische, religieuze en culturele verschillen tussen bevolkingsgroepen zijn van invloed op de mate van sympathie met of afkeer van de doelstellingen van de strijdgroepen bij de verschillende groepen. Bij het scheiden van bevolking en strijdgroepen moet hiermee rekening worden gehouden. Daarbij is bijvoorbeeld een afkeer van de doelstellingen van de strijdgroepen een vruchtbare voedingsbodem voor samenwerking met de militaire troepenmacht. Verder moet worden getracht de bijkomende negatieve effecten voor de bevolking van alle activiteiten van de troepenmacht te beperken. Daar waar dit niet mogelijk is, moet er door middel van de *hearts and minds*-operatie begrip voor worden gekweekt. Een slechte of beperkte uitleg heeft negatieve invloed op de samenwerkingsrelatie met de bevolking.

2709. Door maximale aandacht voor **beveiliging** en bescherming straalt de troepenmacht professionaliteit uit. Ook de bereidheid krachtdadig, snel en effectief in te grijpen tegen activiteiten van de strijdgroepen geeft deze uitstraling. Door grote aandacht voor de eigen beveiliging neemt in het gebied waar de eigen bases zijn gelegen, waar wordt gepatrouilleerd en waar voortdurend trainingsactiviteiten plaatsvinden, het gevoel van veiligheid toe. De bevolking voelt hierdoor de positieve effecten van de aanwezigheid van de militairen en profiteert ervan. De noodzaak van

bescherming door spreiding van middelen is dan vaak van minder belang dan het positieve effect dat het tonen van kracht heeft op de bevolking.

De bereidheid krachtdadig in te grijpen geeft een professionele uitstraling.

Foto; Sectie Communicatie

11 LMB

2710. **Geloofwaardigheid.** De activiteiten ter beveiliging van de bevolking moeten de veiligheid of minimaal het gevoel van veiligheid van de bevolking vergroten. Op deze manier wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de geloofwaardigheid van de militaire operatie en wordt de kans kleiner dat de strijdgroepen vaste voet aan de grond krijgen bij de bevolking. Als de militaire acties de veiligheid van de bevolking niet merkbaar verbeteren, vinden de strijdgroepen door propaganda een vruchtbare voedingsbodem voor hun activiteiten binnen de bevolking.

Voorafgaande aan Israëliëse zuiveringsacties in de Libanese stad Sidon in 1982 werd de burgerbevolking (merendeels neutrale Christenen) gewaarschuwd uit veiligheidsoverwegingen de huizen te verlaten en zich naar het strand te begeven. Daar zou opvang en bescherming zijn geregeld. De bevolking gaf in groten getale gehoor aan deze oproep. Kennelijk genoot de *Israeli Defense Force* (IDF) dus groot vertrouwen onder de bevolking. Op dat strand was door de IDF niets van opvang en bescherming voor die bevolking geregeld, waardoor deze zich genoodzaakt zag snel weer terug te gaan naar huis en haard. Op deze manier boette de IDF sterk in aan geloofwaardigheid. Dit effect werd nog versterkt doordat de Hezbollah de omissie van de IDF onmiddellijk publicitair uitbuitte.

2711. De omvang van de troepenmacht is bij operaties tegen strijdgroepen altijd beperkt. Dit dwingt tot het maken van keuzes. Tijdelijke en plaatselijke **concentratie** van militaire middelen bij de beschermingsmaatregelen ten behoeve van de bevolking krijgt hierdoor een extra dimensie. Een bepaalde concentratie van middelen is niet alleen noodzakelijk om voldoende troepen van afdoende sterkte te kunnen inzetten tegen de strijdgroepen. Wanneer de troepenmacht middelen concentreert op of in de omgeving van een locatie, toont dit ook dat aan een geografisch gebied, een bestuurslaag of een bevolkingsgroep een bepaald belang wordt gehecht. De moderne technologische middelen maken deze vorm van optreden steeds beter mogelijk. Concentratie van troepen vindt hoofdzakelijk plaats in de gebieden waar de zichtbaarheid van de troepenmacht belangrijk is, zoals in bevolkingscentra. De minder dicht bevolkte gebieden kunnen meer met technische middelen, zoals UAV's en sensoren, worden bewaakt.

2712. **Gebruik van geweld.** Een goede verstandhouding tussen de troepenmacht en de civiele bevolking is van groot belang. De manier waarop geweld wordt gebruikt bij acties die de bevolking beveiligen en van strijdgroepen scheiden, kan zo'n verstandhouding maken of breken. Het is overduidelijk dat buitenproportioneel gebruik van geweld, met nadelige gevolgen voor de bevolking door het ontstaan van bijkomende schade (*collateral damage*), contraproductief werkt op de relaties tussen bevolking en troepenmacht. Gebruik van (veel) geweld kan op korte termijn voordelen opleveren. De commandant moet echter altijd een extra zorgvuldige afweging maken over het effect dat gebruik van geweld heeft op de langere termijn, zeker gezien in het licht van de vaak lange duur van gevechtsoperaties tegen strijdgroepen. Gebruik van precisiewapens en -munitie beperkt de kans op bijkomende schade.

Tijdens de Griekse Burgeroorlog (1944-1949) startte de regering in 1946 een grootschalig evacuatieprogramma om het communistische verzet te scheiden van de burgerbevolking en het zo een belangrijke bron van materiële steun en manschappen te onzeggen. Tot 1949 werden ruim 700.000 mensen geëvacueerd, bijna een vijfde deel van de Griekse plattelandsbevolking. Het leeuwendeel van deze groep werd tegen zijn wil geëvacueerd met name naar de steden. Dit ging dikwijls met geweld gepaard. Dit leidde ertoe dat vele duizenden toetreding tot het verzet om zo in de eigen omgeving te kunnen blijven, prefereerden boven een gedwongen deportatie naar onbekend gebied.

Sectie 3 - Planning en uitvoering

Algemeen

2713. In beginsel wordt de gehele bevolking beveiligd. Schaarste aan middelen dwingt tot het maken van **keuzes**. De opstelling van de bevolking zelf speelt hierbij een belangrijke rol. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met de doelgroep van de strijdgroepen. Dat deel van de bevolking waar de acties van strijdgroepen zich tegen richten, wordt in eerste instantie beveiligd. Het deel van de bevolking dat de strijdgroepen steunt, moet zo spoedig mogelijk worden gescheiden van de strijdgroepen. Bij deze afwegingen worden de belangen van de gehele bevolking natuurlijk niet uit het oog verloren.

2714. Omdat de instemming en de **steun van de bevolking** meer nodig zijn dan bij reguliere vormen van gevechtsoperaties, is het zaak die steun te verkrijgen en behouden. De negatieve gevolgen van gevechtsacties moeten daarom tot een minimum worden beperkt. Voorkomen van bijkomende schade speelt een belangrijke rol bij de planning van de operatie. Het gaat er immers om de bevolking zo mogelijk te winnen voor onze zaak en in ieder geval niet in de armen van de strijdgroepen te drijven.

2715. De geleidelijke **overdracht van de verantwoordelijkheid** voor de beveiliging van de bevolking aan de civiele autoriteiten of instanties, zoals de politie, moet zo spoedig mogelijk plaatsvinden. Behalve dat daarmee een signaal wordt gegeven dat sprake is van enige mate van normalisering van de situatie, komen ook middelen beschikbaar voor andere gebieden en/of andere taken.

Commandovoering

2716. Het is belangrijk bij de **planning en besluitvorming** van de operatie een goed inzicht te hebben in de mogelijkheden en beperkingen van de lokale autoriteiten en instanties om orde en gezag te handhaven. Als er nog een vorm van openbaar bestuur bestaat en een politiemacht beschikbaar is, kan die laatste worden ingeschakeld bij de fysieke beveiliging van de bevolking en bij de bewaking van bestuurszetels en essentiële voorzieningen zoals nutsbedrijven. Op de hogere commandovoeringsniveaus moet het gecoördineerde optreden van met name de militaire en politionele organisaties (eenheden) worden zeker gesteld. In ieder geval moet vooraf een duidelijke eindsituatie zijn omschreven. Op alle niveaus moet duidelijkheid bestaan over de doelstellingen en de verschillende rollen van de politie en de militaire eenheden.

2717. **Bevelvoering.** Militaire acties om de bevolking te beveiligen kennen, vanwege het vaak verrassende optreden van de strijdgroepen, in beginsel een centrale planning en een decentrale uitvoering. Vooral de lagere commandanten moeten vergaande bevoegdheden met betrekking tot de uitvoering hebben. Ervaringen van andere landen met dit soort operaties leren dat succes afhankelijk is van individuele vaardigheden, initiatief en zelfvertrouwen van *junior leaders*. Bovendien dient op basis van ervaring tijdens de uitvoering de effectiviteit van de gebruikte methoden te worden gemeten en waar nodig moeten deze methoden worden aangepast. De *Rules of Engagement* moeten hiertoe de mogelijkheden bieden. *Junior leaders* dienen bovendien van hun hogere commandanten de ruimte en het vertrouwen te krijgen om methoden te wijzigen. Dit impliceert steun achteraf, tenzij de wettelijke kaders zijn overschreden.

2718. **Leidinggeven.** De uitvoering van acties ter beveiliging van de bevolking kent wat betreft het aspect leidinggeven geen vaste aanpak of werkwijze. De wijze van leidinggeven wordt situationeel aangepast aan de omstandigheden en persoonlijke inschattingen van functionarissen (leiders en ondergeschikten). Vanwege de grote persoonlijke risico's die men op het lagere niveau loopt, is leiderschapsgedrag gebaseerd op voorbeeldgedrag, initiatief, durf en vakmanschap. Commandanten zijn bereid en in staat voor te gaan. De mogelijke politieke consequenties van gevechtshandelingen op een laag niveau leggen daarbij extra zware druk op de schouders van commandanten op dat lage niveau, maar ook op die van hogere militaire commandanten en politieke leiders.

Inlichtingen

2719. De **inlichtingenoperatie** besteedt in de planning aandacht aan de locaties waar de strijdgroepen zich bevinden en waar ze kunnen optreden. Zo moet worden onderzocht of de stedelijke of juist de landelijke gebieden een hoge prioriteit moeten krijgen bij de beveiligingsactiviteiten. De doelstellingen van de militaire operatie spelen een belangrijke rol bij deze afweging. Worden de strijdgroepen direct fysiek aangegrepen, dan verdient de bescherming van de voor strijdgroepen belangrijke locaties (bestuurszetels, nutsvoorzieningen) de prioriteit. De inlichtingenfunctionarissen moeten dan veel meer aandacht besteden aan de mogelijkheden die de stedelijke infrastructuur biedt voor irreguliere strijdwijzen, bijvoorbeeld het gebruik van het rioleringstelsel als naderings- of terugtochtroute. Is uitschakeling van de invloed van de strijdgroepen daarentegen het oogmerk van de operatie, dan richt deze zich vooral op de bevoorradingslijnen of andere bronnen van steun aan de strijdgroepen. In een dergelijke situatie biedt juist het optreden op het platteland en dus de bescherming van de plattelandsbevolking een goede mogelijkheid.

2720. Het is belangrijk een **netwerk onder de bevolking** op te bouwen en te onderhouden, zodat inzicht wordt verkregen in zaken als verhoudingen binnen de strijdgroepen en hun mogelijke activiteiten en plannen. Het is uiteraard van belang dat dit inzicht voortdurend wordt geactualiseerd. Bescherming van de bevolking is een belangrijke factor waarop potentiële informanten het besluit baseren om mee te werken aan onze inlichtingenactiviteiten. Als iemand weet dat hijzelf, zijn familie en zijn vrienden in een veilige omgeving kunnen verblijven, vergroot dit de bereidheid om met de eigen troepenmacht samen te werken.

Manoeuvre

2721. De troepenmacht heeft doorgaans beperkte middelen en instrumenten om in een relatief groot operatiegebied op te treden. Desondanks is het noodzakelijk snel en agressief in te spelen op verrassende acties van de strijdgroepen. Het militair optreden heeft dan als doel de strijdgroepen **uit bewoonde gebieden te verdrijven** en vervolgens erbuiten te houden. Hiertoe is het monitoren, reguleren, controleren en eventueel beperken van de bewegingsvrijheid in het gebied een belangrijke activiteit. De middelen die daarvoor ter beschikking staan, variëren van *check-points* tot *road blocks*. Een speciaal aspect vormt de eis dat de troepenmacht de “uitnodiging tot statisch optreden” die uitgaat van middelen als *road blocks*, moet omzetten in een uitdaging tot beweging. Men moet flexibel omgaan met de eigenlijk statische aard van *road blocks* en *check-points*. Geregeld verplaatsen van deze punten, inclusief hun beschermende constructies, is hiervoor noodzakelijk. Ervaringen van strijdmachten van andere landen hebben aangetoond dat succes afhangt van vakmanschap, nachtelijk optreden (heimelijke verplaatsingen, verplaatsingen bij verminderd zicht), patrouillegang, overvallen en hinderlagen. Daarnaast is een voortdurende en scherpe controle bij op- en overslaglocaties op de voor strijdgroepen essentiële goederen een goede mogelijkheid in te grijpen in de logistieke opbouw en instandhouding van de strijdgroepen.

Bescherming

2722. Direct na ontplooiing richt de militaire operatie zich actief op de beveiliging van de bevolking. Nadat de eerste fase van ontplooiing is afgerond en de eigen bases zijn ingericht, kan de **bevolking** op enige manier worden **ingeschakeld** bij de eigen beveiliging. De oprichting van civiele burgerwachten ter ondersteuning van de lokale politiemacht of, indien deze niet aanwezig is, van het militair gezag, is hiervoor een voor de handliggende manier. Een dergelijke maatregel voorziet niet alleen in een zekere mate van veiligheid voor de bevolking, maar toont de burgers

ook dat hun diensten op prijs worden gesteld en dat zij ons vertrouwen genieten. Bovendien kan de troepenmacht hierdoor in toenemende mate meer van haar schaarse middelen vrijmaken voor andere operaties.

Vuursteun

2723. De aard en de locaties van de gevechtscontacten met strijdgroepen in het kader van de bescherming van de bevolking staan slechts in **bijzondere situaties** de inzet van vuursteunmiddelen toe. Daarbij kan worden gedacht aan bijzondere vuren zoals licht. Indien toch gebruik gemaakt wordt van vuursteun, moet deze gedetailleerd zijn voorbereid en worden uitgevoerd met precisiewapens en -munitie. Daarnaast is inzet van vliegtuigen (en helikopters) in verstedelijkte gebieden bijvoorbeeld mogelijk in de verkenningrol.

*Gebruik van vuursteunmiddelen is slechts in bijzondere situaties mogelijk.
Foto: Sectie Communicatie 11 LMB, kpl G. van Es*

Logistiek

2724. De bevolking kan door activiteiten die als doel hebben haar te scheiden van de strijdgroepen, ook worden afgesneden van bepaalde middelen van bestaan, zoals voedsel, water en energie. Hoewel de voorziening hiervan primair een taak is van de civiele autoriteiten, zal in veel van dergelijke gevallen een beroep worden gedaan op de troepenmacht om **steun te verlenen**. Omdat de middelen om deze steun te verlenen schaars zijn, zal een dergelijke steunverlening ten koste gaan van de logistieke ondersteuning van het eigen optreden, tenzij middelen voor dergelijke gevallen zijn gereserveerd (in het kader van CIMIC-operaties). In zijn operationeel besluitvormingsproces dient de commandant in voorkomend geval te beslissen voor welke doelen hij zijn schaarse logistieke middelen inzet.

Sectie 4 - Operationeel raamwerk

2725. De acties in het kader van het scheiden van bevolking en strijdgroepen maken deel uit van de **nabijoperatie** van de militaire troepenmacht. Zij worden echter uitgevoerd in het kader van de diepe dan wel de achtergebiedsoperatie op het hogere niveau.

2726. De nabijoperatie bestaat uit een **samenhangend geheel** van militaire activiteiten (onder meer uitvoering van patrouillegang, inrichting van waarnemingsposten, zuivering van huizen en gebieden en oprichten van *road blocks*). In ieder geval moeten de activiteiten voorkomen dat de strijdgroepen zich richten op voor de bevolking (of voor een bevolkingsgroep) essentiële of cultureel belangrijke zaken. Terroristische aanslagen, sabotage en andere vormen van optreden (bezetting, gijzeling) door de strijdgroepen, waarmee zij trachten de bevolking te beïnvloeden, moeten worden voorkomen, evenals aanslagen op vooraanstaande personen of politieke leiders. Andere activiteiten van strijdgroepen waartegen de bevolking moet worden beschermd, zijn sabotage van openbare nutsvoorzieningen en het vernielen van de infrastructuur. Van een andere orde maar niet minder belangrijk om te voorkomen, zijn storende en beledigende acties op voor bepaalde bevolkingsgroepen cultureel gevoelige plaatsen en tijden.

2727. Het is belangrijk dat de eigen troepenmacht de bevolking beschermt tegen de bovengenoemde activiteiten. Vaak echter staan dergelijke acties van de strijdgroepen niet los van elkaar, maar trachten de strijdgroepen deze naar tijd en plaats op elkaar af te stemmen of te combineren om het effect ervan op de bevolking te maximaliseren. De troepenmacht moet daarom deze samenhang doorbreken als een belangrijke initiële fase in het scheiden van bevolking en strijdgroepen.

28

Aangrijpen externe steun strijdgroepen

Sectie 1 - Inleiding

2801. In de meeste gevallen vormt de steun die afkomstig is van buiten het operatiegebied, een belangrijk element van het militair vermogen van strijdgroepen. Door het aangrijpen van deze externe steun worden strijdgroepen op indirecte wijze aangepakt en worden wellicht gevechtsacties tegen de strijdgroepen zelf voorkomen. Het uiteindelijke doel hierbij is de strijdgroepen te bewegen te stoppen met hun activiteiten. Het voorkomen dat externe steun aan strijdgroepen effectief wordt, kan het oogmerk zijn van de **diepe operatie** tegen strijdgroepen. In combinatie met het binden van strijdgroepen, dat vooral geografisch is gericht, is dit een cruciale voorwaarde voor succes bij een operatie tegen strijdgroepen.

2802. Externe steun is afkomstig van een niet direct bij het conflict betrokken partij die haar **oorsprong** heeft **buiten het operatiegebied**. Meestal gaat het om steun uit andere landen of van buitenlandse organisaties. Toch is het niet onmogelijk (zeker in grotere landen) dat externe steun afkomstig is van binnenlandse organisaties die niet direct bij het conflict zijn betrokken. Het operatiegebied is in zo'n geval duidelijk geografisch afgebakend. Externe steun kan zowel politiek, diplomatiek, economisch, financieel, moreel als militair van aard zijn. Steun van de lokale bevolking aan strijdgroepen wordt niet tot externe steun gerekend.

2803. Primair moet de externe steun aan strijdgroepen worden aangegrepen door **politieke, diplomatieke of economische activiteiten**. Als dat niet mogelijk is of niet effectief is gebleken, wordt militair optreden in beschouwing genomen. Daarbij moet rekening worden gehouden met het gevaar dat de inzet van militaire middelen ertoe kan leiden dat partijen die (nog) niet direct bij het conflict zijn betrokken, direct partij worden. Gezien de mogelijke politieke consequenties zal de politieke leiding bij het militair aangrijpen van externe steun, meer dan normaal gebruikelijk is, bij de details van de uitvoering van dergelijke activiteiten zijn betrokken.

2804. Om de externe steun effectief met militaire middelen te bestrijden is het noodzakelijk te weten waaruit de steun bestaat, door wie of wat de steun wordt geleverd en hoe de steun bij de strijdgroepen terecht komt. Ondanks het feit dat veel inlichtingencapaciteit is benodigd, gericht op de strijdgroepen zelf, is het van belang voldoende **inlichtingencapaciteit** in te zetten om inzicht te verkrijgen in de externe steun aan de strijdgroepen. Voorafgaand aan de militaire operatie moet het effect van deze steun op het militaire vermogen van de tegenstander worden bepaald en wordt vastgesteld welke mogelijkheden bestaan om deze steun met succes te bestrijden.

Inzet van voldoende inlichtingencapaciteit is van belang om inzicht te verkrijgen in de externe steun.
Foto: H. Keeris,
Directie Voorlichting MVD

2805. Externe steun kan niet alleen invloed hebben op de fysieke component maar ook de mentale component van het militair vermogen van strijdgroepen beïnvloeden. Het is moeilijk in te schatten wat het precieze effect is van externe steun op deze mentale component; de stabiliteit van de strijdgroepen is hierbij een factor van belang. Door strijdgroepen hun externe steun te ontnemen kan de **gevechtsbereidheid** van de strijders dalen. Toch kan dit ook anders uitpakken. In het verleden is meermalen gebleken dat met een poging tot het verzwakken van het moreel het tegenovergestelde werd bereikt. Uit ellende wordt soms grote mentale kracht geput en gemeenschappelijke ellende schept een band die de gevechtsbereidheid juist kan verhogen. Daarom moet bij het aangrijpen van externe steun rekening worden gehouden met een mogelijk effect dat haaks staat op wat werd beoogd.

2806. De invloed van externe steun op de **conceptuele component** van het militair vermogen van strijdgroepen is evenmin nauwkeurig in te schatten. Toch is ook hier sprake van een belangrijke factor van invloed. Als strijdgroepen immers kunnen worden gedwongen tot een andere manier van optreden, komt het initiatief bij de eigen troepenmacht te liggen in plaats van bij de strijdgroepen. Een analyse van de wijze van

optreden van de strijdgroepen en de rol van de externe steun daarbij is essentieel. Een gewijzigd optreden van de strijdgroepen kan overigens ook nadelig zijn. Het is mogelijk dat, als de strijdgroepen hun optreden moeten bijstellen, dit een vorm aanneemt die nog minder is gewenst dan de oorspronkelijke.

Sectie 2 - Kenmerken

2807. Externe steun kan met een **grote variëteit** aan materiële middelen, personeel, diensten en geld worden verleend. Als het gaat om fysieke vormen van steun die kunnen worden onderkend en bestreden, is het mogelijk deze met militaire middelen aan te grijpen. Niet-fysieke vormen van externe steun, zoals financiële hulp, moeten door andere instanties worden bestreden. Een nauwgezette coördinatie tussen alle activiteiten gericht op het bestrijden van externe steun is daarbij van groot belang. Deze coördinatie is de verantwoordelijkheid van het hoogste politiek niveau.

2808. Als de strijdgroepen niet kunnen worden geïsoleerd, is het nauwelijks mogelijk alle vormen van externe steun te **onderkennen**, laat te staan te bestrijden. Hoe meer bronnen en vormen van externe steun bestaan, des te belangrijker wordt de inlichtingenoperatie. Als het onmogelijk is alle onderkende vormen van externe steun te bestrijden, is het van groot belang prioriteiten te stellen. Die vorm van externe steun die, indien bestreden, de strijdgroepen het meest verlamt, verdient de meeste aandacht.

Voor UNITA van Dr. Jonas Savimbi waren wapenleveranties door b.v. Zuid-Afrika en Zaïre van levensbelang. De diamantmijnen in Noordoost-Angola speelden hierbij een rol van betekenis. De wapens werden betaald uit de opbrengsten van de handel in diamanten. Het regeringsleger (MPLA) onderkende dit en zowel de diamantmijnen als de wapenleveranties werden het hoofddoel van de MPLA. De MPLA bezette relevante delen van de diamantstreek en richtte zich op het onderscheppen van wapentransporten door de lucht. Dit was er mede de oorzaak van dat Savimbi weer tot onderhandelen bereid was en dat uiteindelijk een vredesakkoord kon worden gesloten.

2809. **Financiële steun** is vaak de levensader van strijdgroepen. Geld speelt een vooraanstaande rol bij de aanschaf van materieel, het levensonderhoud van de strijders en het inhuren van diensten. Ook externe personele steun moet soms worden betaald. Het afknijpen van geldstromen is geen taak voor een militaire eenheid en indien zo'n eenheid een dergelijke taak krijgt opgedragen, is de kans op succes zeer

gering. Behalve dat financiële middelen verkregen worden door externe steun, voeren veel strijdgroepen criminele activiteiten uit om aan geld te komen. De drugshandel, gijzelingen en vliegtuigkapingen zijn voor strijdgroepen goede bronnen van inkomsten. Historische voorbeelden hiervan zijn de Taliban in Afghanistan (drugs) en de Rote Armee Faktion (RAF) in de Bondsrepubliek (gijzelingen).

2810. Externe financiële steun bereikt de strijdgroepen via tal van wegen. De moderne digitale middelen en technieken maken dat onderschepping van dergelijke geldstromen nauwelijks is te voorkomen. De enige mogelijkheid de financiële hulp te doen stoppen ligt op het politieke vlak en bestaat uit het uitoefenen van druk op de landen en organisaties die de strijdgroepen steunen, om de financiële steun te bevriezen en de tegoeden van de strijdgroepen te confisceren. Succes op dit vlak is echter niet verzekerd. Het bewandelen van een ander pad is daarom vaak veel interessanter. Dit bestaat uit het inwinnen van inlichtingen over de middelen die de strijdgroep wil verwerven met de haar ter beschikking staande financiën. Daaruit vloeien fysieke stromen voort die wel met militaire middelen kunnen worden aangegrepen.

2811. Strijdgroepen hebben, hoewel in andere verhoudingen, behoefte aan hetzelfde **materieel** als een regulier leger. Wapens, munitie, springstoffen, voertuigen (in grotere operatiegebieden ook vliegtuigen en helikopters) en verbindingsmiddelen vormen het grootste deel van de materiële behoefte. Deze behoefte verschilt per strijdgroep en zijn organisatiegraad. Soms zijn wat klein kaliber wapens met wat springstoffen en een mobiele telefoon voor een strijdgroep voldoende om zijn doelstellingen te bereiken. Meestal is er behoefte aan meer materieel. Strijdgroepen zijn afhankelijk van materieel van buiten. Men kan er van uitgaan dat strijdgroepen zelden in staat zijn zelf volledig in hun materiële behoefte te voorzien. Het is derhalve van groot belang te voorkomen dat strijdgroepen van buitenaf van materieel worden voorzien. Door de afhankelijkheid van strijdgroepen van materieel en het feit dat dit moet worden aangevoerd over land, over zee of door de lucht, is het belangrijk deze materieelstromen aan te grijpen. Lukt het om de materieelstromen te stoppen, dan betekent dat een forse aanslag op de fysieke en mentale component van het militair vermogen van de strijdgroepen.

Polisario, de verzetsbeweging in de Westelijke Sahara kreeg vooral materiële steun van Algerije en Mauritanië bij haar strijd tegen het Marokkaanse leger. Door deze materiële ondersteuning was Polisario decennia lang in staat acties uit te voeren tegen de Marokkaanse strijdkrachten die daardoor werden gedwongen een grote troepenmacht in de Westelijke Sahara te handhaven.

De ondersteuning van de Mujaheddeen met Stinger-raketten was van grote invloed op de vrijheidsstrijd in Afghanistan. Het Russische leger had geen antwoord op de met Stingers uitgeruste strijdgroepen. Het Russische leger heeft zich in 1989 zonder resultaat uit Afghanistan teruggetrokken.

2812. De **personele behoefte** varieert van de gewone, vaak gebrekkig getrainde, strijder tot ervaren militairen, soms gewezen leden van *special forces* en andere specialisten. Hoewel ook gewone strijders soms van buiten komen, mogen die niet worden gerekend tot de externe steun. Zij horen bij de strijdgroep. Externen die worden betaald voor hun bijdrage aan strijdgroepen, worden ook huurlingen genoemd.

Huurlingen worden over het algemeen ingezet voor een speciale taak en of gedurende een afgebakende periode. Veelal gaat het om uiterst risicovol of gespecialiseerd werk, waarvoor veel moet worden betaald. Huurlingenwerk is zo lucratief dat er ondernemingen zijn opgericht die zich in dit werk hebben gespecialiseerd. De bekendste organisatie is het inmiddels niet meer bestaande *Executive Outcomes* dat vooral actief was in Afrika. Deze firma leverde aan allen die daarvoor betaalden, deskundig en ervaren militair personeel. Dit personeel werd vooral ingezet voor instructie, kaderfuncties en speciale operaties.

2813. Voor **terroristische acties** wordt ook vaak gebruik gemaakt van extremisten. Deze terroristen riskeren voor veel geld of op basis van een ideologie hun leven voor de 'zaak'. Ze oefenen terreur uit door het plegen van (soms grootschalige) aanslagen. Het doel is het verkrijgen van mondiale aandacht of het straffen van 'het kwaad'. Het gaat er de strijdgroepen dan om niet bij het conflict betrokken groeperingen voor zich te winnen en zo meer steun te krijgen. Soms is het doel bij kapingen, ontvoeringen en dreigementen met bomaanslagen (los)geld te krijgen.

De beruchtste terrorist van de 20e eeuw was Illich Ramirez Sanchez, alias Carlos "de Jakhals". Deze terrorist werkte voor diverse anti-Israëlische verzetsgroeperingen. Zijn bekendste acties waren de gijzelingen in Wenen (OPEC) en mogelijk ook die in München (Olympische Spelen). Lange tijd was Carlos de meest gezochte man van de wereld. Internationaal hoog aangeschreven inlichtingendiensten als de Mossad en de CIA kregen geen vat op hem. Uiteindelijk viel hij in handen van de Franse overheid en is hij veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf.

2814. Als externen strijdgroepen **diensten** bewijzen, valt dat ook onder externe steun. Het is onmogelijk alle diensten uitputtend op te sommen;

de meest voorkomende zijn:

- gebruik van het grondgebied, logistieke installaties en dergelijke voor opleidingen, logistieke activiteiten (bevoorrading) en rust
- gebruik van het elektromagnetisch spectrum (bijvoorbeeld satelliet-verbindingen)
- beschikbaarstelling van inlichtingen en informatie
- levering van transportsteun (ook door de lucht)
- inzet van specifieke militaire middelen om de strijdgroepen te steunen; bijvoorbeeld vuursteun door artillerie of steun met gevechtshelikopters

2815. **Grondbeginselen.** Vasthoudendheid, verrassing en initiatief zijn, vooral in combinatie, kenmerkende grondbeginselen bij het aangrijpen van de externe steun van strijdgroepen. Om te voorkomen dat strijdgroepen van buiten worden gesteund, is het van groot belang continu hun aanvoerlijnen op te sporen en deze verrassend aan te pakken en zo mogelijk af te snijden. Het ontnemen van de bereidheid tot steunverlening bij de externen staat hierbij centraal. Als de aanvoerlijnen voortdurend onder vuur liggen en steuntransporten worden onderschept, verzwakt dat niet alleen de strijdgroepen, maar het ontmoedigt ook de steunverlener. Hoewel optreden tegen externe steun in beginsel defensief van aard is, is het verkrijgen en behouden van het initiatief essentieel. Het alleen maar reageren op acties van de strijdgroepen en hun steunverleners betekent dat ingrijpen veelal te laat plaats vindt. Het anticiperen op de mogelijke wijzen waarop externe steun de strijdgroepen bereikt en het vervolgens offensief en verrassend er tegen optreden, is van groot belang voor succes. Alleen zo kan het initiatief worden verkregen en behouden.

2816. In principe moet worden voorkomen dat de steunverlener zodanig actief wordt dat hij **deelnemer** wordt aan het conflict. Bij de bestrijding van de externe steun moet dit aspect constant in ogenschouw worden genomen. De steunverlener moet bij iedere actie duidelijk zien dat niet hij, maar het voorkomen van steun aan de strijdgroepen het doel is van de operatie. Als het mogelijk is, dient alleen de steun te worden onderschept, zonder dat daarbij schade wordt aangericht aan belangen van de steunverlener. In sommige gevallen is het betrekken van de steunverleners echter juist het doel van ons optreden. Als bekend wordt welke landen en organisaties de strijdgroepen steunen, kan dit het draagvlak voor ons eigen optreden vergroten, bijvoorbeeld indien bij het publiek weinig sympathie bestaat voor de steunverleners. Ook maakt dit het mogelijk de bestrijding van de steun bij de bron te beginnen.

Sectie 3 - Planning en uitvoering

2817. Er bestaan veel verschillende manieren zijn om externe steun te verlenen aan strijdgroepen. Iedere manier zal op een passende manier moeten worden bestreden. Het gaat te ver om in deze sectie al deze gedetailleerd te behandelen. Volstaan wordt met het in algemene zin beschrijven hoe het **aangrijpen van externe steun** kan worden gepland en uitgevoerd. Ook hierbij is het van groot belang niet sjabloonmatig te denken en handelen. Uitgangspunten van de planning zijn de meest waarschijnlijke én de gevaarlijkste wijzen van optreden door de tegenstander. Veel aspecten van planning en uitvoering komen overeen met die van offensieve acties tegen strijdgroepen zoals beschreven in hoofdstuk 26. In deze sectie wordt ingegaan op die aspecten die specifiek zijn voor het aangrijpen van externe steun.

2818. **Commandovoering.** De planning van activiteiten ter voorkoming van externe steun aan strijdgroepen moet centraal gebeuren. Dit heeft een aantal redenen. Ten eerste dient te worden vastgesteld welke middelen -bij voorkeur niet-militaire- worden ingezet voor welke activiteit. Bovendien hebben deze activiteiten vaak implicaties op het politieke vlak. Ten slotte wordt zo de noodzakelijke coördinatie tussen de diverse deelactiviteiten bereikt en kunnen waar nodig prioriteiten worden gesteld.

2819. **Centrale planning** mag echter niet onnodig extra tijd kosten. Het is van belang snel te kunnen reageren op onderkende vormen van externe steun. Voor een snelle reactie op die externe steun is een **decentrale uitvoering** noodzakelijk door eenheden die in staat zijn, in de geest van het oogmerk van de hogere commandant, snel op te treden tegen al die vormen van externe steun die met militaire middelen kunnen worden aangegrepen. Dit betekent dat de eenheden initieel verspreid over het operatiegebied zijn ontplooid of dat de eenheden snel over relatief grote afstanden moeten kunnen worden verplaatst en dus een hoge tactische mobiliteit hebben.

2820. In principe kunnen alle soorten **eenheden** een functie vervullen bij de bestrijding van externe steun. Ook logistieke eenheden kunnen hierbij een rol spelen. Deze eenheden voeren veel verplaatsingen uit over bruikbare routes waardoor zij een rol kunnen vervullen bij het inlichtingenproces.

2821. Omdat het gewenst is fysieke vormen van externe steun, zodra onderkend, snel aan te grijpen, zijn **verkennings- en pantserinfanterie-eenheden** geschikt voor de combinatie van opsporen en bestrijden.

Beiden beschikken over de capaciteiten hiervoor. Vinden, binden en slaan kan door dezelfde eenheid gebeuren. Hoewel verplaatsingen van deze eenheden over grote afstanden relatief tijdrovend zijn, zijn ze tactisch wel zeer mobiel en beschikken ze over voldoende vuurkracht, bescherming en voortzettingsvermogen. Bovendien kan een show of force door pantservoertuigen op de juiste tijd en plaats een preventief karakter hebben.

*Pantserinfanterie-eenheden zijn tactisch zeer mobiel.
Foto: Sectie Communicatie 13 Mechbrig.*

2822. **Lichte infanterie-eenheden** zijn kwetsbaarder dan pantserinfanterie maar met behulp van helikopters wel snel over grotere afstanden in te zetten. Dit compenseert het gebrek aan bescherming en vuurkracht en aan lokale mobiliteit, indien helikopters niet langer beschikbaar zijn. Deze eenheden komen met name tot hun recht bij acties tegen relatief licht beveiligde fysieke stromen van externe steun die moeilijk snel over de grond kunnen worden aangegrepen.

2823. In veel gevallen kunnen *special forces* worden ingezet. Door hun vaardigheden op het gebied van patrouillegang, infiltratie en hinderlagen kan hun inzet zeer effectief zijn. Het vermogen over grote afstanden verbindingen te onderhouden en logistiek langdurig zelfstandig te opereren, maakt de mogelijkheden voor inzet tegen externe steun nog groter in afgelegen en moeilijk toegankelijke gebieden. De taken die zij daarbij uitvoeren, zijn:

- speciale verkenningen en surveillance; het opsporen, vaststellen en onder waarneming houden van de aanvoerlijnen en de routes die worden gebruikt voor externe steun
- directe actie; contraterrore en offensieve acties om de steunverlening te stoppen of te belemmeren

In Afghanistan zijn gedurende operatie *Enduring Freedom* SF-eenheden ingezet om aanvoerroutes van de (restanten van de) Taliban op te sporen en onder waarneming te houden.

2824. **Helikopters** zijn zeer bruikbaar bij het bestrijden van externe steun. Mogelijke taken zijn transport, verkenningen en de inzet voor gevechtstaken. Vooral als ze worden gebruikt voor air assault acties waarbij wordt opgetreden met grondgebonden eenheden die zijn getraind in het optreden met helikopters, kunnen deze middelen zeer effectief zijn. Voor onoverzichtelijke gebieden geldt dat helikopters kunnen worden ingezet voor verkenningen, verplaatsingen en bevoorrading van eenheden. Gevechtshelikopters kunnen worden gebruikt voor het verwerven van informatie maar zijn vanzelfsprekend het effectiefst bij zelfstandige (*air mechanised*) inzet tegen externe steun of ter ondersteuning van grondgebonden eenheden tijdens *air assault* acties.

Bij het bestrijden van externe steun zijn helikopters zeer bruikbaar.
Foto: Sectie Communicatie 13 Mechbrig

2825. Luchtsteun door **gevechtsvliegtuigen** is van groot belang, zeker voor eenheden die zelf over minder vuurkracht beschikken. Wel is het dan essentieel over voldoende *Forward Air Controllers* (FAC's) te beschikken. Ook externe steun die wordt aangevoerd door de lucht, kan goed worden bestreden door gevechtsvliegtuigen.

2826. UAV's zijn in staat in grote gebieden activiteiten waar te nemen. Zij zijn daarom bij uitstek geschikt voor het vinden van fysieke stromen van externe steun. Bewapende UAV's kunnen worden gebruikt tegen doelen als voertuigen en opslaglocaties van goederen.

KFOR heeft UAV's succesvol in het Albanees Kosovaarse grensgebied ingezet om de fysieke stromen van externe steun aan de UCK-strijders in kaart te brengen. Er zijn geen meldingen bekend die aangeven dat

dezelfde toestellen werden gebruikt om de externe steun fysiek aan te pakken. De inzet van bewapende UAV's is wel bekend in Jemen (2002) waar een aan Al Qaida gelieerde krijgshier in zijn voertuig werd beschoten en in Irak waar in juni 2003 een bewapende Predator UAV een verdacht voertuigenkonvooi (met mogelijk Saddam Hoessein) opmerkte. De UAV werd vervolgens nadat hiertoe opdracht was gegeven, vanaf de grond aangestuurd om zijn letale lading af te vuren. Een AC-130 *gunship* zorgde daarna voor vuurverdichting.

2827. Als externe steun wordt aangevoerd over zee of grote binnenwateren kan een rol zijn weggelegd voor de **Koninklijke Marine**. Alle typen vaartuigen, maritieme patrouillevliegtuigen en mariniers kunnen bij zulke acties worden ingezet. Een *Landing Platform Dock* (LPD) kan worden gebruikt als coördinatiecentrum of commandopost of als hospitaal. Mariniers zijn inzetbaar als lichte infanterie.

In 2002 heeft een Spaans fregat in de Golf van Oman onder het mandaat van operatie *Enduring Freedom* een schip beladen met conventionele SCUD-koppen geënterd. Achteraf is het schip met inbegrip van de voor Jemen bestemde lading vrijgegeven.

2828. In onoverzichtelijk terrein worden rivieren en kreekjes vaak gebruikt voor transport. De Koninklijke Landmacht en het Korps Mariniers beschikken over een groot arsenaal aan **kleinere vaartuigen** die voor patrouillegang op deze wateren kunnen worden ingezet. Vaartuigen die de lokale bevolking gebruikt, kunnen ook effectief zijn om externe steun die de strijdgroepen over water bereikt, aan te grijpen.

2829. Het is mogelijk een eenheid te belasten met de verantwoordelijkheid over een route, een vak, object(en) of een combinatie daarvan. Bij het geven van **opdrachten aan eenheden** is het van het grootste belang ruimte voor creativiteit te geven aan de ondercommandanten. Externe steun kan zulke diverse vormen aannemen dat de succesvolle bestrijding ervan minstens zo gevarieerd moet zijn. Rekening moet worden gehouden met het feit dat het organieke verband van eenheden, ook binnen pelotons, moet worden opgeheven om de externe steun effectief te bestrijden. De sterke punten van de hierboven beschreven eenheden moeten worden gecombineerd en de zwakke plekken van een eenheid moeten in voorkomend geval door andere eenheden worden gecompenseerd. Verassend, creatief optreden en het steeds weer bestrijden van de externe steun op een passende wijze bieden de beste kansen op succes. Onregelmatig en afwisselend statisch en beweeglijk optreden en veelvuldig veranderen van gevechtstechniek vergroten de kans op succes eveneens.

2830. Externe steun is gemakkelijker te bestrijden als de strijdgroepen zijn **geconcentreerd** op één locatie of in een afgrenselbaar gebied. Het bestrijden van externe steun aan in verspreide cellen optredende strijdgroepen is zeer complex.

2831. **Gevechtstechnieken.** Bij het militaire optreden tegen de externe steun aan strijdgroepen wordt veel gebruik gemaakt van de volgende technieken of *drills*:

- patrouilles
- hinderlagen en overvallen
- *check-points*
- opstellingen

2832. Alle vormen van **patrouilles** kunnen worden uitgevoerd bij het bestrijden van externe steun. Verkennings- en sociale patrouilles leveren veel informatie op. De bijdrage aan het inlichtingenproces die dit oplevert, is van groot belang om effectieve acties tegen de externe steun mogelijk te maken. De taak van verkennings- en sociale patrouilles behelst niet het uitvoeren van acties om de opgespoorde vormen van steun te binden en te slaan. Daarvoor zijn ze niet uitgerust. Gevechtspatrouilles zijn hiervoor wel geschikt.

2833. Als men vermoedt dat de externe steun, bijvoorbeeld in de vorm van een konvooi, via een bepaalde route wordt aangevoerd, biedt actie in de vorm van een **hinderlaag of een overval** een redelijke kans op succes. Men moet dan wel beschikken over betrouwbare inlichtingen of een duidelijk patroon hebben onderkend in de wijze waarop de externe steun wordt geleverd.

2834. Met behulp van *check-points* wordt de bewegingsvrijheid van de strijdgroepen beperkt en kunnen alle vormen van transport worden onderschept. Deze techniek is vooral effectief in gebieden met weinig wegen. Strijdgroepen worden gedwongen zich door het terrein te verplaatsen, hetgeen externe steun niet voorkomt maar wel bemoeilijkt.

2835. In opener terrein moeten in plaats van *check-points* en hinderlagen **opstellingen** worden ingenomen. Deze techniek is goed uitvoerbaar als de strijdgroepen zich op een beperkt aantal locaties bevinden.

Sectie 4 - Operationeel raamwerk

2836. Het aangrijpen van externe steun vindt plaats in het kader van de diepe operatie van het **hogere niveau**. Het voorkomen van externe steun schept betere voorwaarden voor latere offensieve acties tegen de strijd-

groepen. Het is zelfs mogelijk dat door het afsnijden van de externe steun de strijdgroepen besluiten te stoppen met hun activiteiten hetgeen offensieve acties overbodig maakt.

2837. Bij de eigen **diepe operatie** in het kader van het aangrijpen van externe steun moet voorrang worden gegeven aan het verkrijgen van inlichtingen. Uitgaande van het feit dat wordt opgetreden in een relatief groot en ontoegankelijk gebied en eigen eenheden doorgaans schaars zijn, is het belangrijk informatie te verkrijgen over de wijzen waarop externe steun de strijdgroepen bereikt, opdat eigen eenheden hiertegen effectief kunnen worden ingezet. De eenheden leveren hieraan zelf een bijdrage door als verzamelorgaan te functioneren. Sociale patrouilles lenen zich onder andere prima voor dit doel. Deze patrouilles, waarbij de nadruk ligt op het verzamelen van informatie, worden doorgaans op dezelfde wijze uitgevoerd als tijdens vredesoperaties.

2838. De eigen **nabijoperatie** heeft als doel onderkende fysieke vormen van externe steun te onderscheppen en uit de handen van de strijdgroepen te houden. Om onderkende stromen van steun definitief te blokkeren, wordt materiële steun onderschept, geconfisqueerd en zonodig ter plaatse vernietigd. Begeleidend personeel wordt overeenkomstig de leden van de strijdgroepen als combattant behandeld. Bij onderschepte diensten hangt het van het type dienstverlening af, hoe er mee moet worden omgegaan.

DE BESTRIJDING VAN EXTERNE STEUN

De Morice-linie: Algerije 1957

De onafhankelijkheid van Marokko en Tunesië in 1956 betekende een enorme stimulans voor het *Front de Libération Nationale* (FLN) in Algerije. Het had sinds het begin van de strijd in 1954 nog maar weinig succes geboekt en werd door de Franse troepen zwaar in het nauw gebracht. De 'slag om Algiers' (januari-september 1957) eindigde zelfs in een regelrechte nederlaag voor het FLN. Vrijwel de hele top van de verzetsbeweging, alsmede duizenden strijders zochten in de loop van dat jaar een goed heenkomen in Tunesië en in mindere mate in Marokko. De Tunesische president, H. Bourgiba, steunde het FLN openlijk. FLN-strijders werden bevoorrad, gevoed en getraind op Tunesisch grondgebied met actieve medewerking van het Tunesische leger. Tunesië bood het FLN een veilige haven en fungeerde als externe basis voor acties in Algerije. Dit gebeurde onder de neus van de Fransen: zij hadden in het onafhankelijke Tunesië nog een marinebasis mogen behouden, Bizerta, en keken als het ware dagelijks uit op de FLN-eenheden.

Algerije

Om aan de infiltratie een einde te maken, besloten de Fransen tot de aanleg van een 360 km lange versterkte barrière langs de Tunesisch-Algerijnse grens, de Morice-linie, genoemd naar de minister van Defensie, André Morice. De verdedigingslinie lag niet onmiddellijk langs de grens, maar enkele tientallen kilometers landinwaarts en strekte zich uit van Bône aan de kust tot Bir el Ater in de Sahara. Zes regimenten genie waren bijna een jaar bezig met de aanleg ervan. De kosten bedroegen 16% van het Franse defensiebudget voor 1957. De lijn bestond uit een samenstel van hekwerken en versperringen, tweeënhalve meter hoog, in meerdere rijen naast elkaar neergezet, verbonden met prikkeldraad en voorzien van een spanning van 5.000 volt. Aan de binnenkant was een honderden meters brede *killing zone* aangelegd, gevuld met mijnen en alarmsensoren. De hele zone werd 's nachts onophoudelijk met zoeklichten geïnspecteerd. Naast de *killing zone* was een brede strook terrein geëgaliseerd, waarover onophoudelijk werd gepatrouilleerd, te voet en met voertuigen. Tevens werd gebruik gemaakt van helikopters. Ook de luchtmacht was aanwezig om verkenningsvluchten uit te voeren. Op sommige plaatsen was de lijn 20 km breed. Het hele terrein van de lijn werd bestreken door 105 mm houwitser, die op twee à drie kilometer van elkaar waren opgesteld. Een troepenmacht van 80.000 militairen was permanent beschikbaar voor bewaking en patrouillering. De Algerijnse

bevolking in de buurt van de grens werd verplaatst naar nieuwe dorpen in het binnenland. In september 1957 was de linie voltooid, net op tijd, omdat na de nederlaag in Algiers Tunesië het voornaamste toevluchtsoord werd van het FLN. Ook langs de grens met Marokko werd een dergelijke grensbarrière aangelegd, de Pedron-linie, genoemd naar generaal H. Pedron, de bedenker van de beide linies. De Marokkaanse linie was eenvoudiger van opzet en minder lang (145 km); de infiltratie was hier minder massaal vanwege het ontoegankelijke bergterrein.

De Morice-linie was ongehoord effectief. Het was een echte barrière, niet zomaar een hindernis. Binnen drie maanden na de voltooiing was de infiltratie met 35% verminderd; na zes maanden -volgens Franse schattingen- zelfs met 80%. Hoewel deze opgaven wellicht overdreven zijn, is er geen enkele reden om aan het succes van de linie te twijfelen. De curieuze situatie deed zich voor dat aan de Tunesische kant van de linie 20.000 goed getrainde en -bewapende FLN'ers stonden te popelen om aan de strijd deel te nemen, zonder dat zij evenwel Algerijns grondgebied konden bereiken. En dat terwijl het FLN in Algerije zelf versterkingen enorm goed kon gebruiken; de guerrillastrijders ontbrak het aan vrijwel alles, vooral aan wapens, terwijl zij voortdurend door de Franse troepen werden opgejaagd. Dat de linie een effectieve barrière was, blijkt ook uit de verbeterde aanvallen die het FLN erop heeft uitgevoerd en de verwoede pogingen om massale doorbraken te forceren en de linie te ondermijnen. Het FLN probeerde van alles, van het gebruik van explosieven en het graven van tunnels tot het gebruik van uit Duitsland geïmporteerde scharen waarmee hoogspanningsdraden konden worden doorgeknipt. Bij doorbraakpogingen zijn honderden FLN-strijders gesneuveld. Het maakt duidelijk dat er langs de linie voortdurend verbeterd werd gevochten. De linie kon niet worden omzeild. De Franse marine controleerde de kust, terwijl de Sahara in het zuiden een effectieve afscherming vormde tegen infiltranten. De FLN'ers die toch via de Sahara in Algerije trachtten door te dringen, kwamen daarbij meestal om, door de terreinomstandigheden of door toedoen van de para's die aan de zuidkant van de linie patrouilleerden.

Toch kon het FLN op een andere manier de grenslijn bestrijden en zelfs incidenteel winst boeken. In januari 1958 doorbrak een 300 man tellende FLN-groep de linie, overviel een Franse patrouille en doodde 15 Fransen. Kort daarop werd vanuit het bij de grens liggende Tunesische dorp Sakiet een Frans patrouillevliegtuig uit de lucht geschoten. Op 8 februari gebeurde dat nogmaals. In een wraakactie voerde de Franse luchtmacht een bombardement op Sakiet uit, waarbij 80 doden vielen, onder wie veel vrouwen en kinderen. Het FLN en president Bourgiba maakten hierover groot internationaal spektakel, waardoor de siniste-

re strijd langs de linie internationaal in de schijnwerpers kwam te staan. Het resulteerde in zware internationale druk op de Franse regering, die toegaf, de luchtpatrouilles liet stoppen en zelfs aankondigde een begin met politieke onderhandelingen te willen maken. Korte tijd later viel het kabinet, terwijl de toch al gespannen verhouding tussen de militairen en de politiek een nieuw dieptepunt had bereikt.

De McNamara-linie: Vietnam 1967

In 1967 kwamen de Verenigde Staten tot de conclusie dat de strijd in Vietnam lang zou gaan duren. Het grote bombardementsoffensief tegen de Noord-Vietnamese infiltratie, *Rolling Thunder*, was mislukt. De infiltratie ging onverminderd door. Het Amerikaanse opperbevel in Vietnam eiste meer troepen voor inzet op de grond. De oorlog begon uitzichtloos te worden.

Het voornaamste probleem was het stoppen van de communistische infiltratie. Noord-Vietnam kon om politieke redenen niet worden aangevallen; de 8 km brede Gedemilitariseerde Zone (GDZ) langs de 17e breedtegraad (de grens tussen Noord- en Zuid-Vietnam) kon uiteraard niet worden bezet en Laos, door welk land de Noord-Vietnamese infiltratie deels verliep, was neutraal. Ook daar konden Amerikaanse troepen niet optreden. De denktank voor technologie op het Ministerie van Defensie -de Jason-groep- adviseerde minister Robert McNamara de oprichting van een versterkte grensbarrière langs de GDZ.

Met de aanleg van de McNamara-linie (ook wel 'De muur van McNamara' genoemd, naar analogie van de Berlijnse muur) werd in april 1967 begonnen. Het oorspronkelijke plan voor de aanleg van een 40 km lange 'muur' is nooit volledig gerealiseerd. De linie bestond uit een 600 meter brede zone, voorzien van veel prikkeldraad en landmijnen, akoestische sensoren en infrarooddetectoren en *free fire zones* voor de patrouillerende infanterie. Het was een veel minder geduchte en afschrikwekkende grensbarrière dan de Morice-linie. De 'muur' van McNamara was te smal, werd 's nachts onvoldoende verlicht en er kwamen veel te weinig troepen ter beschikking voor bewaking en patrouillegang. Er is in feite nooit serieus uitvoering aan het concept gegeven. Met hun overvloedig beschikbare financiële en technologische hulpmiddelen hadden de Amerikanen er veel meer van kunnen maken, gezien ook de betrekkelijk geringe afstand waar het om ging.

De linie was daarom ook veel minder effectief dan die in Algerije. Vooral Laos bleek een ideale route voor de Noord-Vietnamese infiltratie. Niets was gemakkelijker dan om de linie heen te lopen. Ook de linie zelf was niet waterdicht. Duizenden communistische strijders wisten er zonder

veel moeite doorheen te glippen. Dat kwam aan het licht in januari 1968 bij het begin van het Tet-offensief. Omvangrijke Noord-Vietnamese eenheden bleken zich bij Khe San, vlak ten zuiden van de linie in alle stilte te hebben samengetrokken. De McNamara-linie heeft in geen enkel opzicht aan zijn oorspronkelijke doelstelling kunnen beantwoorden.

Cordon sanitaire: Rhodesië, 1974

Voor het welslagen van een hermetisch afsluitbare grenslijn zijn nodig: diepte, mankracht en geld. De linie dient te bestaan uit een samenstel van technische hulpmiddelen, mijnevelden, zoeklichten, sensoren en vrije schiet- en patrouillezones over een breed gebied; er dient permanent een enorme troepenmacht beschikbaar te zijn voor bewaking en patrouillering; hiervoor en voor de bekostiging van de technologische hulpmiddelen dient veel geld beschikbaar te worden gesteld. Wanneer aan deze voorwaarden niet kan worden voldaan, kan een dergelijke linie slechts mislukken. De McNamara-linie was daar een voorbeeld van. Een nog overtuigender voorbeeld is te vinden in Rhodesië.

Rhodesië kampte, evenals Frankrijk in Algerije, met onafhankelijk geworden buurlanden, Mozambique en Zambia, die de Rhodesische guerrillastrijders van respectievelijk ZANU en ZAPU externe steun verleenden. Rhodesië deelde met deze twee landen ongeveer 1.600 km grens. Dit was één langgerekt infiltratiegebied. In 1974 besloot de Rhodesische overheid een deel van de grens met Mozambique, in het gebied waar de meeste guerrillastrijders actief waren, af te schermen met een *cordon sanitaire*. De verdedigingslinie bestond uit een enkele honderden meters brede zone, voorzien van twee *game fences*, afrasteringen die worden gebruikt om groot wild tegen te houden. Het gebied ertussenin werd opgevuld met mijnevelden en alarmsensoren. Langs de linie werd geregeld gepatrouilleerd. Later werd ook de grens met Zambia van een dergelijke afscherming voorzien. In totaal ging het om een lengte van circa 1.000 km.

Het bleek niet afdoende. De afscherming kon te gemakkelijk worden doorbroken en vernield. De linie bezat geen diepte. Er bleven nog grote stukken grens over die niet waren beschermd en waarheen de infiltratieroutes zich verlegden. Het technologische niveau was te laag. Door de zware regenval kwamen de mijnen bloot te liggen. Groot wild vernielde het hekwerk en bracht de mijnen vaak tot ontploffing. Het grootste probleem was dat het leger veel te weinig mankracht had om de grens te bepatrouilleren. Het *cordon sanitaire* was wel een hinderenis, maar geen onneembare barrière. Rhodesië had het geld ervoor beter aan andere zaken kunnen besteden.

29

De *hearts and minds*-operatie

Sectie 1 - Inleiding

2901. De strijd tegen strijdgroepen is in de meeste gevallen een gevecht tussen de overheid en de strijdgroepen om de **steun van de burgerbevolking**, ofwel de *hearts and minds* van de natie. Uitzonderingen hierop zijn de etnische opstand en het 'krijgsherenbewind', waarbij de steun van de bevolking voor het verzet in sommige gevallen geen factor van betekenis is en alleen de overheid zich inspant de bevolking voor haar standpunten te winnen. Ook indien de strijdgroepen optreden in *ungoverned territories*, speelt de steun van de bevolking vaak een ondergeschikte rol. De strijd om de *hearts and minds* heeft politieke, economische, sociale en militaire aspecten, die onderling nauw samenhangen. Daarbij gaat het er primair om een beter alternatief te bieden dan de strijdgroepen. De rol van de militaire component betreft daarbij het bieden van veiligheid door de inzet van reguliere strijdkrachten, maar ook door uitvoering van activiteiten op de volgende aandachtsgebieden van *information operations*:

- PSYOPS
- CIMIC-operaties
- publieksvoorlichting

2902. In brede zin is de *hearts and minds*-operatie een door de overheid geleide operatie waarbij politieke, economische, sociale en militaire maatregelen ten minste aan elkaar complementair moeten zijn. In de enge zin is de *hearts and minds*-operatie een militaire activiteit die in **samenhang met andere activiteiten** wordt uitgevoerd. Zo leiden bijvoorbeeld PSYOPS op zichzelf niet tot het gewenste resultaat, behalve in het uitzonderlijke geval van een strijdgroep die slechts beschikt over een zwakke militaire component en die vooral afhankelijk is van de toepassing van eigen PSYOPS-activiteiten. In samenhang met politieke, economische initiatieven uitgevoerde PSYOPS kunnen wel effectief zijn. Gezien die onderlinge afhankelijkheid moeten alle activiteiten die de *hearts and minds* van de bevolking kunnen beïnvloeden, worden gecoördineerd. Daartoe wordt een geïntegreerd, civiel en militair (operatie)plan (voor de *hearts and minds*-operatie) opgesteld en uitgevoerd.

De term *hearts and minds* wordt toegeschreven aan de Britse veldmaarschalk Templer. Templer vervulde in 1945 en 1946 in Duitsland de functie van *Director of Civil Affairs and Military Government* van 21 (British) Army Group en was van 1952 tot 1954 *High Commissioner/Commander in Chief* van de Britse troepen in Maleisië. Vooral tijdens zijn periode in Maleisië merkte hij dat de toepassing van activiteiten zoals CIMIC en PSYOPS naast het reguliere gebruik van militaire middelen het succes van de operatie sterk begunstigde. Sindsdien heeft de Britse krijgsmacht dit fenomeen opgenomen in haar doctrines voor *Counter Insurgency Operations* en *Operations Other Than War*. Ook in Noord-Ierland wordt een actieve hearts and minds-operatie uitgevoerd.

Sectie 2 - Kenmerken

2903. Om de bevolking ervan te overtuigen dat het legitieme gezag een beter perspectief biedt dan de strijdgroepen, kan de *hearts and minds*-operatie het volgende **oogmerk** hebben:

- het verkrijgen van de steun en het vertrouwen van de bevolking en daarmee het ontzeggen van steun aan de strijdgroepen
- het aantasten van het moreel van de strijdgroepen en hun aanhangers en daarmee van de effectiviteit van hun optreden

2904. **Het verkrijgen van de steun en het vertrouwen van de bevolking.** De operatie kan de volgende afgeleide doelstellingen nastreven:

- vergroten van de legitimiteit van de overheid en haar activiteiten
- verklaren van de noodzaak van beperkende maatregelen, zoals een uitgaansverbod
- overreden van de bevolking informatie over de strijdgroepen bekend te stellen
- beantwoorden van PSYOPS-activiteiten door de strijdgroepen
- in een ongunstig daglicht stellen van de strijdgroepen

2905. **Het aantasten van het moreel van de strijdgroepen en hun aanhangers en daarmee van de effectiviteit van hun optreden.** Daarbij worden de volgende afgeleide doelstellingen nagestreefd:

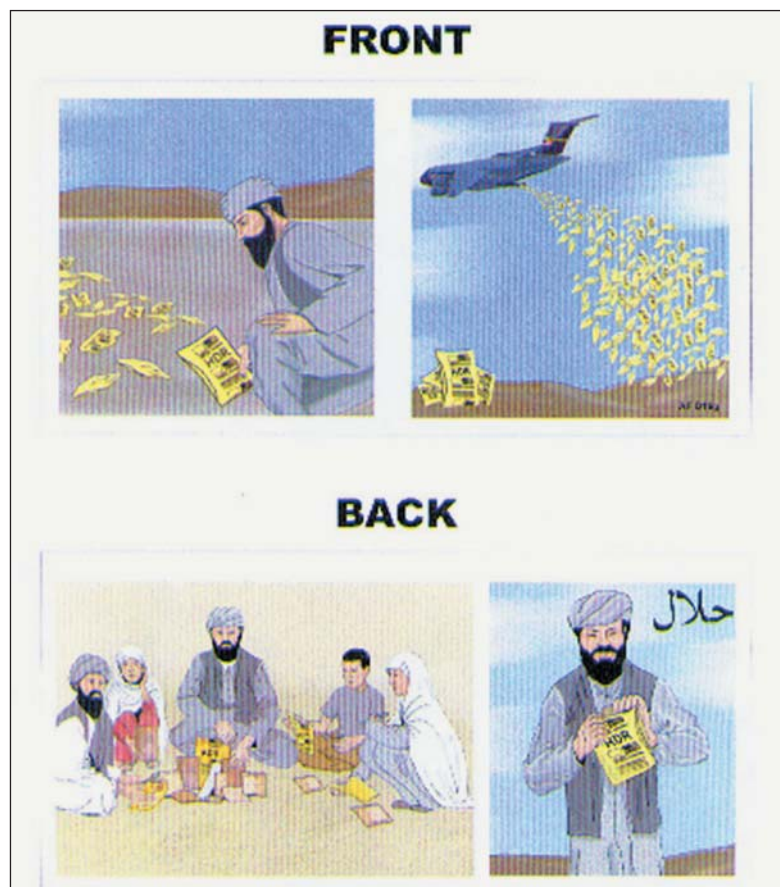
- creëren van een als onveilig ervaren omgeving en daarmee van bezorgdheid en angst voor het eigen overleven
- stimuleren van een gevoel van geïsoleerd zijn, mogelijk versterkt door primitieve leefomstandigheden (zoals een gebrek aan voedsel)
- uitbuiten van door de strijdgroepen uitgevoerde terroristische activiteiten door de strijdgroepen en hun leiders in diskrediet te brengen bij de bevolking en gevoelens van schuld op te wekken bij de leden van de strijdgroepen
- stimuleren van tegenstellingen tussen de leiders en de leden van de

strijdgroepen en tussen de politieke en militaire tak ervan alsmede het uitbuiten van meningsverschillen tussen de verschillende facties binnen de strijdgroepen

- uitbuiten van specifieke inlichtingen

2906. **Psychologische operaties** zijn geplande psychologische activiteiten tijdens vrede, crisis en oorlog, gericht op vijandelijke, bevriende en neutrale partijen met als doel hun attitudes en gedragingen die invloed hebben op de gestelde politieke en militaire doelen, te beïnvloeden. Goed uitgevoerde PSYOPS leveren in samenhang en coördinatie met andere aandachtsgebieden van *information operations* een waardevolle bijdrage aan het militair vermogen. PSYOPS richten zich op:

- het verzwakken van de mentale component van het militair vermogen van de strijdgroepen
- het versterken van de mentale component van het eigen militair vermogen
- het verwerven van steun onder niet bij het conflict betrokken partijen

PSYOPS zijn een belangrijk onderdeel van de hearts and minds-operatie. (N.B. Arabieren lezen van rechts naar links). Foto: US DOD

PSYOPS zijn dus zowel offensief als defensief van aard. De kenmerken en deelactiviteiten van PSYOPS worden beschreven in de LDP IIA, hoofdstuk 5, bijlage D.

2907. **CIMIC-operaties**, het optreden van militaire eenheden ter ondersteuning van civiele instanties, zijn van groot belang voor de uitvoering van de *hearts and minds*-operatie. Het ruimen van mijnen, herstellen van infrastructuur en watervoorziening, verlenen van geneeskundige zorg en het instandhouden van openbare voorzieningen zijn voorbeelden van CIMIC-operaties. Vooral acties die de (slechte) leefomstandigheden van de burgerbevolking verbeteren, zijn effectief. Hierdoor wordt het (potentiële) gevoel van onvrede bij de bevolking verminderd en het vertrouwen in de overheid versterkt. Bovendien kunnen zij een positieve invloed hebben op het moreel van de eigen troepen, aangezien zij de eigen bijdrage aan een (vreedzame) oplossing van het conflict laten zien. Indien mogelijk moet worden voorkomen dat voor de uitvoering van CIMIC-operaties personele en materiële middelen worden ingezet die (organiek) nodig zijn voor de ondersteuning van de eigen troepenmacht. Bij de vaststelling van omvang en capaciteiten van de diverse componenten van de troepenmacht dient derhalve rekening te worden gehouden met de uit te voeren CIMIC-operaties. De kenmerken en elementen van CIMIC-operaties worden nader beschreven in de LDP III, hoofdstuk 15.

2908. **Publieksvoorlichting** is het verstrekken van niet-gerubriceerde informatie aan het publiek, zo mogelijk via de media. Het doel ervan is door een open en eerlijke informatievoorziening begrip en steun voor het eigen optreden bij het publiek te winnen en te behouden. Publieksvoorlichting kan een belangrijke -soms cruciale- rol spelen in de *hearts and minds*-operatie. Van belang is dat de voorlichting goed wordt afgestemd op de PSYOPS- en CIMIC-activiteiten en dat een samenhangend optreden wordt gerealiseerd. Alleen een dergelijke geïntegreerde benadering is effectief. Afhankelijk van de omstandigheden en het verloop van de operatie wordt een passief of actief voorlichtingsbeleid gevoerd. Het laatste is onontkoombaar als de strijdgroepen zelf een actieve mediacampagne voeren. De militaire leiding van de operatie zal in de voorlichtingsactiviteiten zoveel mogelijk de eigen successen benadrukken en die van de strijdgroepen bagatelliseren.

2909. De rol van de **media** moet in dit verband niet worden onderschat. Televisie, radio en het Internet brengen gebeurtenissen met een hoge nieuwswaarde vrijwel direct bij het publiek in de huiskamer, vaak zonder enige toelichting. Kranten en weekbladen zorgen voor enige achtergrondinformatie, maar zijn vergeleken met vooral televisie minder

krachtige media. Een professionele omgang met de media kan erin resulteren dat de verspreiding van halve waarheden en onjuistheden wordt beperkt en mogelijk zelfs voorkomen. Overigens streven andere overheden en de strijdgroepen er via diezelfde media eveneens naar de publieke opinie in binnen- en buitenland, bij bondgenoten, in staten die de strijdgroepen steunen en in neutrale landen te beïnvloeden.

De *hearts and minds*-operatie van de strijdgroepen heeft als doel het streven van hun beweging onder de aandacht van het publiek te brengen en er steun voor te verkrijgen. Bovendien wordt geprobeerd het beeld te scheppen dat men succesvol is en dat de overwinning nabij is. Ten slotte worden de overheid en haar strijdkrachten zo mogelijk in diskrediet gebracht. Deze campagne is direct gericht op de neutrale en benadeelde minderheden, politieke groeperingen die mogelijk de strijdgroep steunen, kwetsbare elementen van de strijdkrachten en de media. Terwijl de media die de doelstellingen van de strijdgroep ondersteunen haar boodschap uitdragen, zullen de media die neutraal zijn of meer de kant van de overheid kiezen, het doelwit zijn van pogingen van strijdgroepen om hen ook in diskrediet te brengen. De PSYOPS-activiteiten van strijdgroepen buiten iedere fout van de overheid en haar strijdkrachten uit, vooral in het geval van een niet-proportionele reactie van de strijdkrachten op het optreden van de strijdgroepen.

2910. De militaire bijdrage aan de *hearts and minds*-operatie bestaat niet alleen uit PSYOPS-, CIMIC- en voorlichtingsactiviteiten. Ook de **inzet van reguliere troepen en middelen** maakt er deel van uit, waarbij deze reguliere middelen ook op alternatieve wijze kunnen worden gebruikt. Bij de reguliere inzet van deze middelen moet worden gedacht aan het uitvoeren van patrouillegang (bijvoorbeeld in het kader van de inlichtingenoperatie, als *'show of force'* en als sociale of gevechtspatrouille), het inrichten van waarnemingsposten en *check-points*, maar ook het uitvoeren van (offensieve) gevechtsacties met manoeuvre- en gevechtssteeneenheden. De alternatieve inzet van reguliere middelen is niet alleen gericht op de *hearts and minds* van de bevolking maar ook op de mentale component van het militair vermogen van de tegenstander. Dit betekent de uitvoering van *information operations* door de coördinatie van -naast PSYOPS- en voorlichtingsactiviteiten- bijvoorbeeld humanitaire hulp (zoals het verlenen van geneeskundige zorg), het ondersteunen van het lokale bestuur (met administratieve capaciteit en advies op het gebied van openbaar bestuur), het herstel en instandhouden van openbare voorzieningen (zoals watervoorziening en riolering) en andere CIMIC-operaties.

Het uitvoeren van patrouilles is een belangrijk onderdeel van de hearts and minds-operatie.
Foto: Sectie communicatie 11 LMB

2911. **Voorwaarden voor de eigen operatie.** Om de *hearts and minds*-operatie succesvol uit te voeren, is het noodzakelijk dat wordt beschikt over voldoende vrijheid van handelen. De operationele commandant moet de politieke leiding van de operatie ervan overtuigen dat hij, binnen de gegeven kaders, deze vrijheid van handelen nodig heeft. Ook moet er een samenhangende, (relatief) eenvoudige en waarheidsgetrouwe 'boodschap' zijn die gelijktijdig en in het juiste tempo (oud nieuws is geen nieuws) wordt gepresenteerd aan de verschillende bevolkingsgroepen. Daarbij moet worden gebruik gemaakt van betrouwbare woordvoerders. Ook kunnen lagere tactische commandanten worden ingeschakeld. De relatie tussen de troepenmacht en andere overheidsorganisaties (zoals de lokale politie) moet duidelijk zijn vastgesteld, met name ook waar het de contacten met de media betreft. Het is dan voor alle betrokkenen volstrekt helder onder welke omstandigheden welke organisatie het voortouw neemt. Goede afspraken over liaison en coördinatie tussen de verschillende onderdelen aan eigen zijde dragen ook bij aan het voorkomen van onduidelijkheden en conflicten op dit gebied tijdens de uitvoering van de operatie.

2912. In het kader van de *hearts and minds*-operatie wordt op de juiste tijd en plaats een zwaartepunt gevormd. Hierdoor wordt een zodanig overzicht verkregen dat het oogmerk van de operatie (bijvoorbeeld het verkrijgen van de steun en het vertrouwen van de bevolking) wordt gerealiseerd. Het grondbeginsel **eenhoofdige leiding** krijgt in dit verband een (relatief) grote betekenis bij de planning en uitvoering van de operatie. Alle inspanningen van de troepenmacht zijn dan gericht op de *hearts and minds* van de politieke leiders en de bevolking in het operatiegebied. Daarbij moet enerzijds worden gedacht aan activiteiten gericht tegen de fysieke en de mentale component van het militair

vermogen van de strijdgroepen en anderzijds aan de afstemming van alle militaire (gevechtsoperaties, PSYOPS-activiteiten, CIMIC-operaties en publieksvoorlichting) en niet-militaire activiteiten in het kader van een geïntegreerd operatieplan.

2913. Een tweede grondbeginsel waarmee commandanten en staven juist bij de planning en uitvoering van een *hearts and minds*-operatie rekening moeten houden, is **legitimiteit**. Daarbij moet niet alleen worden gedacht aan de politieke en juridische legitimiteit maar juist ook aan de sociale legitimiteit van de operatie. Het overtuigen van de lokale bevolking in het operatiegebied van de juistheid van de militaire operaties door de eigen troepen (hetgeen impliciet betekent dat het optreden van de strijdgroepen als illegitiem wordt ingeschat) leidt immers direct tot het bereiken van het oogmerk van de operatie. Daarnaast is het van belang dat het draagvlak in Nederland voor de operatie, zoals dit voorafgaande aan de inzet van Nederlandse troepen is vastgesteld op basis van het Toetsingskader, behouden blijft. Gewijzigde omstandigheden kunnen reden zijn om een hernieuwde afweging te maken betreffende de deelname aan de operatie. De gevechtsoperaties tegen strijdgroepen kunnen resulteren in (grote aantallen) slachtoffers onder eigen troepen en de lokale bevolking (en natuurlijk ook binnen de strijdgroepen) alsmede in aanzienlijke bijkomende schade aan de infrastructuur. Hierdoor kan de legitimiteit van het eigen optreden onder grote druk komen te staan. Een actieve publieksvoorlichting kan bijdragen tot het behoud van draagvlak, zeker indien wordt aangetoond dat slachtoffers en bijkomende schade vooral het gevolg zijn van de activiteiten van de strijdgroepen.

Sectie 3 - Planning en uitvoering

2914. De **militaire planning** van een *hearts and minds*-operatie wordt uitgevoerd zoals die van iedere militaire (deel)operatie, waarbij voor wat betreft de bijdrage van de Koninklijke Landmacht gebruik wordt gemaakt van het operationele besluitvormingsproces (OBP). In dat kader wordt speciale aandacht besteed aan de aansluiting van de militaire bijdrage op de overkoepelende, politieke operatie. Er moet immers worden zeker gesteld dat het oogmerk van de operatie leidt tot de door de politiek geformuleerde doelstellingen in het geïntegreerde operatieplan. Dit is daarom zo belangrijk omdat juist de *hearts and minds*-operatie een sterk niet-regulier militair karakter heeft (denk aan de eerder genoemde PSYOPS- en voorlichtingsactiviteiten, CIMIC-operaties en de alternatieve inzet van reguliere middelen).

2915. De strijdgroepen worden in het kader van de planning voor de operatie grondig geanalyseerd, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar

de intenties en mogelijkheden van en het recente optreden door de strijdgroepen. Kernvraag is daarbij of het uitvoeren van een *hearts and minds*-operatie inderdaad tot het gewenste resultaat leidt. Als immers vaststaat dat de strijdgroepen niet zijn geïnteresseerd in de steun van de bevolking (zoals in het geval van een 'krijgsherenbewind'), wordt een andere invalshoek (bijvoorbeeld regulier militair optreden) gekozen. In ieder geval blijft het van belang een draagvlak voor het eigen optreden te verkrijgen of te behouden. Ook moet worden afgevraagd wat de **reactie(s) van de strijdgroepen** op de *hearts and minds*-operatie zijn en of daarbij sprake is van een voor de eigen operatie meest bedreigende wijze van optreden door de strijdgroepen. Indien het laatste inderdaad het geval is, moet bij de (detail)planning en de uitvoering van de operatie hiermee zeker rekening worden gehouden.

2916. Tijdens de planning voor een *hearts and minds*-operatie wordt ook een inschatting gemaakt in hoeverre de **bevolking van het operatiegebied** inderdaad 'open staat' voor een dergelijke benadering. Daarbij kan blijken dat de bevolking in een aantal (etnische) groeperingen kan worden onderverdeeld, waarbij op voorhand vaststaat dat sommigen nooit de zijde van de overheid en de troepenmacht zullen kiezen. Indien dit het geval is, wordt het zwaartepunt van de operatie in eerste instantie gericht op de bevolkingsgroep(en) die te beïnvloeden lijkt (lijken). In een later stadium kan dan alsnog worden geprobeerd ook de steun van de andere groep(en) te verkrijgen.

2917. Van belang is ook tijdens de planningsfase een goed inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid en activiteiten van andere **internationale (hulpverlenings)organisaties** (bijvoorbeeld NGO's) die reeds in het operatiegebied aanwezig zijn. De activiteiten die door deze organisaties worden ontplooid, kunnen immers concurrerend zijn of zelfs haaks staan op de mogelijke activiteiten door de troepenmacht in het kader van een *hearts and minds*-operatie. Er moet worden geprobeerd om reeds in deze fase tot een vorm van samenwerking en ten minste tot enige afstemming van activiteiten te komen. Het is aannemelijk dat sommige hulpverleningsorganisaties een grote invloed hebben op de lokale bevolking; men is er immers voor het overleven sterk van afhankelijk.

2918. Bijzondere aandacht gaat tijdens de planning uit naar de **beschikbaarheid van eenheden** (en functionarissen) die speciaal zijn bestemd voor de uitvoering van PSYOPS- en voorlichtingsactiviteiten en CIMIC-operaties. Voor wat betreft de PSYOPS-component moet daarbij vooral worden gedacht aan de zogenoemde *Tactical PSYOPS Teams* (TPT's), ten aanzien van CIMIC aan *dedicated* CIMIC-eenheden en op het gebied van publieksvoorlichting aan speciaal opgeleide voorlichters in de staven van

formaties en eenheden. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre de inzet van reguliere middelen mogelijk of gewenst is als aanvulling op de hiervoor genoemde ‘speciale’ eenheden. Er moet rekening worden gehouden met de mogelijke bijdragen van de andere krijgsmachtdelen. Ook het eventueel multinationale karakter van de operatie kan een rol spelen: sommige bondgenoten beschikken immers over een grote diversiteit (en kwantiteit) aan *dedicated* eenheden, met name op de gebieden PSYOPS en CIMIC. Ten slotte wordt nagegaan over welke speciale stafcapaciteit kan worden beschikt: in het geval van een multinationale operatie worden bijvoorbeeld PSYOPS-middelen veelal aangestuurd door een apart stafelement (de NAVO spreekt van een *Combined Joint PSYOPS Task Force*).

2919. De analyse van de hiervoor besproken aspecten in het kader van het besluitvormingsproces leidt tot de formulering van de **eigen mogelijkheden** in het kader van de *hearts and minds*-operatie. Daarbij wordt het belangrijkste onderscheid in de eigen mogelijkheden gevormd door het plaatsen van het zwaartepunt op PSYOPS, CIMIC-operaties dan wel publieksvoorlichting. Uiteraard kan worden gekozen voor een combinatie van deze aandachtsgebieden. Hoewel theoretisch mogelijk, is het door het karakter van de operatie onwaarschijnlijk dat het zwaartepunt bij de inzet van reguliere troepen en middelen komt te liggen.

Sectie 4 - Operationeel raamwerk

2920. De **praktische uitvoeringsaspecten** van een *hearts and minds*-operatie kunnen worden verduidelijkt door gebruik te maken van het operationeel raamwerk. In de LDP IIB, hoofdstuk 10 zijn de functie en de betekenis van het operationeel raamwerk reeds uitvoerig besproken. In hoofdstuk 24, sectie 7 van deze publicatie is de betekenis van de diepe, nabij- en achtergebiedsoperatie voor de gevechtsoperaties tegen strijdgroepen nader verduidelijkt. In deze sectie wordt hierop voortgeborduurd.

2921. In het kader van de **nabijoperatie** moeten **eigen troepen** de bevolking ervan overtuigen dat zij beter de troepenmacht kunnen steunen dan de strijdgroepen. Deze proberen op hun beurt de veiligheidstroepen bij de bevolking van het operatiegebied in een kwaad daglicht te stellen. Daartoe worden bijvoorbeeld aanvallen op onschuldige personen door veiligheidstroepen in scène gezet, CIMIC-projecten gesaboteerd en kan de aanwezigheid van een ‘vreemde’ troepenmacht worden gebruikt om de soevereiniteit van de natie in twijfel te trekken. Als de bevolking vijandig staat ten opzichte van de overheid, moet eerst worden achterhaald waarom dit het geval is (bijvoorbeeld omdat men geïntimideerd wordt

Het zwaartepunt moet liggen bij het verbeteren van de leefomstandigheden.

Foto: US DOD

door de strijdgroepen). Pas dan kan worden geprobeerd (bijvoorbeeld door eerlijke publieksvoorlichting) om de bevolking van mening te doen veranderen. Daarnaast moeten CIMIC-operaties worden uitgevoerd en zo mogelijk geïntensiveerd. Het zwaartepunt moet daarbij liggen op projecten die de leefomstandigheden van de bevolking verbeteren en de mensen perspectief bieden op een betere toekomst. Daarnaast moet ook schade aan wegen als gevolg van militaire verplaatsingen of gevechtsacties zo spoedig mogelijk worden hersteld, waardoor de irritatie over de aanwezigheid en het optreden van de troepenmacht afneemt. Door de hiervoor geschilderde multifunctionele benadering worden de strijdgroepen feitelijk 'omtrokken' en op hun aangrijpingspunt (de steun onder de bevolking) aangevallen.

De nabijoperatie in het kader van een *hearts and minds*-operatie is dus sterk afhankelijk van een goede publieksvoorlichting. Dit heeft een element van risico in zich; niet alle contacten met de media verlopen immers zoals gepland, ook niet indien mediatraining deel uitmaakte van de missiegerichte opleiding. De idee is dat na verloop van tijd een voedingsbodem ontstaat om lokale problemen bespreekbaar te maken, hetgeen de bevolking ervan bewust maakt dat de overheid open staat voor kritiek en daar eerlijk en evenwichtig mee omgaat. Kritiek op de troepenmacht in lokale media over bijvoorbeeld veroorzaakte schade,

vertragingen door doorzoekingen van voertuigen en het instellen van een uitgaansverbod kan goed worden weerlegd door de commandant van de troepenmacht. Hij kan immers verwijzen naar de oorzaak van dit alles: het bestaan van en het optreden door de strijdgroepen. Zo mogelijk maakt hij daarbij gebruik van massamedia zoals de (lokale) televisie en de radio, maar ook van publieke bijeenkomsten om een zo groot mogelijk deel van de bevolking te bereiken.

2922. De **diepe operatie** is vooral gericht tegen de wil van de strijdgroepen om de strijd voort te zetten. Dit gebeurt door twijfel te zaaien onder de volgelingen over de mogelijkheden tot succes en door de onderliggende politieke ideologie, indien van toepassing, aan te vallen. Via de internationale media wordt zo mogelijk gepoogd de externe steun aan de strijdgroepen te verminderen, waarbij met name de overheid van een steunende natie via diplomatieke weg onder druk wordt gezet met sancties en andere politieke, economische en sociale maatregelen. Daarmee wordt voorkomen dat de strijdgroepen de eigen logistiek (onder meer het voorzien in middelen, wapens en geld, de rekrutering van personeel en de beveiliging van uitvalsbases) in stand kunnen houden. Ook offensieve PSYOPS, gericht op de strijdgroepen zelf alsmede op de bevolking in het operatiegebied, waarbij gebruik wordt gemaakt van affiches, pamfletten en strooibiljetten, maken deel uit van de diepe operatie. Activiteiten in het kader van de publieksvoorlichting kunnen deze PSYOPS-activiteiten versterken. De factor 'tijd' speelt in algemene zin een belangrijke rol. Het is onwaarschijnlijk dat de diepe operatie snel tot succes leidt. De troepenmacht moet er dan ook op voorbereid zijn dat de activiteiten in het kader van de diepe operatie gedurende langere tijd moeten worden voortgezet.

2923. De **achtergebiedsoperatie** wordt vooral gevoerd in eigen land en heeft als belangrijkste doel het vastgestelde draagvlak voor de betrokkenheid bij het conflict te behouden. Diplomatie en de media spelen hierbij een belangrijke rol. Het belang van deze steun voor het moreel van de troepen mag niet worden onderschat. Daarnaast is dit deel van de *hearts and minds*-operatie ook gericht op de bevolking in het operatiegebied. Dit gebeurt enerzijds om haar ervan te verzekeren dat de militaire aanwezigheid slechts tijdelijk is: alleen zolang de strijdgroepen actief zijn en de overheid erom vraagt. Anderzijds wordt de bevolking overtuigd van het feit dat de overheid vecht voor een 'goede zaak', die het ook waard is om te worden gesteund. In dit kader kunnen ook defensieve PSYOPS worden uitgevoerd, nauw afgestemd op de publieksvoorlichting. In deze defensieve PSYOPS moet veelvuldig het initiatief worden genomen waarbij rekening moet worden gehouden met het feit dat de strijdgroepen nauwelijks worden gehinderd door

bureaucratie of de voorwaarde altijd de waarheid te vertellen. In dit verband kan worden gedacht aan de uitgifte van persberichten, het plaatsen van publicaties in tijdschriften en het houden van toespraken via radio en televisie. Ook het Internet wordt hiervoor in toenemende mate gebruikt.

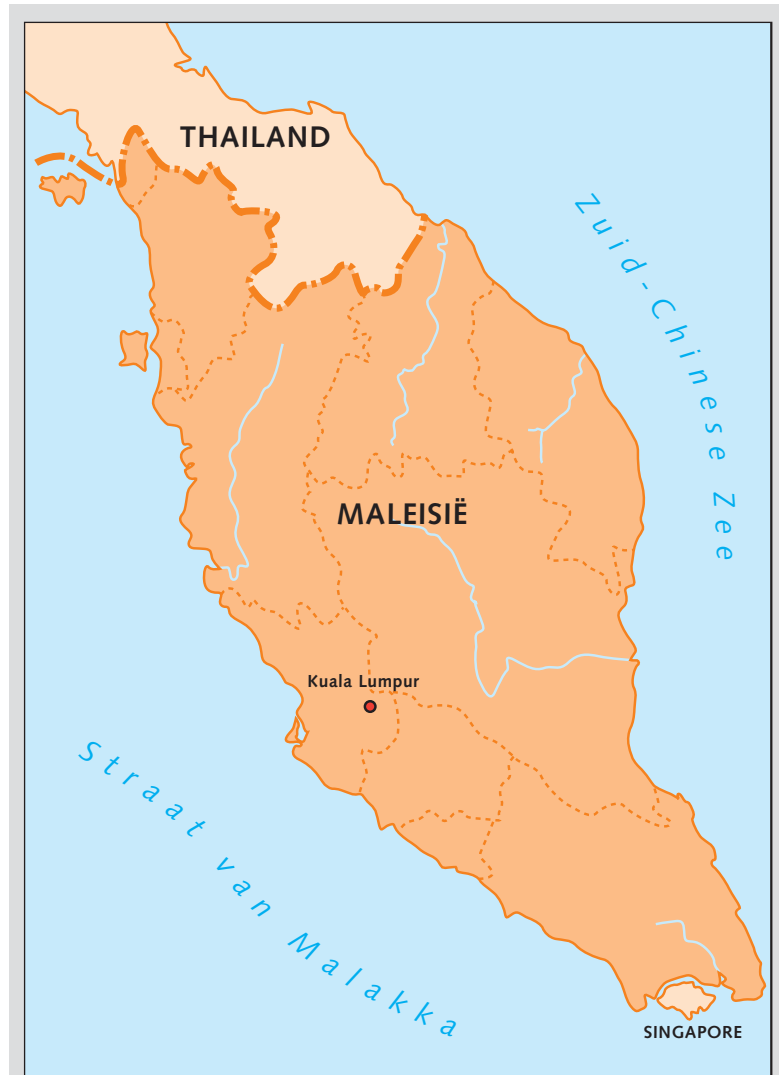
MALEISIË, 1948 - 1960: DE SLAG OM DE BEVOLKING

De situatie in Maleisië

In 1948 brak in de Britse kolonie Maleisië een communistische opstand uit. De *Malayan Communist Party* (MCP) en haar militaire tak, het *Malaysian National Liberation Army* (MLNA) deden een greep naar de macht. Maleisië bestond uit een federatie van negen deelstaten en twee *settlements*. Het Britse bestuur zetelde in de hoofdstad Kuala Lumpur. Maleisië was een van 's werelds grootste rubber- en tinproducenten. Het land telde 10.000.000 inwoners: Maleiers, Chinezen en Brits-Indiërs. De laatste twee etnische groepen waren in de negentiende eeuw naar Maleisië gekomen als arbeiders en handelaren. De Chinezen maakten 38% van de bevolking uit en vormden een achtergestelde en gediscrimineerde groep. Bijzonder slecht was de situatie van de 500.000 Chinese *squatters*, die aan de rand van de jungle woonden op illegaal bezet land. De MCP rekruteerde zijn leden vooral in de Chinese gemeenschap en trachtte de economische en politieke grieven van de Chinezen en vooral die van de *squatters* te exploiteren. De koloniale autoriteiten onderschatten de wrok die in de Chinese gemeenschap heerste en negeerden de signalen van opstand en verzet. In maart 1948 ging de MCP plotseling tot actie over: de "gewapende strijd" begon. Het land werd overspoeld met bomaanslagen, moordaanslagen, brandstichtingen en sabotageacties gericht tegen de overheid, het bedrijfsleven en tegen Chinezen die met de koloniale autoriteiten samenwerkten. Het doel van de MCP was de economie te verlammen en zodoende de koloniale regering omver te werpen en zelf het bestuur over te nemen.

Eerste fase: contraterreur

De autoriteiten werden door het uitbreken van de opstand compleet verrast. Over betrouwbare inlichtingen over organisatie, bewapening en leiderschap van de MLNA beschikten zij niet. Zij reageerden met een overdaad aan geweld. Op 18 juni 1949 werd de *State of Emergency* uitgeroepen. De koloniale veiligheidstroepen bestaande uit Britse en Brits-Indische militairen voerden in de gebieden waar de MLNA-guerrillastrijders actief waren, grootschalige *sweeps* uit. De politie werd omgevormd tot paramilitaire eenheden die eveneens tegen de MLNA

Maleisië (westelijk deel)

werden ingezet. De tegenstanders werden omschreven als 'criminelen'. De strijd werd beschouwd als herstel van rust en orde. De troepen voerden massaal arrestaties uit, deporteerden duizenden Chinezen uit hun woongebieden, brandden dorpen plat en maakten veel slachtoffers onder de Chinese bevolking, ook onder het deel van de bevolking dat met de opstand niets te maken had. Het militaire optreden bood geen bescherming tegen de aanslagen en resulteerde niet in het uitschakelen van de guerrilla's. Het vervreemde de bevolking, niet alleen de Chinese, van het bestuur. De jaren 1948 en 1949 gingen voorbij zonder dat succes werd geboekt. Conclusie: het Britse offensieve optreden kenmerkte zich door de toepassing van massief maar slecht gericht geweld.

Tweede fase: de methode-Briggs

Het Britse kabinet benoemde in maart 1950 luitenant-generaal Sir Harold Briggs tot *Director of Operations*. Hij was een officier van het Brits-Indische leger met ruime ervaring op de slagvelden van de Eerste en Tweede Wereldoorlog en in koloniale campagnes in Palestina, India en Birma. Hij voerde een totale reorganisatie door en bracht een nieuwe methode van *counter insurgency* in de praktijk. Deze bestond uit de volgende onderdelen.

1. Hij vormde *War Executive Councils* op nationaal, provinciaal en districtsniveau. Hierin overlegden militairen, commissarissen van politie en ambtenaren van het binnenlands bestuur met elkaar over de situatie en aanpak in hun gebied. Militair, politieel en civiel optreden werden in deze comités die dagelijks bijeenkwamen, op elkaar afgestemd.
2. Hij stelde een *Director of Intelligence* aan, die verantwoordelijk was voor de coördinatie van het inlichtingenwerk. Bij de politie creëerde hij een *Special Branch*, die onder verantwoordelijkheid van de *Director of Intelligence* louter was belast met inlichtingenwerk. Zo ontstond een meer professioneel inlichtingenapparaat dan voorheen, dat door een systematische opbouw van de inlichtingen uiteindelijk beschikte over een zeer gedetailleerd overzicht van de verzetsbeweging.
3. Hij maakte een begin met de hervestiging (*resettlement*) van de Chinese bevolking, vooral van de *squatters*, uit de gebieden waar de MLNA actief was. De bevolking werd in 'nieuwe dorpen' buiten die gebieden gehuisvest. Dit gebeurde onder dwang. Het was in eerste instantie een repressieve maatregel, die bedoeld was om de Chinese bevolking onder strikte overheidscontrole te brengen en om de guerrillastrijders te scheiden van de bevolking en hen zo te beroven van voedsel, schuilplaatsen en nieuwe aanhangers. De gedwongen verhuizing was een uiterst ingrijpende gebeurtenis en leeft tot op de dag van vandaag in de Chinese gemeenschap voort als een traumatische ervaring. Daarnaast werden honderdduizenden Chinese plantagearbeiders bijeengebracht in speciale 'woonkampen', onder controle van leger en politie, zodat ook zij van de guerrilla's werden gescheiden. Het leven in de 'nieuwe dorpen' was aanvankelijk uiterst deprimerend. Het waren schamele onderkomens, omheind met prikkeldraad, amper verlicht en zonder sanitaire en andere publieke voorzieningen.
4. Hij maakte een eind aan de grootschalige, maar nutteloze *sweep* acties en reorganiseerde de veiligheidstroepen in kleine tactische

eenheden, *squads*, van elk 9 man (verdeeld in 3 secties) en *independent platoons* (3 *squads*, 27 man). Hij richtte de *Jungle Warfare School* op, waar koloniale officieren (deels ex-Chindits uit Birma) een op de situatie toegesneden infanterietraining gaven.

Op deze wijze wist Briggs in 1951, een jaar na zijn aantreden, een offensief op gang te brengen door zich niet in eerste instantie te richten op het verslaan van de verzetsstrijders, maar op de beheersing van de bevolking. Het was een offensief waarin militaire, politionele en civiele taken gecoördineerd werden uitgevoerd. De troepen werden gereorganiseerd in kleine contraguerrilla-eenheden. De methode-Briggs leidde aanvankelijk tot een scherpe toename van het geweld. De MCP en MLNA begrepen maar al te goed wat Briggs aan het doen was en lanceerden een gewelddadig wanhoops-offensief, dat vooral gericht was tegen de ‘nieuwe dorpen’: Briggs’ methode zou immers mislukken wanneer de guerrillastrijders erin zouden slagen in die dorpen door te dringen. Maar dit lukte hen niet en in de laatste maanden van 1951 erkende de MLNA dat zij bezig was de slag om de bevolking te verliezen.

Conclusie. Luitenant-generaal Briggs ontketende een offensief dat de guerrilla’s van het initiatief beroofde en in de verdediging drong. Zij werden van de bevolking afgesneden. Het waren de veiligheidstroepen die de bevolking beheersten door de *resettlement*. De MCP en MLNA dienden hun tactiek te wijzigen.

Derde fase: de methode-Templer

In februari 1952 werd Briggs opgevolgd door luitenant-generaal Sir Gerald Templer, evenals Briggs een ervaren troepenofficier. Hij volgde de lijn van zijn voorganger en bracht belangrijke verbeteringen aan. Dit waren de volgende.

1. Hij oefende naast het militaire ook het civiele gezag uit. Maleisië kreeg een *supremo*: Hoge Commissaris en *Director of Operations* in één persoon verenigd. Alleen Templer bepaalde het beleid, ook in bestuurlijk en politiek opzicht.
2. Hij zette de gedwongen hervestiging van de bevolking met kracht voort. Hij verbeterde echter de situatie in de ‘nieuwe dorpen’ aanzienlijk door het niveau van de voorzieningen en de levensstandaard te verhogen. De woningen werden verbeterd, de dorpen kregen licht (ook voor de beveiliging), waterleiding en riolering, scholen en ziekenhuisjes, visvijvers en, het belangrijkste van alles: de bewoners kregen land in persoonlijke eigendom. Dat laatste verzoende velen (die immers landloze *squatters* waren geweest) met het nieuwe

bestaan. Hier ligt de kern van wat Templer noemde de *hearts and minds*-benadering. Het bestuur toonde de bevolking dat het haar niet alleen ging om controle en repressie, maar dat het zich inspande om welvaart en veiligheid te garanderen. Voor de beveiliging van de dorpen richtte Templer een *Home Guard* op, die uiteindelijk 250.000 man telde.

3. Hij besteedde veel aandacht aan de opbouw van het inlichtingen-apparaat. Hij integreerde de verschillende inlichtingendiensten in een *combined intelligence staff* onder militaire leiding. Bij deze staf kwam ook een organisatie voor propaganda en psychologische oorlogvoering. Speciale aandacht kregen de SEP's (*Surrendered Enemy Personnel*). Templer probeerde het aantal overlopers zo groot mogelijk te maken door het aanbieden van hoge beloningen, grondbezit e.d. Naarmate de Britse aanpak succesvoller werd, nam de animo van de guerrilla's om de strijd voort te zetten af. Enkele honderden verzetsstrijders werkten mee aan het SEP-programma en hebben als zodanig de Britse troepen waardevolle informatie verschaft. Niet zelden gingen zij met de troepen mee op patrouille om routes en schuilplaatsen aan te wijzen.
4. Hij organiseerde in gebieden waar de guerrilla's actief waren, een rigoureuze voedselcontrole door strikt toezicht op de totale productie en verkoop van voedsel. Hiervoor werden tienduizenden politieagenten, *Home Guards*, ambtenaren en militairen ingezet. Het was een arbeidsintensieve aanpak die resultaat opleverde. De guerrilla's werden letterlijk uitgehongerd. In sommige gebieden liet Templer de voedselsituatie juist ongemoeid: dat waren de 'honingpotten': de guerrilla's kwamen er op af en liepen in de val.

Het territoriale offensief

In 1953 kon Templer beginnen aan het territoriale offensief. Van zuid naar noord werd het land langzaam en systematisch gezuiverd van guerrilla's. In 1954 was het kerngebied van Maleisië vrij van verzet. Pas tegen 1960 was het hele grondgebied, tot aan de Thaise grens, gezuiverd. De laatste verzetsstrijders verdwenen, onder hun aanvoerder van het eerste uur, Chin Peng, over de grens. Chin Peng gaf zich in 1989(!) uiteindelijk over aan de Maleisische autoriteiten. Officieren en onderofficieren werden op hun taak voorbereid aan de al genoemde *Jungle Warfare School*. Zij kregen een zesweekse cursus met veel praktijkoefening. Al in 1952 verscheen de doctrine, *The Conduct of Anti-Terrorist Operations in Malaya* (ATOM) die tijdens het conflict enkele malen werd herzien en opnieuw uitgegeven. ATOM ging uit van de formule 'go, find, and kill by surprise'. De nadruk lag op intensieve

patrouillegang, *deep patrolling* (tot dertig dagen achtereen in de jungle), het spoor van de guerrilla's zoeken en volgen en hen bij verrassing uitschakelen. Dayak spoorzoekers werden in Brits Borneo geworven en bij de *squads* en *platoons* ingedeeld, samen met SEP's en lokale gidsen. In het actiegebied werd tegelijkertijd een strikte bevolkingsregistratie en voedselcontrole toegepast, met avondklok, passenstelsel en dergelijke. Deze wijze van optreden stelde hoge eisen aan de fysieke en mentale conditie van de individuele militairen. De patrouilles kregen steun van helikopters. Deze werden niet offensief ingezet, maar gebruikt voor het vervoer van troepen en voedsel en voor de evacuatie van gewonde en zieke militairen. Soms waren ze nuttig om in de jungle aangetroffen akkertjes van de guerrilla's met gif te besproeien. Wanneer de guerrillastrijders in het actiegebied waren uitgeschakeld, werd het 'wit' verklaard. De repressieve maatregelen werden direct opgeheven en het leven kon er zijn normale loop hervatten.

Conclusie. Luitenant-generaal Templer zette het offensief dat Briggs was begonnen, voort. Het ging in essentie om de beheersing van de bevolking met gedwongen hervestiging en andere repressieve middelen, gevolgd door een territoriaal offensief. De *hearts and minds*-methode werd toegepast, vooral om de bevolking met het leven in de nieuwe dorpen te verzoenen, maar bleef beperkt. De historische betekenis van het concept moet niet worden overschat. Maleisië is een van de weinige echt succesvolle voorbeelden.

Evaluatie

Het aantal guerrillastrijders in Maleisië is vermoedelijk nooit hoger geweest dan 8.000 à 12.000. De Britten hebben, inclusief de *Home Guards*, 300.000 man nodig gehad om hen te bedwingen. Minstens 1.000.000 Chinese onderdanen zijn gehuisvest in 500 'nieuwe dorpen' en in honderden woonkampen (voor de plantagearbeiders). Vermoedelijk is één derde van de Chinese bevolking van Maleisië 'verplaatst'. De *Emergency* duurde 12 jaar, al werd de strijd beslist in de jaren 1950-1954. Het aantal slachtoffers bedroeg ongeveer 6.700 aan de kant van de opstandelingen, 512 aan de Britse kant en circa 4.500 onder de burgerbevolking. De oorlog kostte de Britse schatkist 500 miljoen pond.

De methode van Briggs en Templer is ontegenzeggelijk succesvol geweest. Hun offensieve aanpak getuigde van inzicht in de aard van de oorlog. Toch kan het succes niet alleen aan de Britse methode worden toegeschreven. Een essentiële factor is ook de gebrekkige strategie van de tegenstander geweest, terwijl de Britten veel profijt hebben getrokken van de verdeelde etnische situatie.

De MCP en MNLA zijn te vroeg overgegaan op de 'gewapende strijd', zonder de bevolking daarop te hebben voorbereid door middel van politieke indoctrinatie. Bovendien traden zij uiterst gewelddadig op. Willekeurige moordaanslagen en brandstichtingen, standrechtelijke executies en het gooien van handgranaten in winkels van Chinezen die niet wilden meewerken waren normaal. Zij vervreemdden zich daarmee van een groot deel van de Chinese bevolking. Zij slaagden er evenmin in om andere etnische groepen in het land voor hun ideeën te winnen; hun beweging bleef exclusief Chinees. Het resultaat was dat zij geen greep op de bevolking kregen. Zij ondervonden daardoor grote logistieke problemen: gebrek aan schuilplaatsen en aan voedsel. Reeds in 1951 hadden ze de slag om de bevolking verloren. Uit later buitgemaakte documenten blijkt dat de guerrillaleiding dit zelf ook beseftte. In oktober 1951 besloot de MNLA tot een koerswijziging. Zij ging alsnog proberen de bevolking voor zich te winnen door propaganda en overreding. Dat kostte mankracht en ging ten nadele van de gewapende strijd. Bovendien moesten de guerrilla's vanwege voedselgebrek akkertjes in de jungle aanleggen om in hun levensonderhoud te voorzien. Op deze manier werd opnieuw een aantal mannen aan de gewapende strijd onttrokken. Het maakte de guerrilla's bovendien kwetsbaar doordat de akkertjes vanuit de lucht konden worden waargenomen.

De etnische verdeeldheid heeft de Britten nog het meest geholpen. De Maleiers en Indiërs hielden zich afzijdig, terwijl ook de Chinese gemeenschap zelf verdeeld was. Een groot deel van de Chinese bevolking voelde zich niet tot het communisme aangetrokken en volgde een pro-Westerse koers. De Britten bevorderden de politieke ontwikkeling en beloofden al snel volledige zelfstandigheid en gelijke politieke rechten voor alle etnische groepen. Zij hielden zich aan hun woord: Maleisië werd in 1957 zelfstandig.

30

Beveiliging eigen troepen

Sectie 1 - Inleiding

3001. Dit hoofdstuk beschrijft de groep van acties die “het beveiligen van eigen troepen en in voorkomend geval van (N)GO’s” omvat. Ook eventuele veiligheidsmaatregelen in eigen land vallen onder deze groep van acties, maar vallen buiten de opzet van deze LDP en worden behandeld in de LDP IV. Het doel van de beveiliging van eigen troepen is het behouden van de eigen vrijheid van handelen, het behouden van eigen personeel en middelen en het behouden van draagvlak voor de missie. In tegenstelling tot de andere groepen van acties is het beveiligen van eigen troepen nooit een doel op zich, maar is het een **belangrijke voorwaarde** waaraan moet worden voldaan voordat eenheden kunnen worden ingezet voor uitvoering van de andere groepen van acties.

3002. **Beperking.** Aangezien één van de doelen van deze groep van acties het behoud van draagvlak is, bestaat er een duidelijke relatie met de *hearts and minds*-operatie en het scheiden van de bevolking en de strijdgroepen. Deze groepen van acties bevorderen de acceptatie van de eigen troepen door de lokale bevolking. Daarmee dragen zij indirect bij aan de veiligheid van de eenheden. Tevens heeft dit effect op het draagvlak bij de eigen bevolking, omdat het gevoel overheerst dat de eigen troepen nuttig werk verrichten voor de noodlijdende bevolking. Hieruit blijkt dat niet-specifieke beveiligingstaken als neveneffect een hogere veiligheid van de eigen troepen kunnen hebben. Dit hoofdstuk beperkt zich in beginsel tot maatregelen die direct zijn gericht op de veiligheid van de eigen troepen.

3003. Er is een tweede duidelijke **relatie** tussen de activiteiten gericht op de veiligheid van eigen troepen en de andere groepen van acties. Het doel van deze groep van acties is het waarborgen van de vrijheid van handelen en het behoud van eigen middelen. Dit wordt echter niet alleen bereikt met defensieve acties. Ook offensieve activiteiten behorende tot de groepen van acties die de mogelijkheden van de strijdgroepen beperken of neutraliseren, hebben een positieve invloed op de veiligheid van de eigen troepen.

3004. Ook tijdens reguliere gevechtsoperaties (beschreven in de LDP IIB) en vredesoperaties (LDP III) zijn maatregelen nodig in het kader van de beveiliging van eigen troepen. Hoewel het aspect daar van belang is, heeft het beveiligen van de eigen troepen bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen **een extra dimensie**. Dat is ook de reden om een apart hoofdstuk te wijden aan dit onderwerp. Enerzijds is dit het geval omdat de strijdgroepen vaak opgaan in de omgeving. Anderzijds geeft de omstandigheid dat de troepenmacht haar eigen veiligheid niet zou kunnen garanderen een zeer negatief signaal af in de richting van de lokale bevolking, het eigen thuisfront en andere relevante actoren.

3005. Ten opzichte van reguliere gevechtsoperaties is de dreiging van de tegenstander extra hoog. De reden hiervoor is niet alleen dat de **strijdgroepen alom aanwezig** dan wel vertegenwoordigd zijn, niet alleen tussen de diverse elementen van de eigen troepen maar zelfs binnen de eigen locaties in de vorm van lokaal ingehuurd personeel dat daar is tewerkgesteld. Vooral de mogelijkheid om snel, verrassend en hard toe te slaan op de plaatsen waar de eigen strijdmacht kwetsbaar is, kan een verlamme werking hebben op (het moreel van) de eigen eenheden.

3006. **Fricie**. Beveiliging van de eigen troepen is geen doel op zich, maar slechts voorwaardenscheppend. Het is daarom mogelijk, bijvoorbeeld om het vertrouwen van de bevolking te winnen in het kader van de *hearts and minds*-operatie, dat de commandant besluit activiteiten te ontplooiën waarbij hij bewust risico's neemt met betrekking tot de eigen veiligheid, maar die hij, op basis van zijn operationeel besluitvormingsproces, nodig acht om succes te boeken.

Sectie 2 - Kenmerken

Algemeen

3007. In essentie is de beveiliging van eigen troepen gelijk aan de functie van militair optreden **bescherming**. Deze is samengesteld uit een aantal passieve en actieve maatregelen die in sectie 3 aan de orde komen.

Kenmerken van de dreiging

3008. Totdat de strijdgroepen overgaan tot de uitvoering van reguliere gevechtsoperaties, is er **geen duidelijke geografisch herkenbare 'voorstelijne eigen troepen'**. De commandant moet ervan uitgaan dat geen deel van zijn gebied van verantwoordelijkheid volledig veilig is, zelfs de eigen basis niet. De strijdgroepen zullen er alles aan doen om de kwetsbaarheid van de hen bestrijdende troepen aan te tonen, al is het maar voor

propagandadoeleinden en om daarmee het draagvlak in het operatiegebied en het land van oorsprong van de troepen te ondermijnen.

3009. Geregelde Westerse strijdkrachten hebben vaak problemen met de wijze van opereren van strijdgroepen. De tegenstander is ongrijpbaar, moeilijk te identificeren en -zeker als hij steun krijgt uit de bevolking- overal aanwezig. Vaak houdt hij zich niet aan het oorlogsrecht. Verder verstaat hij de kunst hard en onverwacht toe te slaan. Al deze elementen roepen een **gevoel van onveiligheid** op bij de eigen troepen en dit kan hun moreel aantasten. Daarom is het van groot belang dat de commandant zichtbaar veiligheidsmaatregelen neemt: *force protection* heeft een impact die verder gaat dan alleen het bieden van fysieke bescherming.

3010. Voor het vaststellen van de veiligheidsmaatregelen is een **grondige analyse** van de (militaire) mogelijkheden van de strijdgroepen **essentieel**. Wat is de reikwijdte van hun wapensystemen (raketten, mortieren en lange afstand schutters), wat is het risico van infiltratie en aanslagen en hoe groot is de dreiging in welk deel van het operatiegebied? De inlichtingenoperatie dient het antwoord op die vragen met prioriteit te verschaffen.

Kenmerken van het eigen optreden

3011. Door de specifieke kenmerken van het optreden van strijdgroepen is **alерtheid en discipline** van de eigen troepen van essentieel belang om tijdig de dreiging waar te nemen. Kleine veranderingen in de omgeving of in het gedrag van de lokale bevolking kunnen duiden op gevaar (mijnen, bommen, hinderlaag). Het is noodzaak de militairen alert te houden, ook indien er wekenlang weinig gebeurt. Door eentonige (wacht)diensten kan de aandacht verslappen. Roulatie van eenheden of het wisselen van taken brengt enige afwisseling maar kan er tevens toe leiden dat veranderingen in bijvoorbeeld bestaande patronen bij de bevolking niet worden waargenomen.

3012. Operaties tegen strijdgroepen kenmerken zich door de relatief grote **transparantie** in de richting van de lokale bevolking. Dit is niet louter een gevolg van de westerse 'openheid' en de goed geïnformeerde pers. Het is ook nodig om het vertrouwen van de bevolking te verkrijgen door acties aan te kondigen. Daarnaast werkt vaak lokaal geworven personeel voor de eigen eenheden. Onder deze omstandigheden is het slechts door een goede discipline mogelijk de eigen operationele veiligheid te waarborgen. Daarbij moeten de mate van transparantie en daaraan verbonden veiligheidsrisico's worden afgewogen tegen het belang van het behalen van de gestelde operationele doelen.

3013. Indien de eigen eenheden de operaties uitvoeren vanuit vaste bases is een kenmerk het **statische karakter** van het eigen optreden. Hierdoor krijgen de strijdgroepen de gelegenheid acties voor te bereiden. Zij hebben bovendien nog het voordeel dat zij vaak het gebied beter kennen dan de eigen troepen.

Optreden vanuit vaste bases heeft een statisch karakter.

Foto: Sectie Communicatie

11 LMB

3014. De beveiligende eenheid treedt meestal op in een gebied waar het gewone leven van de lokale bevolking zoveel mogelijk doorgaat en het onderscheid tussen strijder en burger (non-combattant) niet altijd duidelijk is vast te stellen. Dit betekent dat de eenheid met **bependingen** wordt geconfronteerd bij het nemen van veiligheidsmaatregelen, zoals het afzetten van wegen of gebieden, het doorzoeken van auto's en huizen, het aanhouden en visiteren van personen, het instellen van een avondklok en het gebruik van geweld. Deze beperkingen zijn vastgelegd in de *Rules of Engagement* en eventueel in het mandaat van de troepenmacht.

3015. Een bijzondere uitdaging voor de commandant in dit kader vormen de (N)GO's in zijn gebied van verantwoordelijkheid. Zelfs als de veiligheid van deze organisaties niet expliciet is genoemd als taak van de eenheid, kan de commandant hen toch niet negeren. Hij moet ten minste afspraken maken met de hulporganisaties over te nemen maatregelen indien er een verhoogde dreiging is of ontstaat. De registratie van NGO's vereenvoudigt het nemen van maatregelen in geval van een dreiging, maar de NGO's zelf zijn hierin dikwijls terughoudend.

3016. De commandant kan de veiligheid van zijn troepen maximaliseren door zware (bijzondere) veiligheidsmaatregelen af te kondigen. Bij operaties tegen strijdgroepen druisen deze maatregelen wel eens in tegen het **'veiligheidsgevoel'** dat politieke leiders de lokale bevolking proberen te geven. Het komt niet geloofwaardig over indien de *hearts and minds*-operatie een boodschap uitzendt van veiligheid en stabiliteit, terwijl de militaire bases en troepen een hoge graad van *force protection* ten toon spreiden. De commandant spreekt zich in zijn plan uit over zijn keuzen bij dit dilemma, waarbij in ieder geval een juiste verhouding dient te bestaan tussen de dreiging en de genomen maatregelen.

3017. Drie **grondbeginselen** zijn in deze context vooral van belang: veiligheid, legitimiteit en economisch gebruik van de middelen. Van deze drie vormt veiligheid het centrale thema van dit hoofdstuk.

3018. Bij **legitimiteit** gaat het vooral om de sociale legitimiteit. Een gevoel van legitimiteit bij de bevolking in het operatiegebied vergroot het draagvlak voor de operatie en voor de aanwezigheid van 'vreemde' troepen in haar land en draagt daarmee bij aan de veiligheid van de eigen troepen en de vrijheid van handelen. Daarnaast zal een goede beveiliging bijdragen tot het behoud van draagvlak in Nederland. De risico's verbinden aan de uitvoering van de operatie blijven hierdoor immers beperkt.

3019. **Economisch gebruik van de middelen** vormt bij operaties tegen strijdgroepen een bijzondere uitdaging, omdat er een goede **balans** moet zijn tussen troepen voor **beveiliging** en troepen voor **andere activiteiten**. Het dilemma van de commandant hierbij is: zet hij veel troepen in direct gericht tegen de strijdgroepen waardoor deze minder effectief kunnen zijn tegen de eigen troepen, hetgeen indirect bijdraagt aan hun veiligheid, of waarborgt hij eerst de veiligheid van de eigen troepen door het zwaartepunt te leggen op de beveiliging, waardoor minder capaciteit overblijft voor andere activiteiten, zoals het offensief aangrijpen van de strijdgroepen.

Sectie 3 - Planning

3020. **Commandovoering**. Tijdens de planning van de operatie vormt de veiligheid van eigen troepen een belangrijk onderwerp. Een goed ontplooiingsplan kan de kwetsbaarheid al verminderen. Een voorbeeld hiervan is de reeds eerder beschreven wijze van offensief optreden waarbij de eenheid werkt vanuit veiliggestelde gebieden (bases) en van daar uit door offensieve acties het gehele gebied van verantwoordelijkheid onder controle brengt.

3021. In het kader van het operationele raamwerk is de beveiliging van eigen troepen in beginsel een **achtergebiedsoperatie**. Zij stelt namelijk de eigen vrijheid van handelen zeker. De beveiligingstaak is daarbij uit verschillende deeltaken opgebouwd: fysieke beveiliging van de basis, beveiliging van personen die een verhoogd risico lopen, beveiliging van konvoien, open houden aanvoerwegen (*lines of communications*), maatregelen in het kader van de individuele veiligheid van de militair en mogelijk beveiliging van (N)GO's.

3022. Bij de beschouwing van de eigen middelen worden **ook andere veiligheidsorganisaties** betrokken. Lokale politie dan wel (para)militaire organisaties kunnen schaarse eigen troepen aflossen of assisteren bij beveiligings- en bewakingstaken. Een andere belangrijke factor van invloed op de mogelijkheden van de commandant zijn de *rules of engagement*, om effectief te zijn moeten deze zijn afgestemd op de (potentiële) dreiging en het te verwachten geweldsniveau.

3023. De **dreigingsanalyse** (en -evaluatie) is al in hoofdstuk 25, de inlichtingenoperatie belicht. Van bijzonder belang voor de veiligheid van personeel is de dreiging van aanslagen. Deze aanslagen kunnen gebeuren 'op afstand' met lange afstand schutters, mortieren of raketten, maar ook in de vorm van aanslagen met bommen en zelfmoordcommando's en zelfs door inzet van chemische strijdmiddelen.

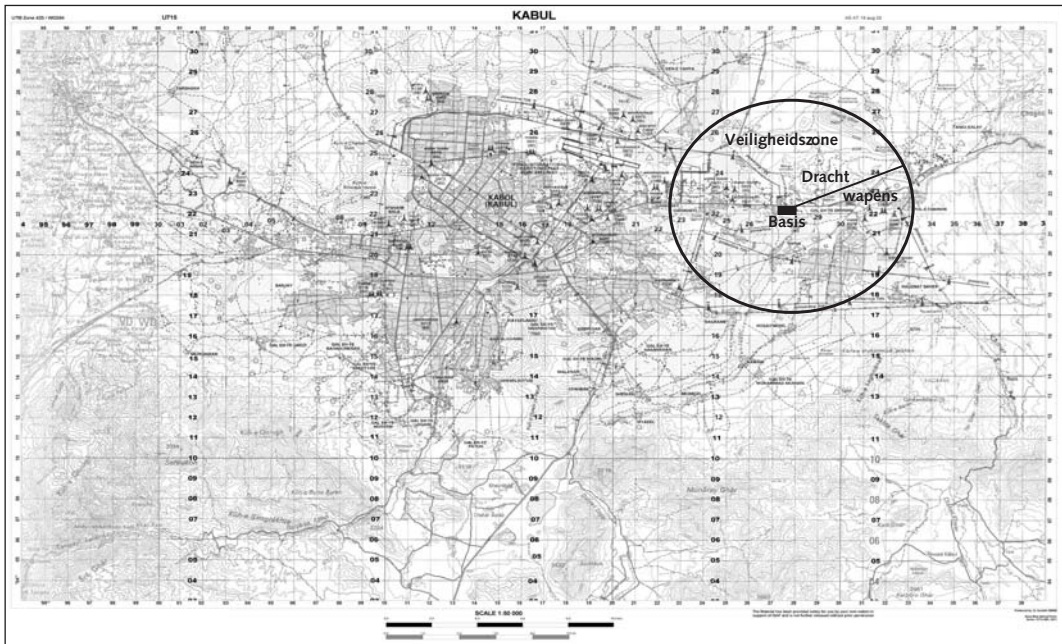
Op donderdag 12 oktober 2000 lag het Amerikaanse marineschip USS Cole (DDG 67) in de haven van Jemen. Het schip werd opnieuw van brandstof voorzien. Rondom het schip lagen diverse kleine bootjes, wat gebruikelijk is in havens in die regio. Eén van die bootjes, met twee mannen aan boord, ontplofte toen het tegen de USS Cole aanlag. In de scheepswand werd een gat geslagen. Er was echter geen gevaar dat het schip zou zinken. Bij deze aanslag vielen 17 doden en 39 gewonden onder de bemanning van de USS Cole. Onderzoek door de FBI wees uit dat de daders afkomstig waren uit de Al Qaida organisatie.

3024. Indien de eenheid opereert vanuit een 'veilige basis', beschouwt de commandant het **gebied rondom de basis**, behorende tot het gebied van inlichtingenverantwoordelijkheid, waarbij hij de vijandelijke mogelijkheden om mortiergranaten of raketten af te vuren op de basis nauwkeurig in kaart brengt. De grootte van dit gebied is uiteraard afhankelijk van de dracht van de wapensystemen van de strijdgroepen. Maar zelfs bij de dreiging van vijandelijke mortieren met een dracht van 'maar' 5 kilometer moet de eenheid een gebied van bijna 80 vierkante kilometer veilig stellen! Het geheel vrijwaren van een dergelijk gebied

BEVEILIGING EIGEN TROEPEN

van vijandelijke activiteiten legt een zeer groot beslag op de beschikbare middelen en zal daarom in de praktijk onuitvoerbaar zijn. De inzet van technologische hulpmiddelen, zoals sensoren, UAV's en satellieten kan echter wel zorg dragen voor een tijdige alarmering bij een daadwerkelijke aanval.

Afbeelding 30-1: Invloed vijandelijke wapensystemen op de basis

3025. Bij het bepalen van de **inrichting van de basis** zelf speelt de veiligheid een dominante rol. Vragen als waar ligt de munitie, waar zijn de woongebieden, wat zijn de dekkingsmogelijkheden, is er voldoende spreiding maar is de basis toch verdedigbaar, welke naderingsmogelijkheden zijn er, zijn er horizontale en verticale terugtochtmogelijkheden, moeten daarbij worden beantwoord. Ook lokale omstandigheden, zoals lokale wetgeving, kunnen beperkingen met zich meebrengen voor het inrichten van de basis. Maar zelfs zonder zulke beperkingen is volledige veiligheid onmogelijk te garanderen.

3026. Door tal van **maatregelen** varieert de commandant in de mate van bescherming, bijvoorbeeld door de intensiteit van patrouilles en controles en door afkondiging van 'veiligheidsmaatregelen' (*alert states en dress codes*). Hij maakt hierbij steeds de afweging of hij zijn middelen inzet voor beveiligings- dan wel voor andere, offensieve taken.

Sectie 4 - Uitvoering

Actieve beveiliging

3027. **Algemeen.** Eén van de belangrijkste taken is het actief beveiligen van de veiligheidszone rondom een basis door het uitvoeren van patrouilles en controles en het inrichten van *road blocks* en *observation posts*, waarbij de eenheid een vast patroon moet vermijden. Indien het gevaar van hinderlagen en aanslagen op voertuigen als groot wordt ingeschat, is verplaatsen in konvooiverband met beveiliging een oplossing. Ook hierbij kan de eenheid voorspelbaarheid vermijden door konvooiverplaatsingen zo mogelijk op wisselende routes en tijden te laten plaatsvinden. Beveiliging van personen, in het bijzonder *very important persons* (VIP's), wordt in beginsel overgelaten aan daarvoor speciaal opgeleide eenheden (politie), waarbij de troepenmacht wel kan assisteren.

3028. **Explosievenopruiming.** Alle militairen zijn in staat verdachte objecten te herkennen en te melden. Genie-eenheden hebben doorgaans de taak actief explosieven op te sporen en te markeren, waarna de Explosievenopruimingsdienst deze opruimt.

3029. **Operationele veiligheid** behelst het ontzeggen aan de tegenstander van informatie over dispositie, mogelijkheden en intenties van de eigen troepen. Maatregelen die de operationele veiligheid bevorderen, zijn onder meer:

- het geheim houden van tijden en routes van konvooiën
- het geregeld veranderen van het beveiligingsplan
- het geheim houden van precieze plaats en tijd van acties
- het wisselen dan wel rouleren van personeel
- het screenen van ingehuurd lokaal ingehuurd werknemers

Bij activiteiten in het kader van de *hearts and minds*-operatie en met name bij CIMIC-operaties, is veelal sprake van nauwe contacten tussen de eigen troepenmacht en lokale organisaties en vertegenwoordigers van de bevolking. De tegenstander zal bij deze contacten trachten informatie te verkrijgen over de eigen troepen. Daarom is het van belang ook bij deze contacten maatregelen te treffen om de operationele veiligheid te handhaven.

3030. **Nbc-verdediging.** Door de proliferatie van massavernietigingswapens wordt de nbc-dreiging steeds groter. De eenheid bereidt haar nbc-verdediging voor, zonder daarbij de bevolking onnodig te verontrusten. Hierbij is de inlichtingenoperatie van groot belang. Vragen die de commandant zich moet stellen, zijn onder andere: "Zijn er aanwijzingen

voor de aanwezigheid van nbc-middelen?” en “Is de kennis om deze wapens te gebruiken aanwezig bij de strijdgroepen?” Indien er indicaties zijn dat de tegenstander nbc-middelen kan inzetten, dienen maatregelen te worden genomen. Dit betreft enerzijds de inzet van detectiemiddelen. Anderzijds zal de commandant voorbereidingen moeten treffen om de effecten van massavernietigingswapens te bestrijden. Hij moet hierbij de mogelijke effecten op de burgerbevolking eveneens in ogenschouw nemen. Overigens moet worden bedacht dat een aanslag op bijvoorbeeld een chemische fabriek eenzelfde effect kan hebben als de inzet van chemische wapens (ROTA).

3031. **Maatregelen tegen psychologische operaties van de tegenstander.** Strijdgroepen is er veel aan gelegen om door propaganda de troepen en hun achterban een gevoel van onveiligheid te geven. Het psychologisch effect is mogelijk angst, onzekerheid en demotivatie. Kenmerkend hierbij is dat de strijdgroepen het gebruik van geweld combineren met propaganda. Een ander mogelijk doel dat de strijdgroepen proberen te bereiken, is het uitlokken van een overreactie door de eigen troepen waardoor zij hun legitimiteit aantasten. Dergelijke gevallen zullen de strijdgroepen zeker trachten uit te buiten met behulp van propaganda. De commandant wapent zijn eenheid hiertegen door goede training en discipline en zichtbaar alles in het werk te stellen voor een optimale veiligheid van zijn troepen. Daarnaast is goede voorlichting in de richting van de lokale bevolking over de daadwerkelijke situatie essentieel. Hierbij wordt duidelijk gemaakt dat het veiliger is dan de propaganda van de strijdgroepen de bevolking wil doen geloven en dat de troepenmacht hierbij een essentiële rol speelt.

Passieve beveiliging

3032. **Algemeen.** In aanvulling op de hierboven genoemde actieve maatregelen moet ook een aantal passieve maatregelen worden genomen.

3033. **Dekking.** Permanente en niet-permanente militaire installaties moeten dekkingsmogelijkheden hebben tegen inslagen van granaten en raketten en vuur van lange-afstandsschutters. Deze dekking kan ook bestaan uit gepantserde voertuigen. De basis is idealiter voorzien van beschermende constructies en schuilplaatsen.

3034. **Spreiding** is op twee niveaus van belang.

- **Regionaal** gezien moet de (operationele) commandant bepalen hoeveel bases hij wil inrichten in zijn gebied van verantwoordelijkheid (veel kleine of weinig grote bases).

- **Lokaal** moeten er binnen de bases ook spreidingsmogelijkheden zijn. De bases moeten zo groot zijn dat alle faciliteiten een plaats vinden zonder dat bijvoorbeeld de munitieopslag een gevaar vormt voor het personeel. De grootte van de basis wordt uiteraard begrensd door de beveiligingscapaciteit in relatie tot de dreiging.

3035. **Elektronische beschermingsmaatregelen.** Tijdens missies genereert de troepenmacht een veelheid aan dataverkeer, satellietcommunicatie, mobiele telefonie en radioverbindingen. Strijdgroepen kunnen over middelen beschikken voor elektronische oorlogvoering waardoor zij bepaalde vormen van elektronische communicatie kunnen peilen en daarna afluisteren of storen. Ook kunnen opgespoorde verbindingsmiddelen fysiek worden aangegrepen. Dit maakt strikte regels voor het gebruik van elektronische communicatiemiddelen essentieel voor de operationele veiligheid van de eenheid.

Strikte regels voor het gebruik van elektronische communicatiemiddelen zijn essentieel.

*Foto: Mediagroep 1 (NL)
Contco SFOR 13*

3036. **Fysieke bescherming.** Maatregelen op diverse gebieden kunnen de fysieke bescherming van de troepenmacht vergroten. Een goed voorbeeld hiervan vormen tenuevoorschriften, zoals het dragen van beschermende uitrustingsstukken als een kogelwerend vest, helm en nbc-beschermende kleding. Ook beperkingen met betrekking tot verplaatsingen buiten de bases, bijvoorbeeld het alleen verplaatsen in konvooverband of met pantservoertuigen, verhogen de fysieke bescherming. Andere voorbeelden zijn het verplichte gebruik van beschermende constructies op de basis en het hanteren van een *walking out policy*. De commandant stelt in zijn vaste order vast welke maatregelen voor fysieke bescherming onder bepaalde omstandigheden van toepassing zijn. Hij moet zich daarbij wel realiseren dat de bereikte veiligheid in grote mate afhangt van de discipline van het personeel op dit vlak.

31

Optreden in overgangssituaties

Sectie 1 - Inleiding

3101. Het optreden in overgangssituaties vindt plaats om de volgende **redenen**:

- om een flexibele en snelle overgang van de ene gevechtsvorm naar de andere mogelijk te maken of om de overgang van een tactische verplaatsing naar een gevechtsvorm of omgekeerd te realiseren
- om gunstige omstandigheden voor of tijdens het gevecht te scheppen of uit te buiten
- om het gevechtscontact van of door andere formaties over te (laten) nemen

3102. Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop verplaatsingen kunnen overgaan in operationele taken en omgekeerd, alsmede de wijze waarop verschillende operationele taken in elkaar kunnen overgaan. Daarbij wordt in de verdere uitwerking van de mogelijke overgangssituaties met name ingegaan op die aspecten die duidelijk afwijken van het optreden tegen een reguliere tegenstander of tijdens vredesoperaties. De vijf **mogelijke overgangssituaties** zijn:

- ontplooiën in het operatiegebied
- overgaan van een irreguliere naar een reguliere gevechtsoperatie (en andersom)
- overgaan van een irreguliere gevechtsoperatie naar een vredesoperatie (en andersom)
- aflossen
- beëindigen van een operatie

3103. Het optreden in een overgangssituatie staat nooit op zichzelf, maar legt altijd de **basis voor de volgende fase**. Een snelle en vloeiende uitvoering bevordert niet alleen het tempo van de operatie, maar is ook van belang voor een succesvolle uitvoering van die operatie.

3104. Overgangssituaties leiden in de regel tot noodzakelijke **wijzigingen** in de organisatie en uitvoering **van de logistieke ondersteuning** van de troepenmacht. Zo kan het nodig zijn het gezondheidszorgsysteem

aan te passen omdat de tijd-/ruimtefactoren wijzigen of omdat kwalitatieve en kwantitatieve wijzigingen optreden in het te verwachten gewondenaanbod.

3105. Tijdens alle overgangssituaties zijn de **grondbeginselen van militair optreden** van toepassing zoals die specifiek worden ingevuld voor gevechtsoperaties tegen strijdgroepen. In hoofdstuk 24 is dit onderwerp reeds besproken. In sommige overgangssituaties krijgen bepaalde grondbeginselen extra nadruk. Dit komt in de desbetreffende secties nader aan de orde.

Sectie 2 - Ontplooiing

3106. **Algemeen.** Aan de ontplooiing gaat een strategische verplaatsing vooraf. Een effectieve ontplooiing van de eenheid in het operatiegebied legt de basis voor een snelle en gedegen taakuitvoering. De planning van de operatie en de opdracht daarin moeten daarom grotendeels gereed zijn voordat het plan voor de ontplooiing kan worden gemaakt. Voorts moet ook een voorlopig plan zijn gemaakt voor de beëindiging van de operatie, waaronder een evacuatieplan. Hieruit kunnen namelijk factoren voortkomen waarmee reeds in de ontplooiingsfase rekening moet worden gehouden.

3107. De ontplooiing heeft dan de volgende **kenmerken**.

- De ontplooiing wordt uitgevoerd in een gebied waar de vijand kan opereren. Daarom bestaat vanaf de aanvang van de operatie de kans op gevechtscontact.
- Om het gevechtscontact tot stand te brengen onder zo gunstig mogelijke omstandigheden is een hoog tempo vereist. Dit verlangt een centrale planning en een decentrale uitvoering, waarbij ondercommandanten in hoge mate bepalen hoe op hindernissen en vijandelijke weerstanden wordt gereageerd. Tevens stelt het eisen aan de logistieke opbouwoperatie waarmee een ontplooiing gepaard gaat. Deze mag geen onnodige vertragingen tot gevolg hebben.

3108. Deze kenmerken leiden ertoe dat bij de ontplooiing bijzondere aandacht moet worden besteed aan een **afdoende beveiliging**. Daartoe worden direct na aankomst de eerste contacten gelegd en worden verkenningen en eventueel patrouilles uitgevoerd. Belangrijk is dat rekening wordt gehouden met het feit dat al vrij snel, dus zonder dat er adequate verbindingen en voldoende logistieke voorzieningen zijn opgebouwd, tot uitvoering van de operationele taak moet worden overgegaan.

3109. De ontplooiing vindt veelal plaats kort nadat daar politieke toestemming voor is gegeven. De wijze van optreden tijdens de ontplooiing is vooral **afhankelijk van** de mate van **dreiging** in het operatiegebied. Daarbij is het waarschijnlijk zo dat de uitvoering niet altijd in de vorm van een opmars kan worden uitgevoerd. Veel eerder is sprake van een situatie waarbij een klein gebied wordt bezet waarin bases worden ingericht en beveiligd. Van hieruit wordt verder op de in hoofdstuk 26 beschreven wijze geopereerd. Wanneer het wel mogelijk is om een opmars uit te voeren, dan is daarbij waarschijnlijk geen sprake van een verplaatsing in de richting van de vijand, maar wel van een verplaatsing in een gebied waarin de vijand kan optreden. Het doel blijft om posities in te nemen van waaruit de operatie tegen de strijdgroepen kan worden uitgevoerd.

*De ontplooiing kan niet altijd in de vorm van een opmars worden uitgevoerd.
Foto: Sectie Communicatie
13 Mechbrig*

Planning en uitvoering

3110. **Operationeel raamwerk.** In de diepe operatie wordt de prioriteit gelegd bij de vijandelijke elementen die in staat zijn de ontplooiing te verstoren. Ook wordt in deze fase, indien mogelijk, reeds de externe steun van de strijdgroepen aangegrepen. In de nabijoperatie verplaatst de hoofdmacht zich bij voorkeur over verschillende, naast elkaar gelegen marsroutes. De planning en uitvoering van de ontplooiing zijn conform die bij het optreden tegen een reguliere vijand, waarbij de formatie wordt afgestemd op de operatie na de ontplooiing. De achtergebiedsoperatie

vereist, naarmate de ontplooiing vordert, steeds meer inspanning. De mogelijkheid dat delen van de vijand zijn gepasseerd door de hoofdmacht, leidt tot een toenemend risico in het achtergebied. De achtergebiedsoperatie is daarom vooral gericht op het in stand houden van de *lines of communications*.

3111. Ook bij het optreden tegen een irreguliere tegenstander wordt een **ontplooingsplan** opgesteld. Daarbij zal de volgorde van ontplooiing sterk afhankelijk zijn van de dreigingsanalyse. Het tempo wordt bepaald door de toestand van de vijand en de mate waarin de eigen commandovoering hierop inspeelt. Agressief optreden moet worden gecombineerd met behoud van samenhang, opdat op elke terreinconditie en vijandelijke actie kan worden gereageerd zonder vertraging.

Sectie 3 - Overgang van een reguliere gevechtsoperatie naar een irreguliere gevechtsoperatie (en andersom)

3112. **Algemeen.** Een eenheid kan te maken krijgen met de overgang van een reguliere gevechtsoperatie naar een gevechtsoperatie tegen een irregulier optredende tegenstander en vice versa. Bij de overgang naar een andere vorm van gevechtsoperatie kan de eenheid met het probleem worden geconfronteerd dat de troepensamenstelling en -dispositie niet meer voldoen aan de nieuwe situatie. Naast deze problemen met de fysieke component van zijn militair vermogen, moet de commandant ook terdege rekening houden met de effecten op de mentale component. De aard van de gevechtsoperaties waarin wordt opgetreden, is immers wezenlijk anders dan verwacht. Dit doet een groot beroep op het mentale aanpassingsvermogen van de betrokken troepen.

3113. Een essentiële voorwaarde om de overgang naar een andere vorm van gevechtsoperaties mogelijk te maken, is **flexibiliteit**. Daardoor realiseert de troepenmacht de noodzakelijke aanpassingen in de fysieke, maar vooral ook in de mentale component van haar militair vermogen. De overgang naar een andere vorm van gevechtsoperaties heeft eveneens dikwijls tot gevolg dat de groepering van de betrokken eenheden moet worden aangepast, hetgeen ook logistieke consequenties heeft. Voor commandanten betekent het dat zij in hun denken snel moeten inspelen op een gewijzigde situatie in het operatiegebied.

Planning en uitvoering

3114. Wanneer de strijdgroepen overgaan van irregulier naar regulier optreden, gaat dat gepaard met een **concentratie van middelen**. Zeker omdat de vijand het tijdstip van deze overgang bepaalt, zal de troepen-

macht bij een te late onderkenning van het zich ontwikkelende reguliere karakter van het optreden het initiatief verliezen. Juist het tijdig onderkennen van deze concentratie is daarom van wezenlijk belang, niet alleen om de dispositie van de eigen eenheden aan te passen, maar veel meer om ook het initiatief weer over te nemen.

3115. Gaat de vijand over van irregulier naar regulier optreden als hij van mening is daarvoor sterk genoeg te zijn, de overgang van regulier naar irregulier optreden zal in de regel plaatsvinden indien de vijand zich realiseert dat hij met reguliere gevechtsoperaties **geen kans (meer) heeft op succes**. In een dergelijke situatie zal de vijand de mogelijkheid willen creëren cellen te vormen en deze op te laten gaan in de omgeving. Ook in dit geval is alertheid geboden. Aanwijzingen dat grotere (logistieke) installaties van de vijand worden afgebouwd en reserves verplaatsen naar ontoegankelijke gebieden, zijn signalen dat de vijand de strijd irregulier wil gaan voortzetten. Door hierop adequaat te reageren is het mogelijk de vijand te treffen op het moment dat hij op zijn zwakst is.

3116. Bij een overgang naar een andere vorm van gevechtsoperaties moet het volledige besluitvormingsproces worden doorlopen. Uit dit proces kan blijken dat voor de nieuwe vorm van gevechtsoperaties **andere of aanvullende middelen** noodzakelijk zijn. De strijdgroepen zullen trachten de troepenmacht de gelegenheid te onthouden zich fysiek en mentaal voor te bereiden op de nieuwe situatie. Het is daarom zaak tijd en ruimte te creëren. Inzet van de operationele of strategische reserves maakt dit mogelijk. Vervolgens dient de strijdmacht te worden aangepast aan de gewijzigde omstandigheden. Veelal zal aflossing van de ingezette troepenmacht noodzakelijk zijn. Zeker bij de overgang van irreguliere naar reguliere gevechtsoperaties, wanneer de vijand over relatief veel militair vermogen beschikt, zal de commandant veelal de veiligheid van zijn troepenmacht zwaar laten wegen. Dit impliceert dat hij zijn middelen concentreert en na een grondige analyse van de nieuwe situatie (opnieuw) ontplooit.

Sectie 4 - Overgang van een irreguliere gevechtsoperatie naar een vredesoperatie (en andersom)

3117. **Algemeen.** Een troepenmacht kan te maken krijgen met de overgang van een vredesoperatie naar een gevechtsoperatie tegen een irregulier optredende tegenstander en andersom in het geval één van de betrokken partijen zijn opstelling wijzigt en een regeling wil aangaan om het conflict te beëindigen, dan wel een dergelijke regeling, nadat deze eerst is onderschreven, verwerpt.

3118. Bij de overgang naar een **ander soort operatie** wordt de troepenmacht met het probleem geconfronteerd dat de troepensamenstelling niet meer voldoet aan de nieuwe opdracht. Naast problemen met de fysieke component van zijn militair vermogen, moet de commandant ook terdege rekening houden met de effecten op de mentale component. Zowel een verandering van vredesoperatie naar optreden tegen een irreguliere tegenstander om de vrede af te dwingen als van optreden tegen een irreguliere tegenstander naar vredesoperatie, vergt een andere mentale instelling van het personeel ten opzichte van de bij het conflict betrokken partijen. De instemmingsscheidingslijn is immers overschreden.

3119. Uit de voorgaande paragraaf blijkt duidelijk dat ook bij de overgang van een gevechtsoperatie tegen een irregulier optredende tegenstander naar een vredesoperatie (en andersom) **flexibiliteit** een essentiële voorwaarde is om succes te boeken. De nadere invulling van dit grondbeginsel is gelijk aan die bij de overgang van een gevechtsoperatie tegen een irregulier optredende tegenstander naar een reguliere gevechtsoperatie.

Planning en uitvoering

3120. Omdat de bij het conflict betrokken partijen instemmen met een vreedzame regeling, dan wel één van de partijen zijn instemming met zo'n regeling intrekt, krijgt het conflict **andere kenmerken**. Ook zijn andere grondbeginselen van toepassing op het militair optreden. Samenstelling, middelen en wijze van optreden van de troepenmacht moeten daarom worden aangepast. De consequentie zal zijn dat de troepenmacht zal moeten worden afgelost, dan wel aanvullend bewapend. Ook is een aanpassing van de *Rules of Engagement* in alle gevallen noodzakelijk, hetgeen aanvullende training van het personeel tot gevolg zal hebben, indien dit niet wordt afgelost.

3121. De overgang naar een andere vorm van optreden in **hetzelfde operatiegebied** moet zodanig verlopen, dat daarmee het oogmerk van de politieke leiding wordt gesteund. In het geval een gevechtsoperatie tegen een irreguliere tegenstander overgaat in een vredesoperatie mag geen verstoring optreden van het -meestal langzaam op gang komende- vredesproces. In de planning van de overgang kan tot een fasering worden besloten. De wijze van uitvoering van de nieuwe operatie moet hierbij als uitgangspunt worden gehanteerd. De overgang wordt als aparte fase in het plan voor de nieuwe operatie opgenomen, maar eventueel kan daarvoor een apart plan worden gemaakt.

3122. De uitgangspunten voor het **gebruik van geweld** veranderen. Ondanks het feit dat de uitvoering van een vredesoperatie het karakter van een gevechtsoperatie kan hebben, legitimeert dat niet een onbeperkt gebruik van geweld. De *Rules of Engagement* moeten voor de nieuwe operatie in korte tijd worden ontwikkeld. Het is niet uitgesloten dat de eenheid bij de overgang van een vredesoperatie naar optreden tegen een irreguliere tegenstander te maken krijgt met ethisch moeilijke situaties. Een eenduidige regeling voor lokaal in dienst genomen personeel is nodig, maar voorkomt slechts een deel van die mogelijke problemen. In het andere geval kan het gedrag van de lokale bevolking een gewenste overgang naar een vredesoperatie tegenwerken, zeker wanneer de irreguliere strijd tot grote emoties bij deze bevolking heeft geleid. Een aangepaste *hearts and minds*-operatie moet dan worden uitgevoerd om het draagvlak voor het bereikte vredesakkoord te vergroten. Ook de overgang van een vredesoperatie naar een gevechtsoperatie tegen een irreguliere tegenstander heeft grote gevolgen voor de gemoedstoestand van de bevolking. Gevoelens van teleurstelling dan wel wraak kunnen daarbij de oorzaak zijn van tegenwerking van het eigen optreden. In ieder geval moet de commandant ervoor zorgen dat hij de benodigde vrijheid van handelen behoudt.

3123. Ook een gerichte **publieksvoorlichting** in het land van oorsprong van de troepenmacht is een vereiste. Zeker bij de overgang van een vredesoperatie naar een gevechtsoperatie tegen een irregulier optredende tegenstander zal het thuisfront goed over de gang van zaken moeten worden geïnformeerd.

Sectie 5 - Aflossing

3124. Tijdens reguliere gevechtsoperaties zijn er drie soorten overgangssituaties, waarin gevechtseenheden het **gevechtscontact overdragen**: de voorwaartse en achterwaartse doorschrijding en de aflossing ter plaatse (zie ook LDP IIB, hoofdstuk 14). Bij het optreden tegen strijdgroepen zijn de voorwaartse en achterwaartse doorschrijding slechts in theorie mogelijk. Praktisch gezien is de enige mogelijkheid het gevechtscontact over te dragen de aflossing ter plaatse. Een gevechtseenheid wordt dan vervangen door een nieuwe gevechtseenheid. De taak en verantwoordelijkheden van de te vervangen eenheid (de overdragende eenheid) worden overgedragen aan de nieuwe eenheid (de overnemende eenheid). De nieuwe eenheid zet de operatie voort.

3125. Iedere aflossing is een **complexe operatie** en levert een periode op waarin door een tijdelijke concentratie van eenheden de kwetsbaarheid is verhoogd en de kans op verwarring groeit. Het ligt voor de hand dat de

*Iedere aflossing is een
complexe operatie.
Foto: Mediagroep 1 (NL)
Contco SFOR 13*

strijdgroepen de aflossing proberen uit te buiten, niet alleen tijdens de overgangssituatie zelf maar ook in de periode vlak erna, wanneer de overnemende eenheid nog relatief onervaren en onbekend is met het operatiegebied. Om de aflossing soepel te laten verlopen, is een duidelijke overdracht van verantwoordelijkheden noodzakelijk.

3126. Overdracht van het gevechtscontact vindt plaats in de vorm van een aflossing om tijdens de operatie een **vereist niveau van taakuitvoering in stand te houden**. Hierbij wordt op een bepaald moment ook de verantwoordelijkheid voor de opdracht overgedragen. Deze overdracht van verantwoordelijkheid gebeurt zo dat de operationele effectiviteit tijdens de aflossing gegarandeerd blijft. Het is daarbij van belang dat duidelijke afspraken worden gemaakt over het exacte moment waarop de verantwoordelijkheid voor de opdracht daadwerkelijk wordt overgedragen.

Planning en uitvoering

3127. **Operationeel raamwerk.** De overdragende commandant blijft zijn diepe operatie volgens plan uitvoeren tot de verantwoordelijkheid voor het voeren van het gevecht wordt overgedragen. De overnemende commandant zet de diepe operatie daarna volgens zijn eigen plan voort. De overdragende commandant voert de nabijoperatie uit volgens een plan, dat eventueel aangepast is aan de wensen van de overnemende commandant. Deze zet de nabijoperatie daarna voort volgens zijn eigen plan. De achtergebiedsoperatie richt zich op een vloeiend verloop van de aflossing, zoals aanvullende beveiliging en wederzijdse ondersteuning.

3128. De aflossing vindt plaats binnen de door de hogere commandant **vastgestelde tijdsperiode**. Het plan voor de aflossing wordt gezamenlijk door de overdragende en de overnemende commandant opgesteld, onder verantwoordelijkheid van de overnemende commandant. Bij het opstellen van het plan wordt onder andere ingegaan op de vraag of de aflossing gefaseerd of ineens wordt uitgevoerd en hoe de overdracht van taken van sleutelfunctionarissen zoals commandanten en liaisonofficieren plaats vindt. Van groot belang is de overdracht van de inlichtingstructuur en het daarbij behorende netwerk. Hieraan dient extra aandacht te worden gegeven.

3129. De **uitvoering van de aflossing** is afhankelijk van de beschikbare tijd en de plaatselijke condities. Zij kan gelijktijdig over de gehele breedte van het vak of gefaseerd in tijd en ruimte plaatsvinden. Een gelijktijdige aflossing vindt snel plaats, maar de effectiviteit van de troepenmacht is tijdelijk geringer. Bovendien is de kans groter dat de vijand de verhoogde verplaatsingsactiviteiten opmerkt. Een gefaseerde aflossing duurt langer, maar de effectiviteit van de troepenmacht blijft hoger en de verplaatsingen zijn eenvoudiger te maskeren.

Sectie 6 - Beëindiging van een operatie

3130. Het beëindigen van een gevechtsoperatie tegen een irregulier optredende tegenstander omvat meer dan alleen het verbreken van het gevechtscontact en het beëindigen van de taakuitvoering. De troepenmacht moet over voldoende **vrijheid van handelen** beschikken om het operatiegebied te kunnen verlaten.

3131. Bij de beëindiging van een operatie wordt onderscheid gemaakt in **afronden en afbreken** van de operatie.

- Er is sprake van afronden wanneer de gewenste eindsituatie is bereikt.
- Bij een voortijdige beëindiging, zonder dat de eindsituatie is bereikt, is sprake van afbreken van de operatie. Dit kan onder twee omstandigheden plaatsvinden:
  - * De strijdgroepen stemmen -al dan niet stilzwijgend- hiermee in, waardoor steun van andere troepen niet noodzakelijk is;
  - * De strijdgroepen trachten de situatie uit te buiten; in een dergelijke situatie is veelal extractie met steun van andere troepen noodzakelijk.

3132. Het besluit tot afbreken van de operatie is altijd een **politiek besluit**. De politieke keuze wordt gemaakt de troepen terug te trekken, bijvoorbeeld omdat de vooraf geplande periode voor inzet van Nederlandse troepen korter is dan de duur van het conflict. In dat geval

wordt in overleg met de bondgenoten een plan opgesteld voor de aflossing en het vertrek van de Nederlandse troepen. In een dergelijke situatie vergt voortzetting van de Nederlandse deelneming een expliciet, gemotiveerd besluit van de regering.

3133. Het afbreken van het gevecht is een operatie waarin volgens plan een **eenheid in gevechtscontact zich losmaakt van de vijand**. Het afbreken van het gevecht wordt in beginsel gevolgd door een verplaatsing in de vorm van een terugtocht. Daarbij tracht de hoofdmacht buiten gevechtscontact te blijven. Dit geschiedt in de regel met toestemming of in opdracht van de hogere commandant.

3134. Indien een terugtocht op eigen kracht niet mogelijk is, zal **extractie** van de troepenmacht moeten plaatsvinden. De hogere commandant zal in een dergelijke situatie troepen van buitenaf in de vorm van een *extraction force* inzetten om de troepenmacht te ondersteunen bij het verlaten van het operatiegebied. De extractie van de troepenmacht vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de commandant van de *extraction force*.

Planning en uitvoering

3135. **Operationeel raamwerk**. Het voortijdig afbreken van een operatie is moeilijk te plannen. De commandant die de opdracht of toestemming voor het afbreken van het gevecht heeft gegeven, voert de diepe operatie uit met het oogmerk de vijand zodanig te binden dat hij geen achtervolging kan inzetten. *Information operations* met als doel de vijand zo te misleiden dat hij ervan overtuigd is dat de troepenmacht de operatie continueert, maken eveneens deel uit van de diepe operatie. De afbrekende eenheid richt zijn nabijoperatie op het verbreken van het gevechtscontact, waarbij zo snel mogelijk een zo groot mogelijke afstand tot de vijand wordt verkregen. De achtergebiedsoperatie wordt vooral gericht op het vrijmaken en vrijhouden van de terugtochtroutes en het beveiligen van deze routes. Hiertoe is een verkeersleidingsorganisatie noodzakelijk.

3136. Voor het afronden van de operatie wordt een **afbouwplan** opgesteld. De volgende aandachtsgebieden kunnen in het afbouwplan aan de orde komen:

- de overdracht van taken aan anderen, zoals lokale (para)militaire en politionele organisaties en civiele autoriteiten
- de overdracht van niet mee te nemen materieel en eventueel gebruikte infrastructuur
- de organisatie van de logistiek
- afspraken over de wijze waarop de troepenmacht het operatiegebied verlaat.

3137. Het plan voor het afbreken van een operatie is zo mogelijk al voorafgaande aan de inzet op hoofdlijnen gereed. Hoewel de operatie is gericht op het bereiken van de eindsituatie, mag bij de planning van de beëindiging niet zonder meer worden uitgegaan van de meest gunstige afloop. Er moeten dan ook alternatieven worden voorbereid om de operatie af te breken onder ongunstige omstandigheden in zogeheten **eventualiteitenplannen**.

HOOFDSTUK EENENDERTIG

Lijst van afkortingen

ACS	American Colonization Society
ADSIDS	Air-delivered Seismic Detection Sensor
AFL	Armed Forces of Liberia
ANA	Albanian National Army
ASIC	All Sources Intelligence Cell
ATOM	Anti-Terrorist Operations in Malaya
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijks- aangelegenheden
C2W	Command and Control Warfare
CENTCOM	Central Command
CIA	Central Intelligence Agency
CIMIC	Civil Military Co-operation
CIS	Combined Intelligence Staff
CSAR	Combat Search and Rescue
DMI	Director of Military Intelligence
DPA	Dayton Peace Agreement
DOP	Détachements Opérationnels de Protection
ECOMOG	Economic Community of West African States Cease-fire Monitoring Group
ECOWAS	Economic Community of West African States
ELINT	Electronic Intelligence
EOKA	Ethniki Organosis Kyprion Agoniston
EOV	Electronische Oorlogvoering
ETA	Euskadi Ta Askatasuna
EU	Europese Unie
FARC	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia
FBI	Federal Bureau of Investigation
FLN	Front de Libération Nationale
FRELIMO	Frente de Libertação de Moçambique

LIJST VAN AFKORTINGEN

GIA	Gamat al-Islamiya
GO	Gouvernementele Organisatie
GSM	Global Support of Mobile communications
HPG	Hygiëne en Preventieve Gezondheidszorg
HUMINT	Human Intelligence
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
IED	Improvised Explosive Device
IGNU	Interim Government of National Unity
IFOR	Implementation Force
INPFL	Independent National Patriotic Front of Liberia
IO	Internationale Organisatie
IOCC	Information Operations Coördinatie cel
IRA	Irish Republican Army
ISAF	International Security Assistance Force
ISTAR	Intelligence, Surveillance, Targetting and Reconnaissance
IT	Informatietechnologie
KFOR	Kosovo Force
LDF	Lofa Defence Force
LDP	Landmacht Doctrinepublicatie
LOR	Landoorlogsreglement
LPC	Liberia Peace Council
LPD	Landing Platform Dock
MEDINT	Medical Intelligence
MCP	Malayan Communist Party
MNLA	Malayan National Liberation Army
MPLA	Movimento Popular de Libertação de Angola
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NGO	Non-gouvernementele Organisatie
NLW	Niet-letaal wapen
NPFL	National Patriotic Front of Liberia
OBP	Operationeel Besluitvormingsproces
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries
OPSEC	Operational Security
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa

LIJST VAN AFKORTINGEN

PIFWIC	Person Indicted for War Crimes
PLO	Palestine Liberation Organization
PSYOPS	Psychologische Operaties
RAF	Rote Armee Fraction
RIC	Rhodesian Intelligence Corps
ROE	Rules of Engagement
ROTA	Release other than Attack
RUC	Royal Ulster Constabulary
SB	Special Branch
SCCI	Serviço de Centralização e Coordenação de Informações
SEP	Surrendered Enemy Personnel
SF	Special Forces
SFOR	Stabilization Force
SIGINT	Signal Intelligence
SOFA	Status of Forces Agreement
SWAT	Special Weapons and Tactics
UAV	Unmanned Aerial Vehicle
ULIMO	United Liberation Movement for Democracy in Liberia
UNITA	União Nacional para a Independência Total de Angola
UNOSOM	United Nations Operation in Somalia
UNPROFOR	United Nations Protection Force
VIP	Very Important Person
VN	Verenigde Naties
ZANU	Zimbabwe African National Union
ZAPU	Zimbabwe African Peoples Union

Begrippenlijst

Aangrijpingspunt

Het element van het vermogen van de tegenstander dat, wanneer het wordt aangegrepen, vernietigd of geneutraliseerd, zal leiden tot de onvermijdelijke nederlaag van die tegenstander dan wel tot zijn wens om vrede te bereiken via onderhandeling.

Afbreken van een operatie

Voortijdige beëindiging van de vredesoperatie wanneer de gewenste eindsituatie nog niet is bereikt.

Afgrendelings- en opsporingsoperatie (*cordon and search operation*)

Het snel en verrassend, driedimensionaal, hermetisch afsluiten van een gebied om dit volledig te doorzoeken, met als doel om strijdgroepen het gebruik van dit gebied te ontzeggen.

Afronden van een operatie

Beëindigen van de vredesoperatie, wanneer de gewenste eindsituatie is bereikt.

Bijkomende schade (*collateral damage*)

(oorlogsrecht) De eventueel bij een aanval op een militair doel veroorzaakte slachtoffers onder de burgerbevolking en schade aan burgerobjecten.

Civiel-militaire samenwerking (CIMIC)

De samenwerking tussen krijgsmacht en civiele en overheidsorganisaties. CIMIC valt uiteen in CIMIC-activiteiten en CIMIC-operaties. CIMIC-activiteiten zijn gericht op de ondersteuning van militaire eenheden door civiele organisaties (infrastructurele voorzieningen, leveren van goederen en diensten, etc.). CIMIC-operaties betreft het optreden van militaire eenheden ter ondersteuning van civiele instanties (hulp bij wederopbouw, herstel van infrastructuur, ruimen van mijnen, etc.).

Combattant

(oorlogsrecht) Lid van de strijdkrachten van een partij bij een gewapend conflict, niet behorend tot het geneeskundige personeel of de geestelijke verzorgers (alsmede oorlogscorrespondenten). N.B. *combatant* is ook aanduiding van een militair of eenheid die behoort tot de gevechts-eenheden.

Doctrine

De formele uitdrukking van het militaire denken, geldig voor een bepaalde tijd. Doctrine beschrijft de aard en kenmerken van het huidige en het toekomstige militair optreden, de wijze van voorbereiding op dat optreden in vreedstijd en de methoden om militaire operaties in crisis- en oorlogstijd met succes af te ronden.

'Dode' brievenbus

Een eenvoudige bergplaats voor brieven en pakketten die door één persoon worden achtergelaten en door een andere worden opgehaald.

Externe steun

Steun die strijdgroepen krijgen van buiten het conflictgebied.

Gevechtsoperaties

Alle militaire operaties waarbij tenminste één van de strijdende partijen niet instemt met de inzet van de troepen en de doelstelling hoofdzakelijk wordt bereikt door het voeren van gevechten.

Gewapend conflict

(oorlogsrecht) Een conflict tussen staten, waarbij door militairen geweld wordt gebruikt.

N.B. ook indien tussen overheidsinstanties en georganiseerde bewapende groepen of tussen dergelijke groepen onderling langdurig geweld wordt gebruikt, is er sprake van een gewapend conflict.

Gewapend verzet

Op politieke, economische of sociale veranderingen gericht, georganiseerd optreden met gebruik van wapengeweld door een groepering (strijdgroep) tegen het de facto staatsgezag of bij het ontbreken van een functionerende staat of overheid tegen het gros van de -al dan niet georganiseerde- bevolking.

Gezamenlijk

(NAVO) *Joint*: Duidt activiteiten, operaties, organisaties enz. aan, waarin elementen (componenten) van meer dan één krijgsmachtdeel deelnemen. Ook: *interservice*. Indien niet alle krijgsmachtdelen zijn vertegen-

BEGRIPPENLIJST

woordigd, worden de deelnemende krijgsmachtdelen vermeld (bijv. *joint Army-Navy*) waarbij afzonderlijke *component commanders* kunnen zijn aangewezen.

Hearts and minds-operatie

De activiteiten die gericht zijn op het verbeteren van de relatie tussen de troepenmacht en de lokale bevolking om zodanige omstandigheden te creëren dat hierdoor het bereiken van de politieke en militaire doelstellingen wordt bevorderd.

Informatie-operatie (*information operation*)

Alle activiteiten in het informatiedomein, zowel offensief als defensief en op alle niveaus in het geweldspectrum, gericht op het beïnvloeden van personen die beslissingen nemen. Deze beïnvloeding dient ter ondersteuning van het behalen van politieke en militaire doelen en wordt gerealiseerd door het manipuleren van informatie van een tegenstander of derde partij, terwijl gelijktijdig de eigen informatie kan worden beschermd en gebruikt.

Interstatelijk conflict

Een conflict tussen twee of meer staten.

Intimidatie

Het door een sterke partij uitoefenen van psychologische druk op een zwakkere of kwetsbare groep.

Intrastatelijk conflict

Een conflict binnen de grenzen van een staat, waarbij bevolkingsgroepen binnen de staat met elkaar of met de regering in conflict raken, al dan niet met steun van externe groeperingen.

Irregulier optreden

Het optreden van kleinere groeperingen, vaak opstandelingen, die veelal verrassend optreden en plaatselijk met een hoge geweldsintensiteit actief kunnen zijn.

Jachtoperatie (*hunt and kill operation*)

Het onafgebroken en met vasthoudendheid najagen van verzetstrijders om deze te elimineren.

Machtscentrum

Een gebied waarin voor de legitieme regering essentiële middelen aanwezig zijn voor haar bestaansrecht en voor de overlevingsmogelijkheden van de lokale bevolking.

Militair vermogen

De capaciteit om militaire operaties uit te voeren met een samenhangend geheel van operationele functionaliteiten en componenten in de juiste samenstelling. De inzet van militair vermogen op een ander continent of in een *out-of-area* operatie wordt aangeduid met *power projection*.

Operationele functionaliteiten zijn: vuurkracht, manoeuvre, bescherming, verzorging, commandovoering, communicatie en inlichtingen (alsmede planning). Militaire componenten zijn: de fysieke component, de mentale component en de conceptuele component (doctrine en planning). In de VS worden -vooral binnen de fysieke component- onderscheiden: *force structure, modernization, readiness, sustainability*.

Mission Creep

Het verschuiven van de opdracht waarbij het accent dreigt te komen liggen op activiteiten die snel tot succes leiden of dat vanwege de beschikbaarheid van middelen andere, niet opgedragen taken worden uitgevoerd.

Multinationaal

(NAVO) *Combined*: Samengevoegde strijdkrachten of organisatiedelen van meerdere landen/bondgenoten. Ook: internationaal, multinationaal.

Non-combattant

(oorlogsrecht) Degene die niet aan de vijandelijkheden deelneemt, in de eerste plaats de burgers, daarnaast het geneeskundige personeel en de geestelijke verzorgers van de strijdkrachten alsmede oorlogscorrespondenten.

Non-wapen

Object dat niet als wapen is ontworpen, maar wel als zodanig kan worden gebruikt.

Operationeel besluitvormingsproces

Het systematische proces waarbij alle operationele aspecten van de lopende of komende operatie worden geëvalueerd en omgezet in elementen voor de besluitvorming over het eigen optreden en de logistieke ondersteuning daarvan.

Publieksvoorlichting

Het verstrekken van niet-gerubriceerde informatie aan het publiek, zo mogelijk via de media.

BEGRIPPENLIJST

Release other than attack (ROTA)

(NAVO) verspreiding van nucleaire, biologische of chemische middelen anders dan door een 'traditionele' nbc-aanval in het kader van het offensief gebruik van nbc-strijdmiddelen.

Rules of Engagement (ROE)

Regels voor de toepassing en gebruik van geweld met militaire middelen, vastgesteld voor een specifieke operatie.

Schurkenstaat

Land dat terrorisme doelbewust gebruikt om zijn doelstellingen te realiseren.

Terrorisme

Het plegen van of dreigen met op mensenlevens gericht geweld, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen of politieke besluitvorming te beïnvloeden. Zie ook: "anti-terrorisme", "contra-terrorisme", "effectbestrijding".

Third force

Eenheden die taken kunnen uitvoeren op het grensvalk tussen politie en krijgsmacht. Deze eenheden treden op in situaties waar de toepassing van geweld het niveau, de schaal en de middelen van de reguliere politie overstijgt en dat van de krijgsmacht nadert.

Transnationaal conflict

In feite een intrastatelijk conflict, waarbij het conflict staatsgrenzen overschrijdt zonder dat er direct sprake is van een conflict tussen twee staten.

Ungoverned territories

Gebieden die niet (meer) onder controle vallen van een regering.

Verkenning- en vernietigingsoperatie (*search and destroy operation*)

Het op basis van inlichtingen opsporen en vernietigen van middelen of veilige havens van strijdgroepen.

Index afbeeldingen (schema's)

Nr.	Titel	Blz
22-1	Een model van de ontwikkeling van strijdgroepen	447
22-2	Een analyse van het optreden door en tegen strijdgroepen. De genoemde aspecten zijn niet limitatief	452
22-3	Een schematische weergave van de toepasselijke verdragen bij het optreden tegen strijdgroepen	461
23-1	Liberia	515
24-1	Een conceptueel model van gevechtsoperaties tegen strijdgroepen. Dit model betreft uiteraard een simplificering van de werkelijkheid en beoogt niet meer dan een globaal beeld te schetsen van de complexiteit van gevechtsoperaties tegen strijdgroepen	529
24-2	De grondbeginselen van militair optreden. De grondbeginselen die gelden voor gevechtsoperaties tegen strijdgroepen zijn aangegeven door middel van de centrale ovaal	538
25-1	De inlichtingenbehoefte bij gevechtsoperaties tegen strijdgroepen	568
26-1	De excentrische methode	598
26-2	De concentrische methode	598
26-3	Information operations	608
28-1	Algerije	641
29-1	Maleisië	657
30-1	Invloed vijandelijke wapensystemen op de basis	669

Index woorden en termen

De nummers verwijzen naar de alinea's. Een 'k' achter het alinea-nummer verwijst naar het kader dat volgt op dit nummer.

A

Aangrijpingspunt	2398k, 2412, 2522
Aangrijpen van externe steun	2817
Aanvalsvak	2631
Achtergebiedsoperatie(s)	2486, 2725, 2923, 3021, 3110, 3127, 3135
Actieve beveiliging	3027-3031
Afbouwplan	3136
Afbreken	3131
Afgrendelings- en opsporingsoperaties	2623, 2658
Aflossing	3124-3129
Afronden	3131
Air manoeuvre-operaties	2615, 2617
Alertheid	3011
All sources intelligence cell	2525
Anarchie	2323
Attritie	2420, 2656

B

Banditisme	2331
Basisinlichtingen	2526
Beëindiging van een operatie	3130-3137
Bescherming	2470-2472
Beoordeling van de toestand	2409
Betrouwbaarheid (reliability)	2502
Beveiliging (security)	2502, 2701, 2709, 3019, 3108
Beveiliging van eigen troepen	3001-3006
Bevrijdingsoorlog	2238, 2251
Bevelvoering	2717
Bevolking	2519, 2537-2539, 2674, 2701-2706, 2714, 2722, 2916
Beweeglijkheid	2440

INDEX WOORDEN EN TERMEN

Bewoonde gebieden	272I
Bezetting	2242
Binden	2480, 2503, 2603
Binnendringen in de overheidsorganisatie	2347
Biologische wapens	2320K
Bronnen	2527
Buitenring	26I8
C	
Celsysteem	2380
Centrale besturing (centralized control)	2502
Centrale planning	28I9
Charismatisch leider	2307
Check-point	272I, 2834
CIMIC(-operaties)	2535, 2607, 2620, 2655, 2724, 2907, 29I8, 3029
Civiele autoriteiten	2703
Collateral damage	248I, 2657, 27I2
Combat search & rescue-operaties	2634
Combattanten	2247, 2248, 2375
Commanders Critical Information Requirement	2502
Commandopost	2626, 2627
Commandostructuur	2523-2524
Commandovoering	23I00, 246I-2465, 2625-2637, 28I8, 3020
Commandovoeringsoperatie	2649, 2652, 2672, 2672K
Communicatie	2379
Interne -	2379
-middelen	2380-2386
Concentratie (van middelen)	2428, 27II, 3II4
Concentrische methode	26I7
Conceptuele component	25I8, 2806
Conservatisme	2330
Constructieve tactiek	2342, 2343
Contra-inlichtingen	2540-254I
Contraterreur	2923K
Counter insurgency	2923K
Criminele activiteiten	2809
Crowd and riot control	2449, 267I

INDEX WOORDEN EN TERMEN

D

Datanetwerken	2264
Decentrale uitvoering	2819
Dekking	3033
Destructieve tactiek	2342, 2324
Detectie	2506
Diensten	2414
Diepe operatie(s)	2484, 2801, 2837, 2922, 3127, 3135
Discipline	3011
Dode brievenbus	2380
Doelgerichtheid	2429
Dreiging	3109
Dreigingsanalyse	3023
Dreigingsevaluatie	2517
Dreigingsintegratie	2522

E

Economisch gebruik van middelen	2430, 3019
Economische macht	2332
Eenheid van inspanning	2431, 2463
Eenhoofdige leiding	2912
Eenvoud	2432
Eigen troepen	2674
Electronische beschermingsmaatregelen	3035
ELINT	2541K
Etniciteit	23108K
Etnische opstand	2327
Evaluatie van het operatiegebied	2515
Eventualiteitenplannen	3137
Excentrische methode	2617
Explosievenopruiming	3028
Externe steun	2318, 2414, 2479, 2521, 2801-2838K
Extractie	3134
Extraction force	3134
Extremisten	2813

F

Failed state	2256
Financiële steun	2809-2810
Focoïsme	2337
Fondsen	2376
Force multiplier	2703

INDEX WOORDEN EN TERMEN

Force protection	3009, 3015
Flexibiliteit	2433, 3113, 3119
Frictie	3006
Functies van militair optreden	2461-2473
Fysieke bescherming	3036
Fysieke component	2518, 2805, 2811, 3118

G

Geavanceerde middelen	2534
Gebruik van geweld	2443, 2712
Geheimhouding	23106
Geïntegreerde politieke operatie	2124, 2401
Geïsoleerd terrorisme	2341
Gelijkheidsstrijd	2322
Geloofwaardigheid	2434, 2710
Georganiseerde misdaad	2261, 2378
Gevechtsbereidheid	2805
Gevechtshelikopters	2646
Gevechtspatrouilles	2665
Gevechtstechnieken	2831
Gevechtsvliegtuigen	2825
Gewapend	
verzet	2110
conflict	2237
Gezondheidszorg	2473
Gezondheidszorginlichtingen (medical intelligence [MEDINT])	2516, 2533
Go	2105, 3001, 3015
Gradaties in optreden	2230
Groepen van acties	2407
Grondbeginselen	2815
Grondbeginselen van militair optreden	2426-2446, 3105
Guerrillatactieken	
In verstedelijkt gebied	2362-2366
In niet-verstedelijkte gebieden	2367-2370

H

Hearts and minds-(operatie)	2210, 2227, 2267, 2407, 2468, 2607, 2620, 2653, 2655, 2706, 2708, 2901-2923, 3006, 3016
Helikopters	2641, 2824, 3029, 3122
Hinderlaag	2663
Hot spot(s)	2659, 2660, 2666
Humanitair oorlogsrecht	2240, 2320, 2457

INDEX WOORDEN EN TERMEN

Human intelligence (Humint) 2466, 2477, 2508, 2526, 2530,
2537, 2541K, 2622

I

IFOR 2666K
 Incognito-operaties 2670
 Infiltreren 2669
 Informanten 23107
 Informatievoorziening 2520
 Information operations 2484, 2607, 2629, 2648-2651,
2901, 2906, 3135
 Initiatief 2435, 2531, 2611
 Inlichtingen 2316, 2541K
 Inlichtingen en militaire informatie 2466
 Inlichtingenoperatie 2128, 2501-2503, 2719
 Inlichtingennetwerk 2525
 Inlichtingenvoorbereiding 2513-2527
 Inrichting van de basis 3025
 Instandhouding 23105
 Intimidatie 2356
 Internationale gemeenschap 2202
 Internet 2384
 Intrastatelijk conflict 2115
 Interstatelijk conflict 2116
 IO 2105, 2406, 2407, 2485
 Irreguliere
 conflicten 2207
 oorlogvoering 2267K
 strijdmethoden 2122
 ISAF 2532K
 ISTAR 2523

J

Jachtoperaties 2623, 2661
 Juridische basis 2437
 Junior leaders 2717
 Joint intelligence cell 2524

K

Klokronde optreden 2631
 Koninklijke Landmacht 2828
 Koninklijke Marine 2827
 Korps Mariniers 2828
 Krijgsgevangenen 2255

INDEX WOORDEN EN TERMEN

Kwetsbaarheid	3008
Kwetsbare punten	2398
L	
Landing Platform Dock (LDP)	2827
Langdurige volksoorlog	2335
Legitimiteit	2436, 2913, 3018
Sociale -	2438
Leiderschap	2307
Leidinggeven	2718
Lichte infanterie(-eenheden)	2639, 2822
Lines of communications	2473, 3021, 3110
Logistiek	23104, 2473
M	
Machtscentrum	2615, 2616
Manoeuvre	2467-2468
Manoeuvre-oorlogvoering	2606
Massacommunicatiemiddelen	2262
Massavernietigingswapens	2397
Materieel	2811
Media	2263, 2520, 2909
Gedrukte -	2388
Mensenrechten	2245
Mentale component	2518, 2607, 2805, 2811, 2910, 3118
Middelen	2371
Militair vermogen	2413, 2518
Militaire noodzaak	2458
Mission Creep	2227K
Mobiele telefonie	2383
Mobiliteit	2317
Motieven	2306
N	
Nabijoperatie(s)	2485, 2725-2726, 2838, 2921, 3110, 3127, 3135
Nationaal recht	2457
Nauwkeurigheid (accuracy)	2502
NBC-verdediging	3030
Netwerk	2720
NGO	2105, 2406, 2485, 2917, 3001, 3015
Niet-letale wapens	2657

INDEX WOORDEN EN TERMEN

No go-gebieden	2363
Non-combattanten	2247, 2375
Non-wapens	2397
O	
Objectiviteit (objectivity)	2502
Observation post(s)	3027
Omgeving	2674
Ondervragingscentra	2635
Ontplooiing	3106-3109, 3110
Ontplooingsplan	3111
Opdrachtgerichte commandovoering	2605
Offensief handelen	2441
Ontwrichting	2350, 2419
Ontzeggen van bewegingsvrijheid	2667
Onorthodoxe strijdmethoden	2507, 2509
Oorlogsrechtelijke verdragen	2239K
Oorsprong	2305
Operationeel tempo	23102
Operationeel raamwerk	2483-2486
Operationele	
Besluitvormingsproces	2224
Taken	2126
Veiligheid	2510, 2540-2541, 3029
Optreden in overgangssituaties	2127
Organisatie	2310
Overgangssituaties	3101-3137
Overval	2664
P	
Pantserinfanterie(-eenheden)	2640, 2821
Parallele activiteiten	2319
Passief verzet	2349
Passieve beveiliging	3032-3036
Patrouilles	2665, 2831, 2832
Personeelslogistiek	2473
Personeelszorg	2473
Personele behoefte	2812
Pluralisme	2326
Politieke	
activiteiten	2346
eindsituatie	2221, 2421
literatuur	2381
Post-conflict activiteiten	2229

INDEX WOORDEN EN TERMEN

Preëemptieve inzet	2417
Proliferatie	2325
Propaganda	2348
Proportionaliteit	2458
Psychologische operaties (PSYOPS)	2673, 2673K, 2901, 2906, 2909K, 2910, 2918
Publieksvoorlichting (public information)	2649, 2653, 2674, 2908, 3123

R

Radio	2382
Rekruteren	23108
Reformisten	2329
Release other than attack	2516, 3030
Religie	2267K
Revolutionaire stromingen	2321
Road block(s)	2721, 2726, 3027
Rules of Engagement	2320, 2437K, 2459-2460, 2659, 2671, 2717, 3014, 3120, 3122

S

Sabotage	2351
Actieve -	2352
Passieve -	2353
Van informatietechnologie	2354
Samenhang van groepen van acties	2408
Samenzweringsstrategie	2334
Schurkenstaat	2260
Separatisme	2328
SFOR	2531K, 2532K, 2666K
SF-eenheden	2666K, 2823K
SIGINT	2541K
Slaan	2481, 2503
Slagvaardigheid (responsiveness)	2502
Sociale patrouilles	2665
Special forces	2526, 2530K-2532K, 2616, 2638, 2645, 2658K, 2660, 2661, 2666, 2705K, 2812, 2823
Speciale verkenningen	2666
Spreiding	3034
Staatsterrorisme	2360
Stadsguerilla	2338
Steun van de bevolking	2309

INDEX WOORDEN EN TERMEN

Strategische verplaatsing	3106
Strijdgroepen	2304
Subversieve activiteiten	2345
Succes tegen strijdgroepen	2421
Surveillance	2666
Systematische exploitatie (systematic exploitation)	2502
T	
Tactical Psyops Teams	2918
Taal	2538
Tankeenheden	2647
Televisie	2385
Terrein	2313, 2539
Terreur	2355, 2357, 2358
Terroristische actie(s)	2244, 2813
Terrorisme	2258, 2267K, 2355
Tijdigheid (timeliness)	2502
Toegankelijkheid (accessibility)	2502
Tolken	2538
Traditionalisme	2324
Training	2462
Transnationaal conflict	2117
Transparantie	3012
Tijd	2311
U	
Uitgangsgebieden	2632
Uitmanoeuvreren	2418
Uitvalsbasis	23103, 2612, 2613, 2614
Ungoverned territories	2702, 2901
Unmanned aerial vehicles (UAV)	2534, 2711, 2826, 2826K, 3024
V	
Vasthoudendheid	2445, 2610
Veilige gebieden	2603
Veiligheid	2439, 3015
Veiligheidsorganisatie(s)	3022
Verkenningen	2622
Verkenningseenheden	2642, 2821
Verkenningsspatrouilles	2665
Verkenning- en vernietigingsoperaties	2623, 2660
Verrassing	2442, 2611

INDEX WOORDEN EN TERMEN

Very Important Persons (VIP's)	3027
Verzamelgebieden	2633
Vinden	2475-2479, 2503
Vliegtuigen	2641
Voorlichtingsactiviteiten	2910, 2914, 2918
Voormalige verzetsstrijders	2643, 2643K
Vooruitgeschoven basis	2612, 2615
Vredesoperatie	2243, 2443
Vrijheid van handelen	3130
Vuurkracht	2645
Vuursteun	2469, 2723
W	
Walking out policy	3036
Wapens	2387
Wapensystemen	2204
Weapon collection points	2532K

Literatuuroverzicht

Addington, Larry H., *The Patterns of War since the Eighteenth Century (second edition)* (Indianapolis, z.j.).

Amery, J., *Sons of the eagle. A study in guerrilla war* (1948).

Asprey, Robert B., *War in the shadows. The classic history of guerilla warfare from ancient Persia to the present* (1994).

Aussaresses, Paul, *Services Spéciaux. Algérie 1955-1957* (Parijs, 2001).

Beckett, Ian F.W., and John Pimlott (eds.), *Armed Forces and Modern Counter-Insurgency* (Londen, 1985).

Beckett, Ian F.W. (ed.), *The Roots of Counter-Insurgency. Armies and Guerrilla Warfare, 1900-1945* (Londen, 1988).

Beckett, Ian F.W., *Encyclopedia of Guerrilla Warfare* (Santa Barbara (Ca), 1999).

Birtle, Andrew J., *U.S. Army counterinsurgency and contingency operations doctrine, 1861-1941* (Washington, D.C, 1998).

Blaufarb, D.S., *The Counter-Insurgency Era. US Doctrine and Performance 1950 to the Present* (New York, 1977).

Bowyer Bell, J., *The IRA 1968-2000* (Londen, 2000).

British Army Manual, *Land Operations - Counter revolutionary warfare* (updated edition, 1977).

Brush, Peter, "The Story Behind the McNamara Line" in *Vietnam Magazine* (1996).

Cable, Larry E., *Conflict of Myths. The Development of American Counterinsurgency Doctrine and the Vietnam War* (New York, 1986).

LITERATUUROVERZICHT

- Cable, Larry E., "Reinventing the round wheel - Insurgency, counter insurgency and peacekeeping post Cold War" in *Small Wars and Insurgencies* (1993).
- Callwell, Charles, *Small Wars - Their principles and practice*. (1896).
- Cann, J.P., *Counter-Insurgency in Africa. The Portuguese Way of war 1961-1974* (Westport, Ct., 1997).
- Carruthers, Susan, *Winning Hearts and Minds* (Londen, 1995).
- Chaliand, Gérard (Ed), *Guerrilla strategies: An historical anthology from the Long March to Afghanistan* (California, 1982).
- Charters, David A., *The British Army and the Jewish Insurgency in Palestine, 1945-1947* (Londen, 1989).
- Charters, David A. & Tugwell, *Armies in low-intensity conflict: a comparative analyses* (New York, z.j.).
- Cilliers, J.K., *Counter-Insurgency in Rhodesia* (Londen, 1985).
- Clancy, T. en Stiner, C., *Shadow Warriors, Inside the Special Forces* (New York, 2002).
- Clapham, Christopher (ed.), *African Guerrillas* (Oxford, 1998).
- Clayton, Anthony, *Counter-Insurgency in Kenya: A study of military operations against Mau Mau, 1952-1960* (1984).
- Clayton, Anthony, *Khaki and blue: Military and Police in British Colonial Africa* (Ohio, 1988).
- Clayton, Anthony, *The Wars of French Decolonisation* (Londen, 1994).
- Clayton, Anthony, *Frontiersmen. Warfare in Africa since 1950* (Londen, 1999).
- Clutterbuck, R., *Guerrillas and terrorists* (Londen, 1977).
- Clutterbuck, R., *Terrorism in an unstable world* (1994).
- Cobban, H., *The PLO* (Cambridge, 1984).

LITERATUUROVERZICHT

- Cross, J.P., *Jungle Warfare, experiences and encounters* (Londen, 1989).
- Denning, B.C., Major, "Modern problems of guerrilla warfare" in *Army Quarterly* (1927).
- Dewar, Michael, *War in the Streets. The Story of Urban Combat from Calais to Khaffi* (Newton Abbot, 1991).
- Directorate General of Development and Doctrine, *Army Field Manual, Volume V, Operations Other Than War, Section B, Counter Insurgency Operations* (Londen, 1995).
- Directorate General of Development and Doctrine, *Tactical Handbook for Operations Other Than War* (Londen, 1998).
- Dunnigan, James F. and Bay, Austin, *A quick and dirty guide to war. Briefings on present and potential wars* (z.j.).
- Duyvesteyn, I.G.B.M., *The Political dynamics of Civil War; comparing the Liberian (1989-1997) and Somali (1988-1995) civil Wars*, (Utrecht, z.j.)
- Ellis, John, *From the barrel of a gun: a history of guerrilla, revolutionary and counter-insurgency warfare, from the romans to the present* (Londen, 1995).
- Ellis, Stephen, *The Mask of Anarchy. The Destruction of Liberia and the Religious Dimension of an African Civil War* (Londen, 1999).
- Finch, Major Raymond C. III, US Army, "A Face of Future Battle: Chechen Fighter Shamil Basayev" in *Military Review*, Vol LXXVII (1997).
- Greene, Jerome E., *Battles and skirmishes of the Great Sioux War, 1876-1877* (University of Oklahoma Press, z.j.).
- Griffith, S., *Guerilla Warfare, by Mao Tse-Tung and Che Guevara* (Londen, z.j.).
- Groen, P.M.H., *Buiten de Militaire Orde* (Leiden, 1995).
- Hamilton, Donald W., *The art of insurgency. American military policy and the failure of strategy in Southeast Asia* (Praeger, 1997).
- Harmon, C., "The purpose of terrorism within insurgency" in *Small Wars and Insurgencies* (1993).

LITERATUURVERZICHT

Hoffman, Bruce, *Inside Terrorism* (Londen, 1998).

Horne, Alistair, *A Savage War of Peace. Algeria 1954-1962* (Londen, 1977).

Iersel, A.H.M. van en Baarda, Th.A. van (red.), *Militaire Ethiek* (Budel, 2002)

Joes, Anthony James, *Guerrilla conflict before the Cold War Book* (Westport, Ct., 1996).

Joes, Anthony James, *Guerrilla Warfare. A Historical and Biographical Source Book* (Westport, Ct., 1997).

Joes, Anthony James, *modern Guerilla Insurgency* (Londen, z.j.).

Juergensmeyer, Mark, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence* (Berkeley, 2000).

Kitson, Frank, *Low Intensity Operations. Subversion, Insurgency and Peacekeeping* (Londen, 1971, tweede druk 1991).

Klep, Christ, "Jagen op een onzichtbare vijand: De Duitse operationele lessen op de Balkan tijdens de Tweede Wereldoorlog" in *Infanterie* (1997).

Kolko, Gabriel, *Century of War: Politics, Conflicts and Society Since 1914* (New York, 1994).

Krepinevich, A.F., *The Army and Vietnam* (Baltimore, 1986).

Krishna, Maj Gen Ashok (Retd), Senior Fellow, IDSA, "Insurgency in the Contemporary World: Some Theoretical Aspects-Part II" *Strategic Analysis, A Monthly Journal of the IDSA* (1997).

Laqueur, Walter., *Guerrilla. A historical and critical study* (Londen, 1977).

Lind, William S., Col Keith Nightengale (USA), Capt John F. Schmitt (USMC), Col Joseph W. Sutton (USA), and LtCol Gary Wilson (USMCR), "The Changing Face of War: Into the Fourth Generation," in *Marine Corps Gazette*, (1989).

Mackay, Donald, *The Malayan Emergency, 1948-60. The Domino that stood* (1997).

LITERATUURVERZICHT

Marks, T., "Making revolutions - Sendero Luminoso in Peru" in *Small Wars and Insurgencies* (1992).

Marrighella, C., *The mini manual of urban guerrilla warfare* (z.j.).

McCuen, J. John, *The Art of Counter-revolutionary war: the strategy of counter insurgency* (Harrisburg, Pa, 1966).

Ministerie van Oorlog, *Voorschrift voor de Uitoefening van de Politiek Politionele Taak van het Leger* (Den Haag, 1948).

Mockaitis, R.T., *British counter insurgency, 1919-60* (Manchester, 1990).

Mockaitis, T., "British counter insurgency 1919-1960" in *Small wars and Insurgencies* (1991).

Mockaitis, T., "Low intensity conflict - The British experience" in *Small Wars and Insurgencies* (1993).

Mockaitis, R. Thomas, *British Counter-Insurgency in the Post-Imperial Era* (Manchester, 1995).

North Atlantic Treaty Organization, *AJP-01(B) - Allied Joint Doctrine* (Brussel, 2002).

O'Neil, Bard E., *Insurgency & Terrorism. Inside modern revolutionary warfare* (New York, 1990).

Paret, Peter, *French revolutionary warfare from Indochina to Algiers: the analysis of a political and military doctrine* (Londen, 1964).

Pimlott, J., *Guerrilla warfare 200 years of covert resistance* (1985).

Popplewell, R., "Lacking intelligence some reflections on British insurgency 1900-1960" in *Small Wars and Insurgencies* (1995).

Press, Daryl G. "Urban Warfare: Options, Problems and the Future: Conference Summary", Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology. Security Studies Program (1999).

Rice, E.E., *Wars of the Third Kind. Conflict in Underdeveloped Countries* (Berkeley, 1988).

LITERATUUROVERZICHT

Rich, Paul B. and Stubbs, Richard., *The Counter-Insurgent State. Guerilla Warfare and State Building in the Twentieth Century* (1997).

Sarkesian, S.C., *Unconventional Conflicts in a New Era* (Westport, Ct., 1993).

Schaffer, Ronald. (intr.), *Small Wars Manual. United States Marine Corps 1940* (Manhattan, Kansas, z.j.).

Siegel, Adam B., "Mission Creep or Mission Misunderstood?" in *JFQ* (2000).

Stubbs, Richard, *Hearts and Minds in Guerrilla Warfare. The Malayan Emergency 1948-1960* (Oxford, 1989).

Teitler, G., e.a., *Militaire strategie* (Amsterdam, 2002).

Thompson, R., *Regular armies and insurgency* (1979).

Thompson, Leroy, *Ragged war. The Story of Unconventional and Counter-Revolutionary Warfare* (Londen, 1994).

Toffler, *War and Anti-war. Survival at the Dawn of the 21st Century* (1994).

Tucker, David, "Fighting Barbarians" in *Parameters* (1998).

Yallop, David A., *De jacht op de jakhals. Carlos en het internationale terrorisme* (Amsterdam 1993).